

w 1st 8/5 up

A 306

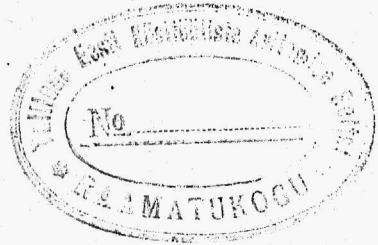
15. l. lülk.

2720

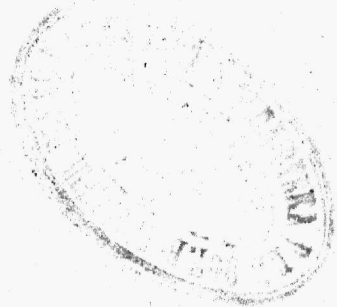

15 l. leule

Paulu ja mängu leht.

Kümnes aastakäit 1894.

Дозволено цензурою. — Юрьевъ, 13 декабря 1894 г.

PE A
232
2

Laulu ja mängu leht.

4.1192.

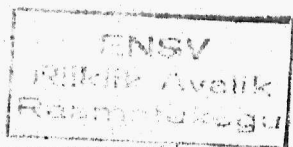
Kuukiri Gesti muusika edendamiseks.

Kümnnes aastaläit 1894.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja

Dr. A. A. Hermann.

Artus.

Trükitud A. A. Hermann'i kulu- ja kirjadega.

1894.

Sisekord.

Juhtkirjad.

	nr.	lgt.
Esti laulupidudest	1	1
Mälestused suurtest muusikameestest	1	2
Esti heliloojatest	2	9
Rõõkfugu kunstnikud	3	17
Esti feltsi-elust . . . nr. 4, 5, lht. 25, 33		
Dr. Fr. Kreuzwald. nr. 4, 5, lht. 26, 34		
Raoul Koczalski.	4	28
Rahwa-laul — jumalik tuluks nr. 6, 7, lht. 41, 49.		
Lutheri-uju tulek Siivimaale 1522	6	42
Tõetuum ehajuu koore all nr. 7, 8, 9, lht. 50, 66, 78, 83.		
Kust ja mil on mitme häälega laul ja mäng tekkinud? nr. 9, 10, 11, lht. 65, 74, 81		
Laul ja orelimäng Ev.-Luth. uju kivitutes nr. 12, lht. 89.		

Jutud.

	nr.	lgt.
Tema	1	3
Lauljad nr. 2, 3, lht. 11, 19		
Barajal ajal	4	29
Tõuluhommik Lutheri perekonnas	6	44
Rõõmjad õbb	8	57
Põrgu-walss nr. 10, 11, 12, lht. 75, 84, 90		

Sõnumid muusika elust

lht. 7, 15, 24, 31, 36, 54, 63, 71, 79, 87, 95.

Salmikud.

	nr.	lgt.
Hiina rahwa mõttesalm	1	8
Biru kannel	2	16
Kalewite kandlelugu	4	32
Laulupiduts 1894.	5	40
Rõnda tulek mai	5	40
Dr. Fählmanni mälestusets.	6	48
Zuuletuse laastud	6	48

Seda ja teist.

	nr.	lgt.
Maria Malibrán ja Manuel Garcia	1	8
Rahtlane mälestus	2	16
Zuuletajad ja arvustajad	4	32
Berliogi noorpõlv	5	37
Waimumeeste kehapuudused	5	38
Helikunst arstirohuks	5	38
Rah muusik.	5	28
Ruda Adelina Patti reisib	5	38
Rahs rikast Saša juuti	5	39
Üts noor laulniku	5	39
Mlandlik meel	5	39
Rõige lühem näitemäng	5	39
Berlini klaverikunstnik	5	40
Päite ja pilw	6	46
Üts naisprohwessor	6	47
Wuinasiutt, mis seletust ei nõua	6	47
Kärmas maaler	6	47
Kuulus näitleja Döring	8	64
Kuulus kunstnik Bieuztemps	8	64
Zluhelide looja Plotow	8	64
Dige wana muusikatool	9	72
Helijünnitaja Spinelli	9	72
Uut päikese all	9	72
Müncheni näitemajas.	9	72
Zgawene noorus	10	80
Beethoveni päewaraamat.	10	80
Zesuitid	10	80
Zefingi jala-theatripolizei	10	80
Helilooja päewaraamatust	11	88
Kentsafas konzert	11	88

Laulu ja mängu leht.

Kunstri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. S. A. Hermann.

Fr. R. Kreutzwaldi kirj. —
 i Eesti muusika ajakirjandusega 1 rubla. —
 See aja hind maksab 80 kop.
Raamatukogu

Tellimisi wõtaw
 iga raamatukauplus ja muusika-edendaja wastu.
 Toimetuse aadressi tellimise, raha- ja muudele
 kirjadele: „Dr. S. A. Hermann Surjewits.“

PE 3063

Gesti laulu-pidudest.

Mõnesugused on abinõud, mille läbi rahwa waimu-elu edendada ja tõsta võib. Kunsti ehk wõime põllul on laul ja mäng ees otjas, mille läbi seda eesmärti püütakse kätte saada. Meie Gesti rahwa seas on lugu niisamati olnud. Ka siin on laul ja mäng juba õige kaua ajal see olnud, mis meie rahwast on waimu poolest lõbustanud ja elustanud. Aga tõesti suuremal ja tähtsamal määral sündis see alles aastast 1869, mil esimene juur laulu-pidu oli, mis eestlased kõigist maakondadest ühisele laulule ühendas. Selle laulupidu õnnelik mõte tärkas Gesti juure kirjaniku S. W. Jantsoni meele, ja tema oli mees küllalt mõtet ka teoks muutama. Siis tuliwad Gesti-maa lapsed Taawalinna kooku ja kuulsiwad, kuda nad wõisid ühes koos laulda. Pärast on Gesti rahwas veel kolm korda kokkutulnud suurtele laulu-pidudele, see on aastatel 1879 Taawalinna, 1880 Lindanissa ja 1891 jälle Taawa-

Dr. S. A. Kreutzwald, Gesti lauluisa.

1880 tuli 800 lauljat, jällegi meestekoorid, ning umbes 30 mängumees, neljandale laulupidule 1891 tuli 2100 lauljat, 2/3 osa oli neist segatekoorid ja 1/3 meestekoorid, ning wiimaseks piduks 1894 anti illes seni umbes 4000 lauljat ja 500 mängumeesi. Rahwapidudelgi on paar korda 700 lauljat, ühel korral 800 ja ühel korral 900 lauljat oja wõtnas olnud. Need laulupidude ja rahwapidude lauljate ja mängijate arvud rõõmuwad isegi selget keelt. Kui ühel rahwal nii palju lauljaid ja mängijaid kokkuajata on, siis ei wõi see rahwas mitte surunud olla, waid ta elab ja edeneb. Gesti rahwas ei taha ka surunud olla, ja selle pärast laulab ja mängib ta. Ei mitte üksnes suured pidud kuuluta Gesti laulu, waid ka maal

kuina, wiimaks veel 1894 sinna saama, päale selle „Wanemuise“ jeltis rahwapidudele, mis kroonimise aastast 1883 peeti ja millele korda kolm on niisama palju lauljaid ja mängijaid oja wõtma tulnud, kui mõnele laulu-pidule. Esimesele laulu-pidule 1869 tuli 800 lauljat, kõik meestekoorid, teisele laulu-pidule 1879 tuli juba 1600 lauljat, ka meestekoorid ja päale selle 400 paju nameesi, kolmandale laulu-pidule

tuleb lauljaid kokku, õpib laulma ja teeb kiviüks ja Jumala waba taewa all konzer-
tisiid ja laulu ja mängu pidusid. Ei tahta enam naljalt keegi maanurk tagasi jääda,
ja kui mõnes kohas seda eht ei sünni, siis on rahwale see kurwastusets, ja ta ei jää
enne rahule, kui jälle kufagil laulu hääli heliseb. See on armas tunnistus. Weil
on lootust, et laul meie rahwa elutarwitusets tõuseb ja itka enam edeneb ja täieneb,
nii et selles kõrgemaid eesmärkisiid ja suuremaid nõudmisi täita jõuame. Jah, kõlaga
Gesti laul! Kõlaga ta kõrgesse! Tema on ainus asi, mis meie wäikest rahwast
jõuab ta teistele rahwastele märgatawaks ja tähelepandawaks teha. Peame siis pi-
dusid ja laulame nagu lõõb lõõhutades, et „taewa lagi lajab ja kaugele kaarel lajab.“
Elagu ja helisegu Gesti laul!

Mälestused suurtest muusikameestest.

Paljugi on kuulsatest muusikameestest kõnelnud, aga itka weel tuleb uusi luge-
misewäärt lootesi nende elust kuuldawale. Julius Eichberg, iseäranis Amerikas kuulus
ja lugupeetud wiulukunstnik ning helilooja, praegune Bostoni muusika-suurkooli direktor,
kelle mälestus kuni Paganini, De Bulli, Spohri, Mendelssohni j. p. t. ajani tagasi
ulatab, teab neist meestest mõndagi kõneleada.

Mendelssohnist, kes Eichbergi kui 10-aastase poisitese oma orkestritise teisets
wiulimängijaks wõttis, kõneleb ta järgmist: „Unustamata seisab Mendelssohni pilt
minu südames. Üksigi päewapilt ja maal, mida ma temast näinud, ei kujuta teda
elutruult. Ta oli kestmise kaswuga ja sirge, tema aatelist ilusat nägu piiras mastjas
fõre habe ümber, tema kõrget otsefissi katshwad süsinustad pooleni kinni. Tema
filmad särasihwad; kõne ajal, mis teda kudagi wiisi huwitas, surus ta oma filmad
pool kinni. Kõige suuremat mõju awaldas ta olet takti-lõõmise ajal. Wahetewahel
jõi taktitepp liikumata tema kätte seisma, ta pää lauges natukene teise õla poole
mitru, ja ta kuulas nii sügawalt, nagu oletks ta waim kõrges aatelmis tegev. Ku-
nagi ei mänginud aga orkester rõhken waimustatult ja paremini, kui sarnastel kor-
dadel, kus kuulsa laulumeistri waim magusas unistamisets wiibis.

Sel ajal sai Eichberg ka üle ilma kuulsa wiulukunstnikuga Ludwig Spohriga
isiklikult kokku ja tuttawaks. „Ühel päewal,“ nii kirjutab Eichberg, „tormas minu
õpetaja Rieck rõõmuhüüdega minu tuppa: „Spohr on siin, Spohr on siin! Ja sa pead
filmapiilt tema juurde tulema ja temale ettemängima!“ Ma haarasih oma mängu-
riista kätte, ja mõne filmapiilgu järele jõudsiime selle maja juurde, kus Spohr korteris
wiibis. Kui meie Rieckiga trepist üles astusime, kuulsiin ma nii taewalikku ilusat
wiulimängimist, et mu hing rinnas seisma tahtis jääda. Kuulduis, nagu tuleks too-
nid iseenelest mänguriista seest kuuldawale, ilma poogna tõmbamiseta. Näiud wõttis
mu õpetaja mu käest kinni, koputas usse külge ja astus ühes minuga tuppa. Mina
ligidal seisih mängija, poogen ja wiul weel käes — pika, sirge ja tugewa kaswuga
mees. Ta astus meie poole, üteldes: „Ah, see on see wäike mees! Ma rõõmustan
tema mängu kuulda saada!“ Ma waatasih üles tema poole, ja kats kõige lahkemat
ning sõbralikumat filma paissihwad mulle wastu, ning mu hirm kadus filmapiilt. Ja
ma mängasih ühe Rodessi komponeeritud kontserdi-tükki, mitte wäga halwasti — ning
selle järele wõttis Spohr jälle oma wiuli kätte ning kandis meile mitu, mitu tükki
ette. Mälestus tema wiuli õrnast ja ilusast toonist ei kao mul weelgi meelest,
näiud kus ma 50 aasta jooksul kõiki wiulukunstnikusid kuulnud olen. Keegi ei saa
teda selles tükkis kätte.“

Ühe muusikapidu ajal Düsseldorfis nägi Eichberg ühe iseäraliku sündmuse,
mida ta järgmiselt kirjeldab: „Beethoveni üheksanda symphonia pääprooww pidi algama,
ja suur jaal, kus see sündis, oli wiimise nurgani kuulajatega täidetud, kes kõige
suurema himuga seda sel ajal weel nii wähe tuntud muusikatükki kuulda tahtsiwad.

Kuna orkester mängis, panin ma kuulajate seas ühte kestmise wanadusega, prillidega, mustjate juukstega ja habemega herrad tähele, kellel noodid põlwe pääl seisivad ja kes kätega elawalt wehkles ja mängijatega nähtawasti rahul ei olnud. Miski kargas ta istmelt üles, tungis rahwa seas orkestri poole ja hüüdis wägewa häällega: „See on ju kõik wilets. Mu suuremata sõber Beethoven ei soowinud mitte, et tema meistritöö farnasel wiisil pidi ettekantud saama. Palju pikaldasemalt peaksite teie mängima — nii!“ Ja nende sõnadega lõi ta imestanud muusikantidele takti ette, ilma et puldi juures seiswast Mendelssohnist oleks hoolinud. Aga sel filmapilgul wõiswad tugewad käed rahurikkaja kinni ja wiiswad ta nii ruttu wälja, et tal waewalt hingamisets aega jäi. See mees oli kuulus professor Anton Schindler, Beethoveni südamesõber tema wiimastel eluaastatel ja ta eluloo kirjutaja!“

Sõpets olgu weel üks lugu, mis Paganini ja Lafont'i wahel sündinud ja mida Sieberg jutustanud, sija ülestähendatud: Sel ajal, kui Paganini kuulsus weel mitte kaugele üle Italia raja tunginud ei olnud, käis kuulus Prantsuse wiilikunstnik Lafont temal Mailandis wõrusel ja kutsus teda ühele kontserdile kaasamängima. Mängitud pidi üks Viardot' wiilibuett orkestri kaastegewusel saama. Paganini wõttis kutsu suure lahtusega wastu ja kinnitas, see auustada teda, et ta ühele kunstnikule kaasamängida wõib, kes osawam mängija on kui tema. Kui prantslane temale jeda tundmata mängutükki läbimaatamisele tahtis saata, lükkas Paganini sõbraliku pakkumise suure lahtusega aga kindlasti tagasi. Teisel hommikul pidi proow kell 9 algama, pool tundi hiljemalt ilmus Paganini, aga ilma wiulita, mida ta ühe orkestrimängija käest alles wõttis. Mõlemal kunstnikul oli tore ja pill soolokoht mängida. Lafont algas oma osaga ja mängis jeda nii meisterlikult, et orkester temale wälju käteplaginaga kiitust awaldas. Paganini tuli selle järele, aga ilma et enesele auu oleks teinud; ta poognatõmbus oli puhtuseta, ja sagedasti tegi ta suuri wigasid ning pidi tüki wiimaks pooleli jätma ja uuesti algama, mille üle prantslane muidugi wäga imestas, Paganini ise aga suuremat tähele ei pannud. Kontserdiõhtul astusiwad Paganini ja Lafont koos mängupõrandale. Prantslasel oli tore kullaga ehitud Prantsuse kuninga kojamängija ülikond seljas; Paganini kandis lihtsaid riideid, tema kahwatut iluta nägu katsiwad lohakil rippuwad mustad juukjed. Ühte prantslane mängis oma soolo kuulajate juure kiidutaja all ja tegi siis waewalt nähtawa naeratusega oma kaaswõistlejale ruumi. Waewalt oli see oma poogna keeltele pannud, kui hele plats käis, mis pahajele kuulajate hulga teatas, et e-keel wõi „wint“ katti oli läinud. Aga üleüldine pahandus kadus ja andis kõige suuremale imestusele ruumi, kui Paganini oma raske soolo-osa kõige suuremal meistri-osawusel ainult kolme keele pääl ette kandis. Selle mänguwägilase teo tagajärele ilmuwa kiidumaru wõttis kunstnik oma hariliku alandliku naeratusega wastu; mängupõrandalt lahkudes heitis ta oma kaaswõistleja pääle ühe pillkawa waate, mis sellele õpetas, et kawal prantslane weel kawalamast itaallasest põhjalikult „ületrumbatud“ oli saanud.

Saksakeelst D. B-g.

Tema.

Kui ma ühe äraweisi järele jälle kodu tulin ja oma naese tuppä astusin, leidfin ma teda ühe tooli ees põlwitsedes, mille pääl üks ilus, suurte sinawate filmadega poisskene istus. Mu naene tõusis üles, ruttas mulle wastu, terwitas mind külmal, nagu alati, ja ütles, lapse pääle tähendades: „See on tema!“

„Kes?“ küsisin ma.

Tema talitas juba jällegi lapse juures, sellele kooki pakkudes ja wastas, wähe minu poole pöörates, ruttu:

„Sa tead ju küll! Sa lugesid ju ise ka seda — illeila ajalehest. Eks ole kena? . . .“

Nüüd mäletasin ma, et tema mulle ühel õhtul ühe ajalehes seiswa palwe pääle tähendades ütles: „Loe natuke!“ See oli üks palwe, ühe waese lese palwe, kes oma last kufagile kaju-lapseks pakkus. „Mis ja arwad — kui me seda teeksite?“ küüsis mu naene. Ma andsin ajalehe sõnalausumata tagasi.

„Aga Marta! Mis see siis tähendab?“ ütlesin ma nüüd pahajelt. „Sa oled siis tõesti“

„Muidugi, nagu ja näed! Mis muusse puudub, on minu mure. Ma olen tema emale tõotanud — teda üleskasvatada — ja kasvatatud peab ta saama! Selle eest tahan mina muret kanda!“ Ta wõttis wäikese säbrujukelise pää, musutas seda ja lausis: „Eks ole tõsi, wäike? Sa oled rahul? . . .“

Wäikese õrna näo pääl ei ilmunud mingisugust arwamist, muudkui üle peenikeste roosiliste huulte libises üks raste lapseohkamine.

Ma andsin talle järele. Üks aasta ainult olin ma temaga abielus, ja ometi ei ole meie abielu sugugi õnnelik — mitte sugugi — ehk küll weel ainult esimesed päewad Wõlgade õiendamise pärast olivad meie wanemad meid abielusse astuma sundinud. Nad olivad teda teistest kallimast südamest lahtitiskunud — nad ei wõinud ka teistiti: nende asjad olivad muidu liiga rasked harutada Esimestel abielu päewadel olime me teineteise wastu tummad, siis tulivad kumemad päewad — sõnawaheldused, ja wiimaks jäime me teineteisele wõõraks — hoopis wõõraks.

Muidugi — ta oli ilus, mõistlik, häa — teised nimetasiwad teda ka „ingliks“ — ja mina ise? Ma usuu — ma ei oluud ka seekord narr — aga — mis andis mulle kiired, kui päike ise puudus? Kui meil ka mõni laps oleks olnud — siis ehk

Mii siis — see laps oli üksnes tema pärast! Nagu ma pärast kuulsin, oli ta lapse emale 150 rubla maksnud, seda oli ta, ühte ehteasja aramüües, saanud.

„Miks pärast ei rääkinud ja siis sellest mulle midagi?“ sõnasin ma.

„See asi oleks siis hiljaks jäänud — mina tahtsin seda ise — ainult omale!“ wastas ta pool kiuslikult.

Minu hobune, minu koer, — tema kanarilinnuke, tema kuldkalakesed — — häa küll, olgu! Aga see ainult jällegi tema laps — — — see mõte piinas mind kaks päewa. Kolmandal päewal, kui tema wälja oli sõitnud, soowis keegi naene meiega kokkujaada. See oli selle wäikese ema: ta palus mind nuttes — ta tahta weel ükskord oma last näha, ta ei wõida niiwiihi temast lahkuda.

Kui ta ära hakkas minema, pistsin ma talle 150 rbl. pihku. „Siin,“ ütlesin ma, „siin, häa emand, wõtke seda. Teie saite esiti liiga wähe.“ Waesele naesele tuliwad pisarat silma; ta tõmbas minu käe ja kattis seda palawate musudega; siis seletas ta, et ta waesus teda sundinud oma last aramüüma, et tal ka weel teine laps olla, kes ka abita jääb, kui ta ära sureb, mis ka waresti sündima kartis. Kange kõha lõpetas ta jutu; ta tänas mind weel, suudles last ja läks wantuwal sammul ära.

Kui mu naene kodu tuli, jutustasin ma talle seda. „Ma andsin waesele emale niisama palju raha, kui sinagi. Nüüd, tead, on laps meie mõlemate pärast.“

Ta hammustas oma punaseid huuli ja ütles terawalt: „Minu siisgi rohkem!“ Astus siis lapse juurde ja surus sellele walju musu huultele. See kõlas mulle jällegi kui kius, kui wäljakutse.

Sa muidugi — meie laps! Ma pidin nüüd kõik järeleandma ja hääks kiitma, mis „tema“ tahtis ja mis „tema“ pärast sündis.

„Meie peame ühe lapsehoibja wõtma, ma olen ka ühe juba walmis kaubelnud; mis ja arwad? . . .“

Ma nikutafin tummalt pääga.

„Meie peame ka lapsetoa valmis lastma seada; siin ei ole tal mitte hää.“

Ma nikutafin tummalt. See sündis ju „tema“ pärast — meie lapse pärast!

Meie kahe wahel ei olnud „temast“ mitte palju juttu. Siis sai ta ainult „temaga“ tähendatud. Majas sai see „tema“ terve päew nimetatud: „Et! ta! tema magab! — tema peab nüüd süüa saama — tema peab jalutama minema — tema on omale haiget teinud.“

See wihastas mind. „Talle peab ometi kord ka nimi saama!“ tähendasin ma wiimaks.

„Ah! ma olen hoopis äraunustanud — jeda ta emalt — ah! ma tahtsin ütelda — jelt emandalt küsida,“ wistas mu naene. „Ta lubas küll weel süia tulla — aga — ei tule, wiist on ta haige! Noh — me wõime teda ju Maxiks kutsuda. Max on hästi ilus, kerge nimi.“

„Süü!“ arwasin mina, figari kallal asja tehes; „Fritz oleks ka kaunis ilus...“

„Jeda ei wõi mitte kõigi kahtmistele järele ümbernimetada,“ ütles ta ruttu. Sa uskest wäljaastudes, hüüdis ta: „On Max juba ülehel?“

Ja muidugi — ta on ju meie laps!

Kord ometi wõisin ma ka oma õigust meie lapse juures täita. Sõunaajal sõi „tema“ kõrwal toas. Sää! kuulsin oma külmas waituses alati tema rõõmsat lallamist lusita kõlina saatusel. Minu naene ei saanud siis ialgi rahu: ikka oli tal „tema“ olekuta tegemist — oli ehk supp liig palaw — wõi ei saanud „temal“ dieeti kõht täis. . . „Marta!“ ütlesin ma rahulihelt, aga otjastawalt; „Marta! hombsest päewast pääle peab ta alati meie lauas sööma. Selleks on ta ju wana küll!“

Sellest päewast saadik sõi ta meiega ühes. Sää! istus ta oma kõrges leentoolis, kui prinz nii minu naese ligi — mõlemad minu wastu — kui waenulik erafond. „Tema“ töötas kõige waimuga oma supi kallal, ja kui see otjas oli — pigistas ta oma wäikeste käte ümber lusita warre ja hoidis selle siis kui walitsusekapi laua pääl püsti. Meie olime mõned sõnad wahetanud ja waitkõne nüüd mõlemad. Seda waitust pani „tema“ imeks. Ta ajas oma ilusad, suured filmad pärani lahti, — waatas minu otja — siis minu naese otja — nii imelikult — õrnalt, kui aimaks ta jeda, et meie wahel kõik mitte nii ei ole, kudas olema peaks. Ma pean üttelema, et need filmad — see waade mind segasiks tegi. Ma arwan, et seesama lugu ka minu naesega oli.

Ja nii ka järgmisel päewal — ikka need suured, imesinised filmad, kui küsiks nad midagi, midagi meie waitkõne põhjustest. . . Kui ka naeruwäärt, aga ometi nii: meie häbenejime mõlemad — ühe lapse ees, meie täied inimesed! Sa aegamööda hakkas meie jutt elawamaks minema: meie mõistime jeda imelikku waadet, neid juureta lallawaid sõnu, — me pidime ju ka mõistma. . .

Sõimestel unistawatel kewadepäewadel algas meie wäike kangelane oma tegewust aias, kuhu ma oma kontoriist kõik näha wõisin. Ma kuulsin ta wäikeste jalgade tippsimist — ja siis tema, minu naese, kõndimist, kes „temale“ järele jookkis, teda kinni püüdis ja siis helisesiwad magusad hüüded ja lastusiwad ilmlõpmata musud.

Kudas wõisin ma niisuguse muusika juures töötada? Ma tegin aina lahti: magus, nimastaw lõhn tungis sisse ja tõi enesega ka ühe ilusa kirju liblika ühes, kes keereldes mu kirjutuselaulal ümberkõõlis. Sää! tuli tema — mu naene — sivelipõõlaste wahelt nähtawale, walges riides, roosa päewawarjuga.

Kui sirge oli ta käik! Kui ilus ta liikumine! Olen ma siis pime olnud? . . . Sumala pärast, tähdidel on õigus, kui nad ütlevad: ta olla ilus! . . . Lõbus naeratus lehwis ta huultel, — ta oli õnnelik, tõesti — õnnelik, õnnelik wiist „oma lapse“ pärast. . .

Mul oli, kui oleks mulle üks hääl sofiistanud: Sa oled narr! oled imeloom!

Ma oliin ülestõusnud ja õige ainsa ligi astunud. „Täna on väga ilus ilm!“ hüüdsin ma wälja. Ah! ma tean — see sai temasse wiist wäga külmalt ja raskest mõjuma. Ta wastas midagi, millest ma aru ei saanud. Aga ta näost oli õnneläige kadunud. Ta wõttis lapse, kes ta kõrwal oli wanderdanud, sülle ja hakkas seda kaitutama ja juudlema — nii kõige hoollega, südamlitult — minu ees.

Ma tundsin, kuidas minu südames armukadedus hakkas tõusma. Tõesti — armukadedus ja weel misjuguine armukadedus! Kui „tema“ talle oma hõbehäällega „mamma“ ütles, siis oli mul, kui pistaks keegi mulle südamesse — ja kui tema „teda“ muhutas — talle üht magusat meelitusi teise järele jagas — siis oli mul, kui peaks ma oma kindlust — oma mõistust kaotama. Mina oliin armukade — — mõlemate pääle! . . . See tegi mulle haiget, et minul mitte osa ei olnud — jelles õnne- ja armuringis, et ma mitte sääl kolmas ei olnud . . . Ma tahtsin, ma lubasin püüda — nende armastuse osaliseks saada. Ma teadsin — laps kardab mind ja tema — kas ma ei ole mitte ise, oma fiuste, teda enesest ärawõõrutanud? . . .

Kord lõunaföögil, paari sõna wahetuse järele, walitses meie wahel jälle waitus. Waitus, mis see kord piinlikum oli, kui ialgi enne. Ma wahtisin ühtelugu taldreitu liiledle pääle, aga ma teadsin, kuidas „tema“ filmad oma nõiduwa wõimusega minu pääle waatastiwad. Ja ka tema filmad. Oli, nagu põlets nende nelja filma kiired sädemetena mu otsaesisel. Sääl heliseb korraga läbi sügawa waituse: „Pa—pa!“ ja weel ükskord, weel kõwemalt ja südamlitumalt: „Pa—pa!“

Ma nõrktesin peaaegu ära. „Tema“ istus sääl ja waatas peaaegu isegi hirmunult — misjuguksesse olekusse ta oma „papa“ pani. Ja tema, mu naese, nägu katkis ka sügaw puna ja ta poolawatud huuled wärisesiwad taha . . .

Ragu üks palaw, õnnestaw tundmus jooksis mul läbi südame. Ma mõistisin, et ei keegi muud, kui ainult tema wõis last „papa“ ütlemata õpetanud alla. Miskipärast ei karanud ma mitte üles, miskipärast ei tormanud ma mitte tema juurde, ja mis ei toonud ma — ühe sõnaga — ühe rinnale wajutusega — mitte seda ühe aasta kadunud paradisi tagasi? . . . Sääl all aga, minu kontori-raamatu numbritest kirjude lehtede pääl, on weel selgelt mu pisarate jälgi leida, mis ma siis wihases enese üle walafin.

Sääl ei olnud enam mingisugust mõistatust — — üks teine waim oma wäikesse jäbrupäältesega, armastuse waim — oli minust ette jõudnud — ja see tegi mind nüüd wõõraks mu enese majas . . .

Ma tundsin ennast oma ühtsuses kurwa ja wihase olewat. Ma tundsin, kuidas mu armukadedus kaswas ja kaswas, ja kuidas ta mulle kõitjuguiseid uhkeid, hooplewaid mõtteid sünnitas. Ma tahtsin wäljaastuda — selle wäikesse wõitja, selle õnneliku pääle, sääl . . . Ma tahtsin temale minu ja „tema“ wahet näidata . . .

Tõusti ei wõinud mul enam juttugi olla. Ma oliin eskitusese oma enese kallal; inimesed küsisiwad ühtelugu, mis mul wiga olla, et ma nii rahutu wälja näha . . . Mis pidin ma wastama? . . .

„Ma pean ühe pika reisi pääle minema, Marta.“ Mu hääl wärises, kui ma seda ütlesin. Tema märkas seda wiist küll: ma nägin, et ta filmas üks pisar, kui kaastundmus — mulle, wärises.

Waheldes tõi ta wäikesse minu juurde. „Kas sa ei taha meie lapsele ka üht lastumise sõna ütelda?“ küsis ta pehme, pea nutuse häällega.

Ma wõtsin teda wiist kammis waljult wastu, sest ta hakkas nutma; ma juudlesin teda, istusin siis wantrise ja lätsin — — — — —

Kuhu ma siis õieti reisin, kuhu? . . . Seda märkasin ma alles nüüd. . . .
Tunnamalt wahtisin ma finiste mägede poole. . . Narr! Sa oled narr! — So-

histas mulle üks hääl kõrvu. — Kuhu Sa ruttad? Mis arvad ja sellega wõitma?
 . . . Pööra ümber! — — — Miskpäraft ei pööranud ma kohe ümber? — — —

Tormawalt pekswa südamega astusin ma oma tuppa. Miskjugu ne pühalt waitus!
 . . . Nutetud filmadega tuli mulle mu naene wastu. „Ah! tema on haige, wäga haige! Ta sureb wist ära!“ hädaldas ta.

Sürgimisel ööl istusime meie mõlemad tema woodikese ääres, tema jääl, mina siin; kumbgi meist hoidis üht tema wäikest käekest pihus. Kudas see tufjus ja wärikses!
 Kui rutulised hägedad palawiku-löögid ja iga löök, kui manitus: armastage üksteist — armastage üksteist — olge hääd! . . . Meie mõistmine mõlemad küll seda, seda taktilööki, seda manitust . . .

Ta suri.

Me fängitafime ta kewade-ilus haljendawasje furnuaia-mulda.

Kui me pääle selle efimest korda laua juures istusime, walitjes meie wahel jälle waitus. Uga koguni teine waitus kui see, mis waitene kadunud wõõras oma „papaga“ segas. Säääl atna kõrwal seifis weel ta leentool ja jääl lauakese pääl ta lusikas — walitjusepepp.

Säääl siutas mulle mu naene oma waitese walge käekese üle laua. „Oled Sa seda ialgi ka sugu armastanud?“ . . . Ta hääl wärikses.

„Marta! mu magus, kallis Marta!“ Ma põlwitafin ta jalgade ees ja mu futafin tormiselt ta käsi. „Kas ma sind armastan, o Marta, mu kallis!“ . . .

Miskjugu ne tundmus niüüd mu südant täitis! . . .

„Ta oli tulnud meie armastust õpetama“. . . fofistafin ma.

„Sa kui ta oma õpetusjega walmis oli, läks ta taewa tagasti,“ lifas tema pisar-filmil juurde.

Sassa keelest J. B.

Sõnumid muusika ja muu kunsti olust.

Hans von Bülow, üks maailma suurem klaverimängija, on waheajal ära-furnud. Tema läks Egiptuse-maale Kairo linna, et jääl haiguse wastu abi leida, aga ei leidnud seda mitte. Tema suri januaril Kairoos.

J. P. E. Hartmann, Daani kõige tähtsam elaw helilooja, on oma tööde poolest wäga juures auus ja saab fagedasti auu-märklisid.

Noored mängumehed hakkawad uuemal ajal inimeste seas imekspanemist aratama. Nõnda oleme juba enne teatanud, et Poola poisike Raoul Koczalski, 9 aastat wana, igal pool oma klaveri-mängu osawusega oife juhmust elustab. Teine poisike Bronislaw Hubermann, kõigest 8 aastat wana ja ka Poola-maalt pärit, on oma wäga osawa wiulimänguga seni ka kõiki wäga imestama pannud, kes teda iganes kuulsiwad. Poisikesed mängiwad mõlemad suuri meistri-tükkiid ja komponeriwadgi juba. — Suur muusikameister Mozart mängis ka 7 aasta wanaduses juba klaverit ja Sarafate sefjamas wanaduses wiulit.

Balfe, Ingliise furnud helilooja, kes mitmed laulelused on loonud, jättis ühe poja järele, kelle käsi uuemal ajal wäga sandisti käinud ja kes selle päraft oma isa jõprade käest abi otfiunud. Korraga on keegi naesterahwas, kes ütles Balfe pewetonda tundwat, ajalehes teatanud, et Balfel sugugi õiget abielus jündinud poega ei olewatgi. Noor Balfe kaebas aga kuulutaja naesterahwa üle kohtus laimdufe päraft, ja kohus mõistis naesterahwa 200 naela-sterlingi (2000 rubla) trahwi maksma.

Enna, Daani helihooja, on wiimasel ajal mitmed laulelused, nende seas „Kleopatra,“ loonud, mis palju kiitust leidfiwad.

Alice Barbi, kuulus naislaulja, on 31. januaril baron Wolf'i abitaasats heitnud, kes efialgult Wene riigi alam on olnud.

Eugen d'Albert ja Teresa Carreno, kuulus klaverimängija abielupaar leiab igal pool suurt imekspanemist, kus ta kontsertisid annab. Hiljuti on paar Budapeštis mänginud.

Saawa-artist Billroth, kes hiljuti Wienis suri ja maailma-kuulus oli, on lord ka midagi komponeerinud, aga on oma helitöö pärast kõik tulle wisanud.

Klawerimängija professor Ordenstein leiab Sakamaal kütust.

Camillo Sivori, suur wiulimängija, Paganini õpilane, on hiljuti Genuas ärafurnud. Tema teenis oma wiulimänguga Ameerikas mitu miljonit, aga suri waesuses, sest et ta kõik oma raha ära oli pillanud.

Seda ja teist.

Maria Malibran ja Manuel Garcia. Ernest Legouvé mälestustest wõtame järgmise maailma-kuulsa lauljanna Maria Malibrani kohta käiwa looteke, mis tema seisuforda tema isa ja õpetaja, kuulsa laulumestri Manuel Garcia wastu iseenalikul liigutawal wiisil kirjeldab. Garcia kireline äkiline meel oli laialt tuttav ja oli ka tema tütre, keda ta muidu südamest armastas ja kes tema kõige anderikkam õpilane oli, nii temast ärawõõrutanud, et nad üks teist kaua aega ei näinud. Wiimaks saiwad isa ja tütar Pariisis jälle kokku, Garcia juba palju wananenud ja ihulikult murtud. Nuttu sündis wastastikuline lepitus, ja ühel ilusal päewal oli theatri-vedelilt lugeda: „Rosini Dthello. — Dthello oja määgib hr Garcia, Desdemona — proua Malibran.“ Ma olin sel õhtul theatris. kõneleb Legouvé, aga ei ole kuulajaid kunagi nii suures põnewuses leidnud olewat, kui seekord. Garcia ilmub, siis Malibran ja wiimaks Lablache, kes Desdemona isa oja määgib. Oli see tütre waimustust ärataw ligidus? Ma ei tea seda mitte; aga wana löwi leidis oma endise mürawa ja wägewa hääle jälle. Maria isa, sellest wotamata lepitusest liigutatud ja waimustatud, laulis nii kurblik-magufalt, nii ilufalt, et kõikide südamed liigutatud saiwad. Ka kui eesriie lauges, siis algas määratu kiidukaja. Ma ütlen, et eesriie lauges, lähen aga sellega liiga kaugele. Kuna esimene akt lõppis, seisis Dthello ühel pool ja Desdemona teisel pool näitelawa eesjerwa ligidal. Kui näid eesriie lauges ja weel mõni jalg kõrgel oli, nägin ma, kuida Desdemona jalatseid rutusti Dthello poole tõttajiwad. Wägew kiidukõla algab ja „wälja“ häälihed kõlawad. Eesriie lähed uuesti üles, ja mõlemad ilmuvad koos näitelawale, aga üks niisama must kui teine (Dthello on nimelt neeger ja selle pärast mustats wärwitud). Kuna Maria oma isa rinnale tõttas, puutus ta nägu tema näo wastu ja sai selle pärast mustats wärwitud. See oli naljakas näha, aga kellegil ei tulnud meelde naerma hakata. Ka see rahwahulk, kes lepitusest weel selgesti ei teadnud, sai liigutawast asjalooft aru, jättis filmatorikawa wälise nalja tähelepanemata ja awaldas sügawat rahulolemist isale ja tütrele, kes ennast kauaie lahutuse järele jälle leidnud ja kunstis ühendanud.

Siina rahwa mõttesalm.

See, kel mõistus 'pole jäänud lesjeks,
 Tõuseb pea targaks inimsejeks;
 Teine kogub, katsub, kaalub kaua,
 Džib tarkust, kuni leiab hana;
 Wiimses killas jõelutakse jõnu,
 Millal 'pole mõju ega mõnu.

Šhi-kingi raamatu põhjusel M. J.

Laulu ja mängu leht.

Kunfiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. A. A. Hermann.

Ilmub kaks korda.

Sind aastas kättesaamiseks 1 rubla. —
Ise ära tuna aastas 80 kop.

Tellimisi wõtab
iga raamatukauplus ja muusika-edendaja wastu.
Toimetuse aadress tellimise-, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. A. A. Hermann Jurjewis.“

Gesti heliloojatest.

Et ka wäiksel Gesti rahwal heliloojaid ehk wõõra sõnaga komponistid on, seda ei hakka nüüd enam keegi salgama. Juba wõõrastege rahwaste seas on teatud, et Gestis heliloojaid on, ja nende töödest on juba mõnigi ka wõõraste rahwaste jekka jõudnud.

Uga Gesti heliloomine ei wõi loomulikult wana olla. Ta ilmus umbes kolm sada aastat hiljemini kui näituseks Italia heliloo, kus küll weel waremini laulufid loodi.

Gesti heliloomine on 19. aastajaja laps, ja enne seda aastajada ei olnud keegi Gesti heli wõi laulu loonud. Küll on Gesti rahwal wiisid, mis mitu sada, wõib olla ka mitu tuhat, aastat wanad on, aga neid ei ole keegi warajalt ülestirjutanud. Uga neist ei taha me jün rääkida, waid tahame üksnes Gesti ühtikuid heliloojaid lühedalt meelde tuletada.

Kõige esimene, kes Gesti keeles laulufid sünnitas, oli küll enebine Põljamaa õpe-sünnitas aasta 1860 ümber mitmed Gesti laulud, kui ka suurem osa tema lauludest Saksja keelest on wõetud.

Kolmas Gesti laulude looja oli A. Kunioid, päris nimega Säbelmann. Tema laulud, nii palju kui neist üleüldse trükkki sai, ilmusiwad aastal 1869 — nimelt muist esimese juure juubelpidu laulude seas ja muist C. K. Jakobsonist wäljaantud raamatus „Wanemuine kandle healed.“ Jakobsonil on ka see auu, et tema esimesed Gesti rahwawiisid awaldas, kui ka ta ise küll muusikamees ei olnud, waid neid Kunioidist ja teistest enesele seada lastis.

Lydia Koidula,

sünd. Jamsen, abielus Michelson, Gesti suur luuletaja.

Pärast Hörfchelmani esimeste Gesti laulude loomist läks umbes paarkümneend aastat mööda, kui jälle Gesti keeles laulufid loodi. Looja oli tuttaw Gesti kirjamees Johatin Wolde-

mar Jamsen. Tema

Selle järele astus neljandana Dr. R. M. Hermann Cesti muusikawäljale tegevaks, ja tekkis tema julest 1868. kuni 1870. aasta ümber mõndagi laulu, millest aga esimesed alles 1875 trüüks ilmusivad. Need esimesed tööd oliwad „Cesti kannel“ ja „Kodumaa laulja.“ Pärast on Dr. Hermann julest väga suur hulk laulusid sünninud ja on tema ka juba selle läbi, et ta Cesti esimehe muusikalise ajatirja põhjendaja oli, arwu poolest kõige rohkem laulusid Cesti keeles sünnitanud. — Pääle tema läks Cesti laulude loomine warsti õige laiale.

Wiendana ilmus Cesti laulu põllul neiu Wiina Hermann, kelle laulud mitmes kogus ja „Laulu ja mängu lehes“ ilmusivad. Tema on ka ameti poolest muusika-tuudja.

Kuendana on iseäranis Johannes Kappel nimetada, kes Cesti laulukirjandust on hulga väga ilusate lauludega rikastanud. Ka tema on ameti poolest muusikamees, nimelt organist, kes muusika ülitoolist läbi käinud.

Õpetajad G. J. Rinne „Lauludes Sõrremaalt“, J. Hollmann, E. Sokolowski ja Hoffmann, pääle nende hr D. v. Samson „Laulu-wara“ sees on ka mõned Cesti laulud loonud.

Siin wahel tuleb meelde tuletada, et ka M. Grenzstein 1880. aasta ümber on õige mitmed wiisid loonud ja ilmutanud.

Miisamuti on omal ajal Testamaa õpetaja G. Koit mitmed wiisid loonud, mis iseäranis „Cesti kandle“ teises jaos on ilmunud.

Siis on Cesti wiisid ka mõned J. Jungi julest, mis tema laulukogudes on wäljatulnud.

Ka J. Färw on mõned laulud loonud, mis „Cesti kandle“ II. jaos trüükitud on. Õige tähtjas helilooja, kelle töösid juba rohkesti trüü läbi on Cesti rahwa seka jõudnud, on Konstantin Törnpu, kes ka muusika ülitoolist on läbitäinud ja siis ameti poolest muusikamees on. Tema tööd on ilusad ja lauldakse neid rohkesti.

Palju lauldud ja kuulnud on ka M. Väte laulud, mida kaunis arw on trüüks ilmunud ja mis kõrge andega heliloojat ülestunnistawad. Tema esimesed tööd ilmusivad 1885. aasta ümber.

Mitmedgi laulud on sünnitanud kooliõpetaja M. Thomson, kellel tubli anne on. Tema on iseäranis õnnega Cesti rahwalaulu loomu helisid luues osanud järele teha.

Hulga laulusid awaldas nimelt „Laulu ja mängu lehes“ kadunud M. Runileidi wend J. Säbelmann, Paistu organist. Tema laulusid, mis loomu poolest rahwalikud, lauldakse rohkesti.

Mõned laulud Cesti keeles on ka J. Kruus'i julest, kes iseäranis 1880. aasta ümber neid sünnitas.

Kooliõpetaja R. Ruut on ka mitmed laulud loonud ja on neid „Laulu ja mängu lehes“ ilmunud, kus nad eneste sünnitaja muusikalifest andest tunnustawad.

Üksikuid laulusid on weel awaldanud nimelt „Laulu ja mängu lehes“ M. Raudsepp. Tema laulud annawad häa ande märki.

Siis on weel D. Wirthaus, K. Ramm, P. Brehm, J. Raudsepp, J. Linde, H. Lampson, E. Peterson, M. Tobber ja neiu Anna Unweldt üksikuid laulusid loonud ja neid enamasti „Laulu ja mängu lehes“ awaldanud.

Mängu tarwis on Cesti keeles wähe nootisiid ilmunud. J. Matto andis kaks wälkest wiilutükkiide kogu wälja Koguni uuel ajal 1893 ilmus Hermann Schmalz'i julest raamatuke wiilutükkiid.

Ka wiiluli jaots on „Laulu ja mängu lehes“ kõige rohkem tükkiid ilmunud, nende seas mõnda Beeti, Maximi ja Watsoni julest. Ka siin on arwu poolest Dr. Hermann kõige rohkem mängu awaldanud. Et meie rahwas rohkesti wiiluli mängib, siis on ka Dr. Hermann poolest üsna täieline wiiluli-mängu õpetus „Laulu ja mängu lehes“ wäljatulnud, mida õpetust enne sugugi Cesti keelest saada ei olnud.

Nagu näha, kaswab siis ka Eesti laulu põld, kuna mängu poolest me teiste rahwaste suuremast tagawarast abi peame otsima.

Meil aga on asja röömus olla, kui laul ikka meie rahwa jekka helama ja helisema jääb, ja seda tunnistawad meie umbes 30 heliloojat õige röömsalt.

Lauljad.

J. Turgenjewi järele J. Bau.

Wäike külatene Kolotowka, mis kord ühe tähtsa proua pärast oli, nüüd aga ühe faksilase omandus on, seisab ühe lageda mäekinga ääres, mis ülevalt kuni alla ühe kitsa kuristikku läbi lõhestatud saab; kahelpool kuristikku, mille üle mademed seisawad, ajuneb Kolotowka külatene. Mõned kriisid läätsepõõjakesed paenutawad ennast tihedalt kuristikku juu ümber ja warjawad selle ilusat punafeliivalist põhja täiesti kinni. Mäekinga jalal, külatest natukene eemal seisab üksik, neljaruugeline maja, õlekatusega, wäikse walge korstnaga ja ühe, neljaruutulise aknaga, ettepoole, mis kaugele, kaugele külatest poole, nii hiilgawalt päikese ees kui ehatäht sihib. Üks kohal ühe siniseks wärwitud laua päält wõib teekäija lugeda: See maja on üks kõrts, nimega „Sjamaq.“ — Selles kõrtsis wõib saada, ehk küll mitte kõige odawama hinnaga, kaunis hääd „wodkad.“ Selle majakese omanik on kõrtsimees Nikolai Swanitsh.

Nikolai Swanitsh, enne nii wirt paksupõseline pois, oli nüüd mõõtmata paksuks saanud, tuimade näojoontega, wäikeste aga sõbralikult pilkuate filmadega ja palju lühikeste ninaga, mis kortsudega kui niididega ületõmmatud oli. Tema wõis küll juba umbes faksikümme aastat Kolotowkas elanud olla. Nikolai Swanitsh oli wäga osaw ja tark mees, nagu enamasti kõik kõrtsimehed. Pääle oma sõbraliku jutupuhumise oli tal weel teisi häid omadusi mis rahwast sinna sisjetõmbas ja kinnipidas. Temal oli palju terwet inimlikku mõistust, ja igaüks pidas teda suureks auuks ja röömuks — temaga tutwaks saada, oli see siis talupoeg wõi linnainimene. Tema teadis alati kõigete asjade juures hääd nõuu anda, aga kui kunagi ettewaatlik ja enesearmastaja mees, mõistis ta ennast alati kõigis asjus erapooletu hoida. Nikolai Swanitsh teadis iga asja kohta, mis tema maarahwale kasulik oli, oma sõna ütelda, oli see siis põllutöö, loomadekaswatuses wõi kimpõletamises, tantsus ja laulus jne. Kui tal kedagi wõõrast ei olnud, siis istus ta kui kott oma toakste ees pehme muru pääl, oma küüru päewapaistel soojendades ja mõõdaminejatega sõbralikku juttu puhkudes. Tema oli omas eas palju näinud, ja ei ainult üks tosin aadelirahwast pidanud tema juures öömaja. Temal on alati kõik teada, mis saja wärsta kaugusel ümberringi sünnib, aga ta ei wäägi ialgi liiga palju, ega näita ka wälja, kui teaks tema mõnda asja palju selgemalt kui mõni terawinuline politsei. Ta waitib aina, naeratab nii kawalalt ja teeb oma klaasidega asja. Naabrirahwas peawad teda kõik kõrgeks meheks, ja isegi kadunud kindral Shtshepetenko teretas teda ikka kaunis sõbralikult, kui ta jäält wahel mööda juhtus sõitma. Tema püüab iga warastatud hobuse jälle selle omanikule tagasi muretseda, kui wargast aga wähe jälgi leiab, ehk ta seab naabrikula mehed jälle otse, kui need wallawanema walimises wahel saasi lähewad. Siin ei pea mitte arwama, et ta seda armastuse ehk seaduse pärast teeks, ehk armastuse pärast ligemise wastu — ei, tema püüab ainult kordajada, mis tema rahu wastu on.

Nikolai Swanitsh on naesemee, ja temal on ka lapsed; tema naene, krabe linnainimene, aadelinina ja terawate filmadega, on paksuse poolest wiimase ajal

hästi oma mehele järele jõudnud. Nikolai Zwanitš ujal dab teda igas asjas, ja tema käes on ka rahakott. Lapsed on neil kõik veel väikesed.

See oli ühel kõrwetawal heinakuu-päeval, kui ma oma toeraga pikkamisi Kolotowka kõrtsi poole lentsin. Päike oli hirmus kõrwetaw ja uimastaw. Waresed ja kaarnad pistiwad omad notad ülespoole ja silmitseiwad häledalt möödaminejaid, kui oleks nad kaastundmuft paluda tahtnud. Üht warblased ei teinud jesi kõigest midagi wälja ja lärmitseiwad oma julgi floppides weel hullumini kui muidu. Wind hakkas joogijanu waewama, aga wett ei olnud ligidalt kuskiltgi leida. Kolotowka, nii kui ta mujal stepikülalatestes joowad talurahwas kaewude ja hallikate puuduses — tiikidest seda pakju wedelikku, mis üks kaugemalt inimene õigusega wirtjaks wõits nimetada. Ma kirjustasin sanuufid, et enim Nikolai Zwanitš'i juurde jõuda ja temalt mõni klaas õlut ehk taari küsida.

Kui Kolotowka enesest ka just kõige ilusamat pilti ei näita, siis äratab ta ometi igatšes luulelist tundmuft, kui kõrwetaw heinakuu päike oma kirjtega jäl pääl puhkab: poollagunenud, juitsenud majakatufed, fitjas kiristik, tolmufed wäljad ja aasad, mida mööda kanad ja kuted parwe-wiisi sihita ümberändawad, wana herraste-maja wared — pikki raudnõgefid, weriheina ja kirprohtu täiskajunud; tuuma, tolmufarnase karjamaa pääl seiwad lambad, palawuses tihedalt üksteise wabele warju tükkides — — kõik see oli nii lihtne ja loomulik, nii armas. . . Wankuwate sammudega liginesin ma kõrtsile, ka jäl nähti kõik nii wagane, nii tume olewat. Sää! ilmus kõrtsi läwale üks mees, pita kasuga, palja pääga ja jämeda willase kuuega, mida testpaigast ümber teha üks sinine wõõ kranitas; ta nähti purjus olema. Ta hõikas kedagi nimepidi, kus juures ta ise hoolhalt kättega wehkes.

„Tule, tule!“ ikutas ta juure waewaga, „tule, Worgatš, tule! Mis ja luusid jäl, see ei ole mitte ilus, mu poisj! Kõik ootawad sind, ja sina luusid siin.“

„No, ma tulen isegi;“ wastas teegi kärijewa häälega, ja maja nuka tagast ilmus nüüd üks mees nähtawale; ta oli wäikse kasuga, paks ja lontas teist jalga. Ta kandis lühikeft, kaunis uut mustast kalewist kumbe, mis ta üht käistpidi selga oli tõmmanud ja terawnuksist kübarat, mis — sügawalt päha wajuatunud, tema ümmarguse ja pumbunud näole julge ja wäljatufuwa waate andis. Ta wäikesed kollakad silmad keerlesiwad wahetpidamata ümber, ja ta huultel mängis ühtelingu kerge naeratus, kuna ta nina, teraw ja pikk, just kui mõni aer, otsekohejelt edajäsihtis.

„Ma tulen juba, kallike!“ ütles ta kõrtsi ette astudes. „Aga miks päraft karjud ja nii? Mis muft tahetakse?“

„Miks päraft ma nii karjun?“ naeris mees ukse läwel; „ja oled kena mees, Worgatš; nemad kutsuwad sind kõrtsi, ja sina küsid weel — miks päraft? Nemad ootawad kõik sind jäl, Türgi Tashka, Metsbarin ja Shidra Wanjä. Tashka on Wanjäga käed lõõnud, tead, tahetja õlle pääle; nemad tahawad wõidu laulda — jaad aru?“

„Tashka tahab laulda?“ küsis teine elawalt; „kasja ei waleta, Dbaldui?“

„Mina ei waleta mitte!“ wastas see uhkelt; „küll ja näed isegi. Nemad hakkawad kohe pääle, kui meie sisse lähme. Miks oled ja niijugune oinas, Worgatš?“

„No lähme siis, wa’“

„Aga anna mulle enne ometi üks musu, mu kallike,“ lallitas Dbaldui pehmelt, oma käsi laiali laotades.

„Mina ikka, narrike!“ naeratas teine teda küünarnukuga tõugates, ja mõlemad astufiwad küürafale madalast ukseft sisse.

See kuulnud kõne oli mu uubishimu elawalt rahutanud; ma olin Türgi Tashkast juba ammugi mõndagi kuulnud, kes terwes ümbruses kõige parem laulja olla, ja lastis mind kogemata juhtumine teda ühe teisega kuulda. Ma kirjustasin sammufid ja astusin kõrtsi.

Wähe mu lugejatest wõivad wiist küll Wene kõrtsides käinud olla, kuhu meesfar-
nased palju ei lähe. Kõrts on enamasti ikka lihtsalt ainult ühest toast, mis wäikse
waheseinaga kaheks on jaotatud, kus tagapool peremees elab ja kuhu kõrtsilised ei
tohi minna. Waheseina ääres wäikse uffe kõrwal seisab laud, kus pääl wiina
müüdakse, pudelid seisawad uffe kohal ülewal riuli pääl. Gespoolses jaos, mis
kõrtsiliste päralt on, on paar pinki, kats eht kolm tühja waati ja üks wälke laud
nurgas. Seinad on enamasti lubjatud, pilti eht muud farnast ehet fäält ei leita.

Kui ma kõrtsi astusin, oli fääll juba kaunis suur feltskond mehi koos.

Oma laua taga, peaaegu terwet waheseina uft warjates, istus Nikolai Swanitsh,
kirju fitsifärgiga ja kollas praegu sõbralikult naeratades kahele fissetulnud sõbrale
Morgatshile ja Obalduile, kats klaasi wiina. Tema taga aina kõrwal nurgas seisis
tema naene.

Doa keskel seisis Türgi Jashka, kõhetu, aga ilus mees, nii — kahekümne
kolme aastane. Ta riided oliwad armetud, just kui mõnel wabrikutöölisel, ja ta ise
ei jaanud ta mitte hääs terwises olema. Ta kahwatanud põsed, suured hallid rahu-
tult liikuvad filmad, wähe niiri nina, walge otfaesine, pruunikad kõrwa taha liikatud
juuksed, paksud kokkumuljutud huuled — see kõik näitas tundmuslist, kirglist inimeft.

Ta oli praegu elawas ärituses; filmad fätendajiwad, rind tõusis rahutult,
käed wäriwefiwad kui külmatoibes — ja tõesti — ta oli ka külmatoibes, aga ühes
teises, wõõras külmatoibes, niifuguses nagu kõik need, kel kuzgil feltsi ees rääkida,
laulda eht midagi üksi teha tuleb.

Türgi Jashka taga oli laiadlaline mees, nii — kolmekümne aastane; kõrge
palenukkidega, madala otfaesifega, wäikste tatarifilmadega ja lühikese tõmbi ninaga,
kaudilise lõuaga ja mustade laikivate juustega. Ta lahja tinafarnase näo, ifeäranis
neel ta kahwatanud mofkade wäljapaistust olets wõinud metslikuks nimetada, kui ta
mitte — midagi rahulift, unistawat poleks awaldanud. Ta liigutas ennast waewalt
ja filmises pikkamisi ümberringi, just kui härg ikke all. Tal oli wana,
wafkuuppudega kuub seljas ja must fiidivätt kaela ümber. Teda kutsuti Mets-Bariiniks.

Uende wastu pingi pääl, pühakuju all nurgas istus Jashka wastanik Shisda
Wanjä. Ta oli wäikse kafuga fäbrujuuststega ja nüriiniga, elawate filmadega,
kaunis pika habemega ja rõugearnidega. Ta wahtis wäljakutsuwalt ümber, pidas
käed puuifa pääl ja tampis wahetpidamata jalgadega, mida ilusad kirjude kõrwadega
faapad katfivad. Tema kaudis üsna uut hallift kalewift kuude plüfshtraega, mille
tagaft punane färgitrae wäljapaistis, mis kõwasti ümber kaela oli finnitatud.

Teises nurgas, just uffe kõrwal istus wäikse laua taga üks talupoeg halli
karwafe jakiga, millel õla pääl suur hauk sees oli. Päikese kiired mängifiwad kol-
lastes wiirudes kahe wäikse afna tolmuste ruutude pääl ja ei tahtnud pimekat tuba
mitte küllalt walgustada. Siin oli aga palju jahedam.

Minu juurdetulek — ma wõifin feda küll märkida — tegi Nikolai Swanitshi
külalifi natukene segafeks, kui nad aga nägiwad, et see mind kui oma sõpra teretas,
jäiwad nad rahulifemaks ja ei pannud päraft mind fugugi tähele. Ma lastfin
enefеле õlut anda ja istusin uffe kõrwale nurka, kattsife jakiga mehe wastu, laua taha.

„Noh,“ hõiskas forraga Obaldui täiest kõrist, ühe ainukese hõõmuga oma klaasi
tühjendades ja oma hüüet haruldase käenäitamifega täiendades, ilma et ühtegi sõna
wäljahüüda olets faanud, „noh, mis me fiis nüüd wahime? Hakate pääle! He?
Jashka!“

„Jah, hakate pääle!“ utfitas Nikolai Swanitsh tagaft.

„Hakkame fiis — —“ ütles Wanjä külmawerelifelt ja sunnitud naeratufega,

„mina olen walmis!“

„Mina olen ka walmis,“ wastas Jashka erutatud.

„Noh, fiis hakate pääle, lapsed!“ tähendas Morgatsh.

Aga kõigi soovide ja valmisolekute vastu ei teinud hatatust veel keegi; Wanjä istus ifka veel pingi pääl; oli, kui oleks kõit veel midagi oodanud.

„Halka pääle!“ kätastas otjustawalt Metsbarin.

Tšahka wärises. Wanjä tõusis üles, tegi oma wõõ lahti ja nuuskas nina.

„Kumb peab siis pääle hakkama?“ küsis ta, wähe muudetud häälega Metsbarina käest, kes ifka veel liikumata paigal istus, teine jalg teise pääle tõstetud ja käed kuni küünarnukkudeni püüki kalitajatesse wajutatud.

„Sina, sina!“ karjus talle Dbaldui; „sina, wennatene!“

Metsbarin waatas wihaselt Dbaldui otša, see waitis järsku, hakkas ruttu piipu poppima ja wahtis tummalt latte.

„Küsi peab otjust tegema,“ ütles tüki aja pärast Metsbarin, — „ja siis kahetša õlut laua pääle!“

Nikolai Zwanish kummardas emast ähtides laua alla ja pani siis kahetša pudelit laua pääle.

Metsbarin waatas Tšahka otša ja ütles: „Mõh?“

Tšahka otšis oma kuuekalitajast ühe wähtkaha ja tegi sellele hambaga ühe märgi pääle, Wanjä tõmbas põuest wäikse nahktooti wälja, harutas paelaga kinni kortsitud suu lahti ja kallaskannus hulga raha pihu pääle, kust ta wiimaks samajuguje nagu Tšahkalgi wäljaotšis; Dbaldui hoidis oma kättise notaga mütsi all, ja mõlemad wastanihitud wistatšiwad oma walitud rahad sinna sisse.

„Sina pead tõmbama,“ ütles Metsbarin, emast Morgatšhi poole pöörates.

Morgatšh naeratas meelitatult, wõttis mütsi tahte kätte ja hakkas raputama.

Kõik jäiwad wagaselt kui hauas, ainult rahad kõlisesiwad tumedalt üksteise vastu. Ma waatajin ümber, kõikide näol walitšes põnew wõlus; ifegi ka Metsbarin hoidis filmi pilukile. Minu lauanaaber, kättise jatiga talunik sirutas wõišimulikult oma kaela kaugele ette poole. Morgatšh pistis nüüd käe mütsi ja tõi Wanjä raha-tüki nähtawale. Tšahka puustas ära, Wanjä aga tõmbas kahe käega läbi juukse.

„Mäed sa nüüd,“ karjus Dbaldui wõidurõõmulikult, „kas ma ei ütelnud, mis?“

„Monoh! tafajemalt!“ ütles Metsbarin kurjalt. „Halka pääle!“ ütles ta edasi, Wanjä poole pääga nitutades.

„Mis laulu ma laulan?“ küsis see wähe segaselt.

„Mis sa ise tahad!“ wastas Morgatšh. „Mis sa paremini mõistad, seda laula!“

„Wuidugi, wuidugi!“ lijas Nikolai Zwanish, fätt pikkamisi rinna pääle paunes;

„Laula, mis sa ise tahad; meie ei tea sulle midagi ütelda. Laula, mis sa tahad, aga laula hästi, meie saame ju pärast otjustama.“

„Wuidugi teada!“ kinnitas Dbaldui, oma tühja klaasi äärt lakkudes.

„Gas mind enne veel natuke puhata, wennad;“ ütles Wanjä, oma kuuekraed katšudes.

„Puhka, puhka ja halka siis pääle,“ ütles Metsbarin ja lastis pää rinna pääle.

Wanjä mõtles natukene aega, raputas siis wähe pääd, filis käega üle näo ja juukse ja astus siis ette.

Waheajal, enne kui me wõidulaulmisti edasijutustame, ei saa lugeja wist mitte ütlekijests arwama, kui me mõne sõnaga nende jäälolijate eluolu pääle waatame. Hakkame Dbalduišt pääle.

Tema tõsine nimi oli Zewgraf Zwanow, aga keegi terweš maatonnas ei nime-tanud teda teisiti, kui aina Dbaldui, ja tema ise oli wäga uhke selle liignime pääle. Tema oli üks ümberhulkuja joodik, wanapois, kes oma isanda käest juba ammugi priiust oli saanud *) ja ilma tööta ja rahata ifka nõuu ja teed leidis — päew päe-

*) Mänikümmend aastat togasi, mil see jutt kirjutatud sai, oli Wene rahwas veel orjaitte all. ü. p. täš.

walt wõõra kosti pääl elada. Temal oli wäga palju tutwaid, kes teda wiina ja theega auustasiwad; nemad ei teadnud isegi — miksparast; feltstonnas ei olnud ta sugugi tähtjas, waid ajas üsna tühja, ilma mõtteta lori, pilkas igauhte ja naeris ühtelugu iga wäikese asja üle. Ta ei wõinud ei laulda ega ka tantside, ja ial ei tulnud tal üks mõistlik sõna üle huulte. Selle juures ei olnud aga, neljakümme wärsta kaugusel ümberingi, mitte aiuustiigi kõrtsi, kus tema laia kogu mitte näha poleks weel olnud, ja jääb tundsiwad siis teda kõik. Sinimesed oliwad temaga kõik araharjunud, ega pannud ta plara suurt tähelegi, ainult Metsbarin mõistis tema suuwärki kammitfasse panna.

(Boolekt.)

Sõnumid muusika ja muu kunsti olust.

Anton Rubinstein on Berlinis ja Dresdenis mitu korda mänginud ja selle läbi suurt waimustust äratanud. Iseäranis Dresdeni konservatoriumi õpilased on suurele meistrile tänu andnud, et ta palju neile oma mängu kuulutanud. Rubinstein tahta Dresdenist jälle Peterburi waatama tulla.

Dperi-laulja Gura äratas ikka weel igal pool imestust, kus ta end kuulda laheb. Hiljuti on ta Münchenis mitu kontserti andnud, ja on saal ikka puupüsti täis kuulajaid olnud. Njalehed ütlemad, et Gura laul ikka weel nii ilus ja täieline on, et keegi tema wastu ei saa, ehk küll Gura juba üle 50 aastat wana on.

Gounod, Brantfusse hiljuti surunud helilooja, pidada Pariisis auusamba saama, mis tema auustajad raha kottu pannes tahawad ehitada lasta.

Siegfried Wagner, kuulsa Richard Wagneri poeg, seni ajani ehituse-meister, olla nüüd ka muusikandiks hakanud, et isa jälgedesse astuda. Iga kord ei suuda kuulsa isa lapsed mitte isa nime kuulsust pärida.

Bernhardt Köhler on Mannheimist Berlini kuningliku koja laulukoori juhatajaks kutsutud.

Mina Hermann, Eesti tuntud orelimängija, on Saksamaalt Inglise-maale Londoni linna läinud ning annab jääb kontsertisid, mis kiitust leiawad.

Lydia Müller andis hiljuti Berlinis ja mujal Saksamaal kontsertisid, tuli siis Tartu, andis siin Jaani kirikus palju osawõtmisega kontserti, läks siis Peterburi ja laulis jääb professor Czerny juhatusel all kooris soolo-laulusid ja läheb jälle Berlini kaudu otse Londoni, kus wiib sügisel Miina Hermann'iga kokkusaab. Kui korda läheb, tahawad mõlemad neidid ühes kontsertisid anda.

Prona Lillian Sanderson, soprani-laulja, andis hiljuti Tartus ja Tallinnas kontsertisid. Tartus leidis ta suurt kiitust, aga Tallinnas ei ole ta meeldinud. Temaga ühes andsiwad kontserti wiulimängija Gregorowitsch ja klaverimängija Bruining, mõlemad wäga osawad oma riistadel.

Fr. d'Andrade, kuulus tenorilaulja Portugalimaalt, on Saksamaal palju kiitust leidnud ja hiljuti jälle ifamaale tagasi läinud.

Eesti rahwa 75-aastase priiuse mälestuseks peetakse Tartus suur laulupidu, millest umbes 4000 lauljat ja 400 mängijat on lubanud osa wõtta. Laulud selle pidu tarwis on herrad Kappel, Türnpu, Siehle, Hellat, D. Wirkhaus ja Dr. Hermann wäljawalinud. Loota on, et see pidu Eesti rahwa priiusele auu ja kiitust annab, sest et Eesti rahwas oma lauluga edenemise wilja peab näitama.

Poola rahwas on, nagu näha, kõrge loomuandega; seda tunnistab see lugu, et praegu laulus ja mängus pea kõige ülemal seiswad kunstnikud poolakad on: Marcella Sembrich, maailma praegune suurem soprani-laulja; Mierzwinski, üks maailma suurem klaveri-mängija; Moriz ja Alexander Moskowskij ning Moniuko, kolm suurt tähtsat heliloojat; Irene

Abendroth, noor soprani-täht muusika-taewas; Wieniawskij ja Gregorowicz, kaks tähtsamat wiulimängijat — kõik need ja palju teisi on postakad.

Seda ja teist.

Rahtlane mälestus. Kuulus Brantse helilooja Gounod siis, nagu teada, iseäranis noorte naesterahwaste seas suure lugupidamisega. Noord oli üks noor naesterahwas temal külaliseks ja leidis tema ahju serwalt kirji tuuma. Nuttu wõttis ta kirji-tuuma ära, lastis ta deemantidega ja perlitega kaunistada ja brosheks teha, mida ta hiljemalt kuuksale helimeistrile kui iseäralisi mälestust näitas. Seda nähes hakkas Gounod waljusti naerma ja ütles: „Kuulid pruua, mina ei söö kunagi kirsi-siid: Tuum, mida teie minu ahju serwalt leidsite, ka wististi minu teenri Johanni juust sinna saanud!“

Wiru kannel.

Laulu isa lahkumise mälestuseks

Kui lõprund wiimse mehe wiimse pöewatöö,
Siis rändab wiimne laul k äbi wiimse töö.

Tead, kuhu wiimset õhtul
Wiru kannel jäeb,
Kui ta kandja ilma elust
Kodumaale läeb?

Kaunis kaubris, põue põhjas,
Waimustatud, waiw,
Sääl on kandle kõige kallim,
Parem peidu-paif.

Magu mets, mis koidu käigil
Ärtab kohinal,
Woolab weri wägewasti
Kandle keelte all.

Kannel kõlab waimu wäes;
Kuni taewaspe
Tõuseb, tungib laulu hääle
Siinwa sõndmine.

Laulu laene lendab, Ichwib
Ile marjamaa,
Kannab wälja kutsje-kirja
Hella käega.

Hüüab Wiru neiud, peiud
Wuru metsale,
Suwe aeda pööri-päewa
Suure pidule.

Wäe harjal, jõe taldal,
Halja puude all
Ilmub, mis meil waiwfelt walwas
Waimu wärawal.

Uja jookful, wiimse põlwe
Nahwa rinnaga
Jäeb kord Wiru wana-kandle
Keel ka waiwima.

Waba woorus, rööm ja rahu
Päewa lähendab,
Gesti poegi igawesti
Üksmeel lähendab.

Wuru-erde tütreb seawad
Eha kumaga
Amariku piiga päha
Pärjad puutama.

Wanemuine, waimurikas,
Paneb puule ka
Laulu lambi eluküünlaks
Põue põlema.

Kangelaste stalewite
Kallim kulla hääle
Elab, õitseb, õhtab ähki
Põue kande pääl.

Widewitu wiimset wilgul
Läheb lahkija
Nahunurme radadele
Kannelt katsuma.

Laulit astub suweaiast
Wiimse häälega
Wanaiwa waimutele,
Mäel mängima.

Lahkub Wiru wanem laulit,
Tema kannel jäeb,
Kuni helkjas elu-päite
Sul-gi looja läeb.

Mangu Süb.

Laulu ja mängu leht.

Kuufiri Eesti muusika eebenamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. K. A. Hermann.

Ilmub kuus korda.

Sind aastas kätte saatmiseks 1 rubla. —
Ise ära tuua aastas 80 kop.

Tellimisi wõtab
iga raamatukauplus ja muusika-ebedaja wastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. K. A. Hermann Surjewits.“

Kõit sugu kunstnikud.

Selle päälkirja all on kuulus muusikakirjanik Legouvé ühe raamatu awaldanud, milles ta paljude muusikajärgrite üle küll naljakaid küll tõsiseid lugusid kirjutab, mis nende iseäralikkudest kombetest kauni pildi annawad ja nende kunsti mõju seletawad. Meie awaldame sellest raamatust mõned üfiktud ja tähtsamad kohad. Legouvé kuulis ka weel Paganini mängu ja kirjeldab elawalt neid tundmusi, mis selle Italia kõige juurema kunstniku mängu tema kohta awaldanud, tundmusi, nagu neid tundmata, sarnini hakkas mängima, ja Bériot kuulas teda niisamati imestades pääst, nagu kõik teisedgi. Ühtiselt ütles arwustaja pool walgult: „D, sa kelm! Ma saan aru. Tema on oma mänguriista harilikku hääleseadmist muutnud.“

Anna Saawa.
Eesti tõrgeandeline salmilooja.

Niisamajugust imestust sünnitas ka kuulsu klaverikunstniku Thalbergi kontsert Pariisi Italia näitemajas. Legouvé wõttis sellest kontserdist Julius Benedicti, Weberi ainu-keste klaveriõpilase seltis oja. Benedicti imestus ja waimustus oli

Erutatult ettepoole kumardatud, waatas ta wahetpidamata Thalbergi sõrmede pääle, mis nõiduse-tööd näiswad toime jaatma, ta ei uskunud oma filmi ega kõrwi. Ka temale oliwad, nagu Bériot'le Paganini noodid, Thalbergi noodid arusaamata. Seekord ei olnud saladus mitte mänguriista, waid mängija juures. Uus sõrmede seablus mänguriistal tegi temal võimalikuks seda klaveril ütelda, mis ta weel ialgi enne ütelnud ei olnud. „Põidla harjutus,“ nimetas Biszt põlates Thalbergi kunsti. Thalbergi wõidud oliwad Biszt'i äritanud. See ei olnud mitte lade-

dus — nii alatud tundnust Liszt'i südamest ei pesitanud — waid trooni päält ära tõugatud kuninga wiha. Liszt ei olnud kõigiti mitte mees, kes wõitluse-wäljalt nii ruttu oleks taganeunud, ta algas wõitlust ja wõitlust, mis aga õnnetute juhtumistest tõttu temale halvade tagajärgedega lõppis. Legouvéel sai õnn osaks mõlemat kunstnikku ühel kontserdil, mis poolakate häätsel prinzeessi Belgiojasi juures oli korda seatud, kuulata. Nende kunsti ja iseloomu wahet tuli sellel kontserdil kõige paremini nähtawale. Liszt oli kahtlemata juurem kunstnik, rohkem waimustaw ja liigutaw. Tema toonid oliwad sagedasti nii õrnad, et julgesti ütelda wõis, kunagi ei olnud sõrmed õrnemini üle klaveri-klahwide heljumud; selle juures oli ta aga sagedasti nii äritatud, et ta mäng selle läbi waljuks ja tuimaks läks. Kui ta ühe oma enese loodud mängutükki juures koguni waljusti oli mänginud, astus klaveriehitaja Plegel kontserdi lõpul klaveri juurde, mis tema omandus oli, ja waatas kannis kurwalt klahwide pääle. „Mis teie sääte teete, armas sõber?“ küsis Legouvé naerdes. „Ma waatan sõjawälja,“ wastas Plegel kurwameelselt, „ma loen haawatuid ja surnuid.“ Thalberg ei lõbunud ialgi nii waljusti klahwide pääle. Mis teda Lisztist mõnes kõrgemale tõstis, tema mängu wäga ilusaks tegi, oli toon. See oli nii täis, nii magus ja pehme, aga ometi jälle nii wägew ja kindel, et oske ime. Legouvé wõrdleab tema tooni kuulsa Alboni häälega. Ka oma wälimises olekus oliwad kunstnikud koguni iseerallised. Liszt oli lõwi sarnane, kui ta oma juukseid tagasi lükkas ja wärisewate huuletega ning liikuwate ninasõõrmetega kui mõni ülem rahwa hulga üle waatas; see paistis sagedasti natukene kõrwälja, oli aga tema elawas Ungria loomuses. Thalbergi juures ei olnud ialgi sarnast olekut näha. Ta oli omas terwes olekus, niihästi wäljaspidi kui sees poolt, peenikene kunstnik. Ta astus ilma uhtufeta ja kõrwufeta illes ning algas peaaegu külma terwituse järele mängu. Ja ta mängis, ilma et wähematgi liikumist tema näost alets paistnud ja ei wiibinud ta kunagi tema pill kuuljate pääl. Suur äritus ja erutus, mis ta tema juures walitsejate, tuliwad ainult selle läbi nähtawaks, et ta nägu ja kuklatagune punaselt lõiwad, seda rohkem mida kauem ta mängis. Kellegagi ei tohi, nii arwab Legouvé, Chopin'i (schöpäng'i) wõrdlema, sest et tema juures kõik iseerallik mängimise wiis on. Tema esimese mängu järele kirjutas Legouvé ühes muusikalises ajakirjas: „Enam ei saa selle üle riieldama, kes juurem kunstnik on, kas Thalberg wõi Liszt? Kõigejuurem kunstnik on Chopin.“ Selle arwustuse üle oli Liszt Legouvéga kats kuulda wibane. Thalberg läks aga teisel hommikul arwustaja juurde ja ütles: „Bravo! Teie arwustus on ainult õige.“ Liszt ei wõi aga sellegi pärast tema wäga suure eneseteadmise ja uhtuse pärast nii wäga süüdistada. Kui Scheffer kord tema pilti maalisk, hüüdis ta ärksti pilkawal toonil: „Aga Liszt! Arge tehke omale mitte nii wäga kunstniku nägu? Teie teate ometi, et ma ennast petta ei lase!“ Ja ta oleks teda ometi nõnda maalima pidanud, sest ta oli tõesti suur kunstnik, tema nägu oli sagedasti nii äritatud, nagu seda igati näha wõis, kes teda kontserdile kuulama läks. Aga Liszt täitis naabri soowi. Nende jämedate sõnade järele waitis ta esiohja mõne filmapilgu, siis ütles ta: „Teil on õigus, armas sõber. Andke mulle andeks, Teie ei tea, mis see tähendab, kui keegi imelaps on olnud.“ Ja ta püüdis enesele wõimalikult igapäewase ja lihtsa näo teha. Kes Schefferist maalitud Liszt'i pilti Wieneri theatri-näitusel näinud, see peab tunnustama, et see pilt ka tõesti wäga harilik on, millest wähematgi seda olekut wälja ei paista, mida Liszt'i juures muidu sagedasti näha oli. Liszt'i alandlikust meelest annab ka weel järgmine kiri tunnistust, mida Legouvé awaldanud. See oli ühe kontserdi järele, milles Liszt näidata tahtis, et ta Thalbergist üle läib. Orkester oli aga seekord nii halvasti seatud, et klaveri toonid selle läbi oma mõju kaotasiwad ja kontserdi tagajärjed Liszt'ile kõigiti halvad oliwad. Liszt saatis selle järele Legouvéle kirja, milles muu seas järgmiselt loome: „Ma olen õnnelik selle üle, et Teie minu eilase kontserdi üle aru saate andma, ja julgen Teid paluda, see kord, ainult

seeford minu ande puudulikkude külgede üle waitida. Weel korb, andke mulle see nõrtus andeks, ja olge julge, et ma ainult ühele sõbrale olen kirjutanud." Digufega küsib Legouvé, kui palju juuri kunstnikkusid suudaks jarnaseid sõnu, nagu: "minu ande puudulikkusid külg!" mahakirjutada. Ja just seeford oli Bizzt kõige paremini ja imestust äratawamalt mänginud.

Ühes teises kohas selles raamatus kirjutab Legouvé Diderot' õpetusewiisi üle (mida uuemal ajal ka Coquelin õpetab), mille järele näitlejad, kui nad hästi mängida tahawad, mitte jeda kaasa tunda ei tohtida, mis ofas seisab. Legouvés waidleb selle õpetusewiisi wastu ja toob tähelepanemise wäärt näitusi oma arwamiste tõenduseks ette, mida ta ise näinud on. Kuulus laulja Adolphe Maurrit kõnelemb temale, et ta „Wilhelm Tell“ proowide ajal pifaraid 'pole tagasi hoida suutnud ja et ta sääl ettetulewas juures arias ainult siis oma ofa laulda suutnud, kui ta oma liigutuse mahajurunud. Mahajurunud ei ole täitsa õige sõna — erutus käinud ainult ühe organi päält teise pääle ja wärisenud tema hääles nii, et päältkuulajad sügawasti liigutatud saanud. Proda Talma nuttis näitelawal, mitte mängu pärast, waid, nagu ta ise Legouvéle tunnistanud, oma hääle liigutawa kõla üle. Ühel päewal astunud Legouvés waheajal kuulsa Sablache riidepanemise-tuppa. „Pange oma käsi minu westi pääle,“ ütelnud Sablache. „See on ju üsna märg,“ ütelnud Legouvés. „Kas teate mikspärast?“ kõnelemb laulja. „Selle pärast, et ma selles ofas, kus ma oma tiitart ärawandusin, nii waljusti nutma hakkasin, et pifarate ofa filmadest alla weeres.“ Ka Sablache tiitar, ilus noor neiu, kes pärast proua de Caters'i nime all wäga kuulsaft sai, on näitelawal sagedasti nutnud. Weel palju teisi näitusi toob Legouvés oma raamatus ette ja püüab — ning wististi digufega — tõendada, et ainult mäng ja laul, mis südameft tuleb, ka südamesse wõib tungida, kuna külma südamega ja mõt-tega etendamine ning laulmine ehk mängimine meie südamed tuimaks ja külmaks jätab.

g.

Lauljad.

J. Turgenjewi järele J. Bau.

(Õõpp.)

Morgatsh ei olnud maikugi oma sõbra jarnane mees. Ka temal oli küll liignimi, aga see ei olnud tema juures sugugi rohkem tegevuses kui muude inimeste juures; siin juures olgu aga ka tähendatud, et Wene rahwas sõimu- ehk liignimede panemiseks kaunis küsi on. Kõik minu teadaasaamised selle mehe endise eluolu üle on minu püüdmiste wastu tumedaks jäänud. Ma sain ainult teada, et ta muiste ühe wana lese proua juures kutsjar olla olnud, kust ta kolme hobusega ja saaniga äraputkarud ja terve aasta kadunuks jäänud. Wiimaks, kui ta juba küllalt aru wõis olla saanud, kui kurblik ja waewane ühe ümberhulkuja elu on, pööras ta tagasi, aga longates, wistas ennaft armu ja andeksandmisft paludes oma walitsejanna ette, leidis jälle armu ja tõusis wiimaks jälle oma endise auupulga pääle tagasi; wiimaks sai ta sääl weel töwrahwa ülewaatajaks, aga oma walitsejanna surma juures, mis warsti pääle selle järgnes, oli talle testamendis priius kingitud; ta wõttis ennaft kodaniku-seisusele üles ja rentis siis omale ühe oma naabri kääst tükk kõr-witshapõldu. Mõnib hakkas ta kaunis jõuult elama. Tema oli kaunis mõistlik mees, ei kuri ega ka hää, aga wäga kofuhoidlik. Nagu ta ettewaatlik ja kawal kui rebane oli, oli ta ka üks „lobalõug“, kui mõni wana naene ja mõistis wäga ofawalt, ilma ise sääl juures suuremat rääkides, teist nii kaugele wiia — talle oma südamejaladusi wälja puistada. Tema ei püüa ennaft sugugi nii narrina wõi wigurimehena näidata, nagu mõned tema jarnased kawalpääd; tema on pea alati tõsine. Ma ei ole weel ial läbitungiwamaid ega mõistlikumaid filmi näinud, kui tema omad; aga nad ei

waata sulle mitte alati just otse silma, ikka kas ülesse wõi alla. Tema mõtleb ikka mõne raske ettevõtte üle nädalite kaupa järele, ja viimaks otjustab ennast siis järsku kahtlasele hakatusele; sina arwad jään kõik wõimatu olewat ja naerad uskumatalt, aga näe — tema katsub, ja kõik läheb hästi. Ta on õnnelik ja usub ka õnne, nii-sama ka kaardimoorisid ja ettekuulutusi; ta on üleüldse väga ebausklik. Teda ei armastata mitte, sest et ta naabritega palju läbitäimist ei pea, aga teda auustatakse. Temal on ka naene ja üks poeg, teda ta pärastpoole kooli tahab panna. „Door Morgatsh astub oma isa jälgedesse“ tähendawad aga inimesed suwe õhtutel oma majade ees istudes ja juttu puhudes; kõik teawad, mis sellega tähendatud on, ega küsi ka keegi edasi.

Türgi Tashka ja tema wastase üle ei ole mitte palju tähendada. Tashka nime-tati selle pärast „Türgits“, et ta tõesti ühe wangiwõetud tükkase laps oli. Oma waimu poolest oli ta iga asja pääle kunstnik, töötas aga ühe kaupmehe paberi-wabrikus. Tema wastane, kelle elulugu mulle koguni tundmata on, näis keegi eht linnolane olewat. Metsbarina üle pean aga jälle pikemalt seletama.

Õnne möju, mis ta ühe wõõra kohta heitis, pani wist küll igaühte teda kartma ja põlgama. Ta waade ja nägu oli nii toores, nii wastik, aga siiski oli tal ka ikka oma jagu iludust. Õnnefilmil oli raske otjustada, misjulgusest seisusest see Herkules oli: tema ei olnud ühegi orja ega ka kellegi kodaniku sarnane, teda ei wõinud ka mitte mõne lahtilastud kantsleli-kirjutaja, waelets jäänud mõisniku, küti ega tallipoisiga võrnu seada — tema oli mees ainult oma julgust. Keegi ei teadnud, kust ta wälja tulnud, kui ta meie maakonda ilmus; mõned arwasiwad ta olla kellegi kroonu-mõisniku poeg ja olnud ka enne ametnik, aga keegi ei wõinud midagi kindlat selle üle ütelda. Ka tema enese käest ei wõinud keegi midagi teada saada: niisugust weidra loomuga inimest polnud terwes maakonnas. Keegi ei teadnud ka, millest ta elas: ta ei teinud niugit tööd, ei tulnud kellegi juurde, ei olnud ka kellegagi ligemalt tuttaw, ja ometi oli tal alati raha, kui ta mitte just palju, aga ta polnud kunagi koguni ilma. Ta oli hirmus rahuline oma elus, nagu ei liiguks tema lähedal kedagi muud hingelist, ja nagu ei oleks temale pääle iseenele kedagi tarwis. Tema õige nimi oli Perewlewow, aga inimesed kutsusiwad teda Metsbarinaks. Teda kartis terve ümbrus, ja igal ühel oli häa meel kui ta tema hääts midagi, kui ka kõige wähemat, hääd teha wõis, eht tal küll wähematgi õigust polnud kedagi fundida wõi kästida; rahwas kartis teda. Tema jõi wähe wiina, ei käinud naesterahwastega ialgi ümber, aga armastas kirglikult laulu. Temas oli palju mõis-tatuslikku, ja näis, nagu oleks tal midagi üleloomulikku olnud, mis ennast kord wabas-tades teda ja ka kõik, mis temasse puutub, ärahawitama saaks. Ma usun, ma ei effi mitte oma arwamisest, et talle ta elus juba kord juhtunud on, mille läbi ta siis ka nii targaks on saanud ennast halastamata waljult walitsema. Õeäranis tuleb mulle ikka ta iseäralist naeratus meelde, mis tõesti väga metslik filma paistis, mis aga ka ometi palju mõistlikku, eestujulikku tähendas; see oli tõesti naeratus, mille jarnast ma enne weel ialgi näinud ei ole.

Nii astus siis Türgi Tashka wastane Wanjä ette, pitsitas filmad wähe kinni ja hakkas siis kõige häällega laulma. Hääl oli kaunis kõlaw ja hele, aga natukene funnitud ja lõikaw. Ta laulis nagu mõni rohurõõk, ronis põhjatu kõrgel ja mabalale ning pööras ikka jälle kõige kõrgema astmeni tagasi, mida ta siis ikka just kui suurema waewata kaua wenitas; siis tõmbas ta filmapilguks hinge ja algas järsku jälle uuesti pääle. Tema keerud ja kargamised oliwad wähe külmad, lihtsad; saks-lane oleks seda laulu kuuldes wast tõesti naerma hakanud. Aga tal oli siiski ikka kaunis ilus Bene tenore di grazia, tenor léger. Ta laulis üht lustilist kantsu-laulu, mille sõnad, nii palju kui ma lõpmata käänakute tõttu arusaada wõisin, wist küll nii käiswad:

„Laf' puhasta' mul aiatest,
Mu kullakene, sa!
Laf' kaunistada peenrakest,
Mul roosilillega?“

Ta laulis, ja kõik kuulasiwad teda suure tähelepanemisega. Ta näis seda teadwat, et siin inimestega tegemist on, kes asja tunnawad, ja püüdis selle pärast, nagu üteldakse, kõigest jõust. See on aga ka tõsi, et sääl laulu tuntakse ja laulda mõistetakse, ja mitte ilma asjata ei ole Orlowi teekärjed külad oma laulude poolest terwes Wene riigis kõige kuulsamad. Wanjä laulis kuu ilma kuulajate seas suurt elawust äratamata. Aga wiimaks, ühe iseäranis hästi kordaläinud keerutamise juures, jõudis ta Metsbarina näole sõbralikku naeratust meelitada, mis Dbaldnile ja ka terwele seltskonnale palju tähendas. Seltskond sai nüüd palju elawamaks, ja Dbaldui ning Morgatsh hakkasiwad poolehäilega kaasalaulma, iga keerdu pikalt wenitades — ja karjusiwad: „Kurjategija! Näe, kui mõidab, kelm!“ Nikolai Zwanitsh löi rõõmsalt pääga pahemale ja paremale poole takti. Dbaldui hakkas wiimaks jalgabega tampima, Oladega nihutama ja kättega edasi tagasi wehkema; ainult Zashka seisis kui süte pääl, punastas ära, wärises kui aawaleht ja naeratas wägisi. Aga Metsbarin ei muutnud oma nägu sugugi, ega liigutanud oma kätt ega jalga; ainult ta pilt, mis laulja pääl wiibis, näis wähe pehmemaks saanud olewat, ehk ta huulte ümber küll oma harilik põlgaw joon lookles. Wanjä aga, seltskonna liikumisest julgustatud, hakkas nüüd weel kõwemalt laulma ja tegi keelega niijugused keerud, hüpped ja trillerid ning õnnestas oma kurku nii kõrgele, et wiimaks kinni piukstas ning ta kahwatanud ja higist märg kui rääk tooli pääle langes. Dbaldui kargas talle juurde ja tõmbas teda oma kondiliste käewartega enese rinnale; Nikolai Zwanitshi nägu muutis ennast ja näis iisna nooreks saawat. Zashka aga küendas: „Tubli poiss, Wanjä! tubli poiss!“ Na minu lauanaaber, kaitse jakiga talunik, ei jõudnud ennast tagasi hoida ja karjus, rusikaga laua pääle pürutades: „See oli tubli, pagana pävalt, tubli!“ ja sülitas täiest suust, nagu oma ütelust kinnitades, just wasta seina.

„Aga sa oled ka õige soojaks läinud, sõber!“ tähendas Dbaldui, ifka weel wäsinud lauljat kaelustades. „Sa oled mõitnud, oled mõitnud, ja ma soowin sulle õune — kahelja õlut on sinu!“ Zashka ei saa sulle ialgi järele, küll sa näed!“ ja uuesti pigistab ta teist rinna wastu.

„Lase ta ju kord lahti,“ hüüdis Morgatsh tüdinult. „Lase ta puhkab, sa näed ju isegi, et ta wäsinud on!“

„Laf ta puhkab pääle, aga lased sa ka tema terwijeks üks naps teha,“ wastas Dbaldui ja astus müügilaua juurde. „Sinu rehnungi pääle, mu südamete!“ lihas ta laulja poole tähendades juurde.

See nikutab pääd, kuna ta kübarast räti mõttis ja nägu kuiwatama hakkas. Dbaldui tühjendas suure ahnusega oma klaasi, juues nägu õige krimpju tõmmates ja summitult kõhatades.

„Sa laulad hästi, sõber,“ tähendas rahwameeleliselt Nikolai Zwanitsh; „nüüd aga on kord sinu käes, Zashka. Soia filmad lahti ja ära kaota julgust! Saame näha, kumb kumbast ette pürutada jõuab. Aga tenta on hästi laulnud, Sumala eest, hästi!“

„Wäga hästi,“ lihas kõrtsmiku naene naeratahes Zashka poole waadates juurde.

„Jah, hästi!“ kordas ta minu lauanaaber järele.

„Hee! mis sa sääl ümised?“ hüüdis korraga Dbaldui minu naabri juurde astudes ja sõrmega tema pääle ahwardades, kuna ta ise lustiliselt hüppas ja heledalt naeris. „Sina! katju, et sa siit minema saad! Ruda julgesid sa ka kiitma hakata?“

Waene mees ehmatas ära ja oli juba walmis ülestargamas ja wäljajooksmas, kui korraga Metsbarin sõnas:

„Mis ja tahad teiest, sina herne-hirnutus?“

„Mina? Ma ei taha midagi,“ kogelbas Obaldui, „mitte midagi! Ma ainult —“

„Siis ole wait!“ ütles Metsbarin. „Jahha, hakka pääle!“

Jashka tõmbas käega üle näo.

„Jajah, hakka pääle! Aga laula paremini kui see sääl,“ tähendas Nikolai Iwanitsh.

„Iffa edasi, edasi! Mis tarwis julgust kaotada; mis ja kardad?“

Metsbarin waitis jälle ja lastis pää rinna najale.

Jashka jäi tükits ajaks wait, waatas ümber ja tattis siis näo kättega kiini.

Rõitide filmad oliwad tema poole pööratud, isegi ta wastanik, kelle näol wõidurõõm hiilgas, hakkas mõttes tähelepanema. Ta toetas enuast wasta seina, pani käed puusa, aga ei mänginud enam jalgadega. Kui Jashka wiimaks oma näo üles tõstis, oli see kahwatanud, kui furnul. Ta filmad sätendasiwad, ta ohlas sügawalt ja hakkas pääle. Esimene toon oli nõrk ja tasane, kui ei tahaks ta rinnaft mitte wälja tulla, aga wäriſes just kui keerutades kaugelt siia. See kõla liigutas meid iseäralikult, meie waataſime kõik üksteise otsa. Selle esimese tooni järele tuli üks teine, natukene kõwem ja pikem, aga ikka weel wäriſedes, just kui wiulukel, mis raskest sõrmest wajuſtatud saab, ja järsku ühe teise löögi läbi wäriſtatud saab ja teise järele ühe kolmanda läbi — — ja pikkamisi heliſes meile, meid ikka rohkem ja rohkem waimuſtades, üks sügawkurblit laul. „Ei ole ükſi ma ſu truul riinul hõrgamü,“ laulis ta, ja magus walu jõõſis meil ſüdameſt läbi. See on üſi, harwa olen ma üht ſarnaſt häält kuulnud. Ta oli wähe kõrge, aga näitas nii wäriſema, kui oleks lauljal midagi ſuurt kurbtuſt ehk meelegaiguſt olewat, aga jään kõlas ta ſügaw kirg ja armuſtufe walu.

Laul kõlas wägewalt ja näitas lauljat walitſema haktama, ſee ei olund enam kartlik, waid oli enuast koguni oma ülesandele ohwerdanud. Tema hääl ei wäriſenud enam kartuſeſt, waid ſügawaſt kireſt, mis noolena kuuljate ſüdamesse tungis, neid ikka kindlamalt, kõwemalt oma wõrtu kõites.

Ma mäletan, et ma kord, õhtuajal mere kaldal jalutades, ühte ſuurt walget merelajakat nägin. Loom iſtus liikumata paigal, oma ſiidiſarnaliſt rinda õhtupuina poole pöörates ja wahetewahel pikkamisi oma pikka tiwa merelajinale wäſtutõsteſ. See pilt tuli mulle Jashka laulu kuuldes meelde: Jashka laulis ilma oma enese, oma wäſtaniku ja meie pääle mõtlemata. Ta nägi wälja, kui julge laewnik mäſſawatel laenetel, ainult meie tummaſt, kirglikeſt kaastundmuſeſt ſaadetud. Tema laulis, ja iga toon ſee kõlas meile nii maguſalt, nii koduſelt, nii armsalt ſüdameſſe. Magus walu kätis mu ſüdant, ja tahtmata tungiſiwad piſarad mulle ſilma. Korraga kõstis mulle ſügaw, maharuſutud muuſumine kõrwa: ma waatan üles, kõrtſniku naene oli oma näo kättega kiini katnud ja nuttis, enuast wäſtu atnalauda toetades. Jashka wiſtas ühe rutuliſe pilgu tema pääle ja — weel pehmemalt, weel maguſamalt kõlaſiwad ta wiisid. Nikolai Iwanitsh wahtis maha, Margatsh oli oma näo kõrwale pööranud, Obaldui ſeiſis liikumata paigal ja wahtis lahtiſe ſungu laulja otsa; katkiſe jakiga talunik nuttis taſa omas nurgas, ſügawalt ohlades ja pääd raputades; ta Metsbarina raudſe näo pääl, poolkinnise ripsme wahelt weeres pikkamisi raste piſar alla poole. Wäſtanik oli oma ruſikas käe otsa ette wajuſtanud ja wahtis liikumata oma ette maha. Ma ei tea mitte, kudas ſee üleüldine liigutus lõpnuð oleks, kui Jashka mitte järsku ühe kõrge õrna tooniga lõpetuſt ei oleks teinud. Keegi ei hõidnuð, keegi ei liigutanud enuast, kõik ootatiwad — ehk ſaab ta weel edaſi laulma; tema aga ajas oma filmad lahti, kui oleks ta meie waitimifit imetſpannuð — — ſiis ſai ta wiſt mõiſtma, et ta wõitnuð on.

„Jashka,“ algas Metsbarin, talle kätt õla pääle pannes, ſiis — — ta waitis.

Meie ſeiſime, kui nõiuſtud, paigal. Wäſtanik tõuſis üles ja aſtus taſa Jashka juurde. „Sina oled wõitnuð. . . wõit on ſinu!“ sõnas ta rasteft ja ſammus wälja.

Oli, nagu oleks see esimene liigutus ka meid meie nõiduvast unenäost ärata-
 nud: kõik hakkasivad elutsema ja rõõmsalt läbifegamini kajama. Dbaldui kerkis üm-
 ber, oma pika kätega wehkledes, just nagu wejweški oma weekühnlitega; Morgatsh
 lontas Jashka juurde ja hakkas teda suudlema. Nikolai Swaritsh tõusis pikkamisi
 püsti ja kuulutas pühalikult, et ta oma poolt priitahtlikult weel kahelja õlut ostab,
 ja Metsbarin naeratas nii südamelikult, nii helbeld, mis ma ialgi oodanud ei oleks.
 Minu lauanaaber jättis omaford ka oma tundmused ja pühkis kahe käega oma sil-
 mad, põsed, nina ja habeme kuivats: „Sa, see oli tubli, see oli tubli! Mis mina
 hundipoeg ka tema kõrwal olen!“ Kõrtsmiku naene aga, üle ja üle punane kui
 wäht, oli ruttu üles tõusnud ja teise tuppä kadunud.

Jashka rõõmustas ennast wõidu üle, nagu laps; kõik ta nägu tunnistas seda,
 iseäranis filmad särasivad tal nii wäga õnnelikult. Ta kogus nüüd kõik laua juurde,
 hüüdis kattise jaliga taluniku ka ja saatis kõrtsmiku poja wastanikku otsima, keda
 aga mitte ei leitud. Nüüd hakkas purjutamine. „Sa pead aga meile weel laulma,“
 tähendas Dbaldui, „tuni õhtuni!“ siis tõstis ta käe kõrgele üles.

Ma wistaksin weel ühe pilgu Jashka pääle ja astusin siis kõrtsist wälja; ma
 ei tahtnud jääll enam kauem wiibida, ma kartsin oma magusaid tundmusi jääll kao-
 tada. Palawus oli wäljas weel niisama suur kui ennegi. Päike oli juba loojami-
 neul, kuna ta wajuwad kiired põiki üle maa langeiwad; selges taewas hakkasivad
 wäikesed tähed juba kumendama.

Kõit oli wait. Ma sammusin pikkamisi ühe heinamaa poole ja lasksin ühe
 kuhja äärde küljeli maha. Raua, kuu lamasin ma; ma ei suutnud magada: kui läbi
 une kostiwad mulle Jashka imewiisid kõrwa. Wiimaks aga wõitis wäsimuse ja pa-
 lawuse wõim, ja ma wajusin sügawasse, uimastawasse unesse. Kui ma jälle
 ülesärkasin, oli juba pime; magus heinalõhn tungis mulle ninasse. Ma tõusin
 üles. Ohtupoolist taewasewra kattis weel kahwatu puna; kerge, wärste jahedus
 heljus mul üle näo. Külast paistiwad tumedad tuled, kuna kõrtsist wali lärm õö-
 pimedusesse kajas. Ma sammusin atna ette ja nägin nüüd koguni kirju pilti: kõik
 oliwad joobnud. Jashka istus paljaks kistud rinnaga pingi pääl ja laulis juba
 kaunis kariwats läinud häälega ühte tantjulaulu, raskelt gitarrega kaasa plärista-
 des. Märjaks saanud juuksed langeiwad suurtes saltades ta kurwa kirglike näo
 pääle. Mõõda pörandat tantsis Dbaldui, ilma mütsita ja kuueta, ainult finisikirja
 sitji särjiga, mille laiad käised iga hüppamise juures ülesse ja alla heljusiwad.
 Kattise jaliga talupoeg istus ikka weel nurgas, juure waewaga raskets läinud jalga-
 dega tatti lüües ja waimustatult oma pika habeme sisse naeratahes. Midagi ei wõi
 wist lustilifemat olla, kui tema nägu, kudas tõstab ta kulmusid, tinarastel laund
 ei taha enam ülewal seista, nad wajuwad ikka jälle tagasi kofku ja püüawad neid
 rõõmsaid filmi kinni katta. Morgatsh, punane kui wäht, naerab, ninasõrmeid laiali
 wenitades, wahetpidamata omas nurgas, ainult Nikolai Swaritsh, nagu ikka kõik
 kõrtsmikud, hoiab oma kindlust alal. Metsbarinat ei olnud enam näha, aga muud
 inimesi oli palju juurde tulnud.

Ma pöbrasin ümber ja sammusin mõõda kuristikku kallast alla Skolotowka poole,
 mille paremal pool kaunis suur legendil ennaft laiali laotab, mis nüüd, kergeft õh-
 tu-udust kaetud, weel laiem ja pikem näitaks olewat, just kui oleks ta ennaft taewaga
 ühendanud. Pikkamisi sammusin ma tutwat teed edasi, jääll helises korraga
 kangel üks hele lapsehüüd: „Antropka, Antropka!“

Mõni filmapilt walitjes sügaw waitus, siis tõlas hüüd uuesti. Jääll helises
 halevalt ja kadus siis pikkamisi tajafe wastutajaga legendikubesse ära. Umbes kolmküm-
 mend korda wõis „Antropka“ hüütud olla, jääll kostis järsku hoopis teisest küljest,
 kaugevalt kui maa alt, waewalt kuuldaw: „Mi—iz?“

Esimene hääll hüüdis kofe, rõõmsama kõlaga:

„Tule ruttu siia!“

„Mis siis?“

„Dnu tahab sind kupaada!“

Teine hääl ei vastanud nüüd midagi, ja esimene hakkas jälle „Antropka“ hüüdma. Hüübed jäiwad ikka kordkorralt harvemaks ja nõrgemaks, aga kostsiwad ikka weel kui juba kestöö kätte jõudis ja mina juba metša wähele jõudsin, mis Kolotowkast ligi wiis wersta kaugel on ja mille taga minu mõisa seisab.

„Antropka!“ wärişes weel üks kord läbi õhu, ja siis jäi kõik wagaseks.

Sõnumid muusika ja muu kunsti olust.

Madam Janet Monach Platey, kuulus Inglise alti-laulja naeste-rahwas, kes 1. mail 1842 sündinud, suri 28. webr. 1894 Sheffieldi linnas. Tema oli kontserdil wiimase laulu etteandnud, mille lõpp on: «There a corpse lay she» (siin surmukehana ta uimub); laulult äraminnes langes laulja minestusesse, millest enam üles ei ärganud, waid juba teisel hommikul suri. Tema oli iseäranis Austraalias, Lõune-mere jaartel, Ameerikas ja Inglismaal kuulus.

Richard Wagneri „Walküre“ lauleldus on juba 100 korda Pariisis mängitud. Seda ei oleks wõinud küll keegi ette arvata.

Colonne, kuulus Prantsuse kapellmeister Pariisis, on parislastele Prantsuse enese õndsja suure meistri Berlioz' surmalaulu eht requiem'i kuulda andnud. Seda laulu ei ole 1837. aastast saadik ettekantud, sest tema kuuldawale-tegemiseks on wiis suurt mängukoori ja üks suur sajanimeseline laulukoor waja.

Riias on Anton Rubinstein'i waimulik lauleldus „Moses“ ettelauldud ja suurt mõju kuuljate südamesse teinud. Juhataja oli Wilhelm Bergner; koor oli 400 inimest suur.

Adolfo Tirindelli, kapellmeister Benedig'u linnas, on sääl suuri kontsertisid alustanud, milles 80 õppinud muusiklast tegewad ja mis palju osawõtmitst leiawad.

Noorik Margareta Stern, klaverimängija Dresdenist, leiab Schweizis oma ilusa mänguga palju waimustatud kiitust.

Ut moodi orel on Shanghai linnas Hiinamaal tehtud: kõik selle oreli wiiled on bambuse pilliroost ja kõlada palju ilusamini kui puust wõi tinast wiiled.

Erik Meyer-Hellmund, tenori-laulja Liwimaalt, on wäljamaal uuemal ajal hakanud lauleldusi looma. Kaks esimest lauleldust on mängitud, aga teine nendest ei ole küllast kiitust leidnud.

Meidi Marie von Woussowska, Poola sugust, Rubinsteini õpilane, on Sakjamaal palju kiitust oma ilusa klaverimänguga leidnud ja tulla ka Wene-maale kontsertisid andma.

John Bull, Byrd, Dowland, Gibbons ja Morley, Inglise heliloojad endistest aastajadadest, saawad selle läbi jälle elusaks, et nende helitööd Breitkopf ja Härteli kulul Londonis uuesti trükitakse.

Fattorini ja Monachesi, noored Italia wiitulumängijad, leiawad oma isjamaal palju kiitust.

E. K. Mrawina, Wene kuulus laululind, kes peterburilaste armsam laulja, käib nüüd ka mujal linnades Wenemaal kontsertisid andmas.

Meiu Paulina, Peterburi ooperilaulja, on Odesjas kontsertisid andmas käinud, kus teda suure waimustusega on wastuwõetud.

Sgambati, Italia klaverimängija, õndsja Bist'i õpilane, mängib oma isjamaal igal pool rahwa suure waimustusega kontsertides. Ka tema noodi-tööd ja laulud leiawad kodumaal suurt kiitust.

Laulu ja mängu leht.

Kuukiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. S. A. Hermann.

Ilmub kuus korra.

5 ind aastas kättesaatmisega 1 rubla. —
Ise ära tuua aastas 80 kop.

Tellimisi wõtab

iga raamatukauplus ja muusika-ebendaja wastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudela
kirjadele: „Dr. S. A. Hermann Surjewis.“

Gesti feltsi-elust.

Iga inimene on rõõmus, kui ta sõprust ja lahkust ligemise poolest leiab. Raha feijab see inimesel meeles, kui ta kufagil on sõprust ja lahkust maitfuuud, ja ta kõneleb sellest ifka jälle uuesti. Waewa-rikkas ja mure-rohkes elus on fagedasti niifugufed mälestufed, mis inimest lõbustawad ja tõstawad. Juba üks ainus lahke ja sõbralik pilgti peletab tihti mure ja waewa tondi meist eemale ning tõõstib ja tergitab fũdant, et kurbtufe ja wiletufe mõju meeleft kaob ja ununeb. Aga kui weel inimene hulga teiste omasugufte seas wõib olla ja mõnel tunnil sõprust ja lahkust hulgaft nõgufdest nõha, fiis ei wõi ta teifti, kui et ife ka rõõmsats lõheb. Lahke jutt, ilu ja kaunidufe nõgemine, lõbu ja rõõm, laul ja mæng, mis ta nõeb ja kuuleb, ei wõi mõjuta jääda, waid mõjuwad ka kurwa fũdamefse, kuni see wiimats rõõmu tunneb. Ja kui elu oma kalkufe- ja waljufega teda oli furunud ja muljunud, fiis lõheb see feks ajaks ta meeleft, ning pärast lõheb inimene, uuesti tõõstitud, karastatud, elus- tatud ja finnitatud, jälle oma wõitlufele tagaft ja wõidab wiimats kõit selle ära, mis teda enne waewas ja waotas.

Snimefele waewa-rikkas ja mure-rohkes elus tergitust ja tõõsti pakkuda on alati armas ja ilus tahtmine olnud, ja neid, kes feda tahawad, hũitatufe inimeste sõpradeft. Just see asf on ka nende fũdameid liigutanud ja neid ajanud, kes terwel eluajal piũd- fiwad hõad teha ja teiste waewa wõhendada.

Snimene on jõarane olemus, kes feltfi armastab, kelle ligi olles ta end õnne- likuma tunneb kui õffipõini. Igaruus on inimese suur waenlane, ja on ka feda juhtunud, et igawufe pärast inimesi on arasurnud. Selle pärast on juba wõga wanal ajal, kui alles haridusgi lapsfetingades kõis, inimesed kogufid teinud, milles nad üks teift nõha faiwad ja üks teisega õmberkõisfiwad. Selle tarwis on nad ka wõga wanal ajal juba pidufid ja jootufid asutanud ja pidanud. Kõif wõõraste wastuwõtminegi ei ole muud olnud, kui feltfi ja kogu edendamine. Hommitumaal, kus inimesed lau- ja taewa all õksteift õratapawad, kui kõkufsaawad, ei fũnni feda ialgi, kui teekõija kufagil on õõmajale jäänud, fefi wõõraste wastuwõtmise õigus ja pruuk on nii pũha, et keegi õõmajalife kũlge puutuda ei taha ega ifka, ja iga õõmajaline wõib rahulisti puhata fõäl, kus talle asf on antud.

Kui inimeste haridus tõõsis, afutati wõõrastemajad, kus teekõija oma maksu wõi raha eeft wõis kindlat õõmaja leida. Niifugufed õõmaja-kõhad oliwad fagedasti ka pidude ja jootude paikadeft, kus inimesed lõbu ja rõõmu õtffiwad. Weel praegugi peetakufe peaaegu terwes maailmas wõõrastemajades lusti- ja lõbu-pidufid.

Aga aega mõõda on ifeõaralised feltfid wõõrastemajade kõrwale tõõsunud. Neis feltfides õtffiwad inimesed lõbu ja rõõmu priiajal, mil kodusjed tõõd ja talitufed

feda lubasivad. Seltsid, nagu neid praegu kõigi haritud rahwaste juures leiame, on üleüldse uuema aja ajutused. Wanal ajal ei ole neid sel kombel mitte leida olnud, kui küll inimesed ka siis kokku tuliwad üheskoos lõbu ja lusti, rõõmu ja ilu, laulu ja mängu maitsuma, teistega kokkujaama, neid nägema ja kuulma, nendega juttu ajama ning lõbusalt aega wiitma. Aga mu nõuu ei ole siin mitte kõigi rahwaste wana ja uue aja seltside pääle waadata, waid ma soowin siin iseäranis Eesti seltsidest kõneleda.

Eesti seltsidest kõneledes waatab waimu silm siisgi ka wanasse aega tagasi. Wain küsib selle järele, kuda Eesti esivanemad wanal hallil ajal on elanud, ja kas neil ka on lõbu koosolekuid olnud. Siin peame tunnistama, et meile wäga wähe wanast ajast on sõnumid järelejäänud, ning ajaraamatud waitiwad selles asjas. Sellegi pärast on kindel, et wanadel eestlastel ka lõbulisi ja rõõmulisi koosolekuid on olnud, kui meil ka nende üle wähe teatust on anda.

Eesti ennemuistne jutt annab meile teada, et muinasajal on rahwas kokku tulnud laulugi kuulama — nõnda siis umbes nii, nagu nüüdse aja rahwas kontserdile läheb. Esimene kontserdi-andja, keda Eesti muinasaju jutt meile teab nimetada, on laulujumal Wanemuine ise. Teda kogus rahwas ühes kõigi loomadega kuulama, ja tema õpetas inimest „pidu keelt“ kõnelema, see on laulu tegema. Juba see muinasjutt on tunnistusiks, et meie rahwal on lõbulisi ja rõõmulisi koosolekuid olnud, millest osa wõeti. Küll ei ole see meile muud midagi kui ennemuistne jutt, aga igal ennemuistisel jutul on oma jagu põhjust. Pääle selle tuleb selle juurde, et Eesti esivanemad feda juttu ja muud mitmeid sarnaseid oma usuts pidasivad ja oma noorele sugule jutustasivad. Kindel on siis, et Eesti rahwa esivanemad koos on käinud laulu kuulamas. Alalugu jutustab ka, et nad niisamati muud koosolekuid on pidanud, millel nad oma asjade ja talituste üle nõuu pidasivad. Neid koosolekuid pidasivad nad hoones, mida nad „majaks“ nimetasivad. Sõnal „maja“ oli siis ennemuistisel ajal hoopis laiem ja suurem tähendus kui praegusel ajal, kus ta iga eluruumi nimetab, kuna ta muinasajal nõuufogu hoonet märkis ja päris praegust elumaja sõnaga „talu“ hüüti — üks kõi, kas linnas wõi külas, nagu see alles praegugi Soomemaal sünnib, kus „talu“ iga ise-elukohta linnas wõi külas tähendab.

(Booleli.)

Dr. Fr. H. Kreuzwald.

Sagedasti on rahwastele süüks antud, et nad tänamata olnud niisuguste meeste wasta, kes oma rahwa nimele on auu saanud ja üleüldse oma rahwa auuks elanud. Selle süü wäärilijeks on mitu rahwast tõesti saanud. Mehed, kes oma rahwa kasuks olivad tööd teinud, ei saanud oma põlwe rahwa käest mingisugust auu. Neid peeti koguni halvaks ja põlati. Muidugi ei taha ma ütelda, et see kõigi kuulsate meestega nii on sündinud, aga ometigi paljudega. Mitme mehe üle on alles päras-teje põlwe inimeste filmad lahti läinud, ja siis ehitati nendele auu- ja mälestuse-kambad ja auustati nende mälestust pidude ja muude asjade läbi. Aga mis sest kasu oli, kui niisugused mehed elu ajal puudust ja põlgust pidiwad kannatama? Eks see oleks parem olnud, kui neid nende elu ajal oleks auus peetud ja nende eest waretsetud? Ja muidugi! Mis oli auustatud meestel sest, et neile pärast auu-kambad ehitati, aga oma elu ajal pidiwad aautuses elama, sagedasti nii, et nendel igapäewast leiwapalukestgi ei olnud?

Küsimine nüüd: „Kas Eesti rahwal on ka niisuguseid mehi, kes oma rahwa ees auu on ärateeninud?“ Jah on, nii peame siin küll wastama. Meil eestlastel on mehi, kes meile palju hääd on teinud ja kes meie rahwa nime teiste haritud rahwaste ees on auusje tõstnud. Neid mehi on meil aga wähe, wäga wähe! Kuft

See aga tuleb, et meil neid wähe on? Seda küsimist ei ole ju wajagi, sest iga eestlane peaks juba muidugi teadma, kust see tuleb. Meie selja taga seisab ju hirmus 600-aastane pärisorja-pöli. Sellel hirmsal ajal ei olnud sugugi wõimalik, et ütsgi kuulsam mees meie rahwa seast oleks wälja tulnud. Üksi sest rahwast, kes kammit-jatest lahsti on, wõib suuremaid mehi wälja tulla. Kõik eestlased kandsiwad sündinud lapsest wana halli juuksega raugani pärisorja raudiket, selle pärast ei ole eestlastel aastast 1224 kuni 19. aastajaja hatatuseni mitte ühte ainuist nimelat meest.

Sellegi pärast wõib olla, et meie rahwa seast mõni kuulus mees on tõusnud, aga tema ei tunniстанud ennast meie rahwa liikmeks. Sündis ju palju ja tihti, et pärisorjad maalt linnadesse, nagu nimelt Tartusse ja Tallinnasse, põgenesiwad, kodanikkude juures warjupaika leidsiwad ja wiimaks ise auustatud meesteks saiwad. Niisuguseid mehi on palju pika orjapõlwe ajal Eesti linnades olnud, aga nad kõik on oma rahwale selja pööranud. Nad õppisiwad Saksa keele ära ja pidasiwad endid pea täieks sakslasjeks. Nende lapsed ei teadnud ega tahtnudgi enam teada, et wanimad ial eestlased oliwad ja et nende joontes Eesti wesi woolas. Nõnda on eestlaste seast palju mehi tulnud, kes Saksa nime auuks elasiwad ja teda sakslaste sekka arwati. Nõnda on Eesti pojad Saksa olu siin ja ka Wenemaal ülendanud, aga Eesti olu jäi madaluse ja alatuse sisse. Nõnda jäi ka meie rahwa waim suitu, ja teda arwati furnute sekka. On ju ikka inimeste wiis olnud, et nad waesele selja pöörasiwad ja wägewate poole löiwad. Wana sõna ütleb: Kel wägi, sel wõimus; kel kukur, sel kohus. See sünnib ka meie rahwa kohta. Et ta waene ja põlatud oli, siis jätsiwad kõik teda maha ja lätsiwad sakslaste sekka. Kes tahtis waeste pärisorjadega ühest sugust olla? Ei keegi!

Alles käes olewa aastasajaga hakkas asi paremaks minema. Meile paistawad iseäranis neli Eesti mehe nime silma, kes Eesti kirjanduses on tuttawaks saanud, ja need neli on: Masing, Fählmann, Jannsen ja Kreuzwald. Õpetaja D. W. Masing haris hoolega Eesti keelt ja kirjutas jelles rahwalikta kirjajid, Dr Friedrich Fählmann oli niisama tubli ja teraw Eesti keele uurija ja kirjutas mitugi kirja, Eesti Postimehe endine toimetaja F. W. Jannsen kirjutas siis üpris palju rahwa kirjajid ja on jelle poolest Eesti kirjawara palju edendanud. Uuemal ajal on mulle üteldud, et ka Ruusala endine õpetaja ja kuulus Eesti keele uurija Ed. Ahrens Eesti mees olnud. Kas see tõsi, ei tea ma mitte ütelda. Aga kõigist neist meestest ei tahtnud ma täna mitte kõneleba, waid iseäranis ühest nende seast, ja see üks on meie suur kirjamees Dr. Friedrich Reinhold Kreuzwald, ehk Eesti nimega Widri Reinhold.

Nagu hiilgaw täht paistab selle mehe nimi Eesti kirjawara taewa küljes. Kui Eesti rahwas seda meest ei auustaks, siis oleks see suureks süüks. Meie rahwast ja rahwa mehi peatsime tänamataks pidama, kui Kreuzwald nende filmas mitte auus ei seisaks. Wähe on maailmas üleüldse mehi, kes niisugust tööd on wõinud ära toimetada, nagu Dr. Kreuzwald. Kerge ei ole see talle mitte olnud, waid mees on tublisti pidanud waewa nägema, enne kui see temale lorda läks. Waatame siin ühbidal tema noore põlwe elu pääle.

Dr. Kreuzwald on täiesti Eesti-maa mees ja täis werd eestlane. Tema sündis aastal 1803 jõulu-kuu 14. päewal Jõepere mõisas Kadrina kihelkonnas Rakvere ligidal. Isa oli kingsepp ja pidas see lord ka aidamehe ametit. Alles neli kuud wana muutis wäike juba elukohta, sest wanemad lätsiwad oma seniaegsest kohast ära Kaarli mõisa elama. Siin elas lapsuke oma poisikese põlwes. Mõni lord käis ta ka wana-isa waatamas Ristmetsa talus. Sest kohast wõtkis ta enesele nime Ristmets, Saksa keeli Kreuzwald. Ristadel talwe-õhtutel, kus nimelt küla tütarlapsed mõisas kedramas oliwad, kuulas poisikene nende suust mõnda wana laulu ja juttu. Et ta pärast just selle läbi terwes maailmas haritud inimeste ees kuuljaks

pidi saama, ei teadnud poisitene muidugi sel korral veel aimatagi. Aga ta waim oli juba muidugi selle läbi ärksats saanud. Pääle selle oli jään terawa waimuga wana teener, nimega Sankowits, elamas. See ajas mõndagi korda poisitesele juttu wägewast Kalewi-pojast ja selle imelistest suurtest tegudest, mille ülespanemise läbi Kreuzwaldi nimi nii tuttawaks on saanud.

Poisitesele oli hää pää ja juur himu õppida. Peagi oli ta oma emakeeli lugema õppinud, aga ta juures oli nii juur lust edasi minna, et ta wanemad teda wiimats aastal 1815 Rakwere linna kooli saatwivad ja nimelt kõster Gööcki juurde, kes sel ajal jään elementar-koolimeistri ametit pidas. Õpetust anti Saksa keeli, mis noorel Kreuzwaldil alles koguni tundmata oli. Aga tema teraw mõistus ja usinus õppimises jõudis peagi selle takistuse eest ära wõita. Juba aastal 1817 oli ta nii kaugele saanud, et ta wõis kreiskooli minna. Siin andsiwad Scheffler ja Erbe, ja kui Erbe Pärnu läinud, siis tema asemel Grove õige tublid õpetust. Hää meelega oles Kreuzwaldil weel enam koolis käinud, aga wanemad ei jõudnud enam koolitada. Juba poolteise aasta pärast pidi poisitene koolist äraminema. Wanemate kehwise juurde tuli weel see hoop, et wargad nende wara kõiit puhtaks ärawarastasiwad. Mõnda pidi Kreuzwald esiteks oma õppimise pooleli jätma. (Pookesti.)

Raoul Koczalski.

Raoul Koczalski on praegusel aastafajal kõige suurem muusika-ime. Wäikese Mozarti aade, keda kord kuningad ja würstid auustasiwad, näitab Raoul Koczalski ülestõusmisest pühitsema. Raoul, advokati poeg, sündis Warszawis 3. jaanuaril 1885. Waewalt wõis lapsute jalgade pääle ajada, kui ta juba klaverit sõnmitse ja kolme-aastajelt tuli tema muusika-and täitsa imestamise-wäärilisel wõimul ilmfile: „Sõmpfikas“ otjis Gounod' Faust'i wiisid klaveri klahwidel niisuguse kindlusjega kolkku, et tema ema, kes ise klaveri-mängimises kunstnik olnud, mitte filmapiltu ei wiitwanud oma jumalikkude annetega pojale korralist muusika-õpetust anda. Ja niisugune ime sündis: Koczalski andis nelja aastajelt esimeje kontserdi. Sellel kontserdil oli oma eeslugu. Kui 1888. aastal Warszawis muusikaline wäljanäitus oli, läts ka wäike Raoul ühe ajakirjaniku saadetusel näituse majasse. Mõned muusikariistad äratasiwad waewalt tema tähelepauemist, aga nii pea kui ta hulka tagawaral olewaid tiivklaverid filmas, siis helkis rõõmutuli tema filmadesse. Kui täitsa asjatuudja walis ta kõige kõlawamad klaverid wälja, mille ees ta esiti seistes mängis, kus tema pääkene waewalt üle klaveri ääre ulatas, siis aga temale iste alla liikatud sai. Mõõdaminejad, kes niisugust tipukest päästi wabalt mängiwat kuulwad, jääwad imestades seisma; nende arw saab suureks ja läheb ikka suuremaks, kuni wiimats oma tundmustele, waimustusega kiitust awaldades, maad annawad. Wäikene ei wäsi aga ka sugugi ära uuesti ja jälle uuesti mängimast, kus juures ümberpiiraw päältkuulajate hull temale sugugi koormaks ei näita olewat. Järgmisel päewal rääkis terve Warszawi linn üksnes Raoul Koczalskist ja tema imestusesse fundiwaht klaverimängust. Tormiliselt paluti isa, et ta poja häätegewaks otstarbeks kontserdi lajats anda. See sündis, ja sellega oli tulewase klaverikunstniku saatus finnitatud. Koczalski wõttis pea sellesamas wanaduses, kui Mozart, oma kunstireiji ette; tema tee läts Peterburisse, kus kõige kuulsam Wene komponist Peter Tschairowsky tema mängu üle wäga waimustatud oli. Peterburist läts ta Hommitumaale, kust Raoul kuulsalt Lehmburgisse tagasi pööras ja jään mõniaeg Diszti õpilase Ludwig Mareki käest õpetust wõttis. 1889. aastal reisis Koczalski üleilmilisele wäljanäitusele Pariisi, kus talle iseäralised auutunnistused ja kuulsate meistrite kiitused ofaks saiwad. Sellest saadik oli ta peaaegu wahetpidamata

reiside pääl, kus ta oma osawuist Brantsuse-, Saksa-, Austria- ja Hommitumaal näitas ning igal pool imesustu ja waimustuist äratas. Persia schah nimetas teda oma kaja-klawerimängijaks ja andis talle eluealise kapitali 3000 franki. Muumärgid ja auurahad ehivad wäikse mehe kuube, mispääle ta ka mitte wähe uhke ei ole. Ja kudas mängib Koczalski? Kuuljad muusikamehed ja hästi õpetatud muusika-tundjad annawad tema mängule tehnikalistust kui muusikalisest küljest kõige kõrgemat kiitustu. Tema mängus awaldab ennast muusikaline waim ja anne. On ta selles punktis noore Mozartiga ühe wääri pääl, siis on ta aga oma isäralise tehnikalise osawuse poolest Mozartist üle, kes niisuguste lihtsate tükkide juures mitte kinni ei jäänud, nagu kuue-aastane Mozart, waid koguni juuri kunsttükkisid mängib, milles tema täitja waba walitsustu klaweri tehnika üle awaldab. Koczalski ei mängi üksnes Bach'i ja Mozarti, waid ka Chopini ja Liszti tükkisid. Ottawi käikusid ei jõua ta muidugi weel kuuldawale tuua, siisgi kõlawad kõige raskemad näpped nõiduwalt puhtas toonides wäiksetel, ümariku kaelese sõrmedel; tema lauludest kõlab sügaw ja täeline tundmus, mis end wägewates kohtades, näituseks Chopini F-molli kontserdis, määramata jõuutäisusega ja rõhuga paaritab. Ühe isäranis raste koha üle ütles ta ägedalt: „Seda kohta peab wiisjada korda harjutama, ikka ja ikka jälle, siis wõib teda wiimaks mängida!“ Aga mitte tehnikas ei ole tema mängu-anne, sest see on kärmuse ja harjutamise jäweldus, waid Koczalski on ise tehnika-waim, läbi ja läbi muusik. Üks pilk poisikese ümarikusse punasesse palgesse ja rõõmsatesse silmadesse tõendab meile, et temale harjutamine sugugi rastusets ei ole; nii siis ei ole tema mängus ühtegi masina-harjutustu. Temas on palju enam eht muusikaline waim walitsemas, mis tema wanaduses lapse kohta arusaamata hingeolu kunsttöö on. Raoul mängib Chopini niisuguse külpe mõistusega, ta teab kehtaja õitswa rüütlikutu kunsti maitsset ja hingewalu suurele heliwällale jarnasel täielikul liigutawal kaval anda, et ikka ja jälle uuesti niisuguse loomuande üle küsima peab, misugune salawõim see on, mis poisikese hingesse niisuguse hoo toob. Raouli wõime juba praegu täiesti tema hingelikkudes tundmustes klawerimängu kunstnikuks esimeste jekka lugeda. Saagu saatus talle heldesti kõike seda jagama, mida tema imelisesse andest loota on. K. S.

Parajal ajal.

K. S. järele K. Stob.

Waimurikas lustmängu luuletaja ja osaw naljahammas Eugen Scribe oli kirjanduses kuulsuse tipule jõudnud. Nagu seda harwa kirjaniikudel juhtub, oli aga tema töödel hiilgaw õnn alati osaks. Waranduse oli ta omale juba aegsasti miljoonite pääle kogunud.

Ühel sügisel päewal 1834 istus kuulus luuletaja oma kirjutusetoas laua juures. Praegu oli ta ühe uue suure ooperilaulde wiimse etteaste Meyerbeeri jooks lõpetanud. Et uus ooper niisama suured summad saab sissetooma, nagu „Robert Kurat,“ mis temale üsna kullakaewuiks oluud, selle juures ei kahtlenud ta sugugi.

Teener tõi sõnumi, et wäljas üks noor mees olla, kes temaga tungiwalt rääkida joowiwat. „See saab igatahes mõni ametiwend olema, kes minu kasjad kergitada joowib!“ mõtles Scribe. Et ta aga praegu niisuguse raste töö õnnelikult lõpetanud oli, siis oli ta häas tujus ja käskis wõõra sissetasta.

Selle pääle ilmus kohe umbes 35-aastane mees, kahwatanud näol ja jalalisel oletul sisse; ta kummardas wiisakalt ja astus aeglaselt kirjutuslauale lähemale, kuna ta pahemas käes õhukest käsikirja hoidis.

„Kes Teie olete, mu herra?“ küsis Scribe.

„Minu nimi on „Vaccenaire,“ wastas wõõras.

„Millega võin Teid teenida?“

„Ma olen luuletaja —“

„Seda ma arvasin. Teie toote ühte plaani lustmängu eht ooperi jaoks wõi jellefarnast. Aga niisuguseid tööfid on mul küllalt tagavaral ja tahetfen selle pärast —“

„Ma olen mõned salmitud kaasa toonud, mis ma Teile näidata tahaks.“

„Tundeluuled?“

„Jah, herra Scribe.“

„Minu Sumal! Niisuguse kraamiga ei ole tänapäew midagi teenida. Teie joovite oma luuletusi wististi trükkida lasta, aga ei leia mitte trükkijat, ja Teil ise ei ole ka raha trükkikulufid kanda. Mii saab ta küll olema? See on ju see igawene tundmatate luuletajate nutulaul.“

Wõõras heitis põlgawa pilgu kuulsa luuletaja pääle. Kuna ta pahema käega käsikirja Scribe kätte andis, tegi ta paremaga imelikka liigutusi. Ta luuwas ukse poole. Teener oli äraläänud.

Scribe waatas käsikirja kaks lehekülge lihtsast lugupidamata läbi, siis aga äratas kolmas lehekülge tema tähelepanemist.

„Teie salmitud on tõesti wäga uušad ja wormikad,“ ütles ta kiites. „Tõelikult palju paremad, kui igapäised luuletused, millega mind nii sagedasti on koormatud. Ma olen häameelega walmis Teile abiks olema, et Teie tööd trükki tuleksiwad. Wõtke see summa minu käest trükkikuludeks. Sellega andis ta wõõrale sada franki pileti (umbes 40 rubla), kes ahnesti käed selle järele sirutas, kuna ta ise tänušonu kogeldas. Selle juures aga kullus tema käiksest pilt hüilgaw pušnuga pöwanda riidele.

„Mis siis see tähendab?“ küšis Scribe ehmatanult.

Wõõras oli esiti niisama kohmetanud, jõudis aga enese üle pea walitšeda ja ütles, pärast seda kui ta noa üles oli wõtnud, tupesse pistnud ja taskusse pannud: „Oh mu herra, ärge ometi midagi paha mõtelge! Ma tahan Teile tunnistada: Teie olete oma asjatundja-šonade läbi kalli ande — minu elu pääštnud. Kui Teie mind oleksite kurjašti ärasaatnud, nagu palju teiši, siis oleksin mina see kõige õnnetum Prantšufemaa luuletajatest, enesele ühe õnneliku Prantšuse luuletaja toas noa rinda pistnud! — Ma tänan Teid, herra Scribe!“

Selle pääle kummardas ta sügawasti ja lahtus toašt. Scribe hingas jälle lahedamalt. Ta ei aimanudgi, et ta praegu hirmsašt hädaohušt õnnelikult pääšnud oli; alles mõni aeg pärast, šai ta seda teada.

Scribe sada franki ei pidanud Lacenaive juures kaua wästu. Seda raha trükkikuludeks tarwitada ei tulnud talle meeldegi. See ei olnud ka tema mõtegi

See waimurikas inimene, haritud mõttetark, aateline luuletaja oli — tiiger inimese-šujus, kellel juba üksteištkümmend mõrtšukatööd šudame pääl oliwad.

Wiimaks langes ta ometi kohtu kätte ja šai surma mõištetud. Oma wangis-šuse ajal äritas ta uudise- ja teaduse-šimuliši parislašši kõige kõrgema graadini, šest ta oli ju hingeteaduse mõištatusline ime. Suured õpetlašed, kuulšad arštid, palju šeaduse-šaitšjaid ja kirjanikkušid käišiwad teda wangikošas waatamas. Tema kirja-šööšid, išeäranis luuletusi plüüti tema käest kätte saada. Mjalehed trükkišiwad wõidu tema tundeluuletusi ja andšiwad sellega tunnistušt, et see hirmuš mõrtšukas tõesti ošaw luuletaja olnud.

Kõige suurema rahuga jutustas ta wõõrastele oma häbitegušid: „Minul oli niisamašugune nõuu ka Scribe wästu,“ ütles ta lord. „Šest ma olin kade tema pääle, ja selle pärast põlgasin ma seda õnnelikku rikas luuletajat. Ma tahtšin teda šurmata ja paljšaks wõiwida, šee oli minu kindel nõuu. Kui ta aga minu salmituid nõnda lahkesti kiitis ja mulle nii šuuremeelše rikka ande andis, siis tundšin ma

eneses inimlikku liigutust ja jätsin teda elusse. Ei oleks ta minu käsitirja sugugi waadandud ja oleks mulle üksnes 5 franki andnud, et minust lahti saada, siis oleksin ma teda tõesti äratapnud."

Kui Eugen Scribe seda kuulis, hüüdis ta: „Sumalale olgu tänu, et ma sellel hommilul just roosilises tujus olin!"

Lacenaire sai 27. jaanuaril 1836 arahukatud.

Scribe juhtumiseft ja toleda mõrtfuka tegudeft sai sel korral palju väägitud. Ka Charles de Boigne kirjutab selleft looft omas „Mälestused Pariisi juure ooperi üle" ja nimelt selles päätitkis, mis Scribele pühendatud on.

Sõnumid muusika ja muu kunsti olust.

Suur juubeli-tänu laulupidu Eesti rahwa priiuse 75-aastaseks mälestuseks seisab praegu, mil neid ridasid kirjutame, uffe ees. Eesti rahwas tahab jälle kord Sumalale ja Keisrile oma parandatud elupõlwe eest ühisel häälel tänu awaldada, ja kas selleks küll mingi awaldamise-wiis kohasem, kenam ja hingelisem oleks, kui see, et tänu ja kiitust soojast rinnast iluhelide läbi, laulu ja pillimänguga, kuuldawale toodakse? Eesti rahwas kui luule- ja laulu-armastaja rahwas on siis ka oma tundmuste awaldamiseks niisama kohase, õige, kui ka kauni abinõuu ja wiisi leidnud. Meie soomine Tartus 18., 19. ja 20. juunil peetawale juubeli-laulupidule kõigest südamest ilusat kordaminekut. — Pidust osawõtjatele laulu- ja mängukoорidele — kokku laugelt pääle 4700 laulja- ning mängijaga — jäi ette walmistamiseks küll weidi kasinalt aega, sest et pidulaulude nootide wäljaandmine mitmesugustel põhjustel kauaks wiibis; meie loodame aga, et armastus ja wainustus, mis seda laulupidu ju juhib ja põhjendab, koорidele õppimist ja harjutamist oimal imewõimul kergendas ja et laulupidu ka kunsti poolt küljest kõige paremini õnnistab. — Selle lehe lähem nummer saab selle kohta muidugi teatust tooma. — Priiuse-pidu pühitseti märtsikuust kuni juuniste pühadeni mitmes paigas meie kodumaal juuremate pidude ja kontsertide läbi.

Meie tutkaw orelikunstnik neuu M. Hermann, kes oma wäljamaa-reisilt Inglismaa kaudu kodumaale tagasi on tulnud, annab praegu siinsetes linna- ja maakirikutes kontsertisid, mis elawat kiitust leiawad. Kaaslasteks on neuu Hermannil kunstilauljanna prl. Wardensteig, Weimari linnast Saksamaalt, kelle lauluosawust ja kena häält kiidetakse. Mõlemad kunstnikud on mitmes linnas, nii Narwas, Tallinnas, Paides, Pärnus, Põltsamaal, kui ka paljudes pühakodades maal oma kunsti kuulda andnud. Ka Jurjewisse (Tartusse) tulewat nad lähemal ajal. Wähese osawõtmise üle rahwa poolt kurdeti ajalehtedes mitmelt poolt.

Wiljandi maakonna priiuse-pidu peeti 15. mail Wiljandis ära. Umbes 300-liikmeline koor laulis Dr. K. M. Hermann'i juhatusel linna waremete mäel ühe wabastuse-laulu, siis oli põllumeeste seltsi saalis suurem kontsert sega-meeste- ja pillikoорide poolt. Rõnefid pidasid siin õp. hr Reiman ja selle lehe toimetaja. Pidu oli igapidi eestujuline. Wiljandi karstuse-seltsi „Wabaduse" näitlejad etendasidwad „Säärast mulki". Wiljandi rahwas saab seda kena pidu kaua mälestama.

Gemma Luziani, kuulus Italia klawerimängijanna, on Buenos-Ayres'is kollase tõbe kätte ära surnud.

Hans von Bülowi mälestusekaju muretseb enesele Hamburi linn. Sellekohane ülestutse on sääl kokkuastunud toimetonna poolt juba ilmunud ja andeid korjatatse nobedasti.

Laulelduse „Mignoni“ 1000. etendus oli Pariisis Opera comique teatris Melipühi esimesel pühal. Laulelduse komponeerija, Ambroise Thomas, ilmus abikaasaga näitemajasse, kus teda suure waimustusega teretati. Riigipresident Carnot pani oma käega õnnelikule komponistile auulegioni suure risti rinda. Mignoni kaju selles ooperis on ühest Götthe luuletusest wõetud ja Barbier (barbiee) ning Carré (karree) läbi laulelduse päitegelaseks pandud.

Dresdeni kuninglikus ooperi-teatris etendati Carl Maria von Weberi lauleldust „Der Freischütz“ wiiesajandendat korda pidulikult.

Verdi lauleldus „Falstaff“ on Pariisis neljal esimesel etendusel 60,000 franki sisse toonud.

Wiieni keiserlik laulelduse-näitemaja pühitsetes maikuu kespäewadel oma 25-aastast juubelipäewa.

Bayreuthis (Baierimaal), kus Richard Wagneri laulelduste jaoks iseäraline näitemaja on ja kus igal aastal selle meistri töösid pidulikult ettekantakse, kestawad etendused tänawu 19. juulist 19. augustini (uue kalendri järel) ning märgimisele on wõetud lauleldused: „Lohengrin“, „Tannhäuser“ ja „Parsifal“.

Richard Wagneri lauleldust „Lohengrin“ etendati Pariisis aprillikuul lõpul sajandat korda.

Victorien Sardou, kuulus Prantsuse näitekirjanik, on oma näitluse „Thermidor, mille etendamise riigivalitsus ära keelas, romaaniks ümberteinud, mis ajakirjas „Illustration“ ära trükitakse.

Teda ja teist.

Luuletajad ja arwustajad. Et inimene, keda awalikult laidetakse, selle üle iseäralist meeleshääd ei tunne, on iseenesestigi selge. Et aga arwustustline laitus wahel, isegi suurte waimude kohta, otse hädasohtlikult wõib mõjuda, seda tunleme järgmistest sündmustest. Kuulus Inglise luuletaja Alfred Tennyson pani — 10 aastaks sula seisma, kui ta oma noore ea luuletuste üle üht wiletjat, aga laitwat kriitikat oli lugenud. Seft ajast saadik ei lugenud ta ialgi enam oma tööde üle aimust arwustust, kui talle ei kinnitatud, et selles laitus ette ei tule. Prantsuse näitekirjanik Racine tähendas tihti, et kümme kiidu-kriitikat seda walu ta südamest ei jõudwat tõrjuda, mis talle üksainus laitus teinud. Pope siputas otse piina käes, kui ta oma salmitute üle midagi halwa luges, isegi kui ta oma wastast tundis ning põlgas. Ritson juri nõrgameelselt, milleks ta laitwate arwustuste pärast saanud, ning surmawõobil olles arwas ta end arwustajatest ümberpiratud olewat, kellel ta paberikõitamise-noa asemel põueodab ütles käes olevat.

Kalewite kandle-lugu.

Terasest on tahutud,
 Rootsi rauast raiutud,
 Helme-kiwidest koetud,
 Walgest wäsest walatud,
 Hõle-dilmetest õmmeldud,
 Kungla kullast kdratud,
 Teda tunneb Soome rahwa sugu:
 See on Kalewite kandle-lugu.

Wangu Silb.

Laulu ja mängu leht.

Kuufiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. K. A. Hermann.

Ilmub kuus korra.

Hind aastas kättesaamistega 1 rubla. —
Ise ära tuua aastas 80 kop.

Tellimisi wõtab

iga raamatukauplus ja muusika-ebendaja wasta.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. K. A. Hermann Surjewis.“

Gesti jeltfi-elust.

(Eõpp.)

Kui jaksalased meie maale oliwad tulnud ja maa ärarõitnud ning eneste wabele jaganud, siis hakkas meie maal pärisaeg. Siis ei wõinud koosolekuteft ega jeltfidest juttu olla, sest rahwa elu oli furnu-tarretufes. Siis ei kuulnud ka laulu ega mängu palju kufagil. Üksnes rahwalaulud wanast ajast oliwad need helid, mis waeste pärisorjade aega siis wiisfiwad, kui keegi wõõras neid kuulda ei wõinud. Nende laulude kõrwal, mida kodus wõi tööl kuulda oli, oliwad perekonna-pidud, nagu warrud, pulmad, külastkäigud ja matufed ainsad jeltskondlised kooskäimised.

Seda wiisi oli lugu ka siis weel efimesel ajal, kui pärispõlvw keifer Aleksandri I. armuteo läbi oli otja saanud. Need inimesed, kes pärispõlwes oliwad suureks saanud, ei wõinud efiofta kofe awalikult laulu ega mängu pidufid pidada. Neil ei olnud jeks mitte aega ega ofawust. Ka oli arwamine waga rahwa seas maad wõtnud, et rahwalaulud laulja „patt“ pidi olema, sest niifugufeid rahwalaulufid, oliwad need kes teab kui kaunid ja ilufad, arwati „lori-lauludeks,“ kuna meie juba küllalt teame, et rahwalaulud fagedasti wäga ilufad on, ja meie ilustame ja ehime oma pidufid mõndagi kord nende wiisidega.

Loomulik oli, et efimesed awalikud laulud pärast priitkslastmist, kui efimene weerand-fada aastat wabas põlwes oli mööda saadetud, waimulikud laulud oliwad. Seltskond lauljaid õppis mõned laulud ära ning andis kirikus kontferdi. See sündis aastate 1830 ja 1840 wahel, kui ka wäga harwa ja ainult mõnes ainsas kohas. Kõige efimesed niifugufed kontferdid oliwad Tartus, Tallinnas ja Põltsamaal. Wiimises nimetatud kohas oli iseäranis õp. G. Hörfchelmann, kes oma koolmeiftritele laulmist õpetas. Wärnus oli pärast J. W. Jannfen, kes laulmist jääl elule õhtutas. Need efimesed kontferdid mõjufiwad wägewasti nagu elektri-wõimuga rahwa fiske. Kõige juurema imetspanemifega kuulas rahwas oma enefe poegade ja tütarde laulu. Efimesed kontferdid leidsiwad palju ja tänuilika kuuljaid ja tõiwad fadade rublade kaupa raha fiske, sest mida harwemini laulu kuulda oli, jeda suurema rõõmu- ja himuga kuulati jeda. See oli meie rahwa jeltfi-elu hatatus, mis kirikust wälja läts, jelt efimesed kontferdid oliwad, nagu üteldud, kirikus.

Beagi tuli weel teine asi juurde, mis Gesti jeltfi-elu suurel wiisil arutas : mängutoorid. Wägweres koolmeiftri Wirtheus'i juhatusel ja Lomas koolmeiftri Jakobfon'i juhatusel tõufiwad pajunatoorid helifema. See mõjus niifama wägewasti rahwa südamesse. Oli ju seni arwamine üleiladne, et eestlased laulda ja mängida ei juudagi ja et neil jeks anded ja ofawus puudumad. Niüd forraga wõttl et Gesti

mees pafunast noodi järele niifama ilusa heli wälja meelitada wõib kui Sakfa ja Stalia meesgi.

Seft faadit hakkas laul ja mäng Gesti rahwa seas ikka enam edenema. Nüüd ei olnud otfe kindlaid laulu- ja mängu-felthiifid weel olemas, aga kihelkondade ja koolide koorid jündiifwad wabatahtlikul kombel mitmel pool. Siis ei olnud kindlate felthiide afutamine ka enam kangel. Tartus tekkis see hiis, kui J. W. Jannfen Pärnuft jüna oli tulnud. Tema juhatusel heitfiwad Gesti mehed kokku, laftfiwad põhjustirja teha ja faatfiwad enefte allkirjadega Riigi-walitusfele kiinitada. Wõne aja pärast tuli kiinitus tõesti, ja sellega oli efimene Gesti felts kõrgemalt poolt kiinitatud ning algas oma koosolekuid ning lauluõppimife tööd. Selthiile oli Gesti laulujumala „Wanemuine“ nimi pandud. Seda wiifi fai „Wanemuife“ felts Tartus põhjendatud aastal 1865. See felts pühitfes juba aastal 1890 oma 25-aastast juubeli-pidu. „Wanemuife“ felts Tartus oli efimene Gesti felts ja on kõigile pärasteftele eeskujuts ja põhjendamife mõtte äratajaks olnud.

Pea selle järele afutati Tallinnas teine Gesti felts, see oli „Eftonia“, kes ka hoolega lauluõppimife tööd algas ja efimefel ajal wäga õnnistatud tööd tegi. Nüüd algas Gesti felthiide põhjendamine. Ka Maarja-Magdalena laulu-felts alufitati aastal 1869 ning on enefele juba nii mitut korda auu ja lugupidamift oma lauluga ära teeninud.

Gesti efimene fuur laulupidu aastal 1869 oli Gesti felthi-elule kõige fuurem ärataja. Siit fai waimu-elu kõige paremat nõuu ja jõudu. Ta näitas, et juba fel ajal rahwa seas enam kui sada wabatahtlikku laulufelthi olemas oli. Meil felthidel oli tol ajal enam kui tuhat lauljat. See oli juba fuur samm edafi. Nüüd tuli üks felts teife järele, ja neid on tänapäewani õige rohkefti. Laul ja mäng helifeb meie rahwa seas sadades felthiides.

Tähele on panua, et meie rahwas on wõõra nimega oma ühifufi ehk kogufid hiiüdma hakanud, feft sõna „felts“, mis pikemalt Sakfa keeles „Gefellfchaft“ olemas on. Aga otfe Sakfa keeleft ei ole see sõna wõetud, waid Rootfi keeleft „sällskap“, milleft üks filp on äräjätud. Soome keeles on felthi nimi „seura“, ja see on meie „fõbra“ sõnaga üks ja feefama, milles täht b on Soome keeles u-ks kulunud. Meie näeme hiis, et meie enefte keele järele felts ikka efialgufelt „fõpra“ tähendab. Sõp-ruft ja lahufuf otfime hiis ka felthiideft ja loodame, et seda edespidi weel enam hüüüb. Olgu felthid need kohad, kus meie rahwas löbu ja elu tergitufst leiab ja täitku nad seda eefmärki tublidufega ning iluga.

Õne, mis Dr. K. U. S. Maarja-Magdalena laulufelthi 25-aastafel jubileumil 6. juun. 1894 pidanud.

Dr. Fr. H. Kreuzwald.

(Õõpp.)

Wahaejal oli Kreuzwald wiiteifkümmne-aastafeks faanud. Ta anti Tallinnasfe ühe kaupmehe juurde õppima. Aga noor mees ei olnud kaupmeheks loodud, feft juba aasta pärast andis kaupmees, kelle juures ta oli, wanematele nõuu, et katfugu nad teda mõnesfe muusfe ametisfe panua, mille tarwis tal andeid ja lufsti on.

Siis oli selle wahel jälle Kaarlist äraläänud Hageri kihelkonda Harjumaale, kus ta Dhulepa mõisa walitfejaks fai. Noor Kreuzwald pidi nüüd jälle kodu tagafi minema. See ei olnud temale fugugi kerge afi wanematele waewaks olla. Aga Gesti rahwale on see juhtumine fuureks õnnets olnud, feft oleks Kreuzwald kaupmeheks jäänud, ega taft hiis seda ei oleks faanud, mis taft nüüd faanud on. Rodus juhtus ta meel peagi selle pääle, milles ta pärast nii fuurt tööd on teinud: Ta käis hiin ühe feitsmekümne-aastafe wana mehega ümber, kelle nimi oli Jakob Fischer ja kellele herra v. Mohrenschildt armuleiba andis. Seefama wana mees oli kange

wanade laulude laulik ja ennemuisteste juttude puhuja. Tema suust on Kreuzwald palju juttusid kuulnud ja üleskirjutanud. Nimelt ka Kalewipojast pani ta paljugi kirja.

Ei läinud palju aega mööda, kui ka jälle edespidi aja lootus selgis. Endise pärisorja - põlwe lõpmisega hakati ka rahwa koolitamise eest natuke enam hoolt kandma, kui see jeni ajani oli sündinud. Kõige esiti oli kooliõpetajate seminar waja. Üks kord tuli wennauste koguduse eestseisja Genge sinna ja sai Kreuzwaldi tundma. Genge pani temale ette, et kas ta ei tahaks seminari-koolimeistriks õppida, sest kolm noort eestlast pidiwad jeks õppima; jeda oli nimelt Tallinna koolide-direktor soowinud. Kreuzwaldile lubati prii korter ja söök direktori juures. Noor mees wõttis selle nõuu wasta ja tuli peagi Tallinnasse. Esiti käis ta weel natuke aega kreiskoolis ja temaga üks teine noor mees, kellega ta tahtis õppida. Õpetust pidi neile noortele meestele ühe Sakamaalt tulnud mehe läbi antama, aga see mees ei olnud weel tulnud, ja teda oodati.

Kui kolm kuud mööda läinud, siis jõudis herra Ulrici Warby linnast Tallinnasse ja hakkas Kreuzwaldi ja teist noort meest seminari-koolmeistri ameti tarwis ette-walmistama. Noortele meestele oli aga ka Eesti keele tundmist tarwis, jeda nähti ära. Keila kiriku-õpetaja wõttis selles asjas õpetamise oma hooleks. Iseäranis suuvel wiisil ei wõinud see õpetus mitte antud olla, sest et Eesti kiri ja keel tol ajal alles wäga puudulifelt oliwad haritud. Aga Keila õpetaja hoolt peame kiitma, sest ta pidi selle pärast kats korda nädalis Tallinnasse sõitma, ja Keila kirik oli 25 wersta linnast kaugel. Sellest ajast ei wõi me teisiti arwata ega imeks panna, et Eesti keele õpetusest kõik keele ja kõne käänud wäljajäeti, mis just mitte wanas kiriku-keeles ei olnud. Kiriku-keel oli nagu püha asi, mille külge ei tohtinud puutuda.

Nõnda walmistas ennast Kreuzwald ja tegi wiimaks januari - kuul 1823 elementar-koolmeistri eksami ära. Ta hakkas peagi ka linna teises elementar-koolis õpetust andma. Ka tütarlaste koolis andis tema tundsid. Ehk küll tal ses ametis õige palju tegemist oli, ei jätnud ta siiski oma enese õppimist mitte seisma. Õhtute ajal wõttis ta Ulrici juurest ilka õpetust Päewaaeg kulus kooli-tundide tarwis ära, siis ei oleks tal jeks aega olnud. Aga mitte üksi just jeda, mis talle just ameti juures waja oli, ei õppinud Kreuzwald, waid ka weel muid ülemaid teadusi, nagu Ladina ja Greeka keelt ja muid asju.

Siin oleme Kreuzwaldi noore põlwe wähe pikemini arajutustanud, sest et see iseäranis tema edenemise aeg oli. Meie nõuu ei ole siin tema elulugu pikalt kirjutada ja selle pärast nimetame pärastest elu lühemini.

Kreuzwald õppis hoolega wanu keeli, ja peagi jõudis ta nii kaugele, et ta Tartu suurde kooli wõis minna, kus ta arsti-teadust õppis. Poole aastat käis ta ka Peterburi suures koolis, aga tuli siis jälle Tartu tagasi, kus ta oma õppimise lõpetas. Tartus oligi, kus ta Fählmann'iga wäga sõbraks sai.

Pärast oma õpiaega läts Kreuzwald Wõru linna, kus ta wäsimata 43 aastat arsti-ametit pidas. Selle aja jookul kirjutas Kreuzwald kõik oma tähtsad tööd, millest siin tema luuletuse-kirjased kõige rohkem nimetada tahaksin, sest et nende läbi ka Eesti muusikat on edendatud: Kalewipoja wägilaul, mis Kreuzwald kokkupani ja milleks ta muist materjali 1850. aastal furnud Fählmanni käest päris, siis tema teised luuletused, mille seas iseäranis laulude kogu „Wiru laulik“, „Rahunurme lilled“ kats wihtu ja pärast surma trükitud lugulaul „Lembitu.“ Tema juurest kirjatööst „Eesti rahwa ennemuistised jutud“ ei taha me siin pikemalt kõneleda, ehk asi küll selle wäärt oleks. „Wiru lauliku“ nime on Kreuzwald ise pärast enesele kirjamehelifeks nimeks wõtnud, sest et ta ise algusest Wirumaalt pärit oli. „Wiru lauliku“ nimelises raamatus on umbes pool osa laulusid küll Saksa keelest wõetud, aga Kreuzwald on need laulud oma luulelise waimuga jootnud. Witmedgi on, jündsa wiisiga ühendatud, rahwa suhu läinud, ja neid lauldasje hää meelega.

Rõige suurem tema luulelistest kirjatöödest on lugu- ja wägilaul „Kalewipoeg.“ See on, mis Kreuzwaldi nime unustamataks ja kustumataks teeb. See on wägew tunnistus wanast ajast, kui ka uuriw teadus mõnda temast kui Kreuzwaldi enese waimutööd äratunneb.

Kalewipoja-lugulaul ei ole ka muusika edendamise poolest mitte ilma tähtsuset. Temast on mõndagi osa juba wiisi all, aga kahtlemata on tema tähtsus selle poolest alles tulemas. Wististi saawad heliloojad tulewikus mõndagi pikemat ja lühemat iluheli-sünnitust sellest suurest luule-aidast wõtma ja muusikasje panema. Sünnis on wägilaul selleks küllalt, sest temas on suur hull suuremata materjali, mis oratoriu-mide ja cantatide tarwis wäga kohane on. Oraw helilooja wõib siin wäga palju mõtteid leida, mis muusikaga wäga hästi kokkusünniwad ja pärast kontsertidel ja näitelawal kõige suuremat löbu ja waimustust kuuljates wõiwad äratada. Mil see aeg tuleb ja need heliloojad Eesti rahwa seas ärkawad, seda etteütelda ei ole wõimalik, aga soowida oleks seda küll.

Kreuzwald, Eesti rahwa suur luuletaja, elas oma wanal põlwel wiimised aastad enne surma Tartus oma nüüd ka suriud wäimehe G. Blumbergi juures. Siin tegi ta weel oma luuletuse-töö „Lembitu“ walmis. Nende ridade kirjutajal oli õnn kõrge auu wäärt rauka sagedasti enese külaliseks wastuwõtta. Kreuzwald suri liihikese haiguse järel 23. augustil 1883. Tema haud on Saksja kiriku-aial Tartus. Säär hingab ta oma abikaasa kõrwal, aga tema kirja- ja luule-töö on elus Eesti rahwa seas.

Sõnumid muusika ja muu kunsti olust.

Maarja = Magdalena laulukoor pühitjes teisel juuniste pühäl, 6. juunil, oma 25-aastase kestuse juubeli-pidu suurema kontserdi- ja näitemänguga. Laulmas ja mängimas oliwad mitu koori naabruselt. Pidul oli kena ja ettekantud laulud leidiswad sooja kiitust. Kõnesid pidasiwad õp. hr. Hollmann, köster Rõndt ja selle lehe toimetaja.

Hesseni suurherzogi komponeeritud kena mängutükk, mida Wiesbadenil hiljuti mängiti, leidis elawat kiitust.

Johann Strauß'i nalja-lauleldus „Die Fledermaus“ on Berliinis üle-üldse 577 korda juba mängitud, nii et 600 korda warsti täis saab, mida juubeli-piduga pühitsetakse.

St. Saëns ei ole mitte ainult suur komponist ja tubli klaverimängija, waid ka luuletaja, arwustaja, wana-aja uurija ja tähetundja. Alles hiljuti ilmuj-wad tema sulest kaks raamatut täheteaduse üle, mida täheuurija Camille Flamariion wälja andis.

Meyerbeeri laulelused on 2. maist (uue l. j.) Saksamaal maksupriits saanud, sest et komponist sellest päewast saadik 30 aastat haugas puhlab. Siitamaani maksis iga teater, kus Meyerbeeri ooperisid mängiti, komponisti pärijatele määratud hinda. Meyerbeeri laulelustest on küll „Die Hugonotten“ kõige kuulsam ja mängitawam.

Kuulsa Brantjuse komponisti Auber'i elumaja Pariisil ristawat maha. Auber elas selles 1835. aastast kuni 12. maini 1871. Ta suri sellel aastal kommune walitsuse ajal. Selles majas pühitjes Auber oma 90. sünnimise-päewa; ta sai 91 aastat wanaks. Tema wiimased sõnad oliwad: „Ma elasin liig kaua, laske mind ärareisida.“

Richard Wagneri lauleldus „Porsifal“ ei tohi Austerias kuni 1912. aastani etendatud saada. Leht, kust meie selle teate wõtame, ei tähenda lähemalt, mispärast niisugune tähtajaga keeld on tulnud.

Kuulsa Rootsi lauljanna, õudsa Jenny Lind'i, rinnakuju seati Londoni Westminsteri-kojas üles.

Parisi lauljanna Guilbert laulis hiljuti Inglise kroonprints'i ees ja sai selle õhtu eest 15,000 franki palka.

Jaanikuu 6—9. päevani peeti Waasa linnas Soomemaal suurt neljapäevalist laulupidu, milles laulude kõrval ka suuremaid helitöösid ettekanti, nõnda 1. päeval Haydni „Doomine“, 2. päeval Cherubini „Requiem“, 3. päeval Schumann'i „Paradis ja Peri“, 4. päeval rahwapidu ja wõidulaul. Konzertidest wõtsiwad solistidena osa Alma Johström ja Hjalmar Frey. Pääle laulu-konzertide on ka sääl veel olnud pidurong, sõjawäe konzertid, tornidest mäng, lustisõdit merel, lustikäigud maal, mälestusfamba sisjeõnnistus, wõidu-laul ja wõidu-mäng, pidusöök, wõiduhindade jagamine, wõidusõudmine. Pidud on rahwawalgustamise feltsi poolest olnud, kelle juhatajane Dr. N. Granfeldt.

Johann Strauss, kuulus tantsmuusika komponist, pühitseb Wienis 3. okt. f. a. enese 50-aastast juhataja jubileumit, millest linn ja muu maailm suurel kombel osa wõtab.

Verdi, maailma muusika-meeeste kuningas, on jälle uue helitöö sünnitanud 8 laulu kooridele. Laulud olla väga ilusad ja olla täis tuld, ehk nende looja küll üle 81 aastat wana.

Gustav Flügel, kelle lauludest mõni ka Eesti keeles on ilmunud, pühitseb 20. juunil oma 82. sünnipäewa.

Türgimaal hakkab muusik ja juba edenema. Sultani teine poeg, prinz Burhameddin Esfendi olla suur muusika edendaja ja õppida seda kunsti (wõidust) hoolega. Ta olla ühe marši mezewäe mängukoorile loonud.

Heinrich Hornann, Saksa tenorilaulja, leiab oma isamaal suurt kiitust. Rubinsteini waimulikkude laulelduste tarwis tahetakse Bremenis iseäraline näitemaja (teater) ehitada.

Seda ja teist.

Prantsuse kuulsa komponisti Berlioz'i noor põlv oli väga wilets. Kuna ta Pariisi konserwatoriumis õppis, magas ta ühes tühjas, lagedas ärtli-kambris, külmetas õhuteise waiba all, sõi lõunaks ainult tükikese kuiva leiba ja ühe wiinamarja ning pidas tihti ühe silla pääl nõuu, kas Seine jõgi mitte kõige paremat päästmist jellest wiletsusest ei tootks. Hoolimata oma kunstiwaimustusest, mille õhinal ta selle aja sees ühe laulelduse partituri ja suure kiriliku muusikatüki komponeeris, oleks ta ehk enesele otja pääle teinud, kui ta mitte õnneks koorilaulja kohta ühes teatris ei oleks saanud. Berlioz ise jutustab sellest koha-saamise loost naljatoonil. Tal oli väga palju wõistlejaid ja nende seas: lihunikufid, pagarid, kaupmehe-poisja jne. Kõit ilmusiwad, noodirull kaenla all, direktori ees. Wiimane silmitjes suure näoga Berlioz'i terawal ja ühtlasi uuriwal pilgul.

„Kus Teie noodid on?“ küsis ta Berliozilt, kes paljaste kättega ta ees seisis. „Mul pole nootifid waja,“ oli vastus, „ma loen kõit lehe päält, mis Teie mulle kätte annate.“

„Tahoo pagan,“ imestas direktor, „aga mul 'pole nootifid siin!“

„Noh, mis Te tahate minult kuulda?“ ütles Berlioz, „ma tunnen iga nooti Glucki, Piccini, Salieri, Rameau, Spontini, Gretry, Mozarti ja Cimarosa ooperites ja wõin kõit pääst laulda.“

Selle seletuse üle kohkusiwad teised wõistlejad nii uiti ära, et uksest hakkasiwad wäljakobima. Berlioz laulis ühe Spontini aaria ja sai koha omale — 50 franki palka kuns! Wähe oli seda küll, aga Berlioz'i aitas see rahatene surmast. Berlioz'i

näitleja-ametist jaadi alles kuulda, kui ta juba ammugi kuulus mees oli. Ta jutustas sellest ametist kui tähtsast mälestusest päraft wäga tihti. g.

Suurte waimumeeste keha puudused. Inglise kirjanik Milton ja Safta luuletaja Pfeffel oliwad pimedad. Prantfufe kirjamees Scarron ja helilooja Mendelsjohn oliwad küütrakad. Paljudeft walgustatud waimudeft on teada, et nad keha pooleft wigafed oliwad, ja meil on asja arwata, et juft nende keha wigad neid waimu pooleft ärkfaks teiwad, mis fiis mitte ei oleks fündinud, kui nad koguni terwed olekfiwad oluud. Wõib olla, et see kogemata oli, aga tõfi on, et Inglisemaa kolm kõige suuremat luuletajat Shakespeare, Byron ja Walter Scott oliwad lompakud ja jalutud. Mõtlemel, et Shakespeare oleks terve oluud, fiis oleks ta parem näitleja oluud, ja kõik tema kirjatööd olekfiwad tegemata jäänud. Arwame, et Byron kui kõrgelt fuguft mees oleks terve oluud, fiis ei oleks ta mitte feda tähtjat kirjatööd teinud, mis jalutuna tegi. Walter Scott soovis kõigest hingest wäe-meheks hakata, ja kui ta terve oleks oluud, fiis oleks ta faks ka faanud, ning tema kirjatööd olekfiwad tegemata jäänud. Nõnda on keha wigad fagedasti waimutööd edendanud.

Helikunst arstirohuk. Muufikat on juba ammugi ifeäralifel wiifil haiguste rohifemifeks tarwitatud. Reftajal toherdati muufikaga ühte närwihaiguf, mis inimese liikmeid wäriwema ja lödiwema paueb. Neapolis olla endifel ajal taranteli looma kihwtift hammuftamift muufika läbi parandatud, milleft fiis tuttau Italia rahwatants tarantella olewat tekinud, ja ka mitmesuguste wainuhaiguste wafu on iluhelifeid rohuna tarwitatud ja tarwitatakse weelgi. Nüüd tulewad Amerikaf ja Inglisemaalt ühel ajal teated, et fääl muufika läbi — tiifikuft olla rohifwema hakatud. Selle weidra tiifikuft-rohu leidja olla Inglise tohter Balmer. Tema toherdawat oma haiget järgmifel wiifil: wiimane pidawat oma hääle feknooti nii kaua laulma kui wähegi wõimalik, ilma et ta feejuures end liiga waewata pruugiks. Siis pidada haige kolm nooti madalamale minema. Laulmife juures tohib ainult „a“ häälik tarwitatud faada. Terve häälestit peab üles ja alla äralaulnud faama. Iga noot peab täieline rinnahääl olema. Iga tooni ees peab rind õhtu täis faama wõetud. Need harjutufed keftawad efialgul ainult wiis minutit, pikkamifi läheb wäitlus fauematks. Neid peatakse kolm korda päewas, wõimalikult enne jõumift. Toidud peawad tugewad ja rammufad olema. — Nagu näha, on fee arftimife-wiis hingetõmbamife korraldamife pääle põhjendatud, nagu wilepuhumifega ka kopsu püüatakse tugewamaks harjutada. Kui palju fee muufikaline toherdamine wäärt on, jelle üle pole weel ufawaid otufi ja arwamifi kuulda. g.

Rah muufik. Mõnel harimata ja wähem haritud rahwal on weider muufik ja selle tõttu ka weider muufikaline maitfe. Kõige kentsakamate muufikakooride fetta tulewad Lõuna-Amerika indianlaste omad arwata. Neil on igas kooris 24—30 liiget, kellel kolme felfi mänguriistad on: tamburin wõi Türgi trumm, selle kõrwal wälja õnnifstatud ja kiwikõwaks kuiwatatud kõrwifateft tehtud lafjid, mis pooleft faadit wäikeste kiwikestega on täidetud, ning lõppeks kahe pika toruga bambufe puuf pillid wõi pajunad. Üks reifija, kes niifugufi muufika etendufest oja oli wõtnud, fai selleft kange pääwalu ühes kaua keftwa kõrwade-huugamifega, kuna indianlafed ife selle kontferdi läbi nagu rõõmujoowafufe fette fattufiwad. Nimefstatud mänguriistade feaft olla kõrwifalafs kõige lärmitfewan, mille hääled tema fees olewate wäikeste kiwikeste wäfimata raputamife läbi fänniwad. Fah, igal linnul oma laul. g.

Ruda Adeline Patti reifib, jelle üle weftab üks Amerika kontfertide-ettewõtja kentsakaid asju. See kirjeldus käib ifmatuulfa lauljanna reifimife kohta Amerikas. Patti nõudnud kõige suuremat torebust ja uhkufi oma teetõndabel. Tal pidanud ifeäraline wagon olema, kus ta fees elanud ja milles midagi ei tohtinud

puududa, mis majas peab olema ja millega ta harjunud. Nii olla tal wagnis hõbedast suplemisewann pidanud olema, mille kaant ta kuldwõtmega awanud. Sga kontserdi eest saanud Patti 1000 sterling-naela (10,000 rbl.), ja ettewõtja pidanud wähemalt 200 kontserdi eest hää seisma. Selle loo jutustaja ise olla Patti kontsertidega kui ettewõtja õnne katsumud. Kord juhtunud tal raha nii otja lõpma, et ta raudtee walitfusele ei olla Patti erawagoni eest hinda jõudnud äramaksta, mis 300 dollari suur olund. Raudtee walitfusel tulnud hää mõte, jeda wõlga ruttu kätte saada. Wagon, milles Patti parajasti maganud, wõetud rongist wälja ja weetud kõrwalolewate roobaste pääle. Nõnda oli magaja lauljanna oma hõbewanniga ja kuldsje wõtmega sikkis pandiks. Aga juba enne kui ta hommikul uneft ärkas, oli waene ettewõtja kõi rattad käima pannud ja enesele raha muretsemud. Sa nõnda sõitis Patti edasi, ilma et ta oleks teadagi saanud, et ta oma ettewõtja wõla pärast jaamas pandiks olund.

Saats ritast Sassa juuti kõnelewad isekeskel iibes trahteris ja Mooses ütleb: „Numal nihelgu, kui ma waletan, aga see Silbersteini proua olep üks wega laisk proua.“ — „Kudas nenda?“ küsib Lewi. — „Metle ometi,“ wastab Mooses, sest et ta olep nii laisk, et tema ei wiitsip mitte mengida peäl üffi oma kahe käega, wetap tema omale appi weel herra Bernstein, kes piab teda aitama oma kahe käega!“

Üks noor, wäga armsaks peetud laulik-neiu, kes ühe suure üli-kooli-linna ooperi tarwis palgatud oli, oli kogemata eht meelega üliõpilaste wiha oma wastu äratanud. Kui ta pärast jeda juhtumist, kus ta jeda kaunis kardetawat waenu oli äratanud, jälle awalikult pidi rahwa ette astuma, anti temale sõprade poolt teada, et üliõpilased oma keskel olla nõuniks wõtnud sel õhtul õige rohkel hulgal teatrisse minna ja teda wilistamisega häbistada. Temale anti tungiwalt nõuu teatri walitjust paluda, et ta oma laulniist teise korra pääle wõiks jätta, et üliõpilaste wiha aega saaks lahkuda. Noor kunstnik aga ei tahtnud sest kuuldagi, waid tahtis tormile wahwasti wasta panna. Tema astus niisamafuguse lahtusega kui ennegi näitelawale ja laulis oma esimese aria efsitaawata kindlusjega ja pristusega. Waenwakt oli wiimse tooni kõla waikinud, kui alt istmelt, loshbedest, galleri päält, üleüldse igalt poolt suure ooperimajas niisugune kõrwadest läbilõitaw wilistamine tõusis, et ühtegi tooni orkestri-mängust enam selgesti kuulda ei olund. Sõus noor laulik kadus kui wilkatas walgukirrusel kulisside taha; aga juba ligemal filmapilgul ilmus ta jälle näilepõrandale, üks wäike lastetrummi pika paela otjas kaelas, astus kergel, wiisakal sammul otse lampide ette, hakkas trummi põristama ja ütles, kui tema wastalised imestades oliwad wait jäänud, kenasti kummardades ja heledal häälel: „Kui poisikesed wilet ajawad, peawad tütarlapsed trummi lööma!“ Tormiline käteplakjutamine mis selle pääle igast nurgastgi kõlas, tunnistas, et wõit oli neiule jäänud.

Sübdantliigutaw alandlik meel. Üks noor, alles wilumata sullega luuletaja, kes enesele jeda kurwa lugu suuremat südamesse ei wõtnud, kui talle ta waimutõõb tarwitamata tagasi anti, oli wiimaks ometi nii õnnelik, et üks tema näitemängudest iibes wäikses teatris etendusele wõeti. Näitemäng langes haledasti läbi. Pärast näiluse lõpetust ütles luuletaja rõõmsasti oma käsi õõrudes teatridirektorile: „Kartsin küll wäga kolmandas järgus olewa halwa puuduliku etenduse pärast, aga õnneks wilistatiwad kuuljad just sel kohal nii waljusti, et saalis mitte iibest sõnastgi ei wõinud aru saada.“

Õige lühem näitemäng on Paul Verlaine sulest ilmunud. Waheriide tõusmisel näikse näitelawal ühte meesterahwast ja naesterahwast, kes teine teist kõwasti kaitsutawad. Üks teine meesterahwas hiilib salaja nende ligidale ja lasseb püssiga armastaja paari pääle. Wõlemad ohwrid langewad kummuli maha. Mõrt-

juhas pöörab esimese furnukeha ümber ja astub imestades tagasi; selle pääle pöörab ta teise furnukeha ümber, ta nägu näitab weel suuremat imestust, kuna ta ise hüüab: „See oli ekfitus!“ — Waheriite langeb — näitemäng on lõpetatud. —r.

Üks tuttav Berliini klawerikunstnik pidi ühes teises linnas kontserdi andma. Kui ta oma programmi kontserditoimetaja kätte wiis trükitokjasse saatmiseks, ütles see, et kunstnik oma mängutiikidega wäga kasiu ja kiski olla olnud. „Teie arwate siis, et ma liig wähe mängutiiksid kuuljatele pakun?“ wastas kunstnik. „Noh, kui kuuljad bis! bis! (weel kord!) karjuwad, siis mängiu ma neile ühe majurka pääle kauba.“ — Kontserdi toimetaja oli sellega wäga rahul. Samal õhtul ilmus programm, mille lõpul Berliini kunstniku lubadust mööda sõna sõnalt oli tähendus juurde lisatud: „Kui kuuljad bis! bis! karjuwad, siis mängib neile herra G. ühe majurka pääle kauba.“ —r.

Laulupiduks 18., 19. ja 20. juunil 1894.

Nüüd hõiska, Eesti rahwas,
Nüüd hõiska, rõõmusta
Ming laulma ole wahwas,
Et jälle prii su maa!

Nüüd armjas Eesti teeles
Laf' priiust elada,
Et igas Eesti meeles
Wõits rahu lehwida!

Nüüd, wennad, wõtkem kanda,
Kes weel on ekfiteel, —
Kätt teineteisel' anda,
Et kõigil on üks meel.

Peats meie kestel jääma
Üksmeel ja emakeel,
Siis pidu mälestada
Wõits tulewiku teel!

Ka õrnem Eesti sugu
End hästi walmista,
Ja lasse lahket lugu,
Su kandlest kõlada!“

Me Keisril' tänu andkem,
Kes kinkis priiuse,
Ja wõidupärga kandlest
Ta waitfel' hauale!

Ka wõtkem tänu anda
Me Ijal' armu eest,
Et priiuspäilest paista,
Meil' lasse taewa seeft!

Eni.

Nõnda tuleb mai.

Toome õitest walged riided,
Kullerkupust kuldseid lotid,
Vindid sinililledest;
Kanafilmist kootud sulad,
Ringad lilleheketest:
Nõnda tuleb mai.

Tema eeli lendab lägu,
Pea kohal pääsukejed,
Dõpik õla pääl.
Lõtkidella lepalindu,
Lõplikad ta ümber lend'wad:
Nõnda tuleb mai.

Koidutuma tema palgel,
Tema filmis rõõmusjara,
Kuldseid laulud suus.
Südames tal õnu ja elu
Käes on kallid pidupärijad:
Nõnda tuleb mai.

P. Jatonen.

Laulu ja mängu leht.

Kuufiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. A. Hermann.

Ilmus kaks korra.

Sind aastas kätteaatmisega 1 rubla. —
 Se ära tuua aastas 80 kop.

Tellimisi wõtab

iga raamatukauplus ja muusika-edendaja wastu.
 Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
 kirjadele: „Dr. A. Hermann Jurjewis.“

Rahwa-laul — jumalik tulufe.

Rahwa südames põleb jumalik tulufe, õõgab kõrgema maailma jäde, tubliduse ja paremusse waimu kuumus. See wõib, kui õige aeg on kätte tulnud, suureks tuleks ja loitwaks leegiks paisjuda. See sünnib siis, kui maailmade wägema Looja wõimsa waimu elustaw õht selle kuumuse jädeme tulufese päale puhub. Siis tõuseb elu mõjuwaks ning annab suurtele asjadele jündi ning algust. Sest maailma Looja on ise selle tulufese rahwa hinge sisse pannud, et temast ilu ilmuts, kaunidust kaswaks, paremust paisjuts, tõde tõuseks, walguft woolaks. Selle tulufese mõjul hakkab haridus ja kõrgub kõlblus, kuni wiimaks inimene ja tema jugu täiesti edenemise tähtsale tipule jõuab, millel teda mõislikult küpjesti mõtlewaks olemuseks wõib nimetada, mis ta siis ka tõesti on. See jumalik tulufe peab meid paremaks ja kallimeelsemaks tegema, et meie itka rohkem ja rohkem selle sarnaseks wõiksime saada, kellest see tulufe on wälja tulnud.

Selle jumaliku jädeme mõju rahwa hinges on ka iluhelide tundmus, mis andelist inimest laulma ja mängima paneb ja wõimsalt waimustab. Tõesti on see jumalikul tahtmisel südamesse süttima pandud jäde, mis inimesele laulu suhu ja mänguriista kätte sunnib, ilma et inimene ise sest õieti arugi saaks, miks ta seda peaks tegema. Imeline fund on see, aga ka lõbus, armas, kaunis. See'p see on-gi, mille põhjusel õige ilu ilmub, mis mitte tühi ei ole. See ilu-tundmus on laulude ja mängude sünnitaja, ja sellel mõjul tekkivad kaunid wiisid, mis endid pärast sõnadega ühendawad ja juust suhu rändawad kõrwale kenasti kuuldawale kõlades. See waimustab rahwa südant nii, et see laulu ja mängu ennaft on sagedasti jumalaks teinud ja temale nimesidgi andnud. Sel kombel on indlaste jumalik laulja Krishna, greeklaste laulujumal Orpheus ja laulutundew Apollo, roomlaste Wainämöinen, eestlaste Wanemuine nagu elawaks kujuts tõusnud, kellelt inimesed üteldi laulu ja mängu wõimu õppinud ja pärinud olewat

Siin pööravad endid meie waimu silmad wana hallis kauguses wirwendawa muinasaja sisse. Meie küsime: kuda laulsiwad Gesti rahwa esiwanemad, „kui Kungla rahwas kuldsele a'al küll istus maha jõõma ja Wanemuine muru-maal läks kandle lugu lõõma?“ Kuda sünnitasiwad muinasaja eestlased laulu ja mängu? Kuda oli nende laul?

Et laul muinasaja eestlaste pidusid ilustas, seda näeme juba sellest, et nad laulu „pidu-keeleks“ nimetasiwad. Laul pidi siis igal ajal pidul nende südame-tundmuse awaldama, pidi pidu rõõmuft wäljaspidist märku ilu-hääle läbi andma. Niisuguseid pidusid, mis laulu läbi kaunistati, oli wististi õige rohkesti, aga siin

kohal ei taha meie neist pikemalt kõnelda, waid waatame lihedalt laulu ja lauljate pääle.

3ga laul on sõnadest ja wiisist kokku pandud. Muinasaja eestlaste juures ei wõinud see teisiti olla. Eesti muinaslaul oli kõnelaul ehk recitativ, mille wiis alles aega mööda rohkem helikist maiku sai. Sellel näol on ta looduse sülest jündinud. Nega mööda tekkiswad ka heli-andelised lauljad, kes enestes hinni ja lusti tundsiwad laulda ja laulu sümitada. Need mõisitiwad palju laulude sõnu pääst ja iga laulu sõnade juurde ka isewiisi. Põidudel ja jootudel oliwad nemad need, kes ettelaulsiwad. agst nelja-tõusuline ja -mõõnaline rida, mõni kord ka kats, lauldi korra wiisiga ette, ja kõik pidulised, kes ühes laulsiwad, kordasiwad seda huljana. Sel kombel tekkis just see wähe, mis nüüdses laulus üksiku ja kõikide, see on soolo ja koori, wahel kuulda on, kui selle-loomulisi laulusid ettefantatse, wõi ka see wähe, mis waimulikus teenistuses wastulaulus kiriku-õpetaja ja koguduse wahel sünnib, ehk wiinne wähe küll selle poolest hästi kohane pole, sest et kogudus ju õpetaja sõnu wastulaulus iga-kord ei korda.

(Pooleli.)

Lutheri-usu asu Siitwimaale 1522 a.

Salutuskäik kodumaa ajalooesse.

Kiriku-laulu tähelepanija tahab ka teada, kuida wiisi see laul meie Lutheri kirikutes on helikema on saanud. Selle tarwis on waja oma jagu kodumaa kiriku ajalugu teada. Meie paneme siia sellest natuke lihedalt üles.

Pääle selle, kui aastal 1502 Walthher von Plettenberg, kes seekordne Siitwimaa ordumeister oli, kuuldas Pihtwa lahingis Moskwa Suurwürsti Iwan Bassiljewitšchi I. ära wõitis, tegi seejama ärawõidetud suurwürst Plettenbergiga 50-nelk aastats rahu. Esimest korda tarwitas ka selles kuuldas sõjas Walthher von Plettenberg oma 20,000 meest juure sõjawäega Wene 90,000 mehe wastu piisirohtu ja kettikuulsiwad, mida menelased sugugi ei tundnud ja mis neile niijuurt paha tegiwad, et 40,000 meest lahingiplatši jätsiwad ja teised kõik täis hirmu ärajootsiwad. Müüid alles leidis ka maa, mis alalises ärrituses Saksa walitjuse all elanud oli, esimest pika aja rahu.

Üksnes ka neil rahupäiwil wõis see kallis rahu usk, mis 1517. aastal Martin Lutheri läbi uut wormi oli saanud, oma õnnistusi Siitwimaa üle wäljalootada. Andreas Knöpfen astus 1522. aastal meie esivanemate hulka Riia linna esimese Lutheri-usu õpetajana. Peetri kirikus pidas ta waieluskõned katooliki waimulikkude meeskstega, neile uue puhastatud usu tõde ja hääduft ärajetades. Üks raeherra seadis ennast ta — kõrwale teda paha eest kaitstes, kuna wäljaspool kirikut juureft sugust kodanikud wahikorda pidasiwad, et wähemat mõllu wõi ekstitust ei tõuseks. Katooliki wastajed ei saanud wähemaltgi Knöpfeni wastu — selle pärawft, et tartus ja pihta kiri tema eest kostsiwad, pidiwad nad waitides talle kõigis asjus õigust andma. Sellest ajalooft selget aru wõttes astusiwad Riia magistrat ja kodanikud kõik ühes nõuus Lutheri usku. 22. oktobril 1522. aastal pidas Knöpfen, magistraadi poolest Lutheri-usu õpetajats siiseseatub, esimest korda õige juure koguduse ees jutlust Peetri kirikus ja sai pea oma abiliseks tuntud õpetaja Sylvester Tegetmeier'i, kes Jakobi kiriku pääle seati ja kes igapidi oma juure püüdega puhastatud usku õpetades ennast kuulats tegi. Lutheri-usu esimese õpetaja põrn ja tuht hingab Peetri kirikus kefet altari-edist keldris, kus küll wähemat mälestuse-timi enam leida ei ole, mis mehe mälestus aga iga mehe südamesse rajatud seisab, kes weel praegu nii mitme saja aasta tagant tema waimuwäest ja tegudeft lugu peab ja kuhu ta ka igaweseks ajats aset wõtma jääb. Wastne tahwel ühe altari-posti küljes on ainufene mälestuse-sammas, mis tolle-ajalised wennad ülesseadnud on. Nõnda astub siis Riia linna

kodanik oma mõlema püüfiriku altari juurde südames tänu ja auustust tundes — selle teadmisega, et Doome kiriku altari alla ristiusu esimene õpetaja ja Peetri kiriku altari alla Lutheri usu esimene õpetaja maetud on, ja nende meeste nimed on Meinhard ja Ruöpfen.

Katholiki usu preestrid püüdsiwad küll igapidi Lutheri usu edenemist takistada, ja kaebas erzpiiskopp Saksamaa keisrile uuejuliste fantuste üle nõnda kurjasti, et selle usu edasilaotamist see ärakaeelata mõtats. Kolm munk, kes jelles asjas Saksamaale saadeti, tuliwad hõijates tagasi — neid rõõmusõnumid kuulutades, et keiser Karl V. Riia linna keiserliku wande alla panna, kui mitte puha endisesse manasse olekusje tagasi ei jenta, Lutheri ust ei kaotata ja kirikud katoliiklaste kätte tagasi ei anta. Kats neist munkadest mõeti Dünamiinde kohal kinni ja pandi wangi, kus nad aasta ümberringi istusiwad. Kolmas oli enne juba plehku pannud, ja see mees oli Burchard Waldis, kes kui kõige targem Riia kodanikkude poole hoibes priiks jäi ja oma minnasjuttude läbi teiste munkade mitmeharaliks piitaks sai.

Luther ise kirjutas Riia linna kodanikkudele, äratas ja waimustas neid, kõigist takistustest hoolimata, häält usust ja õigest teest kinnihoida manitsedes. Auustamise täheks saatis ta neile 127. psalmi tõlke ja seletuse, milles see koht: „kus juur Jumal mitte ise linna ei kaitse, sääl on wahi waew asjata“ neid selle pärast, et see just neile wäga tarmi-kohaline oli, kõrgema abi pääle lootma ja toetama pidi harjutama ja õpetama. Kats Lutheruse enese kääkirja on weel praegu Riia linna raamatukogus alles hoitud.

Müüd ei puudunud aga ka mitte seda, et mõned, keda puhastatud usu tõde ja priisus, junnitööle maharõhutatud, katoliki usu waimulikku vastu waenule kihutas, oma Lutheriusu püüetes liig kaugele läksiwad. Riia linnas andis Sylvester Tegetmeier oma jutlustes seks asja, et rahwas katoliki kirikusje ja kloostriksje tormas, et nende seest piltide teenistust koguni ärähäwitada.

Tartu linna üle käis ka jellel uuesti puhastatud usu wõimul ja mõjul niisugune torm, mis ühest kujukast poest wälja tuli. Melchior Hoffmann, kasukategija Saksamaa Schwabenist, leidis ennast pühast waimust nõnda aetud ja ärritatud, et ta uue usu apostlikuks hakkas. Et ta küll ise määratjeate liigist oli, toetas aga hakatuses teda Lutherus igapidi ise selle pärast, et ta puhtaid püüdeid tundis. Selle mehe waimustaw kõne, tema hää meelespidamine, misläbi tal piibel üsna päha oli õpitud, tema enese waimustus ja tema mõistatõned korjasiwad talle ikka rohkem uusi jüngrid, ja mõnelegi oli tema „walmis püha prohwet“. Tema ja tuttaw usumääratjeja Anipperdolling tuliwad Saksamaalt Rootsi. Hoffmann lõi teiseft lahku ja tuli Liwimaale, kuhu teda tema süda kutsus. Et ta aga ühe jämeda tõrwalondi lubas põlema jüüdata, mis katoliki pimeduse-ööd walgustama pidi, saatis ta enesele selle läbi kõit katoliki preestrid waenlaseks kaela. Oma waenlaste wagiwaldsust, wangistamist ja ahelaid kannatas ta kõit mehelikult selle pärast, et ta seda suureks auuks pidas, kui tõensu kannataja mõnestigi jumalakarimata linnast wäljaaetakse. Tartus pidas ta 1524. aastal esimese awaliku kõne ja laitis kõwasti katoliki usu preestrite pahu elukombeid ja ka seda, et nad ebausku ja rumalust rahwa jekka püüawad laotada, et nad seeläbi rahwast walitseda ja juhtida mõikswad. Piiskopi-walitseja (Bogt) lastis teda selle eest wangi panna, aga tema poolehoidjad jookswad wangihoone pääle tormi, mis juures ka wexine mõitlus tõusis — ja nõnda, et Hoffmanni jüngrid mõitswad, teda wangist päästiwad ja rõõmutisjaga läbi linna kandiwad. Mitmed oliwad tema eest mõideldes oma elu kaotanud. Müüd mõeti aga nõuiks kloostrite ja kirikute pääle jälle tormi jooksta, kus juures wiimane kui pilt ära purustati. Tegetmeier tuli Riiaft Tartu linna magistraadi soowi pääle rahu sünnitama. Et ta kõrge haridusega mees oli, siis läks see temale ka hästi korda — selle pärast, et teda kõit kõrgesti auustasiwad. Lubati rahu pidada ja peeti ka rahu.

Hoffmann läks aasta hiljemalt Riiga Tegetmeier'i- ja Knöpfen'iga uue usu seadusi uurima. Säält läks ta Wittenbergi linna Lutherile enesele uue usu asu ja edu üle liivimaalt teatust wiima. Teisel aastal tuli ta jälle Tartu tagasi, jutlustas tihti ja tegi wahel sekka — kasufaid. Ühe uue juhtumise läbi üles ärwitatud, kästis ta jälle tornijooksmist, kus juures jälle rahwas piltidega kurjustas. Doomberrade elu kallale kiputi kõwasti selle pärast, et neid raiskajateks ja prassiijateks peeti. Kõik kirikute ja kloostrite pildid pidiwad puuriida pääl ära põletatud saama. Suurte wahelrääkimiste ja palwete najal seati rahu korda ja anti wiimaks Doombirik Nooma-katoliiklastele tagasi. Hoffmann läks pärast Saksamaale, oli õpetajaks Kieli linnas ja suri 1540. aastal Straßburgi linnas.

Oliwad korra mõlemad tähtsamad linnad Liivimaal, Riig ja Tartu, uue pnhastatud usu wastu wõtnud, siis läks see wäiksemates linnades ja maal koguni ruttu. Rahwas ei teadnud muidugi katoliiki ujust midagi ja oli tal üks kõik, mis usku ta pidas, ning wõittis uue usu tõrkumata wastu. Kõige pikalisemini läks lugu kiriku laulmisega, mida Lutheri kirik nõudis. Aga ka see läks järgmistel aastajadadel. Nõnda sai meie kodumaa Lutheri usuliseks.

P. Otram.

Jõuluhommik Martin Lutheri perekonnas aastal 1534.

„Oh, ja armas Sumal ja Önnistegija!“

„Pst, Wolf, ajad ju terve maja unest üles oma kisaga.“

„Kõik tõuwiwad juba ammu üles ja läksiwad herra doktoriga kirikusse, üksnes proua Kata jäi kolme wäiksemaga koju ja ehib ülewal jõulupuud.“

„See pakk, waata siin, nõnda joowiwad suured raeherrad, on Dr. Martinuusele ja see siin“ — see juures tõstis Wittenbergi raeteener kinninõbritud kotikest kõrgesse — „tema auusale abitaasale.“

„Rõõm rõõmu pääle, sest eila õhtu tuli ka suur kiri meie kõigearmulikuma kurwüürsti käest . . .“

„Wolf!“ kuuldi ülewal häält hüüdwat, mis raeteeneri ja Wolf Siebergeri, Dr. Lutheri wana truu teenri, westmisi lõpetas.“

„Wolf, Wolf, ruttu! Meie herra saab pea kodu tulema.“

„Silmapilk, doktori proua! — Sind ma näen täna õhtu ja tahan selle eest muretseada, et sina oma kingituse doktori käest saad.“

Seda rääkides wõttis wanamees kingitused raeteeneri käest wastu, ja uhkelt, kui oleks ta ise kingija, wiis ta need oma herra abitaasa kätte.

„Meie auulikkudest raeherradest praegu saadetud; aga teie ei pea mitte üksi lahti tegema, waid doktori herra peab juures olema.“

„Bane, Wolf, kõik tuppä jõulupuud alla laua pääle, waata tulede järele, ja siis tee Kristelile kähku, et ta laualle jookjats teeb; lastel jaab kirikust tulles külm olema. Kas ja kasutksee minu herrale oled walmis pannud?“

„Muidugi, doktori proua.“

„Nõnda pea, kui nad tulewad, kutsu mind. Juba wäikene Martin jälle karjub ja saab ta oma kisaga Pauli ja Greta ka ülesäratama. Mina loodan sinu pääle, wanafene!“

Seni kui proua Kata oma nooremaid talitas, kuuldi hommiku õhust kantud kellahääli, ja wanafene ruttas ülesse. „Kellad lööwad, jumalateenistus on lõpnu!“

Proua Kata hiiüdis tüdrukut, et ta ühte wäikestest kae pääle wõtaks; seni süttis Wolf suures toas jõulupuud otjas wahaküünslad põlema, katjus suurt pottahju järele, kas ta ka küllalt jõe oleks ja seadis toolid wäikeste jooks abju ligidale walmis. Tuppä tulles leidis proua kõik hääs korras; oli ka just paras aeg, sest rõõm-

lasti tormasivad laste jalad mööda treppi ülesse, ja nende järele kuuldi isa mehelikku sammumist. Jõuluöö, säravad küünlatuled, laste rõõmutäna, nõndajama nüüd kui aastal 1534. Sää! seisab Hans, kes lastest kõige wanem on, ja proovib wibupüüsi põnewust, mida ta enesele ammugi oli soowinud; ja Leenikene filmitseb hiilgawatel filmadel oma juurt uut titefest, kuna kolme-aastane Martin uue piitsaga, mille allotjas wile on, nagu eht woorimees oma punhobust pehjab. Korraga läheb üks lahti, ja sisse astub walges riides — kuldtiivadega ingel, kes heleda maheda häälega laulma hakkab:

„Ma tulen taewast ülewelt;*)
Häid sõnumid toon teile säält,
Neid toon ma teile rõõmuga,
Neid tahan mina kuulut' da.“

Kõik lapsed ajuwad uudishimulikult ta ümber — taewasaadiku otja imestades wahtides. See aga laulab edasi. Waheajal on Dr. Martin kandle kätte wõtnud ja aitab kaunelt mängides laulus ligi:

„Üks laps on täna sündinud,
Kui ammuft ajast t'oot' tud.
See kaunis ilus lapsufen?
Du teie rõõm ja kallid õnn.“

Teise wärsi lõpul tõmbab aga wana Wolf laudlina wäike kõrwalise laua päält ära, ja suur rõõmukõla helgib laste juust. Nende filmade ees on laut, kunstlikult puust tehtud, mille sees härg ja eesel seisab. Sõimes magab laps, ja Soosep ja Maria seisawad sõime kõrwal.

„Sja, kõigearmsam mees, see on kõik sinu tegu!“ hüüab proua Kata.
Kaerulikult nutab Martinus pääga, ja inglile käega märku andes wõtab see loori näo eest ära.

„Lippus! Armas Lippus!“ hõiskawad lapsed.

Proua Kata aga hundleb tänulikult Melanchtoni pojutese õitswaid palgeid:

„Oh, kui sinu isa seda näeks!“

„Armutene, jäta sest wääkimata, et ta kurwaks ei saaks, sest tema isa tuleb ju pea tagasi.**) Nüüd aga waata, mis püha Kristlappufene sulle kingitusjeks on toonud!“ Ta wiis oma abikaaja laua juurde ja wõttis paberi sisse mäsfitud raamatu. Kata lõi kaane lahti. Esimese lehekülje pääl seisis: Ilus testament. Dr. Martin Luther, Wittemberg. MDXXXIV. (1534. aastal) ja oli mitmesuguste ilusate piltidega kaunistatud.

„Suft wärsfelt trükitojast, Kata; esimene, mis maailma wäljaläkitati.“

„Willel moodil tänafsin sind, minu armas mees!“

„Oh, sina südame kallikene, jellel moodil, et sa mulle itka sõbralikuks abikaajaks jääb, kes mind niisugusele tegewusele kinnitab ja toetab! — Siin on ka kuldne peeker, see on sulle hõbepeetri asemele, mis mina wiimati waelele ülikooli õppijale kingisin ja mille üle sa kurw olid.“

„Ah, ja hääd mees, sina oled hääd südamega ja kingid hääd meelega; oled nüüdgi palju minu ja laste tarwis ohwerdanud.“

„Ei, jäta, küll Jumal meid edasi aitab. Kõik olen mina ka enesele ühes teiega kinginud, sest mina tunnen ühes lastega rõõmu. Need elawad ka kõige õnnelikumalt selle pärast, et nende süda puhkas on. Ilma niisuguse Jumala õnnistufeta ei wõi mina abielu fugugi mõteldagi.“

*) See laul on jõuluku 1534 tehtud.

**) Melanchton oli jõuluku 1534 ujuasjus Kasjeli Bruci juurde reisinud.

Sieberger astus ligidale: „Doktori proua, jääl seisab veel pakkisid.“

Pakid tehti lahti. Opetajakuub herra Martinus Lutherile ja pala kalewit tema abikaajale leiti nende sees. Nüüd oli rõõm juur.

Doktor kutsus aga lapsed enese ümber ja jutustas neile: „Mina tean väga ilusat aeda, selle sees mängib palju lapsi. Neil on kuldised küned seljas. Puude alt korjavad nad magusaid õunu ja birmisid, laulavad, hüppavad ja sõidavad ratsa, sest neil on väikesed hobused kuldwaljastega.“

„Kas nii ilus kui minu hobune?“ küsis lapselikus ärituses väikene Martin isalt.

„Muidugi! Nüüd pärisin mina mehelt, kelle pävalt aed on, kust ja kelle lapsed need kõik olla. Mäperemecs seletas mulle asjalugu nõnda: Need on need lapsed, kes palvetavad, wirgasti õpivad ja wagad on. Kas mõistate ka palvetada? Kes tahaks jüna?“

„Mina, mina!“ kisasivad poisikesed ja tüdrukukesed segi.

Laste kõrwal seisis Wolf, kingitud ülikuub pahema käe pääl, paremas käes hoidis ta ühte kirja, mida ta lugeda püüdis, aga sellega mitte torda ei saanud. Nüüd kutsus ta Hansu enese juurde: „Kas saad jeda äralugeda?“

„Mina mõtlen, isa on jeda kirjutanud.“

„Loe kord.“

Laps luges: „Wagade lüundude kaebtusekirri Dr. Martinusele, tema teenwi Wolf Siebergeri üle, kes neid puuris wangis peab.“ Seda kuuldes pani wana mees putkama, ja proua Kata, kes kaugelt kõik päält kuulanud oli, naeris südamlikult kaua wanakehesele tagant järele.

S. Nordmanni järele P. Otram.

Päike ja pilw.

Päike tõusis taewa telgile ja külwas omad kuldkiired wälja üle metsa ja maa, üle mägede ja orgude. Heinad heljusiwad, died õhtasiwad ja linnud laulsiwad nii armjasti, kui esimesel pühapäewa hommikul paradüüsi aias. Wee sügawus kujutas ojawa wäega taewa wõlwi, ja põld põles tuhandes tule-sädemes, sest iga kaste-tilgake heina-kõrre otjas oli hüilgaw täht. Rahu kattis maad, ja rõõm hoowas rahwa rinnas, sest suwe hommit waatas selge filmaga igasfe hoonesse ja äratas magajaid — kõiki südamest teretades.

Seda nägi pilw. Ta sai kadedaks, et kõik, wastu teretades, oma särawa filma päikese poole pöörasiwad ja ütsgi tema pääle ei waadanud. Ta läks siniseks wiha pärast, seadis enda päikese palge ette ja kattis taewa musta mure-waibaga. Linnud luhjal ja laanes laulsiwad haledasti, lille film wajus kinni, ja diekeste pää langes nukralt otja pääle, sest et päike enam ei wõinud nende otja waadata.

Nad kurtsiwad terve päewa. Öhtu ajal tuli aga märske lõuna-tuul ja lüftas pilwe põhja poole. Mis tegi nüüd päike? Ta waatas küll kurjalt waenlase pääle? — Ei mitte! Ta noppis oma kallimast lilleaiast kõige kaunimaid õisi, punus nad pärjaks kofku, pani pärja pilwe päha ning soomis wihamehel, sõbralise filmaga pilgutades, hääd õhtut ja õnnelikst teekonda. Ja kui ta jeda mitte ei oleks teinud, ega ta siis päike ei oleks olnudgi. Döpitud pöörsastitus, lõoteksed taewa all ja kõik teised linnud laulsiwad päikehesele oma kõige ilusamad ja armjamad õhtu-laulud, ja lilled aias ning aafal, nurmel ning nõmmel, saatsiwad oma kõige magusamat õhtu-tännohwriks taewa poole.

Mangu Sild.

Teda ja teist.

Üks naisprofessor, kes oma tütrega ühte Misfuri jõe kaldal olemasje linna reisinud oli, jäi aurulaewa päale minekuts liig hiljaks ja palus selle pärast ühe prahiweo-aurulaewa kapteni, mis sarwloomadega täidetud oli, et see teda edasi wiiks ja talle kõõgis aset annaks. Kui aga kapten teda ei lubanud, nõudis agar naesterahwas, et teda ja ta tüdart loomade sekka pandaks. Nõnda kaaluti ja märgiti neid siis ka ära ja saadeti ühe ajalehe toimetaja kätte, kelle juurde nad just reisida tahtsiwad.

Muinasjutt, mis seletust ei nõua. Sel ajal kui loomad veel rääkisiwad, rööwis üks krokodil ühe lapse ära ja tahtis teda just juure isuga einets wõtta. Ometi ema palus kurja looma kibedasti nuttes, et ta lapse päale armu heidaks. „Ütle mulle midagi, mis waidlemata päris eõsi on, siis annan sulle lapse tagasi.“ — Murest muljutud ema murdis kuu oma pääd, wiimaks aga ütles ta muutjudes: „Tulewal kewadel ostan omale uue kübara.“ — „Säh, wõta oma laps tagasi,“ hüüdis tüsjatud krokodil nukral meelel, „sinu kohta olen ma alles rumal.“

—r.

Tuttaw Saksa professor Ernst Moritz Arndt küsis kord Bonni linnas ettelugemisel nalja pärast oma kuuljatele üliõpilastelt, kas nad teawad, mis nimesugused rahwad niisugusel wastikul lool teewad, kui neil kärblane wiinaklaasi äraupub? Kui üksigi selle küsimise päale wastata ei mõistnud, ütles professor: „Itaalane walab wiina kõige kärblasjega wälja; prantslane walab nii palju wiina päält ära kui tarwis kärblase wäljaheitmiseks; inglane õngitseb hamba sortimise pilpatsjega kärblase wälja; sakslane wõtab ta lihlabaselt näpuga klaasist wälja, aga wenelane walab wiina ühes kõige kärblasjega kurtu!“

Kärmas maaler. Marquis de l'Étortière (markii de letorjäär) oli omal ajal tüttide ohwitser ja kõige ilusam mees ühe terme Pariisi linna. Tema ilusat tegumoodi pandi üleüldse imeks, ja iseäranis naesterahwas hellitas teda nõnda, et ta oma iludusest ije wäga juurt lugu pidas. Ühel päewal oli ta kirikus lõunasel jumalateenistusel ja kogemata ühte palwetajate tihedasje hulka juhtunud, kui ta korraga külje päält nii iseäraliselt rõhumiist tundis, et ta pahajelt ennast ümber pööras. „Kas Teie ei wõiks nii lahke olla, armuline herra,“ ütles talle üks tundmata, „ja oma nägu mõneks filmapilguks teisele poole pöörata?“ „Miks pärast, mu herra?“ „Oh, palun Teid, ärge nõudke selle järele!“ „Ma ei peaks selle järele nõudma, miks ma oma nägu peaksin teisele poole pöörama? See oleks ometi weider!“ „See on saladus, mu herra.“ „Saladus wõi mitte! Aga ütlege wiimaks ometi, miks pärast?“ „Olgu siis, mu herra! Üks suurtejuugn preili joowib salaja Teie portreid saada, ja maaler, kes käsku on saanud seda walmistada, istub jälle ülewal koori pääl pahemat kätt. Ma olen tema abiline, ja ta andis mulle praegu märkidega käsku — nõndawiisi toimetada, et Teie oma nägu tema poole pööraksite.“ Meelitatud marquis uskus seda, tõesti nägi ta ülewal koori pääl ühte ühtes riides herra, kes teda terawasti filmitses ja pliiatfiga midagi näis paberi päale joonistawat. Suurel rõõmul, et ta jälle ühe naesterahwa jüdame oli ärawõitnud, püüdis ta liikumata joowitud oletus paigal seista. Mõne minuti pärast fosistas talle ta naaber: „Tuhat tänu, mu herra! Urge waewate ennast enam. Asi on tehtud!“ „Oh, mu herra, see maaler on aga käemas, teda pean tunnistama! Maalri abiline kadus rahwa rüüinasje, ka maaler kadus koori päält, aga marquis, kes oma kuldsest toojist tahtis ninatubakat wõtta, ei leidnud teda enam, ja niisama oli ka ta rahapung, uur ja kallid rinna-nõel kadunud. Rawalad taskumargad olivad tema edewust oma kasuks tarwitanud ja teda hõlpsasti ta wäärtasjadest paljaks riisunud.“

Dr. F. H. Fählmanni mälestuseks.

Küll mõned tähed koitsid me kallil kodumaal
Nii muistsil hallil päivil, kui uuel haljal a'al;
Su palju neist on kustur'd ja palju looja läin'd,
Kes imelisel färal kord Gesti õues käin'd.

Üks täht nii selgest' hülgas me waimu elu teel;
Ta hülgagu nii laua, kui kõlab Gesti keel:
Me Friedrich Robert Fählmann on koidutähena
Kord Gesti kulmu kroonin'd kuld auu-pärjaga.

Ta hauale wii lilled, kui õitseb kodumaa;
Ei teda, Gesti-rahwas, ja ära unusta!
Ja unustad ja teda, siis oled surmale
Sa oma üle andnud ju suure wõimuse.

Mangu Sild.

Suuletuse laastud.

I.

Mis ma leidjin Gesti südamest,
Mis ma kuulsin Gesti metfadest,
Mis ma nägin Gesti mäe päält,
Sellest tõstab Gesti kannel häält.

II.

Sa ütled: „Laulik rahwa päralt.“
Ei ole nii: ta elab äralt;
Ta laulud aga mingi ilma
Ja paistku selgest' rahwa filma.

III.

Selge olgu laulu laene,
Selge, nagu kalju kaste,
Selge, nagu taewa fina,
Selge, nagu päewa paiste.

IV.

Lõbus laul, mis läinud riimist,
On hää pill, mis lõhkend liimist.

Mangu Sild.

Suhttähed.

Palju on tähti küll taewas, ja mõnigi looja ju läinud,
Koidul nad kustuvad kõik, keda meil Amarik toon'd.
Katab kord pimedus maad ja rahuta elu me rahwast,
Waatawad jälle nad kõik selgest', kui Gedeni kulb.
Kunstide taewas on sinul ka mõnigi täht juba koitnud,
Plus isade maa, kaunis kodune koht!
Bea neid kalliks! Kui pimedus tuleb ja mure find rõhub,
Olgu nad küinlats ju eel, olgu nad juhiks sul teel!

Mangu Sild.

Laulu ja mängu leht.

Kuufiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. K. A. Hermann.

Ilmub kaks korda.

Sind aastas kättesaamiseks 1 rubla. —
Sje ära tuua aastas 80 kop.

Tellimisi wõtab
iga raamatukauplus ja muusika-edendaja wastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. K. A. Hermann Jurjewis.“

Rahwa-laul — jumalik tuluke.

Laulu loomu poolest oli Gesti rahwawiis hoopis teist jugu, kui muude rahwaste oma. Gesti rahwawiisi hariline algus on nõnda, et ta enamasti wiienda astme kolmkõla helidega püüdhakkab, kuna muude rahwaste omad esimese astme kolmkõla helidega algawad. See tähendab siis näituseks, et kui mingi laul on g-duris mõeldud, siis algab see teiste rahwaste juures tähtede g-, h- wõi d-ga, aga Gesti rahwa laulus enamasti a-ga, mis mitte esimese astme kolmkõla heli ei ole, waid jellest koguni wälja läheb. Wõni kord algab Gesti rahwawiis küll ka d-ga, mis esimese astme kolmkõla heli on, aga kokkukõla selle juurde ei tohi siisgi mitte g, h, d olla, waid fis, a, d, mis laulu loomust üsna selgesti näha on. Gesti laulu wiis läheb iga kord päraft, kui üks wõi paar takti on lauldud, koguni õigesti päris helitõuu siäse, wiibib sääl natuke wõi ka laulu wiimse taktini ja lõpeb siis wiimaks jälle selle heliga, millega ta on alanud, wõi kui mitte selle heliga, siis wähemalt selle kokkubeliga, mille siäse algusheli hündis. Suuri astmeid ja ipeäcalisi keerulisi ühest helitõuust teisesse käimisi Gesti rahwawiis ei armasta, siisgi on üleminekud ilutundmuse nõudmise järele. Seni ajani on mul üksnes Serbia rahwawiisides ka sarnast helilist ehitust ette tulnud, nagu seda Gesti rahwawiisides leida. Kas Serbia rahwal muinasajal Gesti rahwaga kokkupuntumist on olnud, wõi on Serbia rahwas ise wanasti Gesti rahwaga sugulane — selle läbi, et ta Soome-jugu rahwast on Slaawi keelseks ümber muutunud — seda kindlasti ütelda ei ole epiotja mitte wõimalik. Aga ime on, et üksnes neil kahel rahwal sarnadust rahwawiisides on.

Rahwawiisid on meie Gesti rahwale rohkem kui kellelegi teisele jumalikuks tulukejeks aastajadade jooksul olnud. Kui raste pärispõlw meie maale tuli, siis laulis mahajurutud eestlane oma laulu omaste ja tutwate kuuldes, kuna ta iga teise rahwajugu, iseäranis aga sakslase, wasta umbusaldit oli ja temale milgi wiisil ette ei laulnud. Gesti rahwa enese pidudel, nagu talgustel, warrudel, pulmadel, aga kõige rohkem perekondlistel jootudel ja õhtutel peeru-walgusel tõstis eestlane oma häält ja laulis oma rahwawiisid siis, kui keegi wõõras ligidal ei olnud ja üksnes eestlased seda kuulasiwad. Kui wõõras ligines, waitis laulja suu, ja keegi ei juutnud seda jälle awada. Selle päraft on-gi omal ajal see imelik arwamine tõusnud, et Gesti rahwal enese wiisid ei ollagi. Tõesti oli kõigest lugu nii, et Gesti rahwawiisid hoopis hiljemini trükki pääsiwad kui hulgal teistel rahwastel, kelle laulud juba maailmas tuntud oliwad. Eestlane oli kord loomu poolest kinnine ja ei tahtnud oma laulu teistele kuulutada. See laul oli temale nagu pühaks asjaks, mis temale südant karastab ja hinge trüöstis rasfel ajal.

Kui ristiusk rohkem juurt oli võtnud, ja iseäranis kui wennaste kogudus end eestlaste seas laiali laotas, hakati Eesti rahvalaulu liig wagaduse pärast „patuks“ pidama ja „lorilauluks“ nimetama. Et mõnigi laul tõesti oma jagu kõlwatu oli, seda ei taha keegi salata, aga suurem osa laulusid oli väga ilus ja täitis igapidi kaunitundmuse nõudmist ja oli neil ilus wiis ja ilusad sõnad.

Alles 19. aastajaja teisel poolel on Eesti rahwa keelel helisew iluhääl tähelepanemist leidnud. J. W. Jannseni „Eesti laulik“ on mististi ka mõni Eesti rahwawiis, kui ka kahtlane, misjugune. A. Kunileid-Säbelmann oli aga esimene, kes C. R. Jakobsoni äratusel Eesti rahwawiisid üles hakkas kirjutama ja neile teisi häält juurde panema. Kui ka neid laulusid, mis tema kokkukolastas, wahest kolm wõi neli kõigest oli, siis oli neid juba ometi üles kirjutatud, ja C. R. Jakobson, kes ise muusikatundja ei olnud, aga Eesti rahwawiiside tähtsusel küllalt selgesti tundis, andis need laulud „Wanemuine kandle häälte“ nimelises raamatukeses 1869 wälja. Neli Eesti rahwawiisi ilmus ka raamatukeses nimega „Pisutene Laulu ja mängimees“ (nimelt nr. 2, 3, 4 ja 5), mis Fr. Brandt 1869 wälja andis; need laulud oli J. Rosenberg üles kirjutanud ja kahjuks puudulikult kokkukolastanud. Kolmas, kes Eesti rahwawiisid suurel mõõdul hakkas wälja andma, oli Dr. R. U. Hermann, kes „Laulu ja mängu lehes“ ja isekogus nime all „Eesti rahwawiisid segatoorile“ on juba suure hulga neist wälja-andnud. Tema kokkukolastanud on Eesti rahwawiisid igal pool kuuljates kõige suuremat waimustust äratanud ja esimesi auuhindasidgi ettekandel saanud. Seni on neid nimelt Wanemuise rahwapidudel 1885—1890, siis aga ka juurtel laulupidudel 1891 ja 1894 kuuljate kõige soojemal kiitusel ettelaulnud. — Ka J. Eglon ja A. Thomson on weel pääle selle mõnda rahwawiisi üles kirjutanud ja seadnud.

Soowime siidamest, et see jumalik tulute, mis Eesti rahwawiisis põleb, edasi Eesti rahwa siidant soendaks ja teda tunda lasets, mis warandus temal enese püoes warjul seisab iluhelide awaldusel.

(Wõpp.)

Õpetuun ebausu toore all.

Kirjutanud M. Põdder.

Selle päälkirja all ilmus nende ridade kirjutaja julest 1883 aastal hingusele läinud „Eesti Kirjameeste Seltsi“ aastaraamatus üks kirjatükk, mille mõte ja eesmärk pidi olema, mõnda meie rahwale süüks antud kõnekäändu ebausust täiesti tagasi tõrjuda wõi kõige vähemalt wabandada katjuda — näidates, et mitte kõik toores ebaus ei ole, mis meie selle nime all oma esiwanematest oleme pärinud, waid et meil väga fagedasti koguni kaunid eluõpetused ja kuldsed õdeterafesed ebausu kestas on leida, just nagu ennemuiste igal tuningal ja wirtsil enefe ümber mehed oliwad, kes küll keitsakas narrivietes käisiwad ja weidraid tempusid tegiwad, aga neile siisgi kõige kibedamat tõtt suu siise ütelda julgesiwad ja fagedasti ka kõige targemat nõuu anda teadisiwad.

Mõnda on ka meil eestlastel mõned sõnad ja kombes, mis päältkaudu waadates ebausu pääle näiwad rajatud olewat, aga kui meie neid ligemalt tunnistame, siis leiame, et neil üsna targad mõtted põhjuseks on. Mõnda juhtub praegu weel fagedasti, et seda wõi teist asja ärakeelatakse ja enamasti lisatatakse ka warsti karistus juurde, mis selle kaela langeb, kes üle keelu astub. Keeldus on iseenesest koguni mõistlik ja tema põhjus ka loomulik, aga mitte igatord filma tortaw ja arusaadam, wahest on ta ka koguni warjatud ja udune. Wõtame näituse. Üks wana keeld käib seda wiisi: „Sigadele ei tohi õlgi alla puistada, mille pääl inimene on maganud, muidu —“ ja nüüd tuleb keelust üleastujale ähwardus — „magawad nad oma pörsjad ära!“

Wõimalik wõiks nüüd olla, et sead iseäralistel tingimistel jellest wõiksid kndagi wiisi kahju saada, kui neile inimese all olnud õlgi pahku pandakse — mina seda ei tea, sest keelduse põhjus näib siin tõesti koguni warjatud ja udune olewat. Wast wõiks ehk sel kombel inimese küljest mõni haigus sear külge hakata. Aga nii palju tean ma küll, et sead selle pärast ilmasgi oma pörjaid ära ei maga.

Meie näeme ülemal antud näitusest, et jään üks keeldus on awalatud ja ühtlasi ka karistus selle tarwis määratud, kes niisuguse kahju vastu eeskib. Ehk küll see keeldus iseeneest päris mõistlik wõib olla, on ta ometi juurde lisatud ahwarduse läbi ebausju tundemärgi oma külge jaanud.

Kui me alamal farnaseid näituse ligemalt tähele paneme, siis saame leidma, et keeldus iseeneest tõsine ja asjalik on, ahwardus aga üksnes nagu kollitamiseks ja kindlamaks meelespidamiseks juurde on lisatud. Sest kui paljas keeldus on, ilma et selle juures nuhtlust oleks kartta, siis ei hooliks juurem osa inimesi temast ühtigi. Mõni kord on asi ka koguni wäikene ja tähtsusetu, nõnda et keelust üleastumist jeltelikus elus sugugi wõimalik ei ole karistada, aga siisgi wõib ta wast palju pahandusi sünnitada. Noh siis peab muudugi, kui üksigi teine nõuu ei aita, kndagi wiisi kolli tehtama. Gesslastel, kui ka teistel rahwastel, on oma hää jagu säherdusi kollitamise jõnu, aga meie tahame ainult oma rahwa endisest ja praegusest elust wõetud näituste juurde jääda ja neid loomulikult wiisil araseletada katsuda. Ma ütlen nimelt „katsuda“, sest see oleks minu poolt ülbuse olewat, kui ma kiidaksin, et iga kord wajaraga otse naela pihta ostan. Muustatud lugejad wõiwad oma mõtetega mitmes kohas õigusega minuist lahku minna, kui nad paremat seletust teawad wõi leiawad, mis wast sagedasti wõib juhtuda. Seletused, mis ma siin pakun, on minu enese mõtete pääle põhjendatud ja wõiwad muidugi wahest ka eeskised olla.

Siia tahaksin ma weel juurde lisada, et palju niisugusest arwatawasti ebausju kombetest rahwa seas wast ainult kohati weel on leida, kui mitte Wirus, siis Wõrus, ja kui mitte Wõrus, siis Wulgimaal wõi mujal. Kui ka praegusel ajal niisuguseid lauseid juuremal osal üksnes weel nalja korral tarwitatakse, siis ei ole siisgi mitte arasalata, et nad muiste wiist on usku leidnud.

Kui „Dawu ja mängu lehe“ lugejate ringis mõni paremaid seletusi teab, ehk koguni uusi näituse leiab, mida ta ise põhjendada jaksab, siis palun teda ka teiste huwituseks ja õpetuseks neid toimetusele sisse saata, kes neid hääle meelel wastu wõtata ja kirjasaatja märgiga tõlblikul korral tänuga tarwitab.

Omalt ajal nüi mul see kirjutiik lõpetamata, sest et aastaraamatut toimetajal wiimane ots käsitaja oli kogemata kaduma läinud. Wõtan siis tagawaraks kae pärast materjalist weel järgmised näitused.

Walget kuffe ega kana ei tohi mitte pidada, sest niisugune loom, kellel harilikult ka kollased jalad on, tekitawat inimestele kollatõbe, kui ta jõggi-riistade pääle wõi üle, wõi koguni inimese enese pääle wõi üle lendab. Ka tõendab rahwasõna, et wanapagan kuffe laulu pidawat kartma, aga walget kuffe tema ei kartwat, waid see olewat koguni tema sõber, nagu neist sõnadesigi näha, mis wanale kurjale suhu pandakse: „Wust minu murdja, kirew (ehk kirju) mu kistja, ahe mu haaraja, walge mu wader!“ Et nüüd aga kollatõbe sigitamine ja wanapaganaga sõbrustamine walge kuffe wiiskamise põhjus peaksimad olema, „pole mitte ustaw, aga niipalju on siisgi selge, et ühesgi talus — mitmes meie kodumaa nurgas — niisugust kollase saapa meest ei sallita, ja õnneks on ka kollatõbi meie rahwa seas niisama haruldane nähtus, kui ülemal nimetatud walge „kodu-prophet“ jedaama karwa kaasabega. Tõsine põhjus on wiist aga järgmine: Walge kuff on väga tähtjas ja torkab ka oma karwa pärast ennemalt kulli filma. Juhtub tema aga külamehe aeda wõi wiljasse minema, siis tunneb iga üks kurjategija filmapilt ära ja hüüab kofe: „Näe, Wäljaotsa Willemi walge kuff on jällegi Reimu kapsta-lawade pääl!“ kuna

teiste naabrite kirjud ja mustad kanad kõik kohad läbi liikkavad ja kõik viljad ära maitsevad, ilma et keegi nende päale nimelt süüdi tunnistada teaks.

Wana rahwataru järel ei tohita oma kaewu sügawust teistest mitte mõõta lasta, sest muidu kuivab wesi temas ära. — Sügawas kaewus on enamasti puhtam ja maitsemam wesi, ja ka naabrid, kelle kaewud mitte nii hääd ei ole, tahawad hääl meelel temast osa saada. Wähest, iseäranis juwel põuafel ajal ja ka talwel pakafel külmal, võib kaewus nii wähe wett olla, et see ainult kaewu omaniku tarwituste pääle ärakulub, nii et ta enam sellest oma naabritele anda ei taha, wõi nende wee wiimine võib teda ehk muidu kudagi tülitada. Ta näeb wast, et tal enefel weepuudus tulemas on, kuna aga teised kaewu sügawust mõõdawad ja tõendawad, et niisugune kartus põhjendamata on. Siis on wast kõige lihtsam teistele ütelda, et kaewus üleilidsje wähe wett on ja ninakaid wee sügawuse mõõtjaid juba hakatusel tagasi tõrjuda, muidu jääb kaew rästi kuivaks.

Kui koirohu pöõsast salaja oksa murtake wõi juuri wõetakse, siis kaob terwe pöõsas ära. Sellest lausest on juba näha, et koirohust, teaduslike nimega Artemisia absinthium, tema näotusest diekestest hoolimata meie rahwa seas nii juurt lugu on peetud ja praegu wast weel peetakse, et ta omanik temast naljalt teistele jagada raatsib, selle wastu aga himulisi leitakse, kes teda siis salaja omandada püüawad. Koirohtu peetakse hääks arstirohuts, ja selle pärast maitsewad apteegid, rohukauplused ja peenikeste napside wabrikud tema eest alati hääd hindu. Ingliseid, prantslased ja mitmed muulased tarwitawad absinthi-wõi koirohu-napsi väga mõnufats „tõhu-rohuts.“ Kuid kahjuks mõnele wanale inimesele, kes arstirohuts kõlblikkude taimede korjamisega enmast elatab, ei kaswa meil koirohi mitte maanteede ääres ja prügihunnikute otšas, nagu tema lähedad sugulased, „pujud,“ waid kui ta ka mitte nii uhke ei ole, kui tema poolwend Artemisia santonicum, mille seemned meil laialt „usši-rohu“ nime all tutwad ja tarwitawad on, armastab ta ikka haritud maad, kuigi ka mõne aia nurgakesega lepib. Kui nüüd ta omanikust kalliks peetud koirohu pöõsast üks salaja oksa ära murrab, teine juurekse ära nälpab, siis võib peagi juhtuda, et terwe pöõsas kadunud ongi. Kes seda taime siis omale just ohuks wõi rohuts tarwitab, palugu parem omanikku, küll ep see talle sellest niipalju jagab kui tal wõimalik on.

Lapse ristimisel tuleb mõndagi tähelepanna. Lapse käsi on tarwis mähtmetest lahti päästa, et temast pärast usin ja wirt töötegija saaks. Kui mõnel aeglasel inimesel töö ei edene, kuulukse wähest tema kohta: „Ta käed on ristimisel kinnimähitud olnud; waderite unustusest tõusis see wäeti tõsufene.“ Mida wabamalt ja waremalt laps oma liikmeid tarwitada võib, seda tervem ja kofutawam on see tema noorele kehakelele. Arstid on laste liialt mähtmist juba ammugi äralaitnud.

Kui laps ristimisel oma pääd tõstatab, siis on ta „elulaps“, kui ta aga oma pää norgu laheb, siis on ta „surmalaps.“ Pää tõstmine on muidugi märk, et laps terwe ja tubli on, sest haige wõi väga nõrk laps ei jõua muidugi mitte oma pääd tõsta. Lapsest, kes ristimise ajal magab, saada tafsje, aeglase loomuga inimene, karjuwast lapsest riikas inimene. Roh, mõni jääb terwel eluajal unekotiks, ja teiselt poolt on seda juba küllalt nähtud, et alati piirifewast lapsest, kui wanemad juba esimesel eluaastal tema tahtmisi tõrjuda ei mõista, pärast jonnikas ja riikas inimene saab.

Waderid ei tohi enne ristimist liha süüa, muidu hakkawad lapsel pärast hambad walutama. Kohati on praegu weel seda sõna kuulda, kui keegi hamba-walu üle kaebab: „Sinu waderid on wist enne ristimist palju liha söönud.“ Kahjuks ei ole mul tuttam, kas niisugune paastumine üksnes lapse ristimise päewal oli wiisiks wõetud, wõi juba ennemalt pidi algama. Kord juhtusin

aga kuulma, kuida üks perevit oma lihahimulist teist poolt, kes laupäeval temalt praetud sealihha nõudis, nende sõnadega tõrjus: „Kasju tühja, ma hakkas sulle nüüd liha praadima! Homme lähed warrudele, kas sa teda jäl kullalt partida ei saa!“ Wast nõudis ka waderite poolt hää kombe liha söömist pääle lapse ristimiseni jätta, kus ju pääsööma-aeg peetakse, mil paremad suutaied ettetantakse.

Waderid ei tohi ristimise ajal ümber wahtida, muidu on laps pärast tontide ja kodukäijate nägemisega waawatud. Niisama ei tohi nad, nii kaua kui püha talitus kestab, teine teisega juttu ajada, muidu saawat laps, kui ta suureks saab, palju unes rääkima. Keelduse põhjusemõte on üsna selge ja läbipaistem. Pühalikku talitust ei pea mitte lobisemisega segatama, waderitel 'pole ka mitte tarwis ümber wahtida, mis teised teewad, waid peawad kõigest südamest sellest sakramendist osa wõtma ja selle pääle mõtlema, misjuguiseid kohuseid nad praegu Sumala ja inimeste ees lubawad enese pääle wõtta. Paraku on niisuguseid risti-ijasiid ja risti-emasid kullalt, kellele seda jugugi meelde ei tule.

Sel päeval, mil lapse warrud on, ei tohi ta ema oma pääd fuge da ega mõnest teisest „oma pääd otfsida“ lasta, muidu lähewad ristitawal, kui ta kord pulme teeb, külalised riidu ja karwu kiskuma. Wäga mõistlik niisugusest naesterahwast, kes kunejalgetega on õnnistatud, mis selle läbi nõnda laiali wõikswad laotatud saada, et nad ka üle külaliste tarkuse käima kipuwad.

Tüdruk, kes warrude päewa hommikul tuba pühib, peab selle eest hoidma, et ta oma luuaga kellegi jalgadesse ei puutu, muidu ei kutsutawat seda inimest ialgi enam waderiks. Wähegi wiisaka elukombega tüdruk ei tee seda ialgi, waid palub, kui pühitaw ruum just kitsas peats olema, külalisi wähe kõrwale astuda, kui ta luuawalitfufe enese kätte wõtab. Pühib tüdruk siiski mõne inimese jalgade üle, siis on see tähenduselt, et ta temast lugu ei pea, et inimese talle nagu risuts ees on, keda ka mitte waderiks kutsuda ei tõlba. Kõll ep tüdruk ainsa kutsuwõõra wastu auupakkitum!

Sõulatuje juures piitawad mõnes kohas pruut ja peidmees oma teisele poolele jalaja jala pääle astuda, nii et teine sellest midagi ei märka, siis jääwat edespidi ses abielus walitsus selle kätte, kellel see temp on korda läinud. Naljakas lugu küll! Jäagu pääle ilufate pruutide õrnale jalale see huwitus ja mõtelgu noorikud ka edespidi selle pääle, kuida nad oma kangemaid mehi oma tahtmist mõõda juhata da wõikswad, ilma et need seda ifegi märkafiwad, et nad oheliku otfas on. Kindla meelega mehel 'pole niisugust tempu tarwisgi. Kui aga mõni pruut selle tembu ära teeb, siis awalda b ta, wast ilma et sest omal aimugi oleks, ifka ka oma jagu kindlat tahtmist, mis nõrga loomuga mehelt pükfid ära wõtad.

Niipea kui laps on sündinud, peab ema talle oma pahema jala juu pääle panema, et ta alati sõnakuulelik ja alandlit oleks. Praegu on weel rahwa suus seda kõnekäändu suure suuga ja wastuhakkajate inimeste kohta kuulda: „Kahju, et su ema sulle pärast sündimist oma jalakanda paremini ei ole juu pääle wajutanud.“ Kui emad sedasama juhtumõtet ka lapsekaswatusel tähelepanekfiwad ja ifad oma poegasid paremini päka all peatfiwad, siis 'poleks neil pärast põhjust selle üle kaebata, et nad puud ei ole painutanud, kui ta alles nõrk weel oli.

Wett, millega sündinud last on pestud, ei tohi mitte niisugusele kohale wäljawalada, kus inimesed käiwad, muidu jääb laps oma parasteses elus nagu teiste läwepakuts ja jalgealuselts. See on wäga hää kombe ja puhtuse märk. Sünniks sedasama ometi ka igapäewase pesuweega, mida sagedasti üsna utse ette plartfatakse, et üsna jäle on

näha. Et aga meie Saksa rahwa juures sündinud lapse pejemise-veega täiesti eba-
usklikult tembutatakse, sellest räägib Dr. Fr. R. Kreuzwald järgmise naljaka loo.
Ta olla Cestimaal ühte lastega väga rohkesti õnnistatud aadeli sugu prouad tund-
nud, kes iga kord, kui jälle keegi tema mõsudest esimest korda supelnu, õue wärawast
lastnud ühe tulba wälja tõsta ja wee sinna auku walada, misle pääle tulp jälle
tagasi pandi, nii et ta julge mõis olla, et kallid wedelik ialgi inimeste jalgade alla
ei mõinud saada. — Sääraniis saada selle tembu läbi tütarlaste wooruline tombe
kaiitud, sest langenud tüdrukute kohta kuulutse wahest neid sõnu: „Tema esimese peje-
mise weest on wist palju rahwast üle käinud.“

Lapse pää üle ei tohi midagi teise kätte pakkuda, muidu
jääb tema kaswamine kängu. On seda aga kogemata siisgi juhtunud, siis
on tarwis lapse päälael juuksed püsti tõmmata. Wäetifene ei saa ega mõista ennast
weel mitte ise kaitsta, kui midagi talle päha tulla ähwardab, näitufeks kapast lortjakas
keewa wett, mis teine wast tema pää üle teisele patub, wõi ka mõni raske asi, mis
ju kogemata wõib käest libiseda. See ei ole siis muud midagi, kui manitus hästi
ettewaatlik olla.

D r w a - ja h a m b a - w a l u w a s t u peab katjutama kiriku-küünlastest
waha murekseda; kui sellest siis raasukene haigesse kõrwa wõi hambasse pandakse,
siis wõtab ta ka kõige suurema walu ära. Wäga mõimalik, sest pääasi on sagedasti,
et tuule ja üleüldse wälimise õhu juurdetungimist haigest hambast wõi kõrwaest eemale
hoitakse. Seda wõib waha tükitene aga kaunis täielikult teha, olgu ta siis kiriku-
küünlast wõi kust tahes mõetud. Ma olen ka näinud jeks otstarbekas kuremarja tera
kõrwa pandawat. Pruuwilla tombutene on jeks kõige kõlblikum. Pääle selle aitab
siin, nagu enamasti iga rohitemise juures, ka kindel usk rohu mõjudusesse. Niisama
mõjub ka pühitsetud wesi, nagu Jordani wesi, mida filmade arstimiseks tarwitatakse.
Puhata hallikaweeaga pejemine on ikka väga mõnus. (Booleti.)

Sõnumid muusika ja muu kunsti olust.

Cesti suur laulupidu suwetuul 18., 19. ja 20. päewal on eestlawa järel
ilusasti ja hülgawalt mööda läinud ja Cesti rahwa wabastamise 75 aasta wätkuisele
nagu kuldsel krooni päha pannud. Cesti lauljad, naesed ja neiud ning mehed, laul-
siwad nii hästi kui seda ial keegi loota julges. Teisel kohal kirjutame pidust pikemini.

Cesti rahwa wabastuse 75-aastast mälestust on terwel maal mitmel
pool pühitsetud, nõnda Tallinnas, Haapsalus, Rakweres, Narwas, ehk need linnad
küll Cestimaal on, kuhu wabadus 3 aastat waremini tuli, siis aga Liwimaal Kure-
jaares, Wiljandis, Pärnus, Kõuges, Põltsamaal, Wõrus ja mujal. Igal pool on
pidud hästi korda läinud, ja rahwas oli waimustatud.

Breili Miina Hermann on oma pikalt reisirilt Saksa- ja Inglise-maal
koju tagasi tulnud ja on suwel 1894 mitmel pool eestlaste maal orel-kontsertifid
andnud — nimelt Narwas, Rakweres, Tallinnas, Pärnus, Pillistweres, Põltsamaal,
Hallistes, Tarwastus ja mujal. — Põltsamaal juhatas ta ka priiuise 75 aasta mä-
lestuspidul koori, mis 200 lauljat suur oli.

Breili Minu Tam m, Cesti kunstilaulja, on ka mitmel pool kodumaal
kontsertifid andnud, nõnda Tartus wabastuse 75 aasta mälestuse suurel pidul, siis
Põltsamaal, Wiljandis, Wõnnus, Kõngus, Alkis, Otepääs ja siis jälle Tartus.
Põltsamaal, Wõnnus, Kõngus, Alkis ja Otepääs olwad waimulikud kontserbid,
Tartus ja Wiljandis ilmalikud. Igal pool on meie lahtet ja osawat laululindu
suure waimustusega wastu mõetud ja kuulnud.

Jenny Lind, suur Inglise-maal 1892 surnud Rootsi laululind, on ikka
weel unustamata, ja tema elu üle ilmub ikka weel kirjeldusi, ehk ta küll aastal 1852

Kõige viimati laulis. Professor Dr. Hanslid, suur arwustaja Wienis, kirjutab Lind'i üle: „Kes, nagu mina, nii õnnelik oli Jenny Lind'i kuulda, keda ta oratoriumis, kontserdil, näitelawal oma õitse-ajal oma häält kuulutas, see ütleb ühes kuulja Mendelssohn'iga: Tema on üks kõige suurem naiskunstnik, kes ial ilmas on elanud, ja kõige suurem nendest, keda mina tunnen.“

Eduard Kremser'i Wana-Hollandi 6 rahwalaulu on Saksa keisri soovil igas Saksa koolis laulda wõtetud. Need laulud on tõesti väga ilusad ja täis leekiwat wabaduse tundmust.

Halle ülikool pühitsetes juwel 1894 oma jubileumit. Bidul lauldi 3000 studeeritud mehest Max Trümpelmann'i laulu „Wanade pärnade kroonides tahjeb jala ja tafa.“ — Laul olla mõjus.

Üleüldine Richard Wagneri selts on kokku sulamas; tal oli aastal 1891 8965 liiget, aga 1894 kõigest 4988 liiget. Üks ajaleht, mis Wagneri mälestuseks asutatud, nimega „Bayreuther Blätter“ tahab ka hingusele minna. Selts on lehele 3000 marka kõrvalt abi andnud.

Suur orel Notre-Dame kirikus Pariisi linnas on orelitegija Cavaillé-Coll'i läbi parandatud ja täiendatud. See orel on üks kõige suurematest orelitest maailmas: tal on wiied klahwid, millega 86-e mängu läbi 110-es registris helisid sünnitada võib, 1 fuur ja 21 üksikut pedali. Orelis on 6000 wilet, millest kõige suurem 32 jalga pikk on. Klahwide pikkus käib 10-est ottawist läbi, millel kõik helid sees, mida ial sünnitada võib.

Üks Hiina ooperi-selts tahab Italia mehe juhatusel Europas etendusid anda. Kus ei ole Hiina muusik mitte, aga eht läheb rahwas teda uudishimu wõi nalja pärast kuulama.

Buccini, kuulus uue aja helilooja, wõeti kord Malta saarel kinni, sest et teda salakuulajaks (spioniks) peeti: ta oli nimelt ühte wana kindlust päewapildile üleswõtnud. Aga inglased lastiwad muusikamehe peagi lahti ja andsiwad tema auuks pääleegi pidusöögi; sest inglased ei ole nii kartlikud salakuulajate hirmus kui itaallased ja prantslased, kes iga loosii waremete päewapilditajat isamaa äraandjaks peawad.

Julius Major on Franzensbadis ühe sinfonia ettemängida lastanud, mis palju kiitust leidnud. Sinfonia olla Ungari ja Saksa heliloomust mõjusalt kokku pandud. Major olla Budapesti linna kooliõpetajate seminari muusika-õpetaja.

Wõidu-mäng ja wõidu-tants olnud hiljuti Londonis. Kats kõrget fugu preilid (ladies) waielnud selle üle, kumb ennemini ärawärsib, kas tantsija wõi klaverimängija. Tants wõitnud! Klaverimängija preili mänginud wahepidamata 1¼ tundi ühte ainust polkad, ja tantsija tantsinud selle muusika järele. Aga mängija vormed jäänud nimetatud aja järel tangeks, kuna tantsija preili üsna kenasti weel edasi wõitunud.

Elisabeth Marburg on ühe naesterahwa nimi, kes näitemängusid Ameerikas asutab. Hiljuti olnud ta Pariisis järele kuulamas, kas palju häid ooperi-lauljaid leiab, keda wõiks Ameerikasse ligi wõtta.

Balestrina ja Orlando di Lasso 300-aastast surmapäewa pühitseti juwel 1894 Italias ja ka Sakshamaal. Mõlemad on kuulsad kirikulaulude loojad, kes aastal 1594 surnud.

Giuseppe Tartini (kuulus wiulimängija), kes 1692 kuni 1770 Italias elas, on nüüd oma sünnilinnas Pirano's ilusa mälestuse-samba saanud, mille otsas Tartini enese marmoritaju, mis teda ilusa mehena näitab. Tema elulugu oleme juba „Laulu ja mängu lehes“ ärajutustanud.

Bruneau (ütle: brünoo) on laulelduse «L' attaque du moulin» loonud, mis Prantsuse- ja Inglise-maal palju kiitust leiab.

Marie Ledant-DeLuca, noor 19-aastane neiu Pariisis, on korraga laulu-
lindude esimehesse ritta tõusnud. Ta on juba Pariisi suure ooperi laulja, ja ta hää-
lla ärarääkimata ilus ning selle juures pehme ja armas nagu samet.

Sügise.

Lõppenud on lillekeste ilu,
Wikat riisunud on aafalt neid,
Sügise ju käes ja ilm nii wilu,
Laulu-linnud maha jätnud meid.

Kodu pean ka mina jätma maha,
Wõõrfile pean üksi rändama.
Üks, kes meelest unuda ei taha —
Hella, kallis neiu, oled ja.

Enne weel kui kalli kodu rajal
Died õitsma lõowad, õrnemad,
Enne weel kui kena juwe ajal
Linnud õhtul laulu hõiskawad :

Tulen tagasi ma kodumaale,
Kus on kõige armsam elada,
Langen sinu hella rinna na'ale,
Sääl ma tunnen ennast õnnella.

Herman Julius Schmalz.

Suuletaja.

Kui luule-jumal luuletajat
Ei kutsu waba ohwriks,
Kui ilma asjad talle armsad
Ja soowiks tihti tahtmine —

Siis waitib tema püha kannel,
Hing uinub pikal unesõöl,
Ja nõdra ilma laste keskel
Wist kõige nõdrem tema tööl.

Siis tormab tema kalk ja kindel,
Ja häälte mõjul mäsjab rind, —
Siit ära kange kalda pääle,
Kus kohab kalg ja laulab lind. . .

Kui aga jumalikud hääled
Ta kõrwas õrnalt heljuwad,
Siis luuletaja kandle keeled,
Kui kottak unest ärtawad.

Tal igaw ilma ajawiide
Ja rusuw rahwa rumalus ;
Ei kummarda ta Paali ette,
Tal ainult luule jumalus.

Puschkini järele wabalt St.

Warakult.

Warakult wõeti mind teaduse rinnalt,
Lahku ju lapsena kodu'se pinnalt,
Wida weel laulan ma siis ?
Kestele tormide kohinaid jäeti,
Kusa ma nõrgake, noor weel ja wäeti,
Ratti läts laulu wiis !

Tormide hääli ma kuulata püüdsin,
Omaste järele linnuna hüüdsin :
Kuuldustel walulik keel !
Hääd wähe, halwa ma paljugi näinud,
Palju, oh palju on teifiti läinud, —
Surmani kurwaks läts meel !

Juhan Liiw.

Kui olen.

Kui olen ekfir'b õigelt teelt,
Et sihti film ei näinud,
Ja nüüd näen wiga paistmas eelt,
Kus jalg on kõrwal käinud :

Jää waiti ! Minu süda ka,
Ta ihkab rahu, waene !
See üksi wõib merd waigista,
Kui kõrgelt lööb sääl laene.

Siis, sõber, ära sõitle mind,
Ka troosti ma ei taha ;
Ka troostil piina tunneb rind,
Sõitled — teen meest' paha !

J. Kampmann.

Laulu ja mängu leht.

Kuukiri Eesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. S. A. Hermann.

Ilmub kaks korda.

Siind aastaks kättesaamistega 1 rubla. —
Sse ära tuua aastaks 80 kop.

Tellimist wõtab
iga raamatulauplus ja muusika-edendaja vastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudete
kirjadele: „Dr. S. A. Hermann Jurjewitš.“

Rõõmsad ööd.

Straporole.

Giovanni Francisci Straporole, aastal 1480 Carabagio's sündinud, on üks tähtsamatest Italia uudisjutu-kirjutajatest. Tema eluloost on kahjuks väga vähe teatust.

Esimene tema kirjatööde kogu ilmus a. 1508 — praegu ei ole sellest enam midagi teada. 1550 ilmus tema „Rõõmsate ööde“ esimene ja 1553 — teine anne. XVII. aastajaja algul osteti ja loeti neid raamatuid määratul armul, kuni nad 1605 a. 10. detsembril paawstist ära saiwad keelatud. Tõesti, paljud Straporole jutud on õige wabalt kirjutatud; aga meie ei wõi ka mitte aega unustada, millal „Rõõmsate ööde“ kirjutaja elas. Warsti pärast ilmuuist saiwad „Rõõmsad ööd“ ka Prantfuse keelde ümber pandud ja trükiti neid a. 1573 kuni 1615 üksteistkümme korda. Saksa keeles ilmuuist saiwad nad a. 1791 Wienis, kuid waewalises tõlkes ja üksi halvemad jutud —

Friedrich Brenner.

Tartu ülikooli laua-aegne muusika-direktor ja paljude laulude looja, millest mitmed ka Eesti keeles trükitud.

peagi oliwad nad unustatud, kuni a. 1817 W. Schmidti läbi Berlinis 18 Straporole juttu hääs tõlkes ja paljude tähen-dustega wäljaantud saiwad. Straporole eluloo kirjeldused ei jõu niimes asjas hästi kokku; niipalju on aga selge, et Straporole rahwast armastatud oli ja et pärast paawsti keelbu — 1605 — tema juttusid Italia keeles ainult üks kord weel on trükitud, aga palju muudetud ja lühendatud. Tema surm on ka teadmata. On üksi niipalju teada, et ta a. 1558 weel elas.

Uma juttude eestõnes räägib Straporole järgmiselt:

Milanos (Mailandis), kuulhas ilusate neide, rikkuse ja kõige poolest, mis tähtsale innale kohane on, elas Octavian Mario Sforza, kes pärast Francisco Sforza surma Milano herzogi trooni pidi pärima. Segastel poliitika põhjustel läks ta oma tütre Lucreziaga, Jean Gonzagi naesega, Lodi linna. Warsti pidi ta aga Benedigi ligidale Murane jaarele põgenema, kus ta enesele torelda lossi ostis. Tema ümber kogus ennast kõrgem seisus, kuna tütar kümme kõige ilusamat neidu enesele jeltits walis.

Karnewali ajal pani Lucrezia oma seltsimeinudele ja teistele ette iga õhtu kordamööda juttusid rääkida, mille järele mõistatused ja tants saats olema. Ükskõige oli 13 õhtu jooksul 73 juttu jutustatud. Need olivadgi „rõõmsad ööd.“

E s i m e n e ö ö .

I. jutt.

Keegi Salär läks Genuast Monferatosse. Säl ei täitnud ta täiesti isa soovid ja sai surma mõistetud. Aga tuli, õnnelikult wabastatud, jälle kodu tagasi.

Rõnda on selle jutu päälkivi.

Õnnelik ja wäga õnnelik on see laps, kes eluaeg oma isale sõnakuulelik on. Aga sõnakuulmata on alati õnnetu ja auusateist inimestest põlatud, ja üksigi temast ettewõetud töö ei lähe lorda. Kruua aja eest elas Genuas auusast sujust inimene, nimega Reno Scalf. Kõrte oli saatus temale rohkel möödul jaganud: mõistust ja rikkust. Temal oli üksainus poeg, Salär, keda ta üle kõige armastas. Isa õpetas pojale kõik, mis talle kasuks ja tema heijusele kohane wõis olla. Säl jäi wana Reno raskesti haigeks, ja surma liginemist tundes tegi ta testamendi walmis, mille läbi kõik oma waranduse Salärile pärandas teda paludes kolme tema nõudmist täita: Salgi ühtegi saladust oma naesele awaldata, kui wäga ta teda ka armastaks; teiseks, mitte wõõrast last oma wajasse ega omats lapseks wõtta, ja kolmandaks, ühegi maa eht linna walitsejaga mitte ligemat sõprust pidada. Warsti pärast isa surma wõttis Salär ühe tähtsama, Genua kodaniku Dors'i tütre, Theodora, enesele abikaasaks. Kruua elasiwad mees ja naene armastuses ja õnnes.

Aga siis hakkas Theodora kurtma, et neil last ei ole, Salär niisamuti. Weel läks mõni aeg mööda ja, isa nõudmist unustades, wõttis Salär ühe waele naesterahwa poja, Postumi, enesele kaswatada ja nimetas teda omats pojaks; nad elasiwad weel mõne aasta Genuas ja, et neil selles linnas igawats läks, wõtsiwad nõuaks reisima minna. Palju raha, kuld-asju ja kallid kiwa enesega ühes wõttes sõitsiwad nad toredas tõllas ilusate hobustega Genuast wälja ja läksiwad Monferatosse.

Säl hakkasiwad nad uhtelt elama, tutuwustasiwad endid kõigi tähtsamate kodanikkudega ja tegiwad nende auuks rõõmsaid pidusi. Sagedasti sõitis Salär nendega ühes jahi pääle — kõik armastasiwad teda — ja ka markii kõrwu läks tema kuulsus. Peagi oli ka markii tema sõber, ja, et nad pea ühealijed olivad ja mõlemad jahiti armastasiwad, elasiwad nad päewad otja ühes. Markii usaldus Saläri wastu oli nii suur, et ta midagi ilma temata ette ei wõtnud. Seda nähes mõtles Salär iseenees: kui walemõtteline oli küll minu isa! ja kui mõistmatad olivad tema nõudmised! Mis pärast ta ei tahtnud, et ma wõõra lapse wastu wõtan? Kas Postumi hakwem on, kui mu oma poeg oleks olnud? Teiseks, kas markii ei ole minu wastu mitte hääd? Tõesti, arwata wõib, et mina tema kästija olen ja tema minu sõnakuulelik teener. Aga see segasemeelne wana mees jätab, oma noore ca wallatuji unustades, niisugused nõudmised järele, mida keegi poleks täitnud. Tõe poolest, ma ei oleks ial neis kahes isast keelatud asjas niisugust kordaminekut lootnud.

Nüüd on weel tema kolmas käst. Ratsun ka sellestgi üleastuda, ja kui kõik õnnelikult lõpeb, milles ma ei kahtlegi, siis on mul täis õigus neid nõudmisi rumalaks nimetada. Kas see wõib olla, et minu hääd naete, keda ma enam kui oma elu armastan, minust temale ustud saladuse wäljaräägib! Ma näen selgesti, et mu isa wanadusest lapseks oli muutunud. Kellele siis muule, kui mitte naesele, kes minu pärast wanemaid, isamaja, kõik oma armad ja omased maha on jätanud, wõin ma oma saladusi, kõiki lootusi ja salamõtteid uskuda? Ma olen julge, et ta kellelegi minu saladusi ei awalda. Aga siisgi ma teen katset. Ei mitte selle tarwis, et ise tema armastuses kindlaks saada, waid et neile lollpäädele näidata, kes isa kästudest

kardawad üleastuda, kui rumalad ja hullud need wõiwad olla. Niiviisi isa mõistlikkude nõudmistele üle naerdes, mõtles Salär järgmise tüki wälja ja saatis korda: Marksi wälja minnes pööras ta jannuid markii losji poole, nimelt sinna, kus markii jahikullid oliwad. Dõige paremat kulli ära wõttes wiis ta selle oma sõbra Francisco juurde ja palus teda mõne päewa enese juurde hoida. Pääle selle tappis ta ühe oma kulli ära ja wiis oma abikaasale. — „Mu armas,“ ütles ta, „sa ei tea arwatagi, kuida markii mind ära on piinanud, kui raskets mulle tema armastus on läinud. Tema alatijed jahid on mu jõuu äraakurnanud. Et ma muud nõuu ei leidnud temast lahti saada, tappin ma tema parema kulli ära: wahest jääb ta nüüd rahule. Ja nii kaua, kui ta oma kahju taga nutab, saan ma natukeneigi hinge tõmmata.“

„Mis oled sa teinud, õnnetu!“ — hüüdis Theodora, „sa saadad sellega iseennast kui ka meid hukka. Ja mis saab markii sinuga tegema, kui ta seda kuulda saab! Ma ei kahtlegi, et ta sind surmata laskeb.“ — „Kust ta teada saab? Pääle sinu ja minu ei tea seda keegi, ja ma palun sind, sinu armastuse pärast, feda kõik saladuses pidada.“ — Lõunaks oli tapetud kull praetud, ja Salär rõõmustas ennast maitstawa liha üle. Aga Theodora ei maitstnudgi teda, kui wäga Salär teda ka palus. Raese kaugekaelus wihasas Saläri ja, wihasi pimestatud, lõi ta teda paremat palet wastu. Nuttes ja ähwardades, jarnast häbemataduft meeles pidada, läks Theodora oma tuppa ja ei näidanud ennast enam terwe päewa. Teisel hommikul pani ta end karmesti wiidesse ja läks otsetohe markii juurde, kellele ta kulli tapmise ärawääkis. Markii sai oma sõbra säärase häbemata teo üle wäga wihasets ning kästis teda wiibimata kinni wõtta ja ülespuua, tema waranduse aga kolme osasse jagada: naesele, pojale ja sellele, kes teda ülespuob. Kui Postumi, kes hiigla-kehaga oli, feda kuulis, ütles ta Theodorale: „Mis wõiksin praegu õige paremat teha, kui et ma markii käest luba palun Saläri ülespuua, siis on vähemalt kõik tema warandus üksi meie kätte päralt.“ — „Muidugi,“ wastas Theodora, „mine ja tee oma nõuu aga kohe teoks.“

Seljal ajal istus ahelatesse needitud Salär wangihoores ja tundis nalga ja teotust kannatades, kui mõistlikud isa nõudmised oluud. — „Oh mu hää isa!“ hüüdis ta, „mits ei kuulnud ma sinu tarku sõnu, mis kauaagjed katfjed sulle elus selgetks oliwad teinud. Teotatud, häbistatult surma mõistetud, näen ma, kuida oma ootustes olen efsinud, et ma palju enesest olen arwanud.“ — Üks läks lahti, ja Postumi astus wahtidega hisse. „Mu isa,“ ütles ta, „et teie täna peate surma minema, ja et markii käsu järele kolmas osa teie waranduseft teie timukale peab saama, siis wõtfin mina, teie alatist armastust minu wastu teades ja armates, et teile armsam saab olema, kui teie warandus kõik teie omaste kätte jääb, nõuuts oma teenistust teile pakkuda, et teid ülespuua.“ — „Sa oled õigesti arwanud,“ wastas Salär, „nüüd wõin ma rahulikult surra — aga ma palun sind, ära wiiwita ja täida oma kohust.“ Selle pääle andis Postumi talle juud, kütis ta käe köiega kinni ja pani talle filmuse kaela. Mõnda moodi wahtidest piiratud, läks Salär hukkamise kohale. Wõlla juurde jõudes hakkas ta kibedasti nutma ja, ennast kottu tulnuud rahwa poole pöörates, palus ta andeksandmist ja rääkis, mispärast teda muheldakse, lapfi manitsedes oma wanemate sõna kuulda. Kõik nutfiwad tema kõnet kuulbes ja soowifiwad, et markii, temale armu annaks. Selle wahel sees ruttas Saläri sõber, Francisco, markii juurde ja rääkis talle nii: „Kui haledus inimese südant wõib liigutada, siis ei taha üks niisugune õige ja hää walitseja, nagu teie, küll wististi ühte süüta inimest surmata lasta. Ma palun teid, laske Salär kutsuda, ja teie näete, et ta midagi süüdi teie wastu pole teinud.“

Aga Francisco sõnad wihasafiwad markiid weel enam. — „Ma näen,“ hüüdis ta, „et ka sina Saläri seltsiline oled ja sedasama palka oled ärateeninud.“ — Nuttes ja markii põlwele ümber hakates, palus truu sõber Saläriile armu anda —

nii kaua ja nii härdalt, et markii wiimaks temale järele andis. — „Hää küll,“ ütles ta, „ma lasen Saläri kutsuda, aga kui ja tema süütuft tõeks ei wõi teha, siis jaad ja temaga ühes muheldud.“ Warsti toodi Salär sinna, ja ta rääkis ka markiiile kõik otjani ära, tema sõnade kinnituseks tõi Franzisco ka kulli. Markii nähes, kui ülekohutune ja kõwa südamega ta oli olnud, wõttis oma käega kõie Saläri kaelast ära ja päästis ta käed lahti. Franzisco nuttis rõõmu pärast, kuna markii piirateni liigutatud oli. „Minu kallid Salär,“ ütles ta, „ma olen õnnelik, et oma raskest wiga wõisin parandada. Ütle, millega wõin ma oma ülekohut sulle tajuda?“ Siis kästis ta Postumi kutsuda ja andis käsu teda ülespuua. Salär palus temale andeks anda, aga mõteldes, et Postumi ka nuhtlemata ei wõi jätta, ütles temale: „Postumi, ma olen siin aja ajani nagu poega armastanud, õigus nõuab, et sa muheldud pead jaama. Minu süda armastab siin nüüdgi weel, aga ma tunnen, et ma ühes majas sinuga elada ei wõi. Sulle andeks andes teeksin ma ülekohut, aga siin wäljult muhelda ei luba mind mu süda. Seeft-hääl käseb mind aga nõnda teha: „Wõta see kõis, et ta sulle ju kurja südame mälestuseks alles seijaks ja wali enesele üks teine eluloht wälja, kaugemal sellest kohast, kus mina saan elama. Sellest minutist oleme meie ükssteijese wõõrad.“

Kui Theodora Saläri wabastamisest kuulis, põgenes ta ennaft näidata kartes tafakesiti ära, aga ei elanud enam kaua ja suri auutut surma. Salär läks jälle Genoašse tagasi, andis juurema jao omaft waranduseft kiriku hääks ja elas weel, kõikideft armastatud ja auustatud, kaua aega.

D e i n e ö ö.

IV. jutt.

Sellest, kuida kurat — kuuldes, et mehed alati oma naeste üle kaebawad — ise nõuaks wõttis naist wõtta, et näha saada, kui palju neis kaebtustes tõtt on. Silvia jaab temale naefeks, aga Kaspar Bonfi ijameheks. Wiimaks põgeneb kurat naese juureft ära ja lähleb Melfi hertsogi sišse, kust Kaspar Bonfi teda kawalusega wäljaajab.

Andekstage, armsjad naesterahwad, hakkas Benua Trewifon — kui jutustamise kord tema käes oli, — andekstage, kui mu jutt teile wahest natuke wastu meelt on. Aga wõib olla, ta seletab teile wahje teie puudusi, ja teie ei saa edespidi enam oma abitaafasid nii piinama. Weel kord, ärge pange pahaks, kui mu jutt igaw on, eht mõnele mitte kulmu, waid filma torfab.

Seft on palju aastaid tagasi, armsjad neiud ja noorikud — nüüd ilmas sarnaseid asju enam ei sünni — kuulis kurat, et mehed, olgu kuna tahes, ifka oma naestega sõda peawad, kus perekond — jälle tüli, mõniford katelusgi. Kust see tuleb, mõtles kurat ja wõttis nõuaks ise naist wõtta. Kuradil on kõik wõimalik. Ja etks näe, kurat muutis ennaft ilufaks nooreks meheks, täitis taskud kulda täis (kuradid kulda armastawad) ja asus, Bankra Storel'i nime all, üigte suurde linna elama. Et tähelepanemisi aratada, hakkas ta raha pillama, seft see abinõuur on kuulsuse tipule jõudmifeks kõige kergem. Nõnda purjutas ta ja elas nii juuresti, et, kui ta kurat poleks olnud, tal siis raha warsti otjas oleks olnud. Üle kõige linna läkfiwad temast jutud laiali, ja kõik, kellel täiskaswanud tütreid kodus oliwad, hakkasiwad oma lastusega teda meelitada püüdes tema sõprust otfima. . . Silvia, kes nagu selge päike ilus oli, oli kuradile meele järele ja sai talle naefeks, kuna Kaspar Bonfi ijameheks oli. Pulmad peeti, nagu see kõige rikkamale inimesele ilmas kohane peab olema. Pruut oli hiilgaw oma ehetes, ja paljudelgi oli ta üle kade meel, nii et üks ennaft üles poos.

Noor paar elas juba mitu kuud — kas hästi wõi halvasti, — ei tea. Säält tahtis mees naesele midagi kinkida — tuli tema juurde ja rääkis: „Mu kallid Sil-

via! ja oled nii hää ja sõnakuulelik — palu minult midagi, mis ja tahad. Mis ja ka ial peaksid paluma, kõik pead ja saama. Aga ma hoiatan sind, kallite, küsi nüüd kõik, mis sul tarwis on, ja mis edespidi tarwis saab olema, et sa ennaft täiesti õnneliku ja rahuliku tunnetksid olema ja et sa mind pärast oma palumistega enam ei waewaks, sest tea, et ma neid täitma ei saa." Raske on Silvia rõõmu kirjeldada. Terve päew otja ei saanud ta rahu: otshj ja mõtleb, mis tal tarwis on. Jookseb pea ema, pea sõbrannade juurde — unigi ei tule tal enam silma. Wiimaks wõttis ta paberi ja hakkas kõiki oma soowimisi üleskirjutama, ja kirjutas nii palju, et kahe päewaga kõiki läbi ei oleks jõudnud lugeda. Ta hirmus isegi ära, et nii palju wälja oli tulnud, aga mehe lubamist meelde tuletades, et kõik soowimised, nii suured nad ka oleks, täidetud saawad, sai ta jälle rõõmsaks, hää meel, et tal nii hää mees on.

Kui wiimane tupp aastas, hakkas ta teda paitama, munitama ja kõikfuguste meelitawate nimedega kutsuma. Meelitused liigutafiwad kuradit, ehk tal küll südant ei olla — aga mis teewad kõik naefe meelitused! — Ta wõttis lehe, mille pääle naefe soowid oliwad üleskirjutatud, aga nähes, et see nii otjata suur oli, ei hakanud ta teda läbiwaatamagi, waid küsis: „Kas on nüüd kõik, mu kallite, kas oled kõik omad soowid üleskirjutanud? Kui midagi oled unustanud, siis lisa juurde, et pärast oma elu üle kaebata ega mind oma palwetega tülitada ei pruugi, mis, töotan sulle, täitmata jääwad.“ — „Kõik, kõik!“ hüüdis Silvia ja hakkas jälle meest munitama. Wähe aja pärast oliwad kõik soowimised täidetud. Kirstus, mille hulka isegi raske oli kofku arwata, katkesiwad päratu riiete ja kõikfugufe wara all. Kud-ehteid ja kalliskirwa oli palju enam kui kirjast tähendatud. Silvia arwas rõõmus ennaft kõige õnnelikumaks inimeseks ilmas — ja oli sõnakuulelik ja hää naene. Paljud oliwad linnas tema ilu ja rikkufe üle kadedad ja hakkafiwad paahas meeles mitmejuguufeid tühje jutte tema üle wäljalootama. Aga need ei wõinud tasta perekonna-elu segada, kurat oma naefega elas hästi ja täiesti ühes meeles. Kord oli linnas ühe suure pidu ajal ball toime pandud. Kõik linna rikkamad ja tähtsamad naesterahwad, Silvia üks esimestest, oliwad balli pääle kutsutud. Ja waata, wõned neift wõtsiwad nõnuks endid nõnda riidesse panna, nagu selle ajani weel polnud nähtud, f. o. nad oliwad uue moodi wälja arwanud. Ja oli ette pandud, et kõik endid uut moodi riidesse paneks, et ball hõlgawam saaks. Sellest kuuldes jai Silvia wäga kurwaks. Kust niifugufeid riideid saada, mis tarwis on. Tal oli kõite küllalt, paljugi, mis teistel ei olnud — aga tarwilist, praegu ilmunud moodi järele riiet — ei olnud. Mis teha, kudas abi saada! Silvia kurwastab; ei fõw ega joo, käib nagu wari.

Mõnikord ennemalt kolas kõik maja naerust, — nüüd kuuldi jaa! õhtamisi, nagu oles mõni suur õnnetus ta pääle tulnud.

„Mis sul wiga on, mu kallite?“ küsis mees imestades. — „Kas ma ei ole sulle kõik andnud, mis ja tähtsid? Kas ma ei ole su elu ja õnne nõnda seadnud, nagu ja ise soowisid?“ Mehe lahke hääle läbi julgemaks jaades hakkas Silvia teda õrnalt meelitama, ja nähes, et meelitused aitamad, rääkis ta temale oma mure põhjufe ära, soowi awaldades ka niifugufeid riideid saada kui teistel on. „Hää küll,“ ütles kurat, „weel kord täidan ma su soowisid. Ütle aga, mis ja tahad. — Aga pea meeles, et see wiimane kord on, ja kui ja siis weel rahule ei jää, siis sünnib ootamata, mis sulle wististi hääd meelt ei saa tegema.“

Silvia soowimised oliwad weel suuremad kui esimesel korral, aga kõik oliwad ruttu täidetud. Ja Silvia oli jälle kõige rikkam ja kõige õnnelikum naene linnas. Aga warsti tuli õrnale fugule igawuseft jälle uus tuju: iga pidu tarwis ifka kõige uemate moodide järele ifefugufed riided teha, nõnda et Silbial, waatamata oma suure rikkufe ja määratu ehtehulga pääle, omas wanamoodi riietes wõimalik ei olnud teiste fetka ilmuda. Ta jai jälle kurwaks: jai päew päewalt kõhnemaks, elu ei olnud enam meele järele, ega meeldinud talle ta kuldehted, ei kalliskirwid, ei ka meesgi. Wiimne

nägi jälle naese kurwa meelt, et misgi asi, mis ta tegi, teda ei rõõmusta, ja arwates, et ta wiist isegi ei tea, mis ta õnneks tarwis on, wõttis ta ette temast lahtuda, aga tema pehmete meelitusete, iluduse ja juudlemise läbi liigutatud, lubas ta weel kord ta soowimised täita. — „Armas Silvia,“ ütles ta, „armastusest sinu wastu annan ma sulle weel korra kõit, mis aga soowid, aga sellest päewast saadik lahtume meie, ja sa ei näe mind enam.“ Ütles ja kadus ära, ja keegi ei teadnud, kuhu ta jäi. Noor naene trööstis end peagi suurt hulka uuemoodilisi riideid, ehteid ja mitmesugust rikkust saades, ja elas jälle rõõmust ja formilist elu.

Nüüd tahtis kurat, kes selle lihtike aja sees mitte wähe wiletusji 'polnud näinud, minewiku tajuts ennast wõimalikult lõbusasti wäljapuhata, mistarwis ta kõige paremaks arwas Welfi herzogi sees ajet wõtta. Herzog elas selle ajani koguni waikest rõõmsat elu, nagu tema kõrge seisuse kohane oli.

Temast nimetatud alamad ja ülemad ametnikud talitawad ta asju — ühes tema ihulikku ja hingelikku rahu kaitses. Ka südametsoolest oli ta hääd; ei teinud hääd ega paha kellelegi — ühe sõnaga, jättis kõiki ja kõit rahule, — elagu igaiüks, nagu talle hääd, jätku aga teda rahule.

Nagu näete, mu armjad, oli ta täieline tarkuse eeskujud, mis igale, iseäranis aga, ühele walitsejale ka aukuks on. Kui aga kurat, madam Silvia mees, temasse puges, kuhu jäi siis tema rahu, tema rõõmus meel, mis enne, iseäranis naeste südametele, nii ligitõmbaw oli! Kõit, mis talle enne hääd oli, läks nüüd korraga halwaks ja imelikuks: inimestel oliwad tema nähes sea-pääd, nalja ja naeru asemel kuulbuwad temale nutu ja hoigamise hääled; hirmsad nägemised ja kolebad hirmutused ei andnud talle rahu päewal ega õhjel. Kurat piinas herzogi nii ära, et wiimaks nagu tikk peenikesteks jäi. Küll käiswad targad ja tohtrid, nõiad ja taewatundjad, ei aidanud keegi, ei saanud kuradist keegi jagu. Seltsamal ajal oli ka Kaspar Bonfi oma kodu-linnas midagi kelmistiikki teinud, mispärast ta säält põgenema pidi, ja tuli juhtumise wiisil Welfi linna. Ja et ta, pääle waletamise ja koerus-tükkide, muud midagi ei mõistnud ega teinud, siis saatis ta terwed päewad teiste niifamajuguste isandatega trahterites purjutades ja mängides mööda. Kord läks tal õnneks ühte oma seltsilist paljaks mängida, kuid see tegi wihatujus otsuseks seda Kasparile kätte tajuda. Ta oleks teda ehk ärangi-tapnud, aga kartis kohut, mis sest saadit, kui kurat herzogisse läks, iseäranis waljuts oli läinud, arwamise tõttu, nagu oleks linna elanikud oma walitseja ärandidunud. Kanges tasumise hinnus läks õnnetu mängutangelane herzogi juurde ja rääkis, kui wiisipärast oli kummardanud: „Mul on üks sõber, nimega Kaspar Bonfi, alles hilja aja eest siia jõudnud. Ta kütteleb, et wõida pahu waimusid wäljaajada, kui see teistele kõitidele wõimata on.“ Herzog sai kobe rõõmsaks ja kästis Kaspari sinna kutsuda. Bonfi oli herzogi käsku kuuldes nagu pilwest kuttunud ja kiimitas, et midagi saanast 'pole rääkinud, ega mõtelnudgi. — „Küllalt,“ ütles herzog wähele, „kui teie mind terweks teete, siis saab teile selle eest hästi makstud, ma kingin teile lossi ja teen teid esimeheks linnas — aga kui mitte, siis saate ühe nädali pärast ülespoodud. Ma annan teile kolm päewa aega.“

Meeleheitimisel läks Kaspar Bonfi lossist wälja. Kolm päewa käis ta nagu wari ümber, kuna herzogi käst nagu hirmus kaju ta filmade ees oli. Meljanda päewa hommikul läks ta lossi ja herzogit, kuradist piinatud, põrandal leides wingerdamas, hakkas ta kuradit paluma, et ta armulik oleks ja herzogist wäljaläheks.

— „Ma olen küllalt ka häda näinud,“ wastas kurat, „ega ole weel niifugune rumal pää, et ma säält, kus mul hääd on, äraläheksin.“

— „Uga mind poodakse teie pärast ülesse,“ — hädaldas Kaspar, „ja kas mina teid siia olen saatnud? Mispärast mina pean jüüta kannatama!“ Uga üksi naer oli Bonfi häledate kaebamiste pääle wastuseks. — „Kes teie siis dieti olete?“ küsis Kas-

par. — „Kui tahate teada, siis ütlen. Ma olen endine Silvia mees, ja teie minu isamees, ma tundsin teid kohe ära, kui sisjastustite. Urge selle üle kurvastage, et teid ülespoodakse, ma armastan teid ja annan teile põrgus parema koha.“

— „Änan väga, aga mul ei ole sugugi lusti sinna, — juurt meeleshääd aga teeksite oma alandlikule teenrile ja sugulastele, kui teie siit väljaläheksite.“

— „Oh ei, seda küll mitte! Urge selle pärast palugegi, siin on parem kui meil põrgus. Teie ei taha sinna, mina ei taha ka siit välja.“ Nõnda ei võinud Kaspar kurabile midagi teha. Kuu mõtles waene Bonfi, ja külm värin jooksis tal üle teha — teades, et nädal warsti lõpeb ja poomine enam kangel ei ole.

„Aga ega ilmaaegu ei räägita, et uppaja wõtab ölefõrrest weel kinni, ja waene on kaval nõuu leidma. — Teada saades, mispärast kurat naefe juurest ära oli põgenenud, tuli Kasparil hää nõuu meelde. Ta andis käsku teisel hommitul suurtükisid paugutada, kellasid lüüa, kõiki mängukoorisid mängida ja laulukoorisid röömsaid laulusid laulda.“

Kui kurat müra kuulis, päris ta Kaspari käest selle põhjuse järele. — „Ka teiegi peate röömustama,“ ütles Bonfi, „ja saate ka seda tegema, kui kuulete, mispärast jee on. Herzog on teie endise abikaasa imelisest ilust kuulnud ja soovis teda näha saada, ja waadate, ta sõitis praegu linna ja ruttab siia, seda enam, et talle teada on antud, et ka teie siin olete.“ Kurat ei teadnud hirmuga, mis wastata, jättis kohe herzogi maha ja lendas minema, keegi ei tea, kuhu. Nõõmus herzog tafsus heldesti Bonfi waewa, aga tafumise himuline Kaspari wastane hüppas mure ja wiha pärast wette.

D. C. J. L.

Sõnnimid muusika ja muu kunsti olust.

Komponistide koosolek on Elberfeldis olnud 25. aug. Hult heliloojaid wõtnud kogust osa. Ka olnud ilusat laulu ja mängu õhtul kuulda. Saksa-maal asutatakse nüüd sagedasti jäärasteid kogusid.

Galiera, kuulus lauluõpetaja Italias, on, 70 aastat wana, ärasurnud. Terwest maailmast on temal õpetatawaid olnud.

E. Jacques Delacroze, helilooja Schweizis, tahab Genf'i linnas komponeerimise õpetamise kooli asutada.

E. Humperdinck on ühe muinasjutu järele uue laulelduse nimega „Hänsel ja Gretel“ sünnitanud, mis Saksa-maal palju kiitust leiab ja näitemajades tihti mängitakse.

Dskar Eichberg, konservatoriumi direktor Berliinis on ärasurnud. Tema õpilane oli ka tuntud naislaulja meie kodust, Lydia Müller.

Johann Strauss'i sulesil ilmus lauleldus „Dunapidu“ (Das Apfelfest).

Anton Rubinstein on uue kutsumise Amerikas kontsertisid anda tagasi löönud, niisamati juur cello-mängija Popper. Keegi ajaleht arwab tagedalt, et „juur lomp,“ mis Europa ja Amerika wahel on, muusika-mehi Europas pidada.

Meyer-Helmund, tenori-laulja meie maalt, on Saksa-maal hakanud ooperid (lauleldusi) ja ballettisid (heljumängusid) looma.

Mascagni, kellest ajalehed wahel ajal teadsiwad sõnni tuua, et ta kõit oma ruttu saadud waranduse Monako's Monte Carlo mängupõrgus olla taotanud ja selle läbi waeseks jäänud, olla jälle uue laulelduse loonud, mis ehk loojale õnne toob.

Baron Franchetti on laulelduste loojana uuemal ajal ka kuulsaks tõusnud. — Italias on weel Pennini, Recci, Rossfi, Settacioli ning Saksa-maal Hein, Holländer ja hult teisi heliloojaid lauleldusi sünnitamas. Näha on, et muusikamehi liats juurde tuleb.

Ludwig Kuba on hulga rahwalaulusid Slaawi rahvastest korjanud ja väljandnud.

Ben Davies, Inglise kõige suurem tenorilaulja, Edward Machoz, üks kõige suurem viiulimängija ja Algernon Ashton, Inglise suur klaverimängija, annavad Sakamaal kontsertisid.

Nicolo Spinelli Itaaliast on uue lauleluse loonud nimega «A passa porto», ja sellel helitööl olnud Kölnis enam võimalik waimustust äratada kui omal ajal Mascagni «Cavalleria rusticana» nimelisel helitööl.

Seda ja teist.

Kuulus näitleja Döring juhtus kord Berliini pärnade all ühe endise tuttava näitlejaga kokku. „Kuda käsi käib?“ küsis Döring tuttawalt. „Wäga pahasti,“ kostab teine, „olen ju wana ja jõuetu ja praegu ilma kohata.“ „Tule homme mind vaatama,“ sõnab Döring jumalaga-jättes. Kui näitleja teisel päewal tema juurde tuli, wiis ta teda kapi juurde, kus ta kuulus kuld-toofide kogu oli, ja ütles: „Enne kui sa näitlejaks hakkasid, olid sa kuldsepp. Kas sa ei tahaks neid puhtaks teha ja uuesti poleerida, kui ma sulle päewapalgats 3 taalrit (4 rbl 50 kop.) maksan. Ara aga ennast tööga liiga wäsitä, waid: aega mööda asjad käiwad.“ Kui nüüd ta wiimaks selle tööga walmis oli saanud, oli Döring temale selle aja sees näitleja kohta muretsenud.

Kuulus wiulikunstnik Bieurtemp's (wjõtang) pääfis kord Wene-maal kunstreisi pääl olles kogemata elukardetawast hädaohust. Ta oli ühe rikka wene-lase juures korterit wõtnud. Eõunesõõgi ajal pani ta oma ehmatuseks tähele, et laua alt üks juur must loom jäändamail silmil tema otsa wahib. — „Arge kartke midagi,“ ütles majaperemees, kes sel filmapilgul sisse astus, „see on meie must hunt; ta on täiesti taltsas ja waga loom.“ — Kui Bieurtemp's õhtu magama heitis, nägi ta seda musta looma jälle oma toas olewat. — „Arge ehmatage, herra, see on paljalt meie must hunt,“ trööstis toapois, „ma ajan ta warsti wälja!“ — Järgmisel hommilul kuulis Bieurtemp's õues püssipaukusid. „Mis need püssipaugud tähenda-wad?“ küsis kunstnik sisseastuwalt toapoisilt. „Oh, meie must hunt lasti praegu maha,“ wastas teener, „sest et ta õõsi meie koka on mahamurdnud ja poolest saadit äraõõõõnd!“

Kuulsa iluhelide looja Flotow'i elust toob Pariisi ajaleht „Figaro“ järgmise loo. Ükskord — see oli 1830. aastal — tuli Flotowi isa, kes sel ajal wäetennis-tules oli, oma pojaga Saint-George (säng-shorsh'e) juurde. „Minu poeg tahab kuulsaks muusikameheks saada,“ ütles wana mees, „kas see küll wõimalik peaks olema?“ — „Miks mitte, kui tal hääd waimuanded on.“ — „Aga kui kaua on tal tarwis õp-pida?“ — „Seda ei wõi ma Teile mitte nii kindlasti ütelda, kõige wähemalt itka wiis kuni kuus aastat.“ — „Ma lepin wiie aastaga,“ tegi wana Flotow otsufets. „Wiis aastat muretsen ma oma poja ülespidamise eest ja kannan tarwilised kulud, aga mitte kauemini. Kas olete wast nii lahke ja wõtate tema sets ajaks oma hoole ja juhatusse alla?“ — „Hää küll, las' ta jääb minu juurde!“ wastas Saint-George, kui ta poisi teadmist oli katsumud. Sellega oli kaup walmis, ja isa jättis oma poja jumalaga. Wiis aastat läks mööda. Poeg sai isa käest kirja, milles see talle teada andis, et tal enam kodust raha-abi loota ei ole. — „Mis ma nüüd pean tegema,“ hüüdis noor mees murelikult. „Sääge weel siia,“ andis Saint-George nõuaks. — „Aga ilma rahata?“ — „Wõtke omale waefed kunstijärgid eeskujuts; andke muu-sikadõpetuse tundisid.“ — Noor Flotow tegi ka selle nõuu järele ja toitis ennast mitu aastat tundide-andmise waral, kuni ta oma eõime õõperi «Duc de Guise» (1838) oli kirjutanud, mis lahket wastuwõtmist leidis. Sest saadit hakkas isa teda jälle oma — rahaga toetama.

—r.

Laulu ja mängu leht.

Kuukirj Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. F. A. Hermann.

Ilmub kuus korra.

Siis aastas kätteaatmisega 1 rubla. —
Ise ära tuua aastas 80 kop.

Tellimisi wõtab
iga raamatukauplus ja muusika-edendaja wastu.
Toimetuse aadress tellimise-, raha- ja muudete
kirjadele: „Dr. F. A. Hermann Surjewis.“

Kust ja mil on mitme häälega laul ja mäng tekkinud ?

Kes laulab ja mängib, see küsib otse tahtmata: Kust ja mil on mitme häälega laul ja mäng tekkinud? Selle küsimuse pääle püüame siin lühedalt wastust anda.

Arwata on, et enne Kristust ja terve tuhat aastat pärast Kristust on ühe ainu häälega laulnud ja mängitud, kui jeda ka mitte täiesti kindlalt ütelda ei suudeta. Wanade juunerlaste, ashyrlaste, egiptlaste ja greeklaste mitme keelega kandleid ja muid mänguriistu wanadelt piltidelt nähes peafime arwama, et need rahwad ka mitme häälega on laulda ja mängida osanud. Teanusi meil ei ole sellest mitte, ja need proowid, mis muinasaja muusika üle arwatakse leitud olewat, näiwad kõik ühe häälega heliwõidust ülestunnistawat. — Kristliku kiriku laul on kuni esimese aastatuhande lõpuni pärast Kristust wististi alati ühe häälega olnud. Muinasaja rahwad ei ole siis sellest laulu ja mängu mitmehäälest ilust, mis meie südameid rõõmustab ja kuulmist armsa kottukõlaga täidab, mitte midagi teadnud. Nende laulud ei olnud muud kui faks oja: mis mitmed muutused läbi-teinud, kuni teda wiimaks ikka enam täiendati ja ta tänasets juureks pillide kuningaks tõusis. — Orelil oli hull helisid sees. Iga heli wõis ihe-klahwi abil hütüdma panna. Et klahwisid ka rohkesti oli, siis ei ole ime, kui faks ja kolm klahwi korraga mahawaotati ja siis, nagu kogemata, märgati, et mõned helid ilusasti kottukõlawad. Seda wiisi tõusis aega mööda terve kogu kottukõlased, mis meie ajani on ühte puhku täienenud. Kõige esimesed, kui ka puudulised, orelid sündiswad Greekamaal, kust Karl Suur neist ühe ka Italia- ja Saksamaale sai. Juba

Friedrich Kuhlbars,
Gesti lörgeandeline salmiku-tuuletaja
Wifjanbis.

Kõige esimene kottukõla on oreli sünnitus. Orelit on kirikutes juba väga wanal ajal tarwitatud. Mõni ford keelati ta äragi, aga see ei mõjunud. Ikka jälle hatati teda laulu saatjaks tarwutama. Mimi orel on Greeka keelest wõetud, kus ta juuresõna ὄργανον (organon) on, mis muud ei tähenda kui „riist“ mingi töö tarwis, aga pärast orelit nimeks ükfi hatati tarwtoonna. Orelit algus on wile-pillist tõusnud, sest orel ei ole muud kui wilede kogu. Selleks on ta

9-dal aastajal tehti Saksamaal rohkesti orelid, mille klahwid umbes kämble laiused olivad, mida üksnes rufilaga mahalöödi. Et sääraseid orelid ka Eesti kodumaal väga wارا tuntud olivad, seda näitab meie sõna „orelit lööma“, mis muidugi wanal ajal on tekkinud. Säärase oreliga mängiti laulu häält ligi. Mitme häälega mängimisest ei olnud juttu, aga see tekkis, nagu üteldud, aega mööda, kuida orel ise täiemaks pilliks paisus. Juba 15-dal aastajal oli orel seda moodi, nagu ta nüüd on ja tunti ka juba mitme häälega mängu. Esiti tõusis muidugi kahe, siis kolme, siis nelja ja rohkema häälega mäng. Juba enne kui mitme häälega laulu wõi mängu wõidi kirjutada, on teda tuntud.

Wiimaks muidugi pidivad ka mehed sündima, kes mitme-häälelise laulu ja mängu üle kirjutawad. Ning need mehed on meil juba teada. Nad elasiwad ilusal Italia-maal, kus muusik rohken kui kufagil mujal on edenajaid ja sõpru leidnud.

Aastal 840 pärast Kristust sündis Italia-maal mees, kes kõige esiti on mitme-häälelise muusika üle kirjutanud. See mees oli *Huchald*. Temaft sai pärast munk, ning ta elas ja kirjutas ka kloostris. Nagu *teadus* (scientia, Wissenschaft), nõnda on ka *wõidus* (ars, Kunst) kloostrites efimesed edendajad leidnud, sest mujal ei ojanud inimesed lugeda ega kirjutada, küpselt mõelda ega oma mõtteid awaldada. Munk *Huchald*'il on auu esimene tõsine muusikameister maailmas olla, kes looduse seadust mitme-häälelise muusika kohta ostas ülespanna. Kui tema aastal 930 pärast Kristust suri, siis teadsiwad osawõtjad, et hääled kokku wõiwad kõlada. Muidugi ei wõi mitte ütle mata jätta, et see teadmise alles väga puuduline oli ja muud midagi ei õpetanud kui seda, et mitu teatud heli korraga orelil klahwidel mahawoatatud ilufasti ühte-hüüawad. Nimelt oliwad *Huchaldi* kottukõlad ikka üksnes quintid, see on: iga nus kottuheli oli wiis heli oma alumisest helist kangel. Seda-jugust kottukõla järke teha on praegusel ajal muusika-kunstis keelatud, aga muinas-ajal, mil muud kottukõla ei tuntud, kõlas ka quint kõrwale ilus.

Oli nüüd *Huchald* kottukõlale aluse pannud, siis tõusis korraga teine mees, kes kottukõla õpetuse palju kõrgemale järjele tõstis. Ka see mees tuli ilusal Italia-maal ilmale. Tema nimi on *Guido*. Tema sündis arwatawasti aastal 995 pärast Kristust ja elas *Arezzo* linnas. Selle pärast anti talle nimi *Guido di Arezzo*, see on *Guido Arezozost*. Ka tema oli munk *Benedicti* orduft. Oma terawa mõtlemise wõimul ja kuulmisel märkas ta peagi, et *Huchaldi* arwamised quintide kottukõlamisest liig puudulised on. Ta leidis, et ka kahe-astmed, sekundid, aga iseäranis kolme-astmed, terzid, ja kuue-astmed, septid, weel palju ilufamini kottukõlawad. Ja see oli ka tõsi: Iga heli, mis teisest helist kolmas wõi kuues aste on, kõlab selle teisega väga ilufasti ühte. Et *Guido di Arezzo* seda kõige esiti on enese tähelepäramise järele kirja pannud, selle pärast arwatakse teda täna päewani kõigi kottukõlade isaks, selle läbi muusika alusepanijaks ja tõsiste iluhelide põhjendajaks. Et meiegi seda kuulsust ning auu temale peame andma ja jätma, see on isegi mõista. Kuida tema seda on teinud, seda pauneme järgmises harutamises lühedalt jüganawanimi tähele.

(Pöolefti.)

Tõetunum ebanju kooze all.

(Järg.)

Niisama arwawad mõned, et ninarätik, wana Eesti „suunarts“, millega pärast Jumala armu saamist suund on pühitud wõi mida palwetamisel suuees on hoitud, haigeid filmi parandawat, kui teda õõfeks nende üle seotakse. See usk wõib jagedasti täide minna, nimelt meie rahwa seas rohkesti liitwal reumatikast ehk jooksja-tõbest sünnitatud filmade põletikul, mida halatuses lihsalt joojatspidamise läbi parandada wõib.

Jahu- ega wilja- jalwe ei tohi ialgi päris puhtaks püh-
kida, muidu pühitakse ka leiwadnn majast wälja. Sää1, kus kitsas
käes, pandakse seda wast küll tähele, aga kus põllusaal rohkesti õnnistab, ei hoolita
jellest juhatusest kokkuhoidmisele mitte nii palju.

Kirwest peab hoitama, et üksgi naesterahwas, olgu ta
naene wõi tüdruk, temast üle ei tohi astuda, muidu lõhkewad
jelle käed, kes teda tarwitab. See on teiste sõnadega üteldud, et kirwest
ei tohita jalgade ette wedelema jätta, kus wast mitte üksnes ettewaatamata astuja
ennast wõiks haawata, wõi kirwes jälle äranirikud saada. Mehel peab aga alati
teraw kirwes käe pärast olema, siis edeneb töö ja saab korralik, kuna nüri kirwes
ratud pihku mõtab. Sama sõna käib ka teiste tera- riistade kohta selle ah-
wardusega, et nende tarwitaja ennast siis hõlpsasti wõiks haawata ja werejooks raske
kinnipanna on. On naesterahwas üle hobuste riistade astunud, siis on haa-
wad wiisid paranema. Kui naesterahwas oma wõõga nii hooletu on, et ta teda
maas wedeleda lasseb, kus keegi temast üle astub, siis läheb ta ihu kärna. Tähele
tuleb pauna selle juures weel, et naesterahwa astumisel ifka pahemaid järelbusi
pidada olema kui siis, kui meesterahwas niifugustest asjadest üle astub. Ja see on
ka õige, et naesterahwale niifugusel puhul suuremat süüdi antakse, sest selle kohus
on iseäranis majas olewate asjade korraliku oleku eest nuretseda. Põhjusemõte on
ifka see, et asju ei tohi lohakile jätta.

Kui kapsta- taimesid müüakse, siis tuleb neid õllega nii-
jutada, muidu lähewad teised taimed, mis järele jääwad,
raisktu. Ega selle juures wist kurgud mitte ka lastmata ei jää! Kentsakas on
üksnes see, et see kumbe mitte uema aja laps ei ole, waid et kirja järele juba
rohkem kui kahesaja aasta eest tagasi olla leida olnud — ja ega kiri ei waleta!

Muiste oli see wiis rahwa seas olnud, et wanakrit wõi saani, millega
furnut oli matuseajale wiidud, koju tulles mitmeks päewaks
wälja wärawa ette seisma jäeti, sest muidu oli kartu, kui sõi-
duriiist warsti ulu alla wiidaks, et tema pääl warsti jälle teisi
furnuid hauale saadetakse. Mina ei wõi selle kumbe juures mitte ebausku
leida, selle wastu aga küll ettewaatust, mis iseäranis külgehakkawate tõbede juures
hädasti tarwis oli — nimelt aga wanal ajal, kus taudi laialt maad laastamas käis.
Puujärgid ei tehtud wanasti mitte nii kindlad, nagu uemal ajal, teed oliwad palju
halbemad — ega siis ime olnud, kui põrutamisel ja wintfutamisel furnu jookma
hakkas ja wanter sumasigitawa wedelikuga oli ära rüüetatud. Kuna tuba wast
kadakaga suitsetati, et sellega haiguse- idusid äratootada, jäeti sõiduriiist ilma ja tuule
puhastada.

Kui raskejalgne naesterahwas kellegi wõõra lehma wõi
muu looma eest heinu wõi põhku äramarastab, siis peab selle
naese lapse suu pärast ila jooksuma, sest ka elaja suu jääb wett jooksuma,
kui toit tema eest ärawõetakse. See on raske saatus. Ega inimene peaks selle
pääle mõtlema, et see suur ülekohtus on teise tõbb ja waewa warastada; seda hirm-
sam on aga see tegu Sumala ees ja inimeste meelest, kui keegi raskejalgne naesterahwas
seda teeb. Kas niifugusest inimesest on küll loota, et tema oma ihufugu õiguse teel
saab ülestaswata? Ei wist mitte. Kui ta ifegi niifuguses oletus wõõra oma
järele oma ülekohtused käed wäljafirutab, siis ei jäta ta seda ametit ka pärast mitte,
waid on lapsele pahaks eeskujuks.

Toas ei tohi wilistada, muidu lähew tuba külmaks; tuli-
hoones ei tohi wilistada, muidu lähew ta põlema; lapsi ei tohi
mõtme putkel wilistada lasta, muidu saawad neist walelikud.
Meie näeme sellest ütelse- kogust õige selgesti, et wilistamine mitmel pool ja mitme-

Juguste ahwardustega ärakeelatakse. Meie rahvas ei näi wilet üleüldsi mitte salliwat, liiatigi weel toas, sest ta nimetab teda „wana sarwe-Saani lauluks.“ Aga taewas hoidku küll igatihte säherduse wõtmeputte kontserdi eest, kus wast palju lapsi koos on, kes kõik oma muusika-andeid hüljgawalt ülesnäidata tahawad. Kontserdi lõpul leitakse wähest weel wõtmeputked kõikjuga rifu ja rõhna täisactud olema, mis pärast raste on wäljaurgitseda. Üleüldsi jääb ka kõige parem wile ifka kaunis kahtlaseks muusikaks, mida haritud rahwas wast ainult siis tarwitab, kui ta kusagil üffitsil kohal kõnnib. Seda oli ka kuulus wüstr Bismarck kord nooremas eas Londonis teada saanud, kus ta ühel pühapäewal nullitjaid mööda ümberuites wilet ajama hakanud. Sää! astunud aga warsti üks politseiametnik tema juurde ja tähendanud, et Londonis nullitjatel pühapäewal niifugune muusik keelatud olla. Selle pääle föitnud Bismarck kobe ligema raudenterongiga kuhugi linnast wälja, et siis maal oma wilehinnu täita ja inglaste pühapäewa-pidamise üle oma meelt lahutada, kes seda sallida ei wõi, et inimene niifugusel päewal kepiga nullitsal käib ja wilet ajab. — Selle wastu ei keela Cesti wana tombe mitte metsjas wilistamast, waid soowitab seda koguni tarwilisel korral, nagu ta wanale mesikäpale järgmised õpetusefõnad sjuhu paneb: „Kui meesterahwas metsjast läbi läheb, siis peab ta wilet ajama wõi lehepilli lööma, aga käib naesterahwa tee metsjast läbi, siis peab ta laulu lastma. Muudu,“ kirjab wana päts seletuseks juurde, „kijun ma, kui kogemata wastumüri juhtume, teekäija otsekohe wihaga löhti, sest et ma häkiline mees olen.“ Meed wanad-fõnad on hääts õpetuseks, sest kui inimene wilistamisega wõi lauluga metsjast läbi läheb, siis põgenewad murdjad elajad tema eest kõrwale, ja ialgi ei ole karta, et järsku mõni kardetaw loom teekäija kothutuseks pööra tagant wäljakargab.

Kui karjus kuuleb ligidal olewas teises karjas hunti hurjutatawat, siis peab ta ruttu oma koerad mitu korda oma karja ümber ringi jooksta lastma, siis kaotab hunt jäljed ära ja ei tule terwel suwel enam tema ligidale. Kui wana wõsa-Willem juba luuimas on, ja karjane seda teab, peab ta müidugi ise walwel olema, ja ta koerad niifamati. Tuleb siis hunt tõesti, ei lähe tal ta rööwliplaani mitte täide, sest koerad wõtawad teda warsti wastu. On tal aga mõni katse sel kombel murja läinud ja ta wast päälegi fagada saanud, jätab ta karja rahule ja otsh omale metsjast muud toitu.

Kui wili on mahatehtud ja juba tärganud, siis tuleb järelewaadata, kas külimine ka korrapäraline on olnud. — Kui kusagil põllul paljast kohta leida ei ole, siis jääwat maja rahwas kõik terweks, juhtub aga mõni wagu wõi poolwagu seemendamata jäänud olema, siis sureb pea keegi sellest perekonnast. Suur ahwardus küll hooletule külwajale! Kas ta tahab nüüd ise surra wõi mõne teise inimese surma oma hinge pääle wõtta? Selle pärast küll wist keegi nalga ei sure, aga kaunitas leiba läheb ifka kaotfi.

Kui heinaniitja oma wikati juba enne seda, kui ta sööma wõi magama läheb, teritab, siis ei wäsiwat tal niitmisel käed, ja wikat pidada kauemini wastu. See on üksnes wäikene toimetus weel enne puhkamise aega. Tuleb siis niitja jälle tagasi, leiab ta terawa riista eest ja wõib kobe röömfasti töösse hakata, kuna teine weel oma ametiriista kallal peab seteldama.

Kes oma pesukurika laheb ärawarastada, sel tuleb tuha pundus kätte. Pesunaestele, kellel tuhta lehelise ehk „libeda“ walmistamiseks wäga tarwis on, suur ahwardus. Pole tuhta, ei saa lehelist, pole lehelist, siis ei saa puhaft pesu, wõi kui ka saab, siis palju juurema waewaga. Siis on juba parem oma kurikat ifka korrapärast ära paana. Mõnes kohas kardetakse ka, et kurika wargufe pärast tema abil enne pestud pesu ruttu äralaguneb. Unnets ei ole raste mõnusat

abinõuu leida: Tarwis üksnes saadi kotiga foldes olevat tuhka tublisti segada, siis ei tule temast ilmaegi puudust.

Kui kõne-müristamine tulemas on, peavad kõik ukšed ja aknad kinnipandama, et kurjad waimud, kes piksenoole eest warjupaika otsiwad, mitte majasse tungida ei saaks. Meid taga ajades wõiks pikne ka ilmajüüta inimesi äratappaja maja põlema panna. Uste ja aknate kinnipanemine kõne-müristamise ajal on väga mõistlik ja soowitaw, et majas mitte läbitõmbawat tuult ei oleks, mis piksele juht nagu juhatajaks on. Wõõdamines olgu siin ka hoiatatud kõne-müristamise ajal tuld ülesteha, sest et suits juht pikset enese külge tõmbab. Seda ekslist mõtet, nagu hoiaks ülestehitud tuli pikset eemale, on väga laialt leida, mitte üksnes eestlaste juures.

Kõne-müristamise ajal ei tohi wäljasolija mitte jooksta ega oma teha millegagi kiini matta, sest et pikne jooksjat ja seda, kes oma teha on riietega kinnimatnud, põgenejaks kurja-waimuks pidada ja äratappaja wõiks. Jooksmise eest tuleb kõne-müristamise ajal kangesti hoiatada, ehk küll inimest loomulik sund ajab wõimalikult ruttu kuhugi ulu alla jaada. Jooksmine sünnitab kange õhulikumist, mis pikset külgetõmbab, niisama nagu üfikult seijew puu, mille alt ka ialgi ei tohi ta wihmawarju otsida. Sellele siis juba see äpardus on juhtunud, et ta kõne-müristamise ajal wälja on jäänud, istugu parem kusagil paigal, kui ta ka läbi märjaks saab. Teha kinnikatmist pole tarwis karta, wõtku igaüks wihmawarjuts ümber, mis tal juht kae pärast on.

Kui harakas maja ligidal kädistab, siis olla külalisi oodata. See on väga wõimalik, sest harakas on õige terawa nägemisega ja ettewaatlik loom, kes midagi wõdrastawat nähes, millest ta wast iseendale wõi omasugustele hädaohtu kardab, kohe walju häälega kädistama hakkab. Wajarahwast tunneb niisugune kawal loom juba kangelst ja teab, et see enamasti talle mingisugust halwa ei tee. Tuleb siis aga mõni wõdras maja ligidale, siis on muidugi kädistamine warsti lahti. Niisama olla külalisi tulemas, kui kass ennast peseb. See on selge-manitsus puhtusele, sest kass on väga puhas loom, kes oma wälimise näo eest suurt hoolt kannab. Kui inimene ennast ja oma maja ka nii suure hoollega puhastaks, kui ta seda kassist näeb, siis ei oleks tal jagedasti mitte waja nurka jooksta wõi häbenedes ennast wabandada, kui ootamata külalised tulewad. See ebanust on üsna kahulik.

Kui kellegi ninast sügeleb, siis saab ta surma-sõnumid. Kas see wanal ajal ikka täide läks, selle juures wõiksime küll kahelda, praegusel ajal ei ole tal muud tarwis kui mõne ajalehe numbrid kätte wõtta, siis leiab ta muu lugemise seas wistiski ka mõne surma-sõnumi!

Kui kusagil tulekahju näitke olewat, siis tuleb ruttu oma majas olewa tule pääle wähe wett walada, et sellest aruast kahju karta ei oleks. See on manitsusüks ettewaatlik olla ja ikka wett kae pärast hoida tulukeste kustutamiseks, kui ta wast kitsast kohast peaks wäljapääsma. Sel niisugusel korral mitte piisut wett käepärast ei ole ruttu oma taltjasse tulesse walada, waid alles kaewule peab minema, sel ei oleks ka mitte wõimalik oma majas tulekahju mitte warsti hakatusele ärasumbutada. — Tulekahju ei tohi mitte toast waadata, waid jeks on tarwis wälja õie minna, muidu wõiks ka oma majas pea tulekahju juhtuda. Quest on muidugi palju selgemini näha, kui kangel ja kus tulekahju nimelt on ja kas wast massab hädalistele appi rutata. Mõtled ja niisugusel korral oma ligemise pääle, siis peab ka see sind omalt poolt meele, kui sul häda käes on.

Kapstad külitakse harilikult nõndanimetatud kapsta-Maarja-päewal, mida mõnes nurgas õige pidulikult pühitsetakse. Sel päewal pidi iseäranis suuri looki-

jid panni pääl küpsetatama, et kapstad hääd suured ja laiad lehed saakšiwad. Naestel pidiwad sel päewal lumivalged rätkud pääs olema, et neil sügisel ilusaid walgeid kapstapäid põimida oleks. Rahwas soowis üleüldsi jeda päewa pidulikult parema söögi- ja joogiga mööda saata, ja et wast ka wastastikku külas käidi, paniwad naesed enesele ka puhtad riided selga, sest jeda 'pole sügugi arwata, et nad endid üksnes lumivalgete päärättidega olekšiwad ehtiund.

Kapstataimede istutamisel ei tohi kellegi teretust wastu wõtta, muidu sibliwad kanad kapstapeenrad ära; kes aga kogu ni üle aia kellegagi räägib, sellel sööwad maakirbud kapstataimed puhtaks ära. Miks siis niisugust sõnaahtrust tarwis on? Tülitawaid küsimisi tuleks wast kui rahet. Kust ja need kapstataimed said? Kas oled ise kaswatanud? Kust ja oled neid toonud? Kui palju saja eest andsid? Kui sul üle jääb, siis anna mulle ka üks paar peotäit juu. Niisugused küsimised ja nurumised on wahest wäga tüditawad.

Kapstausjide wastu ei olla paremat abi, kui neist üheksa tükki kinni püüda, kotikesesse panna ja suitsusse riputada. Miipea kui kotis olewad ussid on suitsust äralammutatud, kaowad ka kõik teised kapjaste päält ära! Usfid kaowad muidugi omal ajal iseenest ära, aga sagedasti on siis kapjastest ainult kontsud weel jäänud. Usjide ärakorjamine on wahest ainus abinõuu kapjaste päästmiseks. Sel selle pärast niipalju aega ja kannatust on, et ta kõik usfid ärakorjab ja kotiga suitsu riputab, saab mististi neist lahti. Kes ei usu, tehku ise proowi.

Mihklipäewa öösel pidawat kapstapääd 'ni jõudjasti kaswama, et nende ümber seotud willane lõng katkeb. Kapjas kaswab iseäranis sügisel wäga jõudjasti, ja selle pärast peab teda wõimalikult kaua seisma jäetama, kuni wiimaks liig külmaks minewad ööd teda ärakoristama sunniwad. Mõned aga raiuwad oma kapstad ilmaaegu liig wara maha, enne kui weel külmad ilmad jeks põhjust annawad. Need mõtelgu selle pääle, et kapjoristamist enne Mihklipäewa soowida ei ole, kui ilmad ja majatalitus jeda lubawad.

Kui keegi puuhalgusid paja alla kattiraiub, siis ei pea ta mitte wastu oksa raiuma, see on nii, et tüüka eht tiimepool all ja ladwapaal ülespidi oleks, muidu pidada puud põledes raksumaja ja fädemeid wäljapilduma, wõika tuli warsti ärakustuma. See tähendab wist jeda, et wastuoksa raiujal kauem aega ärakulub, sest et puu teistpidi, see on pärioksa, ennemini lõhkeb, ka 'pole tal siis tarwis karta, et talle pind ni hõlpsasti wõiks sõrme minna, sest et ka puukillud teistpidi wastawad. Niisama ei tohi puud mitte ladwapaaliga ahju ega paja alla panna, muidu läheb selle käsu wastu eksiija pääd pidi pörgu, wõika metšawahet wõtata kinni, kuita puud warastama läheb. Puud ja hagusid on muidugi parem tüüka otsaga ahju wõika paja alla panna, sest hakkad ja neid wastu oksa wahel top-pima — ja neil on ju sagedasti suured oksad küljes — siis ajad ja tule laiali.

Roera ei tohita jalaga lüüa, muidu tekkivad lõb-jale koeranaelad (wäiksed, aga walusad paisjed) külge. Kes koera jalaga lööb, awaldad kalli südant ja ei halasta kellegi muu looma pääle. Armastust oma ligemise wastu 'pole ka mitte niisuguse inimese juurest leida. Niisama kui koeranaelad pahad ja walusad paisjed on, niisama on ka kõlwatud kombed põlastusewäärt. Jalaga löbbjale ahwardab aga pääle selle weel see karistus, et südi koer en-daga jedawiisi ümberkäia ei lasje ja hammastega jalast kinni haarab.

Meesterahwas peab kassi silitama, siis on tal hää hobuse-düü, naesterahwas aga kassi wihtama, siis kaswawad tal hääd linad. Kaks on jalalid ja kawal loom, inimeste seas on palju niisamajuguse loomuga. Kui meesterahwas tahab igaiühega hästi läbi jaada, siis peab ta oma läbikäimises teistega ka hästi wiisakas ja lahke olema. Silitagu ta neid niisamati nagu kassi, see meeldib enamasti igale ühele. Naesterahwas aga pangu kassi jalalid ja kawalat loomu tähele. Niisama kui kaks ennast tema jalgade ees meelitades käänab ja wäänab, aga lähemal filmapilgul juba oma küüsi näitab, nii on ka mõnigi tema kummardajatest ja sõpradest. Ta peab ettewaatama, kellele ta oma usaldust kingib.

Markuse-päewal, mil usfid ennast, wana rahwa usu järele, nõuupidamisele kokku koguwad, on püssilastmine kangesti ärakeelatud, sest et usfid wõiksid ehmatada, oma teelt kõrwal ekkida ja inimestele kahju teha. On kellelgi sel päewal õnnetusiks siiski püssist paut käinud, siis ei saa ta selle tuleriistaga enam ühtegi lindu äratappa. Ta võib lindu küll weristada, otse näruts lasta, aga see leudab wõi joosseb tema kaeft itka ära. Markuse-päew on 25. aprillil, kus põllumehel juba kibe töö käes on. Mitme metslinnu lastmine on ka juba keelatud, mis tarwis siis weel püssiga metjas hulluda, kui see just ametikohus ei ole?

Muiste oli kartus suur olnud, et lapsi mitte pärast furnumati mist ei tohita ristida lasta, muidu ei jää nad elama, waid lähewad furnule järele. Seda ebausku oli kõige hiljemalt weel Wõru pool elawa rahwa hulgas leida, ja ka sakslased ei olnud temast mitte priid. Wäga wõimalik on, et selle kombe juures see mõde juhiks oli, et õpetaja wõi matuserahwa läbi külgehakkawad haigused wõiks laialilaotatud jaada. Mitmed haigused, nagu starlat, leetrid ja kurgutõbi hakkawad wahest kõige wähemast pundutamiseft lastele külge. Selle pärast ei wõi meie seda kombet sugugi ebausklikuks pidada, waid tema alalhoidmist üksnes soowitada.

Lapsi ei tohi reedel ristida, muidu saawad neist pahad inimesed ja nad langewad pärast koftunustluse alla, sest

„Reede ristmine weab rebelile,
„Karuse lastmine kaela kõide.“

Mis tarwis ka reedel last ristida, tööpäewa ilmaaegu ärakulutada, kui jaks just sundawat põhjust ei ole? Pühapäewal, mis tõrd juba ligidal, võib ju seda pühalikku talitust palju lõbusamini toimetada. (Booleiti).

Sõnumid muusika ja muu kunsti olust.

Preili Minu Tamm, Eesti kunstlauljanna, andis 2.-oktoobil s. a. Tartu „Bürgermusse“ saalis oma esimese awaliku ismaliku kontserdi, mis rohkel osawõtmisel wäga mõnustasti tõrda läks, kui ka auusat kunstniku tema haige kael wähe taikistas. Kontserdil laulis laululind Wene, Saksa, Italia, Prantsuse, Ladina, Rootsi ja Eesti keeli. Kontserdil nähti wenelasi ja sakslasi, aga kõige rohkem eestlasi. Iga laulu järele tuli elaw kätelafjutamine, kõige elawam oli see Eesti rahwalaulude järele. Võpüks ei tahtnud kuuljate kätelafjutamine sugugi waikida, et laululinnule tema ülikauni laulmise eest rohkesti ärateenitud tänu awalbada. Neiu Minu Tamm'el on imekõlaw ilus, koolitatud, maha ja hõbeselge hääl, mis ka kõige peenemale kunsttrillerile nagu kaswanud on. Seega on siis neiu Minu Tamm enesele oma kodumaa Taaralinnas laulukunstniku tee laiemasse maailma awanud. Saatku teda rohke osawõtmise ka mujal, milleks temale südameft õnne soowime. — Laulude kaasmäng klaveril oli muusikadirektori hr Wulffius'e osawas käes, mis laulmisele seda enam mõnu andis.

Anton Rubinstein, maailma kuulus helilooja, on jällegi ühe waimuliku laulebuse „Kaini“ kallal töös. Peats siis mehi, nagu Nero ja Kain ka muusikalises maailmas muustamata jäetama?

Italia helilooja Giovanni Verga olla ühe „Emahundi“ nimelise laulu-kogu fümmitanud.

Seda ja teist.

Digewana muusikatool Juba 1500 a. enne Kristust olla Egiptuses kuningas Amentotep IV. elanud, kes ühte päiteise kujulist jumalat makswats teha tahtnud, et siis hääl meel end päiteise hiilgufeks nimetada. Et Amarna ligikal, ühes matuse-paigas, olla selle tuninga pilt ühes tema abitaaja- ja lastega. Ühtlasi olla selles pildi-kogus mitmed kuningliku koja ruumid järele kujutatud, nende hulgas ka ruumid muusika tarwis: faks suur tuba, kumbgi seinte ja uste läbi jaotatud. Mõnesuguste maja-riistade kõrwal on sääl arwurikkalt ennemuiseid mängu-riistaid toodud lyra (seiskannel), nabla (ka kandle moodi, pika taela- ja kahe keelega mänguriist), mitmesugused teised kandle sarnased pillid, loogelised, kolmemurgelised, murtud ja painutatud. Ühte noort tüdrukut õpetab üks inimene istudes laulmises, kandle pääl ligimängides. Teisele neiuale, kes oma õpetaja ees seisab, näitke tegelikt lauluõpetust antawat. Kolmas naesterahwas harjutab ennast kandle mängimises, kus juures ta ise takti lööb. Kaas teist tüdrukuteft harjutawad endid tantsimises, kuhu kandlelööja kannelt näib kaasa mängiwat. Kõigi arwaniste järele kujutab see pildi-kogu muusikalist kaswatus-kohta. Teised muusikandid, kes just mitte ei mängi, katsumad oma aega teisel wiisil mööda saata. Ühe naesterahwa juukseid seatakse korda, teine jälle on oma kandle seina najale pannud ja istub ühe õpetajaga pruukosti lauaääres. — Wanad rõõmsameelsed egiptlased näiwad muusikas kaunis kaugel olewat, wõib olla wast nõndasama kaugel wõi kaugemalgi kui greeklased.

Helisünnitaja Spinelli tõi ühe kirjastaja juurde ühe uue laulu. Kirjastaja waatas kord seda laulu läbi ja andis tema siis jälle omanikule kaunis toorete sõnadega tagasi: „Mis pean siis mina selle loomaga tegema? Dooge mulle üks lauljanna, kes jarnast kraami laulats! Ilmasgi ei leia teie seda!“ Laul hakkas nimelt nende sõnadega pääle: „Siis, kui noor ja ilus weel olin“ jne.

Üleilma kuulsa Italia muusikameistri Giuseppe Verdi'lt, kes juba wanake on, warastatud hiljuti sissemurdmise teel 20,000 liire ära. Seda teada jaades, sõnanud wanake pool naljatades: „Oidake ju sellega harjunud, et nii wäga paljudelt heliloojatelt warastatakse!“ Dunewiisil olla juba neli kahtlast inimest tabatud.

Ei midagi uudist päiteise all! Muusikalised lauariistad toodi Londoni kuulsale lauljannale Mary Allen'ile pulma kingitufeks. Iga taldrük mängib. Supitaldrükud mängiwad marssi, madalamad taldrükud mängiwad kolm mitmesugust tükki, nimelt iga 12 taldrükut ühte ja sedasama tükki. Pruukosti taldrükud ilmutawad rõõmulisemaid wiisifid süügi juures „rõõmsa tujuga“ käsikäes käies. Minute halbtas on selle juures see, et, kui neid taldrükuid mitte ühel filmapilgul lauale ei panda, nemand siis takti liimist lahti lahewad!

Müncheni Linna hoowinäitemajas tahab tema praegune direktor Lautenschläger ligemal ajal elektriwäge kõiki töösid tegema panna, mis näitepörandal seniajani inimese jõuga toimetati, nõnda näitufeks näiteseinafid wahetama, rutulisti muudatufi näitepörandal korda saatma jne. Et sarnases näitemajas, kus elektriwägi pääle walgustufe ka muud töösid teeb, wälku ja müristamist wäga loomulikult järele teha wõib, on terve mõista.

Laulu ja mängu leht.

Kuukiri Eesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. K. A. Hermann.

Ilmub kaks korda.

5 ind aastas kätteaatmisega 1 rubla. —
Ise ära tuua aastas 80 kop.

Tellimisi wõtab

iga raamatukauplus ja muusika-ebendaja wastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudete
kirjadele: „Dr. K. A. Hermann kirjewis.“

Kust ja mii on mitme häälega laul ja mäng tekkunud?

(Särg.)

Guido di Arezzo oli mees, kelle meel alati selle kohta käis, mis tulus ja kasuline on. Selle pärast oligi tema see, kes ütles: „Mõttetarkuse tee ei ole igal pool mitte ka minu tee; mina hoolin üksi sellest, mis kirikule ja meie pisukestele (see on kooli-lastele) kasu toob ja neid edasi-wiib.“ Selles põhjusemõttes kirjutasgi ta oma õpetuse-raamatu nootide tundumiseft. Selles raamatus on esimest korda tõesti õpetust antud, kuida helisid eht toonisid wõib kirja panna, mis wõidus enne wäga wõimatu ja raske oli. See kord, kui Guido elas, oli wäga pruugitaw ühte Ladina keeli kiidulaulu eht hymnuft ristija Joannese kohta laulda, ja see hymnus käis nii:

Ut queant laxis
Resonare fibris
Mira gestorum
Famuli tuorum
Solve poluti
Labbii reatum
Sancte Joannes.

See hymnus oli nõnda komponeeritud, et iga uus rida ilka ühe heli kõrge-mini algas, ja selle pärast dele nimeks on pannud. Muidugi teada oli Guido kõige selle helikorra põhjendaja, kes ka weel neist helidest oskas ilusasti kokkukõlawaid akordisid sünnitada.

Guido ise kirjutas oma kloostrimennale Michaelile Bomposa linnas: „Selle pärast olen ma Sumala fiskeandmise läbi Sinule ja mõnele teisele kõige suurema rutuga ja hoolega seda kinki teatanud, mis Sumal minule oma kõlbmata julasele on jaganud, et kuma mina ja kõik teised enne mind kõige suurema raskusega kiriku-laulu õppinud, nüüd meie järeletulijad seda hoopis hõlpsamini wõiwad enestele omandada. . .

Alma Johstroom.

maailma-tuulus laululind Soome-maalt.

wõttis Guido esimenesid silbid sellest Ladina keeli salmitust ja nimetas ühe oktavi helid nende järele: ut, re, mi, fa, sol, la; ja pärast pandi seitsmes aste si ka juurde, ja nõnda oliwad weel täna päew itaalialaste ja prantslaste, ka inglaste ja wenelaste juures pruugitud heliredeli nimes walmis, millest pärast üksnes esimene nimi muudeti ja nimelt ut asemele do pandi; nõnda loewad siis nimetatud rahwad: do, re, mi, fa, sol, la, si, kumajaks-lased, roots-lased ja nendega soomlased ja eestlased tähed: c, d, e, f, g, a, h on oktavi heli-

Kui paavst Johann, kes nüüd Rooma kiriku üle walitseb, meie õpewiisi nimest ja sellest lombest, kuida meie wastukõlawuste (antiphonaria'ite) abil tundmata laulusid õpime, kuulda sai, pani ta seda väga imeks ja kutsus mind kolme kästjala läbi enese juurde. Mina läksin Rooma... Paavst oli väga rõõmus meie tulemise üle, jutustas palju minuga, küsis paljude asjade järele, pööras tihti lehti meie antiphonariumis, nagu mõnes imetöös, ja luges neid eeskirjasiid, mis oliwad antud. Ta ei jäänud enne rahule ja ei läinud paigastgi ära, kui ta oli ühe salmi õppinud, mis temale tundmata oli, täis igatsust jeda, mis ta teiste juures waenvalt võimalikuks pidas, enese juures nii ruttu äraproowida." Nõnda kirjutas Guido ise oma heli-wõidusest.

Kuue heli reast sündis see kord see, mis asjatundjad „solmisationi“ nime all teawad, see on, et oktaavis kuus heli „ut, re, mi, fa, sol, la“ olewat. See kord olemas olnud helid sügawast g-st kuni ühe kriipsuga e-ni, ühte kofku 20 heli, wõeti jagati ja seitse korda. Kuida see sündis, on raske aru saada, aga hõlpsamaks meelepidamiseks olla käetjuu joonistatud ja helid sõrmede, liikmete ja otjade pääle parajate silpidega tähendatud. Selle juures on tähele pandud, et mi ja fa (e ja f) wahel ifka poolheli olnud. Nõnda siis näib, et Guido weel si ehk h heli ei tundnud, waid selle epiotja wahela jättis.

Säärane syster, mis meie aja kohta küll hoopis raske ja arusaamata on ja tõesti ka lauljatel wänt oli kätteõppida, on siiski mitu aastajada prungis olnud. Nagu juba nimetajime, on alles pärast seitsemes heli Guido oktaavi sisse pandud. Selle seitsemenda heli sissepanija olnud jatslaste üteluise järele keegi Saksa koolmeister nimega Kilian Hammer Bohensfraus'is. Aga Hammer ei ole helile ise nime si pannud, waid selle nime panija olnud keegi Belgia helimeister, kelle nimi teadmata on. Niisamuti alles mitme saja aasta pärast on ka Guido ut-heli nimi do-ks muudetud, ehk küll weel nüüdgi sagedasti küllalt ejuimesele helile do nime asemel ut antakse, aga sõna do peetakse paremaks, sest et ta täishääliku pääle lõpet ja selle pärast helide õppimisel hõlpsam ja ilusam tarwitada on. (Pooleti.)

Tõetum ebanju koore all.

(Särg.)

Kui pulmasõidul mõne kiwi wõie kännu külge aetakse, siis tuleb tüli noorepaari wahel, juhtub aga sõiduriist koguni ümber minema, siis ähwardab see juuremat õnnetust. Kui me selle pääle mõtleme, kui mõistmata kombel wahest Gesti pulmadel hobuseid aetakse, siis ei wõie küllalt ettewaatust soowitada. On ju jeda nähtud, et mõni niisugusel meeletul kihutamisel on õnnetu surma saanud.

Kutsu mata wõõrastele, nõnda nimetatud „kontwõõrastele“ ehk „lapulistele“, peab pulmarõõmudest ka osa antama, muidu toowad nende sajatused noorele paarile õnnetust. Snimesed peawad oma rõõmudest ka teistele osa andma, rikkamad waesematele. Kris-tuise sõnad on igale ühele arnisamad kuulda, kui sajatused kirsiduse pärast. Halbade juttude wäljalootamine, mis tähelepanemata jäetud lapuliste läbi sünnib, wõib tõesti kahju saata.

Wihmasadu pulmapäewal arwatakse halwaks ees-märgiks, sest noorik saawat edespidi siis palju nutta. Wihm rikub pulmaliste rõõmu ja pidulikka riideid, kui sadu kirikusse wõie säält tagasi sõitmisel juhtub.

Raskejalgne paesterahwas ei tohi witsja-ravega kõi üle astuda, muidu saab laps talle witsjaks. Ettewaatust on iseäranis ni-

juguses olekus igal sammul tarwis. Naesterahwas mõits kudagi kummistada wõi ta jalg tukastada ja tema selle juures wiga saada. — Niisama peab ta ennaft hoidma, et keegi ta jalgade üle ei astuks, muidu saab laps kõwerad jalad wõi taft ja abalatu, põlatud inimene. Põhjus jälle seesama, et ipeäcaliski ettemaatus tarwis on.

Wette, millega esimest kordalast peastasse, peab tuliseid süsi wiskama, et laps nahahaiguste eest oleks kaitstud. Ei wõi sugugi kahju teha, sest süsi on kõige parem wee puhastaja.

Lapsieitohi pudelist wiina ega õlut juua lasta, muidu jääwad nad lolliks. Noh, neid ei tohiks üleüldse sugugi mitte kangeid jookkfid juua lasta, sest et nad selle läbi tõesti totrats jääwad. Kimal laps aga mõits, kui ta pudeli kätte saab, nii palju juua, et ta koge maha jääb.

Lapsieitohi omaleiwatükist mitte wiimse palukese koerale ära sööta, muidu jääb ta kiduraks. Laps peab ise oma kõhu täis sööma, mitte kõi tema ümber lipitjemale koerale äraandma. Kui laps tublisti süüb, siis kaswab ta ka hästi.

Raskejalgne naesterahwas eitohi koera jalaga lüüa, et teised tema last jalaga ei tõukaks. Üleüldse on niisugune tegu inetu, ipeäraniis weel naesterahwa poolt ja awaldab südame toorust. Koer mõits ka tajuks lööja jalast oma hammastega kiini hakata.

Kui uuel aastal enne kirikusse sõitmist hobustele õllega wõi wiinaga niisutatud kaeru antawat, siis jääwad nad terve aasta otja terweks ja tulise loomuga. Hobustele on õlu ja wiin niisama kibutusets. Nad näitawad siis kiriku sõidul, kus mõni oma loomadega uhkust ajada armastab, rõdumust ja tulist waimu. Niisama püüawad mõned kojusõites ikka teistest mööda kibutada, et nad siis terve aasta jookkul oma töödega ruttu ja teistest waremini walnis saakfiwad. Põhjus on wast seesamane. Kes tee pääl teistest ette jõnda püüab, teeb jeda ka oma kodustes talitustes.

Madise päewal, 24. webruaril, on mõned tööd keelatud, nagu õmblemine, sukafudumine ja -nõelumine, kettamine, et suwel kärblastest ja sääskedest waewa ei oleks, wõi usfid kariloomasfid hammustawud, wõi need ilma märgatawa põhjuseta lounkama hakkawad. Niisama on ka wilja sõelumisel wõi jahwatamisel kärblased, jääsed wõi parmud karistawats järelbusjets, mis igast tolmü teratejests tekkiwat. Selle tõendusjets kuulujeks weel praegu rahwajuus jeda kõnekäänu, kui suwel rohkesti kärblasi ja farnasjeld söödikuid on: „Kes teab, kes tänawu Madise päewal nii palju on jahwatanud ja sõelumud?“ Põunde wõi hagude wedamine metsast toob madusfid majasfe, siis õues ja hoonetes loomasfid ja inimesi tagakiusawad. Häa pidi olema, kui sel päewal tublisti kurguloputust wõeti. Kõigest on näha, et jeda päewa wõimalikult pidulikult püüti mööda saata, kui teda ka enam juureks pühaks ei wõidud arwata.

Wastla päewal söödakse wana kombe järele seajalgu, ja lapsed peawad järele jäänud kondid hammasste wahel kas latta, sealanda wõi metsa kandma. See sünnitab müidugi nalja, ja kondid saawad sel kombel jalgade alt ära koristatud ehk mõneks otstarbeks paigale pandud. Selle läbi pidawat aga jead hästi kaswama ja kondiandja tugewad hambad saama.

(Pooleli).

Bõrgu-waljs.

Õpilt töffest elust.

Kuulus wiulukunstnik Sarasate oli kongerti andnud. Lõpmata kiituseplagina pääle oli kõrgesti auustatud kunstnik Hääks arwanud wainustatud kuuljate tormilisele nõudmisele järeleanda ja weel ühte tükki, mis eeskawas ei seisnud, pääle kauba män-

gida. See oli lühikene helisünnitus, aga koguni iseäralise metsliku, nagu kurjast waimust sisepuhutud iseloomuga. Kui ta oma muusikalise väärtuse poolest Mendelsjohni, Beugtempsi ja Brahmsi helitööde ligidale kaugeltgi ei ulatanud, mis me wiimse kahe tunni jooksul põnewusega olime kuulanud, wangistas nüüd siiski selle weidra muusikatöö iseäranis julge ja haruldane juhtmöte ja kurblik-kiirgline helikeel kõigi kuuljate kõrwu. See oli oma waewalt mängitawate, keeruliste wiguritega wiisugune helisünnitus, mida üksnes kõige osawam kunstnik wõis julgeda oma kuuljatele etendada, ja kongerdi andja oli teda kahtlemata ainult selle pärast walinud, et kuuljatele õige selgesti näidata, kui suure osawusega ta oma imeliku mänguriista üle walitseda mõistab.

Tormilikult pääsis siis ka selle pääle kiituseplagin uuesti lahti, niipea kui ta oma mängu oli lõpetanud, enam kui üksford pidi kunstnik imelikul naeratusele oma mustade lohkidega ehitud pääd tänuks kummardama. Kuuljate seas, kes nüüd wiimaks ometi pidiwad saalist lahkuma, oli selle küsimuse tuulutamisest kuulda, kes küll selle imeliku helitöö looja wõiks olla. Keegi ei mäletanud seda tükki enamalt kuulnud olemat, ja kui üks naesterahwas minu sõprade ringist ka minule selle küsimuse ette pani, ei teadnud ma talle ühtegi wastust anda.

Sääl langes mu pilt minu aunistatud meistri peenikese, aastate koormast juba wähe kummardatud kogu pääle, kes mulle juba kaua aja eest tagasi oma kõrgewaimulijel, jügawamõttelisel wiisil oli teejuhiks helide riiki olnud. Kui üleüldse keegi mulle lemmul olewa küsimuse pääle wastust wõis anda, siis oli see minu endine juhataja, kes muusikalist kirjandust kõige põhjalikumalt tundis ja selle imestuse-wäärilisi teadmisi ja haruldast mälestusejõudu ma juba nii jägedasti olin imeks pannud.

Wiibimata astusin ma aupaaliku teretusega tema juurde. Aga ma kahetsefin warsti, et ma nii pääletungiw olin olnud, kui nägin, kuidas iga lignemine talle tülitaw wõis olla, sest et ta wist üksnes sel põhjusel ühe paksu, eestjoja lage toetawa samba taha oli warjule läinud, et inimeste woolust enesest mööda miina lasta, ilma et ta ise sellest saaks effitatud. Ta tart, kahwatanud nagu tunnistab wäsinust, ja ta waewalt kestmist juurust peenikese teha nõrkus täitis mu südant kurbtusega, sest et ka hõbewalgetest juustest hoolimata ei olnud ta tegumood mulle weel ialgi nii selgesti meelde tuletanud, et see tubli mees oma maapäälse rändamise lõpusihist enam kuigi kaugel ei wõinud olla.

Enam oma lignemise wabanduseks, kui et see mul weel iseäranis huwitaw oleks olnud, küsisin ma, mis küll selle tundmata helitöö nimi ja kes ta sünnitaja peaks olema. Ja ma ei olnud ennast oma arwamises, et mu endine meister seda wististi teadis, jügugi mitte petnud.

„Selle tüki nimi on Valse diabolique,“ *) wastas mu wana sõber oma hariliku lahtusega, „ja tema looja on Boleslaw Ostrowski.“

„Koguni tundmata nimi. Aga sel komponistil on, nagu näib, weel oma tulewik oodata.“

Kurblik jumi lehwis wana herra näo üle.

„Ei, armas doktori herra! Waesel Ostrowskil 'pole enam tulewiku, sest ta puhkab juba kolmkümmendwiis aastat külmas mullapõues, ja temast ei ole muud midagi ülejäanud, kui see weider „kurabi wals,“ mida mina ka juba ammugi furnuks ja araanustatuks arwasin.“

Nagu mulle näis, tegi rääkimine wanale herrale waewa, ja selle pärast tahtsin ma tänuga taganeda. Aga sääl pani wana muusikadirektor käe minu õlale.

„Kui Teil homme õhtu aega on mind minu korteris waatama tulla, siis tahan Teile midagi Boleslaw Ostrowski elust ja ta „kurabi walsist“ jutustada, mis minu

elu kõige hirmsama mälestusega jäädawalt kokku on liidetud. Aga täna peate mind juba wabandama. Ma ei oleks wististi mitte siia tulnud, kui ma aimanud oleksin, et Sarajate jeda õnnetut helitööd saaks mängima."

Ta hääli wärihes, ja ma jätsin teda ruttu jumalaga. Aga järgmisel õhtul astusin ma põnewal wotusel oma auuwäärtsse meistri trepist ülesse. Ta elas sääl pea-aegu kartlikus üksikuses oma wana õega, kes ta majapidamist juhatas. Ta abikaas oli juba mitme aasta eest hauda läinud, ja lapsi ei olnud tal ialgi olnud. Selle pärast oliwad kõik ta õrnemad tundmused ja ta pikkamisi kaduwad wiimsed elupäewad üksnes ta armastatud kunstile pühendatud.

Ma leidjin teda kummargil ühe passu partituri üle ja panin meelehääga tähele, et ta näost jälle terwem ja priiskem oli, kui minewal õhtul. Südamlikult pakkus ta mulle teretuseks kätt ja suudis mind tema kõrwale sohvale istuma. Weeldiwalt walgustatud toas, mille seinasid kuulsate iluheli-loojate pildid ehtisiwad, wanamoelise, nagu esivanematest päritud majakraami tselkel, millest iga tükk ta omanikule wist oma iseäralist elulugu wõis jutustada, ei olnud mul raste õigesse tujusse saada, mis meil muidu mitte igakord wõimalik ei ole teiste nooruse põlwe mälestuste kuulamisel.

Muusikadirektor ei hakanud mitte warsti Woleslaw Ostrowskist jutustama, nagu ma lootnud olin. Ta rääkis enne sellest ja teisest, just kui oleks tal raste oma eila antud lubadust täita, ja kui ma talle jeda wiimaks ääriweeri mööda meelde tuletada julgusin, tekkis nuu suureks imestuseks pikem waheaeg, enne kui wana herra minu kannis elawaks läinud uudishimu täita wõttis.

Mu terwel eluajal ei ole ilmasgi üksigi juhutus minu südant nii wägewasti liigutanud, kui see, mis ma nüüd kuulda sain. Kui ma hilijel õhtutunnil wana herra liigutatud südamega jumalaga jätsin, surusin ma iga muu töotuse asemel üksnes sõnalaujumata ta kätt, kuna ta ütles: „Ja nüüd veel ükskord, armas doktor herra; niikaua kui mina veel siin maa pääl wiibin, ei tohi Teie waese Ostrowski elulugu mitte rahwa jekka kanda. See matjab ikka üks tükitene minu elust, kui mulle see lugu meelde tuletatakse, ja aega mööda pean ma oma elujõuuga õige kokkühoidlikult ümberkäima, millest mul üksnes veel wäga wäikene tagawara on.“

Aga kasnamalt, kui ta sel õhtul wasti aimatagi wõis, oli jaatus selle tagawara määranud. Juba paar kuud hiljemini kandšime selle kallimeelelise, alandliku mehe põrmu kalmule, ja ma sain õige warakult wanamehele käejurumiseega antud töotusest wabastatud. Aga ma olen siisgi taks korda ta kalmukünkal noort rohthu tärkata lastnud, enne kui ma nüüd ühel tõsijel tunnil nõuaks wõtan ka teiste tarwis jeda kurwa pilti järele maalida, mis mulle wana muusikadirektori lihtsast jutust, milles iga sõna jula tõe tundemärki enda küljes kandis, nähtawale ilmus.

Igapäine elu, mis wägiwaldselt inimeste jaatusjega mängib, loob kõigist luuletajatest hoolimata ometi kõige kurblikumaid näitemäugusid! . . .

Muusikadirektor jutustas nii:

„See juhtus ühel nowembrikuu õhtul 1856. aastal. Ma olin mõned oma helitöödest maailma saatnud, kus nad sahtet wastuwõtmist oliwad leidnud, ja sest et ma alles noor mees olin, rõõmustasin ma selle üle wäga ja olin nii lustilikus tujus, nagu oleks elu üksainus suur paradisiiaed täis õnne ja päite-paistet. Kuulsuse poolest nägin ma ennast oma waimusilmaga juba kõige suuremate helimeistritega ühe pulga pääl seiswat, ja kõige muu maapäälse lõbu eest oli ka juba murettud, sest ma olin ühe armsa neiega kihlatud, kes minu meelest muidugi päris ingel ja kõigi hääde omadustega ehitud oli. Ega see siis ime ei olnud, kui ma soowisin, et kõik maailm niisama õnnelik oleks kui mina. Oma napist rahalisest jõuust hoolimata olin ma kojutulekul ühele joobnud hulgujale, kes minul armuannet palus, kahekümne-kopitalise pihtu pistnud, ja see arwataw häategu päisutas ikka veel mu rinda, kui üks koguni wotamata külaline mu mõttekäitu segas.“

„Ma istusin klaveri ees, ja mu alumises korras olew tuba sai üksnes uulitsal põlawast laternast, mis just minu nina all seisis, kehvasti walgustatud. Ma armastasin seda lõkendawat, tahtlast walguist, mis nii imelisi warjusid sünnitas, ja püüdsin iseennast uskuma panna, et ta minule hoogu annab iluhelide sünnitamisel. Aga see walguis oli nii liig tume, nii et ma oma külalise nägu äratunda ei suutnud, üksnes nii palju ikka näha wõisin, et ta kõrge kaswuga, sihwatas noor mees oli. Alles siis, kui ta rääkima hakkas, tundsin ma teda ta maheda hääle kõlast ja Slaawi murret meelde tulekawast keelest ära.

„Boleslaw!“ hüüdsin ma puhast südamest rõõmustades. „Siis oled sa ikka weel elus, wana pois?“

„Sel naljakombel ettepanud küsimisel oli ikka oma põhjus, sest kuus aastat oliwad juba seitsaadik mööda läinud, enne kui me pühalikult olime töotanud, teine teisele õige lähimate wahaeagade tagant kirjutada, ja mul oli ka õiglane mõte olnud oma töötust pidada. Aga mu esimene kiri oli ilma wastuseta jäänud, ja teine oli pika rändamise järele mööda eksteesid jälle minu kätte tagasi tulnud. Kõigel kaual ajal ei olnud ma Boleslaw Ostrowski poolt mitte wähematgi elumarki saanud, ja sest et mulle ta teisel teel tema üle ühtegi teatust ei olnud tulnud, olin ma tõesti juba hakanud oma kadunud sõpra surmate liiki lugema. Meil oli ometi jumalagajätmisel kindel lootus olnud, et tal mitte pooltgi seWest ajast ära ei kuluks, üle terve maailma kuuljaks saada. Meie olime ühe ja sellesama meistri juhatusel õppinud, tema aga oli meist kõigist oma kõrgete waimuannetega kaugelt üle olnud — isegi oma wilunud meistri — ja sagedasti olin ma kõige suuremal waimustusel kuni poole ööni ta ta meeskut, kiirgliselt wiilimängu kuulanud. Ta oli Pariisi linna läinud, et jälle ennast weel oma kunstis täiendada, aga tal oli Seine kaldal seiswast uuest Babelist hinu wiist peagi täis saanud, sest et ma juba nii ruttu ta jäljed ära kaotasin. Küüõd olin ma kahewõõra õnnelikum, et teda jälle aäha saia, sest ma ei olnud ialgi nii õrn wana sõpruse mälestuste wastu olnud, kui just sel, mulle nii kallil ja õnnelikul ajal.

„Wähe üleliigse waimustusega haarasin ma ta mõlemist kätest kinni, mis jääkilmalt minu peos seisiwad, ja esiohja ei torganud mulle uuesti meelde, et tema järst wastamise wiis sugugi minu suure waimustusega ei tahtnud kokkusüürida.

„Ma lugesin ühes ajalehes sinu nime,“ ütles ta, „ja wõtsin nõuaks sind ülesotsida. Rahwas on ju seda piirkest täkki, mis sa nagu katseks oled ilmutanud, wäga tahtesti wastu wõtnud, ja see ei tee mind sugugi kadets, kui ma tunnen, et sinu käsi lord paremini käima hakkab.“

„Tema sõnad pahandasiwad mind wähekesti, sest ma olin harjunud nii õiglase imestusega tema kõrgemate waimuannete poole üles-waatama, et ka tema kõige hiilgawamad wõidud kunstipõllul wistiski minu südames wähematgi kadetsust ei oleks äratanud. Tagasihoidmata awaldasin ma talle seda, ja ta nitatas selle juures pääga, nagu oleks see iseenesest arusaadaw.

„Sa, jah, ma usun sind, sest sa ei ole mitte niisugune, nagu teised. Ma tean, et sa ikka weel minu sõber oled. Kuule siis: mind on C. linna herzogliku hoowi-teatri esimeseks kapellmeistriks kutsutud, ja selle ga ühtlasi sain ma Berliini ooperimaja poolt teatuse, et minu ooper „Signe“ etendam iseks on wastu wõetud. See on hää hakatus — kas 'pole tõsi?“

„Kõigest südamest soowisin ma talle õnne, sest niisugune auu tähendas temaealise mehe kohta wäga palju ja rajas talle hiilgawat tulewikku. Ostrowski aga keelas mind kärjitu alanuikkade lehitamisega edasiwäätimast.

„Mis tarwis niipalju sõnu teha! — See on ju iseenesestgi arusaadaw, et ma wiimaks ometi pidin oma püüdmistega sihile jõudma ja nende eest kasu leidma. Need jahupääd arwasiwad siamaani, et nad mind wõiwad maharõõhtuda ja äralammatada

— minuju gust meest! — Oh, maailma rahwas on kuri ja kawal, armas jõber! Ma olen pidanud waga kibeda aja läbielama. Aga, tänu Sumalale, nüüd on kõik wiletjus ärawõidetud!“
(Pooletti.)

Sõnumid muusika ja muu kunsti elust.

Keisri Majesteet Aleksander III. on 20. oktobril hingama läinud. Terwe Wenemaa leinas Teda taga. Kõik kontserdid ja pidud olivad seismas. Kunis Majesteet olla wiimses tahtmises joowinud, et Moskwas uus konservatorium asutataks 1000 õpilasele. Majesteet oli muusika armastaja ja on seda wiimsel ajani üles näidanud.

Anton Rubinstein, maailma kõige juurem klawerimängija ja muusikameister, on wahel ajal siit maailmalt 7. nov. lahkunud oma elu 64. aasta sees. Südamel-rabandus oli talle Peterhofis Peterburi ligi, kus ta korterit pidas, ärkisti otja teinud. Maailm kaotab temas muusika hülgawama nime ja Wenemaa oma kuulsama poja. Rahu tema põrmule!

Tschaikowski elulugu tuleb warsti wälja. Eluloo kirjutaja on Laroche. Materjali jeks annab Peter Tschaikowski wend Modest, endine Gestiina abikuberner.

Keegi M. F. Perepelow Peterburis olla ühe õpewiisi leidnud, mille järele ta numbrite waral ühe tunni ajal igaihele klawerimängu tahta kätte õpetada. Nõnda teatawad wäljamaa lehed. Kas tõsi, ei tea, meie aga ei usu seda.

Saksa keiser Wilhelm II. on wahel ajal ka heliloojate jekka läinud ja uue laulu nimega „Sang an Megir“ loonud, mis nüüd konzertidel ja koolides kuuldawale toodakse.

Henri Marteau, Prantsuse noor wiulimängija, leiab Norra- ja Rootsi-maal juurt kiitust oma ilusa mänguga.

Berlinis tahetakse Haydnile, Beethovenile ja Mozartiile ühine mälestuskuju ehitada. Saksa keiser wõtab asjast ka elawalt osa ja on käskinud ehitusmeisterid plaanifid jeks jooistada.

Mainzi linna on selle maja külge, milles helilooja Peter Cornelius jündis, mälestusetahwel pandud, mille pääl seisab: „Sõna- ja helilooja Peter Cornelius'e sünnimaja. Süüdinud 24. dezesmbri 1824; surnud 26. oktobril 1874.“ Näewad on uue kalendri järele nimetatud. Cornelius'el on omal ajal elus alati käsi fandisti käinud, sest ta tahtis oma sünnilinnas koorijuhatajagi kohta, ei saanud! Teised, kes hoopis wähem ostasiwad, saiwad ikka temast ette.

Aleksander Siloti, juur klawerimängija, leiab Londonis inglaste poolest juurt kiitust.

Profesjor Max Erdmannsdörfer, enne Moskwas, on nüüd Hamburgi linna konzertide juhataja.

Kõige juurem ooperimaja ehitatakse praegu Buenos-Ayres'e linna lõunel-Amerikas. Sellesse hoonesse mahub lähedasti 5000 inimest, ja igaihel on oma isteplats. Ka ülematesse kordadesse wõib libaniisi tehtud jõiduteedel otse iga isjemineku ukse ligi hobusega jõita. Suurel näitelawal on 800 inimesel ruumi. Galleritele pole tarwis jala minna, waid sinna tõstawad wedrud inimesi. Kolme tunniga wõib maja sirkusjeks muuta. Ka oma laju!

Bernhard Stavenhagen, kuulus klawerimängija, on umbes poole aasta pääle Ühisriikidesse Amerikasle läinud konzertifid andma.

Böömi keelpilli-kwartett, Carl Hoffmann, Joseph Suk, Oscar Nedbal ja prof. Hans Rihan, annab Saksamaal konzertifid.

Dr. Hans Richter juhatab Inglismaal Birminghamis kuulsaid konzertifid.

Seda ja teist.

3 gawene noorus. Et kuulsa näitlejannale preili Mars'ile noore naesterahwa osade mängimiseft üleminetut wanema naesterahwa osade mängimisele kergitada, telliti kirjaniku Scribe juures üks näitemäng, milles üks osa nimelt ülemaal nimetatud näitlejanna tarwis kirjutati, kes sel ajal juba 60 aastat oli. Scribe kirjutas selle pääle oma naljata näitemängu: „Wanaema,“ mis ta preili Mars'ile ette luges. — „Wäga ilus, wäga ilus,“ hüüdis näitlejanna, kelle tarwis wanaema osa oli määratud. Tütretütre osa tahan ma hää meelega mängida, armas Scribe, aga ütelge ometi, kes peab siis wanaema osa etendama, mis ju ta kannis tähtjas on?“

II.

Inglise muuseum Londonis on kuulsa helilooja Beethoven'i päewaraamat u ära ostnud, millesse see järgmised tähendused on kirjutatud:

31. januaril. Kojamees teenistuseft lahti lastud.

15. webruaril. Naistokk teenistuseft wõetud.

8. märzil. Naistokk teenistuseft lahti lastud.

22. märzil. Kojamees teenistuseft wõetud.

1. aprillil. Kojamees teenistuseft lahti lastud.

16. mail. Naistokk teenistuseft lahti lastud.

30. mail. Peremansfel wõetud.

1. juulil. Naistokk teenistuseft wõetud.

28. juulil. Naistokk ära läinud.

Neli kurja päewa 10., 16., 12. ja 13. augustil olen Verchenfeldis pidanud lõunat sööma.

28. augustil. Peremanslist õnnelikult lahti saanud.

6. septembril. Köögi-tüdruk teenistuseft wõetud.

13. detsembril. Köögi-tüdruk läks ära.

18. detsembril. Naistokk lahti lastud.

22. detsembril. Köögitüdruk teenistuseft wõetud.

Need lühikejed tähendused näitawad selgesti, kui kurblik lugu selle kuulsa meistri koduse eluga oli.

II.

Saksamaa ja rahwa uhtus oli waidlemata Mozart. Nagu teada, jäi temal üks öde pärast teda weel elama ja suri 1830. aastal Salzburgi linnas. Ta suri nälga 86 aasta wanaduses.

Mis inimesed on jesuitid ja mis nimelega tohib neid auustada? Jesuitid on paawsti käskjalad, kristliku armustuse were imejad, inimese keha weripaised, murrud elu rehkenduse-raamatuse, X ja Y abd-es, uduplekid politika taewas, põrgu advokaadid, inimese õnne õgijad ja pimeduse rüütlid.

Pekingis olla sala-theatripolitizei ametisse seatud, kes Hiina keiserlikus theatris hoolega selle järele peab kuulama, et keegi theatri tegelaste üle halba ei räägi. Süüdlastele on järgmised trahwiparagrahwid määratud:

1. Kes theatrimängijast paha räägib, saab 50 hoopit jalatalla alla.

2. Kes aga õrna näitlejannad teatada julgeb, saab 100 hoopit kõyu pääle.

3. Kes lauljat awalikult sõimab, pandakse eluajaks istuma.

4. Kes lauljannad awalikult omas kõnes pilkab, poodakse üles.

5. Kes tantsijat awalikult laidab, seda pekstatse piitsfaga, ja ta jääb waranduseft ilma.

6. Kes aga tantsijannad awalikult laidab, see kaotab efitels parema kae ja tund aega hiljem ka — pää.

Laulu ja mängu leht.

Ruukiri Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. K. A. Hermann.

Ilmub kaks korda.

Sind aastas kättesaamisega 1 rubla. —
Sse ära tuua aastas 80 kop.

Tellimisi wõtab

iga raamatukauplus ja muusika-edendaja wastu.
Toimetuse aadress tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. K. A. Hermann Jurjewis.“

Kust ja mil on mitme häälega laul ja mäng tekkinud?

(Lõpp.)

Et mitme häälega laul ja mäng, oli ta kord ilma tekkinud, ilma taktita üffi ühepikkuste nootide järel ei wõinud käia, on muidugi mõista. Üks heli pidi pikem, teine paras, kolmas lühike, neljas väga lühike olema. Selle läbi tekkis laulu ja mängu siise see, mis meie tänapäew taktiks nimetame. Seda ülesmärkida ei wõinud muul wiisil sündida, kui selle tarwis loodud mitme-näoliste noodi-pääde läbi. Säärane noodikirj ei wõinud muidugi teada ühe korraga walmis olla, waid sündis ka pikka mööda ning aeg ajalt rohemale täiusele. Üks noodikirja esimene edendaja oli jällegi keegi munk Franco Kölni linnaft, Franco von Köln. Uga tema ei olnud mitte selle kirja esimene leidja, selle nimi wist koguni tundmata on. Franco on aga üks tähtsam selle asja üle kirjutaja, ja tema waleft on ka nimi „menjural-muusik.“ see on „mööduga muusik.“ sündinud. Tema rääkis oma kirjas muusika möödust jambustesse ja trochäustesse. Jambus on kahe- ja nelja-weerandilist takti armas ta puuduliseks. Selle läbi, et ta pika noodi kats korda mõttis, sai ta kõige pikema heli, ja selle läbi, et lühikese heli weel pooleks tegi, sai ta weel lühema heli, kirjas kahelordne pikkus — ja lühelik noot ♩ , kuna kõige lühem heli nõnda ♩ tähendati, et kriips lüheliku noodi alla pandi.

Rindlalt ütelda, mil Franco von Köln on elanud, ei saa wist küll wõimalikt olema. Muusika ajaloo tundja Petis armab, et ta 11., aga Kiefewetter, et ta 13. aastafaja algufel on elanud. Tema olla ka see olnud, kes terzi kokkuheli muusikas täiesti on maksawat teinud ja selle mõjul see keeld maksma jäi, et quintifid, wie

Harry Hansen.

tuttaw Gesti kirjanik ja luuletaja.

mööd — ja trochäus —v , see on: jambuses on esiti rõhuta kerge ja siis rõhuga raske, kuna trochäuses enne rõhuga raske ja siis rõhuta kerge heli on, mille alla just niisama sugused sõnad panna tulewad. Ta tegi wahet lühikese ja pika noodi wahel ja tähendas kirjas lühikeft nooti nõnda □ ja pikka nooti nõnda □ (sabaga). Lühikese noodi wälkust seletas ta nõnda, et ütles teda pikast noodist just poole lühema olemat, nii et ühe pika noodi kohta kats lühikeft sündiswad. Selle läbi maksis talle kolme osaga ajamööd kõige täiemaks. Meie nüüdift

heli järgi mööda ahtmeid, ei tohi ette tulla, kes ka dissonanzid, kokkukõlata kohad, määras ja vastuliikumise seaduse leidis heliloomises.

Sellest oleme siis nüüd näinud, kuida umbes helide kokkukõla on tõusnud. Mungad Hucbald, Guido di Arezzo ja Franco von Köln on siin wisfisti esimesed teerajajad olnud, kui ka see ammugi veel täiesti ja iga pidi kindel ei ole. Kus, mil ja kuida kõige esiti helisid hakati üleskirjutama, see on praegu alles kahtlane. Kõige uuemal ajal arvatakse, et juba wanad greeklased on osanud helisid pergamendi pääle kirjutada, ja hiljuti on üks hymnus Greekamaal üles leitud ning juure õpetluse ja osawuse läbi nüüdsesse noodikirja pandud ja koguni mitmes kohas ettegi lauldud. See hymnus on kiidulaul Apollole ja olla Delphis alles 1894 aasta esimesel poolel ülesleitud. Kas see nüüdsesse noodikirja panemine ka tõesti wanad rohkem kahtuhande aasta eest lauldud helid karwa päält kõrwale kuulda võimalikuks teeb, see'p see küsimus ongi. Aga õpetlik oleks küll wäga, kui see kindel oleks. Tõsi on, et muusik raskem wõidus eht suurem kunst on kui maalimine, sest wanad greeklased oskasiwad inimeste nägu karwa päält järele teha, kuna helide kirjutamine ja kokkukõlastamine alles tuhat aastat pärast Kristust kindlamiini aratunti.

Smelik on aga siisgi see lugu, et ammu juba enne tuhandendat aastat paljudel kohtadel on laulu ja mängu õpetajad ja õpukohad olnud. Nõnda on teada, et nüüdsel ajal maailmas nii wähe muusikaliseks peetud Inglise rahwa seas juba 600 aastat pärast Kristust on lauldud ja et paawst Vitalian on Inglisemaal Gregoriuse kirikulaulu jumalateenistustel tarwitawatks teinud. Meie teame, et praegu nimetatud Gregoriuse ja pääle selle veel teine kirikuisa Ambrosiuse järele hüütud laul pruugitawad olivad. Tahtmata küsime: Mis oli siis õieti Gregoriuse ja mis Ambrosiuse laul? Kas oli mõlemal isefugune täiesti kindel põhjus ja wähe heliwõimus? Kes wõib küll selle üle kindlat wastust anda! Ja ometi oli ammugi juba enne neljandat aastajada laulmist jumalateenistustel kuulda! Wanad sumerlased, meedlased, egiptlased, juudid, greeklased, kõik need on juba kolm ja neli tuhat aastat enne Kristust laulnud ja mänginud. Kes jaksab meile nende laulu ja mängu põhjused selgeks teha ja seletada?! Kes jaksab näidata, kas nad kokkukõla on tundnud ja helisid osanud pergamendi wõi kivi pääle kirjutada?! Need ja paljud muud küsimused jääwad küll kaua kindlal kombel kohtmata. Üksnes jeda wõime teada ja kuulda, mis laulu ja mängu edendamiseks on tõesti süündinud.

Inglisemaal kutsus aastal 678 York'i piiskopp Benedictus Rooma lauljad Inglisemaale. Kes ütles meile, mida ja kuida need „Rooma lauljad“ on laulnud?! Alfred Suur alustas veel enne seda, nimelt 668, Dxfordi linnas kuulsa muusikakooli ja selle õpetajaks oli „esimene muusikaproffessor“ Johannes, kes õpetas laulusid looma. Kuida oli see kool, kuida selle õpetus, kuida loodud laulud?! Canterbury pääpiiskopp Walter Ddington 13. aastajaja algul edendas Gregoriuse eht Gregoriani laulu. — Brantsufemaal on 970. aastal süündinud ja 20. juulil 1031 surunud, nõnda siis otse Guido di Arezzo ajal, elanud kuningas Robert ise laulusid loonud ja on neid igal pool rahwagi seas lauldud.

Aga kui kord juba tol ajal mitme häälega laul ja mäng oli ülesleitud, la-gunes ta ifka enam laiali ja täiendas ennast juurel wõimul. Italias, Brantsufe-, Inglise- ja Saksa-maal tekkis tema tundjaid. Aga kõigist ette jõudis Hollandi-maal. Sääli tekkiswad warsti pääle mitmehäälsufe tundma-saamist otse juured koolid, kus muusikat õpetati, ja meistrid, kes laulusid sünnitada oskasiwad, saiwad kuuljaks. Kõige wanemad laulud, mis wanast ajast meie ajani on mitme häälega jõudnud, on Hollandi meistrite tehtud, kelle töödest mujal saame laiemini rääkima. Aga ka Italia- ja Brantsufemaa ei jää selles asjas maha, ja meil on 14. aastajajast hulk nimesid meestest, kes laulusid on loonud. — Meie aga oleme wõimjad ühel ajal elada, mil kokkukõla ja iluheli täiusst wõime maitssta ja jeda eneste kestel edendada. Tehtem jeda — laulu ja mängu hoolega ja himuga õppides!

Tõetuum ebausju loore all.

(Lõpp.)

Kui leiwad ahjust wäljawõetakse, siis ei tohi ahju mitte tühjaks jätta, muidu ikaldab wili. See oli ahwardus, aga wana Gesti tarkus oskab ka meelitamise kombel jedasama nii ütelda:

Kes pärast leibade ahjust wäljawõtmist ahju puid täis loobib, sel kaswab alati nii rohke wili, et ta põib ialgi tühi ei ole. Leiwa-ahju wõetakse iseäranis kõwasti, nii et soojust pääle leibade wäljawõtmist küll weel üle jääb, mida mitmetwiisi wõib majapidamise kasjaks tarwitada enne kui ta tuulde läheb. Pandakse ahi tooreid puid täis, siis kuuwawad nad muidugi ära ja on pärast kasulikumad tarwitada.

Kui heinategemise ajal tüdruk esimese seljataie soa pääle wiib, siis toob lammas utetalle. See sõna ajab tüdrukuid wirtuse poolest wõistlema. Wida rohkem uttesid karjas, seda rutemini ta kaswab ja willu annab, mis iseäranis naeslerahwast rõõmustab.

Kes teist willase riidega lööb, sel kaob lamba-õnn ära. Wõõmine on üleüldse keelatud; riidehilbuga löõmine ei wõi küll suuremat kahju sünnitada, aga palju willase riidega hoop on ikka raskem kui linase riidega löõmine.

Karjapoiss peab Maarjapäewa hommikul wara enne päikese tõusu hästi palju puid ja risu sisse kandma, siis leiab ta suwel metsast palju linnupepi. Wida juuremad puud on, seda juuremad on ka leitawad pejad. Mis on karjapoistekesele küll huwitawam kui linnupesade leidmine? Wida rohkem ta pepi teab, jeda uhtem wõib ta teiste ees olla. Selle pärast kannab ta oma palehigis peremehele kas wõi terve nädali jaoks puid sisse; mis ta sundimise teel wist mitte ei tahaks teha, seda teeb ta nüüd meelituse teel.

Kui keegi puid lõhub ja talle juhtub üks wisa eht naru-tüütka pakk, mis isegi kiilude abil lõhki ei taha minna, siis ei tohi ta kiilud mitte pakku sisse jätta, muidu jääb tal pärast surma keel niisama hammaste wahlele, nagu kiilud pakku wahlele. Oh, küll see oeks inetu! Aga kudas kiilud pakust wälja saada? — Eks kiil ju ikka kiilu pakust aja. Ka kõige wisaam pakk peab aga mööda lõhkema, nii et kiilud wälja tulewad, ja siis on ka töö tehtud.

Kui tulekahju juures tulekumast taewas punane rist sünnib, siis on inimene tulesse jäänud. Niisugune punane rist taewas wõib üksnes suurel tulekahjul sündida, mille paiste pilwesiid walgustab, muidu ei wõi õhus risti näha olla. Suuremal tulekahjul wõib aga tergesti mõni inimene hukka saada.

Kes kewadel lindudest petetud ei saa, peab sügisel elajad küttesse panema, siis seisawad nad jõuus ja ei jää talwel mitte lahjaks. Kes ennast linnust ei taha ärappetta lasta, peab wara ülestõusma, ja kes seda teeb, on hoolas inimene. Selle kätte wõib ka lehmade talitust usutada ja tarwitust mööda loota, et ta loomade eest hoolt kannab.

Kes teisele ammetks läheb eht teise last imetab, sellel pidawat põrgus uss rinna otjas imema. Ema ei tohi loodusest temale antud lapsetoitu mitte wõrastele äraraisjata, mis ta enda lapsele tarwis läheb. On tal enesel wast aga laps ära furnud, siis peab ta ikka meeles pidama, et ta wõõrast imetades sellele ühe tähtsa oja oma elurammust äraannab. Pääle selle andis ju Gesti amm oma elu jõudu enamasti ikka faksstele, mis rahwale loomulikult wastu meelt pidi olema.

Kui noorpaar pärast laulatust kirikut wälja läheb, siis ei tohi nad mitte teine teise käest lahtilasta, muidu läheb kuri nende wahelt läbi, ja nad elawad siis tiilis ja riis. Käsitäes käimine on armastuse ja ühemeelsuse tunnistus, ja on seda noorpaari juures tõesti leida, siis elawad nad ka edaspidistel eluwõitlustel ikka ühel nõuul. Kui aga pruut ja peidmees teine teist südamest fallida

ei wõi, mis ju paraku ka juhtub — siis lähewad õpetajast altari ees kottupandud käed peagi lahtu, ja abielus on torm ja tüli igapäine asi.

Kes teist jalaga lööb, sellel kawab jalg pärast summa hauast wälja. Nende sõnadega noomitakse iseäranis lapsi. Koeragi ei tohi jalaga lüüa, ammugi weel inimesi. Lapse juures awaldatakse niisugune tegu tagedat südant, mis aegsasti parandada tuleb.

Heinamaal töötades ei tohi lähkris olemat wett mitte wiimse tilgani ärajuaa, muidu hakatakse rutu jälle juua tahma. Egas kahas pole wett ligidalt saada, selle pärast peab temast hädatorrats ikka natutene tagawaraks hoidma. On aga wesi muidu käepärast, mis tarwis siis weel äraseisnud wett lähkri põhjast juua? Parema toogu ometi jänuneja iseene ja teiste tarwis wärsket wett.

Kui lehma piim raisku lähew ja wenib, siis peab säält, kus kolme saksa rajad kokku jooksewad, iga saksa maa päält kolmest kadaka-põõsast ja igast põõsast kolm oksa wõetama. Need oksad peawad wastu oksa ja salaja koju toodama, mille juures ka tee pääl kellelegi ei tohi ütelda, mis nendega teha tahetatakse. Nendega tuleb siis piima piittisid suitsetada, et piim jälle häa saaks. Küll see on üks keeruline ülesanne! Piima wenimine sünnib, nagu ka ta hapnemine, iseäraliste piiloomade mõjudusel. Kadakaga suitsetamine wõib wast neid kahjulisi loomakesi ärahawitada ja õhku puhastada. Seks on aga kodu lähedalt ilma tembutusteta kadaka-oksad niijama hääd, pääasi on üksnes, et neid niisugusest korral üleüldse tarwitatakse.

Kui kana laulab, siis näeb ta oma „oksa“ ehk „kodu“ Leitakse niisugune kuri loom teiste seast ülesse, siis on tarwis teda äramüüa wõi äratappa. Muidugi ei anna ka ostja temale arnu, sest niisugusest lauljast kanast ei ole enam munejat, selle pärast mingi ta parem patta!

Kui keegi nõksub ehk luksjub, siis wõeldakse, et temast kusagil paha räägitakse. Nõksuja peab siis järele mõtlema, kes tema tutwate seast küll see keelepõksja wõiks olla; arwab ta õige nime ära, siis kaob ka nõksumine warsti. Eht küll niisugune nõksumine enamasti suuremat häda ei sünnita, on ta siiski wäga tülitaw. Arstijõe juures on pääasi nõksuja põnewat tähelepanemist, näituseks mõne wotamata wõi wähe kohutawa küsimisega, mingi asja peäle pöörata. Aga ka luskitais suhtu jahu ehk peenikest suhkurt wõi wett alla neelata aitas enamasti warsti.

Kui järg (wäikene pint) pitali maas on, siis wõeldakse: „Kui laps leede (kolde) on kuttunud, siis pane enne järg piüsti kui lapse leest wäljatõmbad.“ Maja kraami ei tohi lohakile jätta. Kes seda teeb, ei hooli ka oma lapsest ühtigi, olgu ta siis leed wõi ahjus. Särje üle komistades wõib ka raskesti kuttuda.

Põrgu = w a l j s.

(Särj.)

„Seda pead sa wulle täielikult jutustama,“ nõudsin mina tungiwalt. „Sa tuled ju minu juurde, nagu oleksid ja taewast mahatuksanud, ja mul pole seft aimugi, mis sa nende pikkade kuue aasta jooksul oled teinud. — Aga niilid luba, et ma kõige efiteks lambi põlema panen! Selles pimeduses ei wõi ma ju nägugi hästi äratunda.“

„Laf olla!“ tõrjus tema wastu. „Mül on just nõnda häa olla. Ja mis mul siis pikemalt jutustada oleks! Seft saab küll, et ma seftjaadik, kui naefe wõtsin, just kui mustlane olen laias maailmas ümberrännanud, kuni wiimati mu elus see õnnelik pööriaeg juhtus.“

„Ma ei suutnud oma imestust tagasihoida ja wähele hüüdmata jätta: „Kudas? Sa oled naesemees? Juba nii noorelt?“

„Jah, juba neljast aastast saadik. Sa leiad seda arusaamata olemat, kas pole tõji? Teie konnaweretised saksalased ei saksa muidugi mitte niisugusest teost aru saada.“

Ja oma mõistliku ettevaatusega käib Teie käsi ka alati jada korda paremini kui meie-
fugudel, kellel kuum veri ühtepuhku mõistuse äralämmatab. Aga ma ei ole Teie pääle
siiski mitte kade Teie unise rahulolemise ja Teie taltsade rõõmude pääle — tõesti,
armas Franz, ma ei ole kade Teie pääle.”

„Ma ruttasin talle tõendama, et tal oma õnnelikul elukorral jaks ka ühtigi põh-
just ei ole, ja ta pani siis oma käe minu õlale ja sõistas mulle kõrva :

„Kui ja teadsid, mis ma kõit olen läbiteinud ja ärakannatanud, minu abikaas
ja mina! Ta uskus mingi paha aimamata minu õnnetahe sisse, kui ta mulle abieluks
oma kätt pakkus — oli alles waevalt kuuteistkümmene aastane õrn laps! Nagu taga-
aetud metselajaid on nad meid ühest kohast teise kihutanud, need häbemata kelmid, kes
ennast nõnda seadsiwad, nagu ei oleks nad minu kõrgeid waimuandeid tähelepannud,
jest et nad kartsiwad, et nad minu suuruse ees oleksiwad pidanud põrmus roomama.
Oleme siis õsõid läbielanud, sõber, kus meil katust pääwarjuts ei olnud, ja mitte
leiwapalukest oma nalja waigistuseks. Nende nurjatute kelmide arwamine oli ju ko-
guni lihtlabane ja oma toores lihtsuses üsna läbipaistew ja häbemata. Nälja ja
häda läbi tahtsiwad nad minu kunstniku-uhkust murda, tahtsiwad mind niisuguseks pal-
galiseks orjats alandada, nagu neid ju küll on, kes lootudes ühest õpetusetunnist oma
wiinuliga teise jooksiwad wõi jumalliku kunsti sellega porisje kisuwad, et nad rumala
rahwa toorest ebamaitset meelitawad. Aga ma olin neist wägewam — nad ei ole
oma plaani saanud täide jaata! Mitu tigidamini nad mind tagasiwajawad, jeda kõr-
gemalt ja wabamalt tõusis mu waim oma julgel lennul jelle toeraelu kõige alatuma
wiletsuse üle. Salgi ei ole ükski ooper niisugudel armetul hädakorral loodud, ialgi
ükski suurem helitöö korda saadetud, kui see on. Ma ütlen sulle, Franz, paljudel
jaab häbipuna palgetel põlema, kui minu „Signe“ oma wõidukäitu läbi haritud maa-
ilma alustab.”

„Dstrowski ei olnud ialgi alandlikkude meeste liigist olnud, kes oma hääbustest
ei armasta kiitlemisi rääkida, ja selle pärast ei pannud ma ka mitte tema uhket, iseene-
sest liig suurt lugupidamist awaldawat kõnewiisi sugugi imeks. Säh, ma seisin weel
tema hiilgawate waimuannete kiinituses, mis mind wanal wiisil auupakkilule inestu-
jele fundisiwad, nii et ma kahtluseta uskusin, et ta kaebtused ja lootused tõe pääl
põhjawad.

„Ja sinu abikaas?“ küsisin miua. „Tema on kõit jeda häda sinuga ühes
kannatanud?“

„Säh! ta on truusti minuga ühes kõit wiletsust kannatanud, waene wäikene
Célesté. Ja ta ei ole ialgi oma usku kaotanud, et mu õnnetaht wiimaks ometi
tõusma hakkab, ka siis mitte, kui need tuimad omakaju püüdlitüd hinged mind kui
narri pilkasiwad ja teotasiwad. Aga ma tahan selle eest tasuda, nagu ialgi weel ühe-
legi maejele ei ole tasutud. Kuningannad ja wirtsinnad peawad ta pääle kadedad olema.”

„Meie jäine lihtsejeks ajaks wait, jest tema kõnewiisi kõrge lennu ja kiirglise
kuumuse kohta näisiwad kõit küsimised, mis mul meeles mõlkusiwad, nii igapäised ja
tühjad olema, et ma neid sugugi awaldada ei julgenud. Wiimaks küsisin siiski arg-
likult, kinas tal nõuu on oma uuesse ametisse astuda.

„Selle üle ei ole ma weel kindlat otsust teinud,” wastas ta kergelt. „Herzog
soowib, et ma ennast temale wõimalikult pea esiteleksin; aga selle maailma wäge-
waid mehi ei tohi ka mitte ärahellitada. Mina olen pidanud nii kaua ootama, niid
wõib ootamise kord ka teiste kätte tulla. — Säh” — ja ta tõmbas oma ülituue
rinnatastust ühe paberirulli wälja, mis ta põlgliku käeliigutusega laua pääle wistas
— „siin — see wilets tütt, mis ma ühel ööl, kui ma meelegeitusel olin, palawitust
tukkuwa pää ajudega olen wäljamõtelnud, on kõige selgem tõendus inimeste kurjuse ja
alatu orjameele kohta. Olen temaga kõige muusikaliste kirjastajate usje pääle kopu-
tanud, oleksin neile jelle helitöö sandikopika eest ettemisanud — aga kõit, kõit andsi-

wad ta mulle õlanuffe kehitates tagasi, just kui oleks see mõne Lolli õpipõiji töö olnud. Ja nüüd, kus mu õnnetõht tõusmas on, kus nad näewad, et ma oma püüdmistega läbi olen tunginud, nende nurjatust kadedusest ja häbematast kelmusest hoolimata, nüüd tulewad nad juba liputades minult teda nagu armuannet paluma. Aga nad wõiwad weel kaua põrmul wingerdada, enne kui ma ta kellelegi neist koeradest annan. Teg on tulnud, kus ma tahan tajuda, kõige eest kättematsta, mis nad mulle ja mu waejele Celestele on kurja teinud."

"Ma olin nõodirulli lahti wõtnud ja sellega akna alla astunud. Uulitjalaterna lõtkendamal paistel lugesin ma esimesel leheküljel ilusa, naesterahwa käega kirjutatud päälkirja:

Valse diabolique, fantaisie pour le violon,
par Boleslaw Ostrowski.

"See on kõige esimene sinu helitöödest, mis mulle silma puutunud," ütlesin mina. "Kas lubad teda wast mulle lähikeseks ajaks läbiwaatamiseks?"

"Ma kingin ta sulle. — Aga kuule: Sa wõiksid minuga ühes mu korterisse tulla, et ma sulle ette wõiksin mängida. See on siit küll wähe kaugel. Aga meie ei ole teine teist juba nii kaua enam näinud, ja kui sa weel minu sõber oled, siis ei lükka sa mu palwet tagasi."

"See kutse oli mulle küll wastu meelt, sest minu pruudi perekonnas oodati mind õhtusõõgiks sinna. Aga sest et ta oma kutset minu sõpruse pääle põhjendas, siis ei olnud mul wõimalik tema soowi kätmata jätta. Ma julgesin üksnes arglikult weel wastupanna."

"Sinu abikaas saab wististi pahats panema, kui sa weel nii hitijel ajal küla-lise kaaja tood, Boleslaw! Kas ei oleks wiisakam, kui ma wast homme" —

"Ei, ei!" sõnwas ta käremitult tõrjudes wähele "Celeste saab rõõmuutama sinuga ennast tutwustada. Olen talle sagedasti sinust kui tublist poijist jutustanud."

Nüüd ei olnud mul enam wabandust weel kauemini wiivitada. Prunt pidi mulle juba andeks andma, kui ma jälleleitnud sõbra päraist üle määratud aja teda oodata lastsin. Kuna ma ennast ruttu wäljaminemiseks riidesse panin, kuulsin ma uue imestusega, et Ostrowski ja ta abikaas juba neli kuud selles linnas elasiwad. Ma heitsin talle seda sõbralikult ette, et ta ennast minu eest oli peidus hoidnud, aga ta lükkas seda lühedalt tagasi.

"Ma ei tahtnud kui jant sinu ukse pääle koputada. Kui asjad mitte paremale järjele ei oleks pööranud, siis ei oleks sa mind ka nüüd mitte näha saanud."

"Me astusime wälja uulitjale. Õhtu oli külm ja tormiline, päris talise loomuga. Alles siis, kui ma teda juba mitu korda olin kuulnud kõhawat, panin ma tähele, kui kerges riides Boleslaw oli, ja olin omas siidames ta uhtuse pääle pahane, mis teda keelanud oli juba waremalt minu juurde tulemast."

"Kas me ei wõta woormeest?" küsisin ma temalt. "Sa ütlesid ju, et sinu korter kaunis kaugel olla."

"Ta kõngutas tõrjudes pääd. "Ma ei wõi neid wiletšaid logijewaid sõiduriistu mitte silma otšasgi sallida. Need on alatule rahwale hääd küllalt, aga mitte minu tarwis. Ja kas tee ei ole päris lustiaši sel wärskel karastawal õhtul jalgsi kõnbida?"

"Sellest hoolimata kõhis ta peaaegu wahetpidamata — isearanis wäljas idapoolšes linna-alewis, kus wiimati kõik majad otša lõpsiwad ja läbilõitaw tuul takistamata üle tühja wälja tormas. Ma ei olnud weel ialgi sellesse linnajaošse saanud, ja kui me prügimata uulitšas, kus üleülbje weel wäga wähe inimesi näis elawat, kõige wiimase maja juurde olime jõudnud, siis arwasin, et nüüd wiist oma rändamise lõpul oleme. Aga wõdrastades nägin ma, et Boleslaw, kes wiimise tahetümne minuti jootšul mitte sõnagi ei olnud lausunud, pikki jammusi edasi astus.

„Siin mõiks küll arvata, et maailma lõpuots juba käes on,“ tähendasin ma naljakal toonil, sest et see waikimine mulle juba piinlikuks hakkas minema. „Nagu näib, elad ja juba päris maal.“

„Weel kümme minutit!“ vastas ta. „Mu korter on küll wähe üffikul kohal, aga inimeste welus on mind õpetanud üffikult armastama.“

„Uuesti waikides kõndisime jälle kümme minutit edasi. Tee oli wäga halw, nii et ma oma jüdamlikust sõprusest peaaegu juba tahtjema hakkasin, et Boleslawi intsele järele olin andnud.“

„Wiimaste kümne aasta jooksul on jälle küll uus linnajagu ülesehitatud, kus rohkesti tüürahwast elab; aga sel ajal laotas ennast jälle üksnes suur nõmm laiaks, ja ei olnud korralikku uulitsat ega wähematgi filmawalguft leida. Mitu korda toimistasin ma konarlikel teel, ja waewalt on mul ialgi üks käik nii igaw olnud kui see.“

„Wiimats tõusis mustawa normita koguna üks juur kolmekordne hoone meie ees nähtawale, mille wärawal laternatuli põles. Wastiku kähisema naeruga pööras ennast Dstrowski minu poole ja ütles:

„See on minu suweloss, Franz! See oli ka niijugune kasupüüdlit weretaan, kes selle hoone on ülesehitanud. Siin kusagil ligidal pidi kord suur wabrik asutatama, ja targal ärimehel oli suur rutt oma wäärtuseta krundi pääle üürikasarnut ülesehitada, milles siis õnnatud töölised oma kalli raha eest nagu lambad pidiwad ühte hunkusse lauta kokkuætama. Aga taewal oli halastust, ja ta tõmbas kriipsu selle oma rehungi üle Wabrik on hoopis teisele kohale asutatud, ja maja tarwis ei ole siitamaani weel mitte üürilisi leitud. — Sest siin wäljas, kui rebased teine teisele hääd wõd soowiwad, ei taha keegi elada — mahaarwamata wast mõni waene moosekant, — kes ilma selle odawa korterita wast hoopis ilma pääwarjuta oleks pidanud wälja maanteele jääma. Selle pärast wõid ja isegi arvata, et ma find mitte uuemolistes saalides ei wõi wastuwõtta, aga ma olen julle juba ütelnud, et mul täiesti woli käes on kas wõi homne juba kõigele sellele wiletsusele otja pääle teha.“

(Lõpp tuleb.)

Sõnumid muusika ja muu kunsti elust.

Chopini sulest on hiljuti üks seni trükkimata nocturn Warslawi üles leitud. Wene keiserlik kapellmeister Balakirew on seda tükki hiljuti konzerdil klarweriga mänginud.

Franz van der Stucken on New-Yorki linna meestekoori „Arioni“ juhataja ja leiab ta koor palju kiitust.

Suur meister Verdi on septembri-kul Pariisis olnud oma laulelõuse „Othello“ etendamist waatamas. Ühel etendusel on Prantsuse riigi president Casimir Perier Verdile auulegioni suure risti aumärgiks rinda pannud ja sellega kõrgemat auu ühele muusikameistrile näidanud, mis üleüldse wõimalik näidata on. Italia kuningas on sellest kuulda saanud, ja et Verdi Italia alam, siis on kuningas nagu tawaks Prantsuse kuulsale muusikameistrile Ambroise Thomasele ka Italia kõrgema aumärgi andnud.

Georg Schumann annab Hamburgis oma mängukooriga sünfonia-konzertsiid.

Dr. Franz Liszt pidada Weimaris, kus ta kõige sagedamini ja kauemini elas, mälestuse-samba saama.

Ludwig Laubel, Saksa wiulimängija, leiab oma isamaal palju kiitust.

Miina Hermann, Eesti tuntud orelimängija, on waheajal suure oratoriumi, nimega „Linda“ Eesti muinasajast komponeerinud ja tahab seda juwel 1895 kodumaal ette laulda lasta. Enne peab wõ trükkis ilmuma. Ka annab neiu Tartus pärast leinaaega mitme laulukooriga konzerti.

Faust, Brantsuse meistri kuulsam lauleldus, on Pariisis nüüd juba 100 korda mängitud.

Sinna mägi, Tartu seminari õpetaja, on wahel ajal „Wanemuine“ seltsi laulujuhatajega oma tublisse tundwasse kätte wõtnud.

Wanemuine selts on wahel ajal uued põhjuskirjad saanud, mis minister kinnitanud. Uus põhjuskiri annab seltsile suured wabadused laulu, mängu ja näitlemise etenduse poolest.

Konstantin Türrpu on wahel ajal Tallinnas weel teise Saksa lauluseltsi juhatajaks kutsutud.

Mascagni, Italia kuulus meister, on ka Peterburi kutsutud mängu juhatajaks ja oma helitöösid kuulutama.

Saksamaa üleüldine laulupidu saab juwel 1896 olema. Ruda kuulda, saab osawõtmine suur olema.

Italia kuninganna Margherita olla hynnuse „surmale“ kirjutanud. „Smellit,“ ütlevad lehed, „miks mitte „elule“?“

Thomas Koschati 25-aastasest komponisti-jubileumi tahetakse Wiener linnas augustikuul 1885 juure laulupiduga pühitseda. Koschat on kõige rohkem rahwaloomulisi laulusid loonud, mida kõige rohkem ka rahwas laulab.

Preili Auguste Göbe, Saksamaa kuulsam lauluõpetaja Leipzigis, ei saa wanaduse pärast edespäi enam õpetust andma.

Seda ja teist.

Ühe helilooja päewaraamatust. Pääle selle kui ma dolce maganud olin, tuliu ma allegro ma non troppo woodist wälja, panin end poco a poco riidesse ja astusin allegretto söögi-tuppa, kuhu ma parajasti a tempo jõudsin, kus minu abitaasa andante grazioso kohwi tasidesse wälas. Con sentimento küüsin ma temalt, kuidas ta maganud, molto vivo tänas ta oma ilusa flageolet häälega, oma ilusate filmadega espressivo minu pääle waadates. Üksikelt kuulen ma, algul pianissimo, siis piano, wiimati crescendo toa usse pääle koputatawat. Teenija awas usse, ja maestoso astus üks mees sisse ja hüüdis con tutta forza, kas ta minuga rääkida wõits. Ritardando tõusin ma toolilt ülesse, tegin usse adagio lahti ja filmasin oma rätseppa. Ta palus mind algul rallentando, siis ikka enam stringendo oma wõlga ära maksta. Selle üle koguni furioso, seletasin ma talle resoluto, et mul praegu raha maksta ei ole ja wirutasin teda con strepito Scala trepist alla. E. R.

Kentzjakas konzert. Kuulus klaverikunstnik Liszt oli 1835. aastal ühel konzerdi-reisil, kus ta ka põhjapoolsel Prantsusemaal wäitsesse Douai-linna puutus. Temast kuulutatud konzertile oli aga üksnes seitse kuuljat ilmunud. Ilma et Liszt kudagi wiisi multrat nägu oleks näidanud, astus ta ette mängupõrandale äärelle ja pidas koosolijatele järgmise kõne: „Auustatud koosolijad! Tänan teid kõigest südamest lahse osawõtmise eest, aga see jaal ei näi minu konzertiks mitte sünnis olema. Kui teil siis midagi selle wastu ei ole, siis lasen ma klaveri wõõrasstemajasse wiia, kus ma korterit olen wõtnud, ja mängin teile oma toas, kus lõbusam on wiibida, need tükkid ette, mis mul programmi pääle on seatud.“ See pakkumine wõeti wastu, ja Liszt ei rõõmustanud oma kuuljaid mitte üksnes kõige kaunima muusikaga, waid ka piduliku õhtusöögiga. — Järgmisel päewal kuulutatiwad müürilehed teist konzerti, ja sel korral osteti piletid kuni wiimseini ära, nii et jaal puupüsti rahwast täis oli. Aga nüüd oli lugu teine. Liszt ilmus mängupõrandale, mängis põlglikul näol ainult kaks tükki ja kadus siis ära. Douai-linnas ei olla teda pärast enam nähtud. II.

Laulu ja mängu leht.

Kuukivi Gesti muusika edendamiseks.

Wastutaw toimetaja ja wäljaandja Dr. S. A. Hermann.

Ilmus kuus korda.

Sind aastas kättejaatmisega 1 rubla. —
Sse ära tuua aastas 80 kop.

Tellimisi mõtab
iga raamatukauplus ja muusika-ebendaja wastu.
Toimetuse aadressi tellimise, raha- ja muudele
kirjadele: „Dr. S. A. Hermann Jurjewis.“

Laul ja orelimäng meie Ewangelii-Lutheri usu kirikutes.

Enurem oja meie jumalateenistusest on koguduse laul. Ilma lauluta ei sünni palwepidamised ei kodus, koolis ega kirikus, ilma lauluta — tänu- ega kiiduawaldused kristlikkudes kodudes ega kogudustes. Lauluga toob kogudus oma lapsi ristimisele, lauluga saabab ta neid pühale altari-satramendile, lauldes palub ta noortele abielusje astujatele õnne ja õnnistust, lauldes jätab kogudus oma sugulasi, sõpru ja tuttawaid nende eluõhtul jumalaga. Juba ammu on aratuntud ning toeks tehtud, et kiriku-laulul jumalik wägi ja jõud on hingede pühitsemiseks, ja et see palwetajate südameid üles nende mägede poole tõs-
tab, kust abi tuleb. Sga aja ja elukorra kohta on meie kogudusel sündsaib waimulikta laulusid rik-
kalikult olemas, millest kumwad tooõsti, arad julgust, haiged kiinitust ja lootust ning rahutud rahu leiawad. Waewalt leitakse meie rahwa seas koda ja kodu, kus laulu-
raamat piibliga pereisa lauvalt puudub. Nagu iga-päewase leiwa wäärtust, nõnda tunneb ka Gesti maha Jumala sõna tar-
mängija) kohane oma ametis, oli ja on laulmine selles koguduses märksa kaunimal järjel, kui sääl, kus embkumbgil jelleks iseäralist osawust ega andi ei olnud, sest eel-
käijate waimust saab terve kogudus aetud. Tuletame siin Wõltjamaa kihelkonda meelde, kust lauluhääled kodumaa äärteni laiali kanti. Siin olinwad mõlemad asja ebendajad.

Orel on mõnns koguduse laulu toetaja; ja neid, päälegi õige tublised ja häid orelid, ei puudu mitte ühesainsamasgi Ew.-Luth. usu kirikus. Mitmed kunstnikud (hrd Dre, Tärnpu ja prl W. Hermann) on nende pääl maailma-kuulsate muusika-meistriite tükka wägewal häälel ja osawal käel kuuldawale toonud tunnistuseks, et

J. Kunder,

tuttaw Gesti kirjanik ja lauletaja.

witust ja tähtsust. Selle pärast õpetame meie oma lapsi warakult laulma kodus ja koolis, et pärast koguduse liikmena koguduses ja ristiinimesena elus seda kauga tarwitada wõiksimad. Ilusat pu-
hast ja hääd laulu on paljudes meie kogudustes kuulda, nõnda et õigu-
sega ütelda wõib: ta lau-
lab südamest, kuna see aga weel mõnel pool wä-
hem eht enam puunduli-
kult läheb — kas üle-
aru waljusti, taredasti wõi taktita. Sääl, kus kihelkonna õpetaja muu-
sita- ja laulu-arnastaja mees ning kõster (oreli-

mänguristad küllalt kõlbulised on Jumala kiituseks ja selle teenistuse ülendamiseks. Orelimängija käes on siis ohjad, kes koguduse laulu juhutama ja kihelkonna rahwa muusikatundmist edendama peab. See võib seda kas pahemaks või paremaks teha.

Walga kōstri-seminarist tuli meie kirkutele palju tublisid kōstrid ja orelimängijaid, kes suurel mōõdul laulmist ja muusikat meie rahwa seas on edendanud; aga kust peame neid tulewikus saama? Koguduse laulmise ilutundmus on wiimasel ajal märkja ebenenud, kuid orelimäng kipub juba meie päiwil sellest kaugele taha jääma, nõnda et mõni kord ei tea, kas nutta või naerda, kui õnnetud ees-, wahaja lõpumängud häälesti äraläinud orelil ürgawad ja laulwiis orelil waewalt rahwa laulmisega kokkusünnib! — Mis hää meel võib seejugahest laulust ja mängust weel Jumalal olla, kui ta inimestelegi kuulda ei sünni! Nagu hää ja õige muusik wõimalt ja wägewasti inimese waimu kōhta ülendawalt mõjub, nii on waewaline ja halw mäng piinlik kuulda ja pühal tunnil otsekui pahanduseks.

Et õpetajate käes asi parandada on, kellest mõni imeliku kannatusjega, sellega nagu rahul olles, päält kuulab, kui nende organistid „halwa muusikat“ koguduse pahanduseks ja jumalateenistuse häbits teewad, siis anname siin awalikul häälel nõuu: Seatagu orel itka häälede ja joonde, harjutatagu, kui mängija küllalt tubli omas ametis ei ole, pühapäewal lauldawaid laulusid nädali sees hoolega kätte ning püütagu registrid laulu wiisi loomu ja selle siisu järele tarwitada. Kuda õpetaja pühapäewase jutluse, nõnda walmistagu ka orelimängija oma mängimise wastu. Ka selles asjas nõuab aeg edenemist. — Soowida on, et tähtsatel päewadel ja suurtel pühadel meie kirkutes ka koorilaulu sagedamini kuulda oleks; see on kauris kōmbe, mis maha ei tohiks jääda. Lauljaid on meil küllalt, kuid juhatusi ja õhutusit on tarwis. Muidugi on meil küllalt kogudusi, kus räägitawas asjas waewalt midagi soowida üle jääb, kuid ei puudu ka kōhte, kus tungiwalt paranemist tarwis on. Hiljuti oli nende ridade kirjutajal paaris kirkus wõimalik halwa mängimist kuulda, ja et asi, kus seda tarwis on, paraneks, selle pärast on need read kirjutatud. Siimeses kirkus ei suutnud kōster kogudusega takti pidada, waid ruttas mängimisega koguduse laulmisest itka pool ja mõni kord koguni terwe takti ette. Ja nõnda oli see pea iga laulu juures, otsekui oleks kōster mängimisega laulmise eest ärapõgeneda tahtnud, ehk muida küll laulmisel ja mängimisel pea ühesugune tempo oli. Teises kirkus oli „organist“ nii waewaline, et tal koraligi mängimine üle jõuu näis käiwat ja ta wahel walju häälega laulmist joones pidi hoidma, kui mäng, mis õiguse pärast laulmist toetama peaks, kōmistama tippus ja jassi läks. Weel kurwem lugu oli ees- wah- ja lõpumänguga, kus ühtegi õiget ja kokkufõlawat affordi kuuldawale ei tulnud ja parem ära oleks wõinud jääda. Kutra meelega mõtlejin kirkust wälja tulles, misjuga järele küll mõne aastakümne pärast meie kirklik muusik kōstri-seminari puudusel saab olema, kui meil enam selle tarwis ettewalmistatud ja õpetatud mehhi kōstriteks saada ei ole?! Siin et kedagi parandada oleks tahtnud, lõpetan selle soowiga, et meie kirklik muusik kumagi oma kallist tähtsust ei kaotaks, waid itka ilusamale ja täielikumale järjele jõuaks!

—n.

Bõrgu = waljs.

(Õpp.)

„Wajas oli wastil wärste lubja ja õliwäri hais. Läbilõitaw jääkülmus, mis niisteb kiviüürid eusest wälja õhtawat, näis terwet maja täitwat. Kuna ma Östrowsti taga kistast, ainult eestkojas põlewast laternatulest walgustatud treppi mööda teisele korrale üles astusin, läks mu süda haledaks, kui ma selle noore uaeje pääle mõtlejin, kes siin neljast kuuft saadik, nagu wang, oli sunnitud olnud nende niistete, mädahaisu ja hauakülmuft wäljaajawate müüride wahel elama.“

„Ja teie olete ikka veel ainud üütrilised jelles majas, Woleslaw?“

„Jah — meil on siin hästi waitne elada. See on töötajale kunstnikule tõesti ka palju väärt.“

„Tasust võetud võtmega awas ta ühe ukse teisel korral. Piltane pimedus ähvardas mind tagasi kohutada.“

„Sää lävele seisma, kuni ma tuld ülesvõtan,“ manitses mind Ostrowski. „Sa võiksid muidu pimedas oma keha wigastada.“

„Ma kuulsin, kuida ta käega kohides talenõuufid otsis, ja kuna katsi wõi kolm minutit mööda läts, enne kui ta neid leidis, tuli mulle wägigi kange himu päale ümberpöörata ja plehku panna. Selleks fundis mind küll ütlemata halw õht, mis ternet maja kaitis ja minu rinda raskelt ja lämmastawalt rufus. Hingamine läks mul maewalijeks, ja ma tundsin, kuida mu süda rutemini põskuma hakkas. Pidin tõesti kõit oma tahtmise-jõuu kokkuvõtma, et jellest kiufatusest wõitu saada, ja ma pääsin nagu tõijest hädast, kui wiimaks sinine wäwoli-tulutene Woleslawi näppude wahel jarama löi.“

„Ta süütas lambi põlema, ja kuna ta veel mulle selga pöörates sääl sekelbas, lastsin ma kiiresti pilgu kaunis suure, kahe aknaga toa üle käia, milles me' seisime. Kuni ma siimaani veel oleksin kahelnud, et Woleslawist tema waesuse kohta antud kirjeldus wahest õige ei ole, siis pidi mulle siin ifegi kõige pääliskaubsem filmitsemine tõendama, et ta mitte üleliia ei olnud kaebanud. Tapetseerimata tuba oli peaaegu päris tühi. Aknatel ei olnud gardinaid, waid nende ees ripnesiwad ärappleekinud, mitmest kohast narmendawad riibetiigid, ja weidrad kujutused, wäljahigistawa niiskuse sünnitused, oliwad wärskelt lubjatud seinadele ainjaks ehteks. Mõned armetud majaanriistad kadusiwad jelles suures toas täiesti ära. Toal oli päale selle ukse, millest me sisse olime astunud, veel teine wana lapitud puuwillase warjuga kaetud uks.“

„Sõbra abikaasast polnud midagi näha, ja selle pimeduse järele, mis meid siin wastuwõtnud, pidin ma arwama, et ta wahest kodust wälja olt läinud. Praegu tahtsin selle päale mõne sõnaga tähendada, kui Ostrowski ennast juba ka minu poole pööras. Nii pea kui ma ta nägu filmasin, suri mul sõna keele pääl. Sain ma ometi ta nägu alles näüid, kus lambi hele paiste ta päale langes, sel õhtul esimest korda õieti näha. Ja ilmasgi ei olnud ma veel nii hirmsasti rikutud metsikutest kirgedest nagu läbiküntud inimese nägu näinud, kui selle õnnetu mehe oma oli, kelle aateline iludus muiste meile imestuseks oli. Ta palged oliwad laskunud, otsaesine sügawate kortjudega kaetud nagu raugal, ja sügawalt hauku wajunud filmade all oliwad tumedad peaaegu mustad warjud. Kuna näüid ta kitsad wereta huuled endid jaledaks naeratuseks walgete hammaste päält kõrwale tõmbasiwad, tuletas mulle ta üleilbje peaaegu lihata pää wastu tahtmist furnu päälüüd meelde, ja selle pärast mõjus ta filmade tuline pill, mis nagu palawikus õõgasiwad, kahewõrra kohutawalt.“

„Kas see korter mitte suure kunstniku kohane ei ole wõi mis? Ja siiski on meie käsi wiimajel neljal aastal sagedasti veel pahemini läinud kui sünnis.“

„Ma tahtsin talle selle päale midagi wastata, aga mul oli niisugune tundmus, nagu teeks mulle rinna pääl rõhuv koorem rääkimise wõimatuks. Ja ta ei oodanud ka sügugi minu wastust, waid läks laua päält lampi wõttes waheriidega kaetud ukse juurde. Ta tõstis kätte ülesse ja waatas teise tupp. Siis andis ta mulle päänikutamisega märku ligemale astuda.“

„Sää! puhtab minu waitne Celeste,“ ütles ta tafateji. „Tule waata, kui ilus ta on, enne kui ma teda äratan.“

„Ma tahtsin wastu panna, sest tema sõnadeft selgus ju, et ma jalaja pidin magawat naesterahwast filmitsema, mis ometi wiijata kombe wasta on. Aga karmil ja käsikwal toonil kordas ta oma: „Tule siia!“ nii et ma raske südamega tema kästu täitsin.“

„Eks ta ole ilus?“ sõistas Bolešlaw. „Kas ta iludus ei pea nõiduslikult mõjuma, kui ta õnnepäitese paistel roosidena puhkab?“

„Mul oli, nagu oleks pörand jalgade all wankunud. Just kui oleks mulle ämbri täis jääkülma wett üle ihu walatud; halwawalt, lümmastawalt asus itklemata hirm minu südamesse. Naesterahwas, kes jääl minu ees walgete patjade pääl lamas lastiste kullakarwa juustega ja rinnale risti pandud kättega — oli furnukeha! Küll wõis see kõhn wahakarwa nägu muiste imeilus olnud olla, sest ta huuled oliwad peenikesed ja õrnasti kimmerdatud, just kui lapsel, ja kinniste filmade südi-ripsmed heitfiwad pikke warjusid marmori-walgete põstete pääle; aga ma ei näinud siiski muud midagi, kui tahwatanud furnu-nägu kõigi nende hirmsate tundemärkidega, mis halastamata furu oma ohwrietele pääle wajutab.

„Kui kaua minu tarretus wõis kestnud olla, seda ei mälesta ma enam. Aga wist oli mõnigi sekund mööda läinud, enne kui mul jõudu küllalt oli rõhuvat koorimat eusest raputada, mis mul nagu raudse wõruga kirku kinnipigistas.

„Boleşlaw!“ kiljatasin ma, „sinu naene on ju —“

„Ta ei lastnud mind edasi rääkida. Pahema käega oli ta nagu pihtidega minu käewarrest kinnihaaratud, ta filmade wälkuw pilt puuris end minu näosse, ja palawa hingedhuga sõistas ta mulle kõrwa: „Ära ütle, et ta surinud on — seda nõuu ma sulle amaan, ära ja seda ütle! Ma pean seda ju paremini teadma — ainult häbemata kelin wõiks mulle wasturääkida, kui ma tõendan, et ta elab! Et ta juba kats päewa ühte foodu magab, ega see siis niifuguse inimese kohta ime ei ole, kes nelja aasta jooksul üdd wõks ega päewa päewats ei ole saanud? — Waata, ma wõitsin teda ju äratada — wiulipoogna üle ainfa tõmbamisega. Aga ma ei raatfi jeda teha — kas kuuled, ma ei taha! Ma soowin talle kõigest südamest jeda pikka und, millest ta uue jõuga ärkab — uue jõuga uue õnne maitsemisele.“

„Ma astusin ukse päält tagasi ja lastfin waheriide maha. Pool minestanult tuigerdasin ma ja langesin ligemal seiswa tooli pääle. Dstrowski pani lambi jälle laua pääle ja hakkas pikkade samunudega mööda tuba edasi ja tagasi kõndima. Järskude poolikutet sõnadega, aga määratu toredate ja hoopewate kõnekäänudega hakkas ta oma ooperi kõrgetest iludustest rääkima. Ja iga järgnewa filmapilguga sai mulle itka hirmsamini selgemaks, mis ma juba emist sala-wärinaga olin arwanud ta hirmsasti leegitsewast pilgust lugeda wõiwat. Üks hull oli mulle külalijeks tulnud, ja ilma paha aimamata olin ma selle hulluga ühes ühtitusse linnast eemal olemasse majasse läinud! Kõik, mis ta mulle sääl jorinal kenasti seatud sõnadega ette kõl-futas — tema hiilgawad lootused etendamisele wõetawa ooperi kohta, kõrge auustus kõigi järeldustega, mis teda G. herzogi hoowil pidi ootamas olema — need kõik ei olnud muud kui meeleheitusest ärarikutud pää ajude petlikud kujutused. Üksnes tema haiges kujutuswõimuses oli ta õnnetu elukorra pöörpäew olemas, ja kuna ta hullul waimustusel terve maailma elu auu ja rikkust oma armastatud naese paha kuhjas, kes wilehuse päewadel ta truu saatja ja seltsiline oli olnud, lamas waene wäikene Géléste — tuhat torda temast õnnelikum — wiis sammu meist eemal külmalt ja kangelt oma furma-woodi pääl.

„Ma arwan, et ma sel korral waewalt küll asjaloo hirmsast seisukorrast kõiges ta koledufes aru suutsin saada. See hirmus järe lugu oli liig järsku minu filmade ette astunud, kui et ma temast täitsa oleksin aru saada ja tema üle pikemalt järele mõtelda saanud. Ma olin waimu kui teha poolest nagu murtud. Mul ei olnud nii palju jõudu, et ma midagi oleksin asjaloo parandamiseks teha wõinud, ja selle pärast küürutasin ma oma tooli pääl, loigu waimuga üksnes alandlikult jeda oodates, et ma weel hirmsamat näha saan.

„Ja tõesti oli kõige hirmsam lugu alles tulemas.“

„Just kui oleks üks iseenaline mõte ta pääst läbiwõltnuud, jäi Ostromski äkitselt laua ette seisma, mis wälminise ukse ja minu tooli wahel oli.

„Praegu tuleb mulle üks kallis mõte päha, Franz! Waata, ma murran nüüd juba kahest päewast saadik selle üle oma pääd, kuidas ma neile wiletajatele nurjatutele inimestele kõigi teotuste ja kõige kurja eest, mis nad mulle on teinud, wõiksin ättetafuda. Ja ma pean neile ättetafuma — halastamata, nagu seda weel maailmas ei ole nähtud — nõnda, et nad kõik ühe korraga nuheldud saawad — kõik — kõik! Aga kui palju ma ka omad pääd murdsin, mulle ei tahtnud ikka mitte päris õiget nõuu päha tulla, aga praegu olen ma teda leidnud. Mis see ka aitaks, kui ma ühe jõe äratihwitada wõi ühe linna wõiksin taewa alla üleslasta! Need oleksiwad ikka ainult mõned sadatuhanded, kes minu tafumiseft puudutatud saakswad. Aga kui ma iseennast ärafurmatsin — kas saad mu mõttest aru? — iseennast! Kui ma külla werega selle aastajaja kõige suurema waimu arahawitaksin ühes sellega, mis temas kalli waranduse poolest weel päratuks tagawaraks on, waata, Franz, jee oleks ometi mehiue tõsiue tafuniue, mis taewa pääle torni jookswa wägilase wääriline oleks! Oma rikkusega oleksin ma seda wiletjat sugupõlwe ja ta jäwletulijaid wõinud miljonite aastate pääle õnnelikuks teha. Aga ma ei taha! Ma näitan neile üksnes eemalt oma hiilgawat warandust ja wistan ta siis nende filmade ees pillamiise ueruga merde, kus ta kõige fägawam on. Kas see ei ole jumalik asi, kui inemene teab, et tal niifugune wägi ja wõimus käes on? Ma kustutan päikese ära, mis neile pidi walguft andma, ja nad peawad siis pimeduses käitfi kobima, sest et see nii minu tahtmine on! Nad on mind nulliks pidanud, armetuks usfitejeks, keda nad jalgadega wõisjawad tallata, ja nüüd seisau ma hiiglasjena, jumalujena, nende ees, kes ühe ainja förmeliugutusega maailma faatust wõib muuta.“

„Ta pistis kae taskusse ja tõmbas säält kaherandse pistoli wälja, mille rauad lambi walguft hiilgajiwad, kuna Woleslawi pidad walged förmes ennast kramplikult ta pära ümber kottutõmbajiwad. Wletsiust hirmust ülestihutatud, jooksin ma ta kallale.

„Woleslaw — ma paluu sind — ei, seda ei wõi ega tohi sa teha!“

„Ma oliu pistoli ta käest kistuda tahtnud, aga ta haaras pahema käega minu rinnast kinni ja wirutas mind wastu seinä tagasi, nagu oleksin ma laps olnud. Sellele kõhnale kehale oli hullus rohkem kui inimliku kangelase-jõuu andnud.

„Kas sa tahad mind takistada, waene poisj?“ hüüdis ta mulle kahetsewal, kaastundlikul toonil. „Kas ja ilmasgi oled näinud, et kangelane ennast oleks lastnud härjapõlwelefaest takistada? Aga ja oled tubli poisj. Ma usun, et sul inimlik kaastundmus minu wastu oleks olnud — ka siis, kui ma oma alanduse päewadel sinu juurde oleksin tulnud. Selle eest tahan sulle tafuda, nagu ühelgi würstil wõimalik ei ole. Weel aastafadade järele peawad inimejed sinu wäikeft nime mäletama, kui nad auufartusega minu nime suhu wõtawad. — Sa pead minuga ühes surema!“

„Üks ainus pill, mis ma ta näo pääle heitfin, näitas mulle selgesti, kui hirmus tõde see auu oli, mis ta oma hullustuses nõuaks oli wõtnud mulle pakkuda. Mitte filmapillugi ei wõinud ma enam oma hädaohitise seisukorra üle kahtlane olla. Ka siis, kui mu keheline jõud palju suurem oleks olnud, kui loodus mulle oli määranud, oleks selle hulluga wõitlemine ometi niifugune ettewõte olnud, mille tagajärg mulle alguseft saadik ei wõinud teadmata olla. Ja wäljaspoolt ei wõinud mulle ühtigi abi tulla.

„Kangel ümberkaudsuses ei olnud pääle meid mõlemaid wist mitte ühtegi inimese hinge, ja kuilmata oleks appihüüdmine kadunud ja mu hirmust surma üksnes weel kiirustada wõinud.

„Küll mõtlefin ma ka selle pääle tord weel mõistliku manitsusega oma õnne katfuda, aga see wiis, kuidas Ostromski lohe esimestel sõnadel oma kohtumõistust toledal ähwardawal toonil kordas, lammatas minu jädamas lohe selle lootuse ära,

et ma tema meelt veel kudagi pöörata saaksin. Oma surma-ahastuses katsusin ma meeleheitusel veel wiimast abinõu.

„Sa mis siis su abitaasast saab?“ hüüdsin ma. „Mille läbi on seda ärateenitud, mis ja talle tahad pahaanduseks teha?“

„Tõesti näis ta mõneks filmapilguts kahtlusesse jääwat. „Celeste!“ pomises ta. „Mu waene mäitene Celeste!“

„Siis aga raputas ta seda kindlamal meel el oma pääb.

„Ta on alati minu püüdmistest aru saanud ja neid häält kiitnud ja saab seda ka nüüd tegema. Ta paneb mulle jahutawa loorberipärja mu surmahaawa pääle ja saab oma kangelase pääle ühte olema. Kas' ta puhkab rahulikult, Franz! Aga ruttame; sest herzogi saadituid ei pea mind enam elusate liigist leidma. See ennast sinna usjegardina ette ja ära kardada midagi! Minu käsi on veel kindel. Annan sulle selle pääle oma auusõna: Ma lasen sulle otse südame keskele.“

„Minu filmade ees lendasivad tulised sädemed; mu käed ja põlved wärisewad. Sfegi siis, kui mul praegu mingi sõjariist oleks käes olnud, oleks mul ometi julgus ja kehalik jõud oma kaitsmiseks puudunud. Aga siiski ei tahtnud ma wastupanemata ennast oma hirmsa saatuse alla anda — ma ei tahtnud veel surra! En seisis ju nagu selge päite paiste meelitawalt minu ees — ja ma olin ju alles nii noor! Mitmesugused mõtted wälkusiwad mul sadade kaupa pääs, kudas ma ennast wast weel päästa wõiksin — ja ühest mõttest, mis wast kõige weidram oli ja kõige wähemalt lootust wõis anda, pidasin ma kinni.

„Hää küll: Olgu pääle!“ ütlesin ma, kuna mu enese hääl mulle koguni wõõralikult kõrwale kostis, ehk ma küll oma terve jõuu kokkumõiksin, et ta kindel oleks.

„Aga enne seda nõuan ma, et ja oma lubadust täidad. Sest sul saab kahtlemata weel meeles olema, et ma kodust mitte selle nõuuga ära ei tulnud siin sinuga ühes surra, waid sinu helitööd kuulda.“

„Mustade kulmude alt tabas mind Boleslawi tige umbuslik pilk. Paar sekundi läts mööda, ja nende sekundide küljes rippus mu elu. Siis nikutas Ostrowski rahul olles oma pääga.

„Sul on õigus — ma ei taha mitte täitmata töötusega siit ilmast lahkuda. Teeme siis ilusa surmamuuusika, armas poisj!“

„Ta pööras ennast lauall kõrwale, ja nii suure põnewusega, mis mind ennast juba hulluts ahwardas teha, panin ma tema kõige wäiksemad teha liigutusi tähele. Salgi ei suuda ma kirjeldada, mis mu süda tundis, kui nägin, kudas ta pikkamisi usse juurde läks, wõtme lukus ümberkäänas, wäljatõmbas ja siis oma kaheraudse pistoli kõrwale laua pääle pani. Juba ligemal filmapilgul oli tal wiil kaenlas, ja ma nägin nüüd alles, et mänguriist oma kastis oli laua all seisnud.

„Pärani aetud — hullustuse tules leegitewad filmad wahtisiwad minu otja, ja ta hakkas mängima. Mul oli niijugune tundmus, nagu oleks neist filmadest nõidusline wägi wäljawoolanud, mis mind fundis liikumata paigale jääma. Ma tundsin, et hull mängija mind ei usaldanud, ja nägin ette ära, et ta minu poolt tehtud esimesel kahtlasel liigutusel oleks pistoli kätte kahtmanud. Weie mõlema wahet oli wiis kuni kuus samm, ja selle pärast oli minu arust selge, et ta minust ikka ette wõis jõuda, kui ma ka nii kõrmas ja kawal oleksin olnud kui kass!

„Sel puhul kuulsin ma Boleslaw Ostrowski „kuradi walsi“ esimest korda — ühe hullumeelise ja surmuka wahel, kuna mul enesel ka hirmus surm filma ees seisis. Kas Te mind usute, kui ma Teile ütlen, doktori herra, et ma ei tea, kudas ta oma walsi mängis? Ma ei kuulnud midagi, kui oma enese were metsikut põksumist, ja ei näinud muud, kui neid hirmsaid leegitewaid filmi, mis miuu tumedaks minewa pilgu ees aega mööda päratu suurteks tuleratasteks muutusiwad.

Sääl — mul 'pole sest aimugi, kui kaua see kole konzert wõis juba kestnud olla — läks Dstrowski pikaliste sammudega nagu masina-wiisi laua juurest ära. Siin et ta oma mängu filmapilgukägi oleks pooleli jätnud, astus ta minust mööda magamiskambri ukse juurde. Jalaga lihtas ta waheriide kõrwale, ja ma nägin teda selle tahta kaduwat.

„Siin ei wõinud enam kahtlust olla — ta tahtis surrut oma wiuliga arwatawast meest ülesäratada.

„Kudas mina oma waewalises olekus laua juurde hiilida, säält kähku wõtme kätte kahmata ja sellega ukse awada sain, jääb mulle täiesti saladuseks. Ma mäletan neist filmapilkudest üksnes weel seda, et pistol kolinal pörandale tulkus, kui ma wõtme järele haarasin, ja et ma Dstrowski wiulimängu ikka weel kuulsin, kui ma juba wäljas trepi pääl olin. Siis aga löi mulle läbilõikaw loetul wastu nagu lööst, ja ma jooksin — jooksin — jooksin — kuni kõi minu ümber pimedaks waiwaks ja kolebaks jäi.

„Alles mitu nädalit hiljemini tuli mulle mälestus jälle tagasi. Ma arfasin hospitalis waewalt surma juust pääsnud haigena üles. Winesstanult oli mind wäljas linna-alewis tee päält leitud, ja ainult kõige hoolsama rawitsemise tõttu olin ma elusse jäänud. Palju, palju päiwi läks weel mööda, enne kui ma kõi tahtmise jõudu kokku wõttes sain Woleslaw Dstrowski nime nimetada ja mulle üleilbse luba anti rääkida.

„Sääl sain ma siis kuulda, kudas tema walse diabolique lugu oli lõpnu.

„Kirjastandja, kes temale hooniteatri walitjuse poolt tagasi liikatud ooperi „Signe“ partituri oli kätte toimetada tahtnud, leidnud teda surmalt. Raks surmawat haawa rinnas, nii oli ta waeke wäikse Celeste surmawoodi kõrwal oma purustatud wiuli pääl lamanud, külm ja kange. Tohtrid ütlesiwad, et ta juba mitme tunni eest olla ära surnud.

„Ta oli halastamata inimesespoole kättetajunud, kes temast aru ei olnud saanud ja teda oli pilganud ja põlanud.

„Üks muusiku-kirjastaja, kellele ta wist juba enne ühe eksemplari oma „Kuradi walsi“ oli jaatnud, lastis seda helitööd trükkis ilmuda, kui ta sünnitaja kurblik ots tutwaks sai. Aga ma kardan, et see ärimees sellest juuremat kasu ei ole saanud. Ta arwas wist küll, et rahwas õnnetu kunstniku haleda surma pärast seda walsi, rohkesti saab ostma. Aga see muusiku-töö oli liig raske mängida, ja ülepea ei maksnud ta seda waewagi. Esiotsa mängiswad teda küll mõned suuremad kunstnikud oma konzertides, aga peagi oli ta hoopis unustusesse jäänud.

„Jalgi ei oleks ma oodanud, et mulle kord weel awalikus konzertis minu õnnetu jõpra ja seda kõige hirmsamat tundi, mis ma elus olen läbielanud, pidi meelde tuletatama.“

L. v. Brentendorfi järele W. Pöbber.

Sõnumid muusika ja muu kunsti elust.

Professor Dr. E. Hanslick, Austria kuulsam muusikamees ja muusika-kirjamees Wienis, astub wanaduse pärast ta ametist ära.

Johann Strauss, kuuls walside looja, pühitjes 3. (15.) oktobril oma 50-aastast juhataja-jubileumit. See oli nimelt 1844, kui 19-aastane noor mees esimest korda mängutoori juhatas. Wienlased armastawad oma Straussi väga, ja termes maailmas on tema küll praegu kõige suurem ja tutwam tantsutükkide looja.

„Laulu ja mängu sehe“ piltidest.

Olleme selles aastakäigus mitmed pildid awaldanud, millele me seletust otse üegi ei ole pannud, nagu muidu me wiis oli. Juhatame siin mõne sõnaga tähelepanemist nende üfsikute piltide kohta.

Dr. Friedrich Reinhold Kreuzwald, kelle pildi nr. 1 feest leiame, on meie Eesti kirjanduse kangelane ja laulu-isa wõi eht weel õigemini luule-isa. Et tema meie kõige suurem kirjamees on, seda teab juba igaüks, kes wähegi Eesti raamatuid armastab ja loeb. Tema elulugu leiab lugeja isegi hõlpsasti, kui ta waewaks wõtab enesele raamatufese „Tähtjad mehed“ muretseda, kus see lugu fees on. Lühedalt oleme iseäranis tema noorest põlwest ka nr. 4 ja 5 selles lehes kõneleminud.

Lydia Koidula, kelle pildi nr. 2 feest leiame, on sündinud J. W. Jannseni tütreana, oli abielus Dr. Michelson'iga Kroonlinnas, on meie rahwa kõrgeandeline luuletaja, kelle tööd on täis kõige hoogamat luulelist ilu ja waimustust. Tema äratas Eesti rahwast palawale isa- ja kodumaa ning sugurahwa armastusele. Tema on hulga kirjastid järelejätanud, mis kõiit omal ajal trükiti, aga nüüd enam jaada ei ole, feest et weel teine trükk ei ole ilmuda wõinud.

Anna Hawa, kelle pildi nr. 3 feest leiame, on tuntud noor luuleneiu, kelle luuletööd meie rahwas armastab ja kõrgets peab. Et tema tööd täis luulelist ilu on, seda teab igaüks, kes iluilelde luuletust armastab ja loeb. Tema salmitud, mis nime all „Anna Haawa luuletused“ tats jagu on ilmunud, on igalt poolt jaada. Armastus, inimese elu kõige kallim omadus, on nendes päätuimatks.

Friedrich Brenner, kelle pildi nr 8 feest leiame, oli poolfada aastat Tartu ülikooli muusika-direktor ja läts alles pärast, kui ta wanaks oli saanud, Saksa-maale tagasi, kust ta noorelt oli meie kodu tulnud. Tema on ka Eesti rahwale lähedale astunud selle läbi, et ta mitmed laulud on loonud, mis Eesti keeli on ilmunud. Tats laulu tema sülest ilmus aasta 1869 suure 50-aastase priiuse-pidu meestekooride raamatus, ja need on tema tööd meie rahwa seas iseäranis kuulsaks teinud.

Friedrich Kuhlbars, kelle pildi nr. 9 feest leiame, on Eesti kõrgeandeline luuletaja Wiljandis. Tema laulud kõlawad iga eestlase suus. Kui ta ka ise wiisifid ei ole loonud, on tema loodud salmitud seda ilusamad ja täis päris luule-wõimu, mis inimese südant sütitab ja meelt mõnustab. Tema lauludest on mitmed Eesti muinasajast ja kuldpõlwest luuletatud ja meeldiwad rahwale ja iseäranis igale luule-sõbrale wäga. Ta lasseb nüüdgi aeg ajalt ilusaid luuldeid ilmuda — iseäranis „Laulu ja mängu lehes“, „Mangu Sild“ ja muude warjuinimede all.

Alma Johström, kelle pildi nr. 10 feest leiame, on Soome rahwa kuulsam tütar ja praegu terwes maailmas tuntud ju otse jumalikult auustatud laululind. Terwe Europa ja Amerika kõlab tema kiitusest. Ta on niisama suur laulja, nagu Jenny Lind, Adolina Patti ja Christine Nielsjon ja teised hõlgawad laulu-taewa tähed. Igal pool, kuhu ta ilmub, ruttab rahwast murdu totku teda kuulama. Temast oleme „Laulu ja mängu lehes“ esimeses aastakäigus ja weel sagedasti kõneleminud. Aastal 1891 on ta hr v. Rohde abitaasjats saanud.

Harry Jannsen, kelle pildi nr. 11 feest leiame, on Eesti rahwale küllalt tuntud. Tema on meie suure kirjamehe J. W. Jannseni poeg ja sellega siis Koidula mend. Noorel põlwel 1878—1880 oli ta isal abitoimetajaks „Eesti Postimehe“ kirjutamisel, ja ühel wähesel ajal oli ta ka üksi selle lehe toimetaja. Selles ametis on ta palju Eesti keeles kirjutanud ja mõnda ilusat salmitut ilmutanud. Pärast 1881. aastat on ta Eesti keelsest kirjandusest kaugel elanud, aga ka Saksa keeles palju Eesti kirjandusest ilmutanud.

Johann Runder, kelle pildi siit nr. 12 feest leiame, on niisamati tuntud. Eesti kirjamees ja luuletaja, kelle luuletused õige suurt ja kaunist annet ülestunnistawad. Tema on Eesti keeles paljud kirjad awaldanud ja oleks wiist weel palju enam teinud, kui mitte warane surm enne aegu tema tegewusele otja ei oleks pannud. Tema luuletustes leiame nii hästi alguslõhi kui ka lõlkeid. Iseäralise waimustusega laulab ta Eesti rahwast ja kodumaast.